

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BİR ANSİKLOPEDİK YILLIK OLARAK NEVSÂL-İ
MARİFET (H.1309-1310)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğçe ALTUNKÖY

EYLÜL - 2021

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BİR ANSİKLOPEDİK YILLIK OLARAK NEVSÂL-İ
MARİFET (H.1309-1310)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğçe ALTUNKÖY

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Melek ÖKSÜZ

EYLÜL - 2021

TRABZON

ONAY

Tuğçe ALTUNKÖY tarafından hazırlanan “Bir Ansiklopedik Yıllık Olarak Nevsâl-i Marifet (H.1309-1310)” adlı bu Çalışma 12.10.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Melek ÖKSÜZ	Başkan	☐	☐	
Prof. Dr. Sezai BALCI	Üye	☐	☐	
Dr. Öğr. Üyesi Miraç TOSUN	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Tuğçe ALTUNKÖY
09.09.2021

ÖNSÖZ

Tarihi takvimler arasında yer alan yıllıklar, salnameler, nevsaller ve almanaklar Osmanlı Devleti tarihi araştırmaları için önemli kaynaklar arasındadır. Çalışma'nın esasını oluşturan Takvim, bu kaynaklar arasından seçilerek transkripsiyonu ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

Osmanlı tarihi araştırmalarında takvimler kronolojik, sosyolojik ve istatistiki bilgilere yer vermesi açısından tarih araştırmalarında önemli bir yere sahiptir. Çalışma'ya konu olan 1892 (H.1309/1310) tarihli Nevsâl-i Marifet adlı yıllık içerdiği istatistik, genel kültür, dönemin önemli simaları ve olayları ve çeşitli hanedanların şecereleri ile kendi döneminde müstesna bir yere sahiptir. Bir sene boyunca meydana gelen olayları ifade etmek için kullanılan takvim, yıllık, salnâme, nevsâl ve almanak terimleri aynı anlamları ifade etse de kimi araştırmacılar için aralarında birtakım farklı tanımlamalar mevcuttur. Yapılan Çalışma'da adı geçen terimlerin anlamlarına değindik ve terimler arası kıyaslamalarla Nevsâl-i Marifet'in hangi takvim biçiminde olduğu açıklanmıştır. Ana kaynak olarak Nevsâl-i Marifet'i günümüz Türkçesine transkript ederek değerlendirmede bulunduk.

Bu Çalışma'nın amacı örnek bir Osmanlı entelektüeli portresi çizen Ebüzziyâ Mehmed Tefvik Bey'in Osmanlı takvim yazıcılığına getirmiş olduğu yenilikleri incelemektir. Çalışma'da tarih araştırmalarında kullanılmak üzere çeşitli zümrelerden kimselerin biyografilerine, önemli mimari yapıtlara, yazıldığı dönem itibariyle öne çıkan konular hakkındaki köşe yazılarına, istatistiki verilere ve edebi eserlere yer verilmiş ve yorumlanarak açıklanmıştır. Bu açıdan yapılan Çalışma, tarih araştırmaları içerisindeki birtakım eksiklikleri gidermesi açısından önemli bir yere sahiptir.

Bu Çalışma'nın her aşamasında kıymetli bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışmanım Sayın Prof. Dr. Melek ÖKSÜZ'e teşekkür ederim.

Eylül, 2021

Tuğçe ALTUNKÖY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EBÜZZİYÂ MEHMED TEVFİK BEY'İN HAYATI VE ESERLERİ	4-26
1.1. Hayatı	4
1.2. Eserleri	13
1.2.1. Mecmua-i Ebüzziyâ	13
1.2.2. Türk Edebiyatına Bir Katkı Olarak “Nümûne-i Edebiyât-ı Osmâniyye”	13
1.2.3. Salnâme-i Hadîka.....	14
1.2.4. Takvim-i Ebüzziyâlar.....	14
1.3. Salnâme ve Almanaklar	20
1.3.1. Salnâme ve Almanakların Terim Anlamları	20
1.4. Tarih Boyunca Salnâme ve Almanakların Kullanımı ve Bazı Kıyaslar.....	21
1.5. Ebüzziyâ'nın Osmanlı Matbaacılığına Katkıları.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

2. 1892 (H.1309/1310) TARİHLİ NEVSÂL-İ MARİFET'İN DEĞERENDİRİLMESİ.....	27-43
2.1. Nevsâl-i Marifet'i Klasik Takvimlerden Ayıran İçerikler	32
2.1.1. Avrupa'daki Büyük Oteller ve Ebüzziyâ'nın İzlenimleri	32
2.1.2. Nevsâl-i Marifet'te Yer Alan Biyografiler.....	35
2.1.3. Ebüzziyâ'nın Avrupa'ya Dair Şehir Betimlemeleri, Sosyal ve İdari Hayat	38
2.1.4. İklim, Nüfus, İngiliz Posta Teşkilatı ve Çeşitli Ülkelerin Süreli Yayınları	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1892 (H.1309/1310) TARİHLİ NEVSÂL-İ MARİFET'İN TRANSKRİPSİYONU	44-325
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	326
KAYNAKÇA	328
EKLER.....	333
ÖZGEÇMİŞ.....	338

ÖZET

Bu çalışmada, Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey'in Takvim-i Ebüzziyâ serisinden 1892 (H.1309/1310) tarihli Nevsâl-i Marifet adlı yıllığın transkripsiyonu ve değerlendirmesi yapılmıştır. Bu eserin seçilmesinin amacı; sosyal ve kültürel tarihe ışık tutacak, yerli ve yabancı yıllıklarla kıyaslama yapılabilecek kadar geniş içeriğe ve estetiğe sahip olmasıdır. Tezde, Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey'in hayatına dair bilgilerin yanı sıra, kaleme almış olduğu eserlerden sadece bir kısmına yer verilmiştir. Hem çalışmanın sınırlarını aşmamak hem de daha önce yapılan çalışmalarını tekrar etmemek adına burada yazarın eserlerinin tamamı yerine sadece tarih ve edebiyat alanında öne çıkan ve tezin konusuyla alakalı olanlar seçilmiştir.

Nevsâl-i Marifet'in ilk yarısında yer alan bilgiler sayesinde Doğu'daki; takvim, yıllık, salnâme, nevsâl ve Batı'daki almanaklarla ortak içerikler paylaşılmıştır. Eseri ilgi çekici kılan esas unsur, ikinci yarısında yer verilen konular olmuştur. Bunlar arasında özellikle idari ve sosyal hayata ışık tutması bakımından şehir yazıları dikkat çekici niteliktedir. Oldukça detaylı bilgilerin verildiği bu yazılarda farklı ülkelerdeki otellerden, önemli mimari eserlerden, polis teşkilatlarından, ülkelerin nüfus oranlarından, bulunduğu döneme damgasını vuran ya da yazara ilgi çekici gelen meşhur kişilerden ayrıntılı bir biçimde bahsedilmiştir. Yanı sıra çeşitli süreli yayınların isim ve bilgilerine de yer verilerek bunlar ülkelere göre kategorize edilmiştir ki bu durum araştırmacıların faydalanabileceği dünya çapında zengin bir katalog oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Takvim-i Ebüzziyâ, Almanak, Salnâme, Nevsâl, Yıllık

ABSTRACT

In this study, the transcription and evaluation of Nevsâl-i Marifet's yearbook dated 1892 (H.1309/1310) from Ebüzziyâ Mehmed Tefvik Bey's Takvim-i Ebüzziyâ series were made. This work was chosen due to its wide content and aesthetics that can shed light on social and cultural history and be compared with domestic and foreign annuals. In the thesis, besides information about Ebüzziyâ Mehmed Tefvik Bey's life, only some of the works he wrote are included. In order not to exceed the limits of the study and not to repeat the previous works, only those that stand out in the field of history and literature and are relevant to the subject of the thesis have been chosen instead of all the works of the author.

Thanks to the information in the first half of Nevsâl-i Marifet; Common contents were shared with the calendar, annual, yearbook, nevsal in the East and almanacs in the West. The main element that made the work interesting were the subjects included in the second half. Among these, the city writings are remarkable in terms of shedding light on administrative and social life. In these articles, in which very detailed information is given, hotels in different countries, important architectural works, police organizations, population rates of countries, famous people who left their mark on the period they were in or were interesting to the author were mentioned in detail. In addition, the names and information of various periodicals are included and they are categorized according to their countries, which has created a rich catalogue worldwide that researchers can benefit from.

Keywords: Takvim-i Ebüzziyâ, Almanac, Yearbook, Nevsal, Annual

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
a.g.b.	: Adı Geçen Bildiri
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Gös. yer	: Gösterilen Yer
Haz.	: Hazırlayan
H.	: Hicrî
M.	: Miladî
M.Ö.	: Milattan Önce
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmamızın konusuna, amacına, önemine, kullandığımız yöntemlere, karşılaştığımız sınırlamalara ve literatürde kullandığımız kaynakların bir kısmına değindik.

Tarihi ana kaynaklar açısından önemli bir yere sahip olan yıllıklar, birçok devlet tarafından, tarihin farklı dönemlerinde kullanılmıştır. Bazı ülkelerde gelenek haline gelen yıllıklar, günümüzde de yayımlanmaya devam etmektedir. Örneğin Amerika’da The Old Farmer’s Almanac, 1792 yılında başladığı yayın hayatına günümüzde de devam etmektedir. Türkiye’de ise Osmanlı döneminde salnâme adıyla oldukça düzenli ve çeşitli yayımlanan takvimler, Cumhuriyet dönemiyle birlikte “yıllık” adıyla düzensiz olarak yayımlanmış ve bir süre sonra devamlılığını yitirmiştir. Özel teşebbüsler sonucu çıkartılan yıllıklar, yayım hayatında birkaç yılın ötesine geçememiştir.

Çalışmamıza eşsiz bir konu sunan Ebüzziyâ Tevfik Bey’in yıllık serisi; Rebi-i Marifet, Nevsâl-i Marifet ve Takvim-i Ebüzziyâ adlarıyla uzun süre yayımlanmaya devam etmiştir. Takvim serisi içinde çalışmış olduğumuz Nevsâl-i Marifet 1892 (H.1309/1310) tarihinde Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey tarafından İstanbul’da bulunan Ebüzziyâ Matbaası’nda basılmıştır. Eserinde yer verdiği konular bulunduğu döneme göre oldukça çeşitlidir. Fotoğraflarla ve tablolarla metinlerini desteklemesi, fotoğrafların altında ek açıklamalarda bulunması eserini ileri seviyeye taşımıştır. Metin aralarına eklenen fotoğraflardaki insan figürleri, döneminden ileride bir yayın anlayışına sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda bu konuyu seçmemizin ilk amacı döneminin önde gelen entelektüellerinden olan Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey’in, çalışmamızın konusunu oluşturan eserinin literatürde yer bulmasıdır. İkinci amacımız ise dünyada gelenek haline gelen ve yayımlanmaya devam eden yıllıkların ülkemizde de eski önemine kavuşması ve diğer çalışmacıların ilgisini bu alana çekmektir.

Hazırladığımız tezde yol haritamızı belirlemek amacıyla oluşturduğumuz literatür taraması göstermektedir ki; Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey’in hayatına ve eserlerine dair ana kaynaklar ve araştırma eserler mevcuttur. Ana kaynaklar arasında TDV İslâm Araştırmaları Merkezi’nin hazırlamış olduğu “Ziyad Ebüzziyâ Evrakı”; Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey’in ailesine, çeşitli eserlerine, belgelere, yazışmalara ve bazı almanaklara yer vermesi açısından önemlidir.

Çalışmamızda Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey’in hayatına dair verdiğimiz bilgilerde kullandığımız esas kaynaklar T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde yer alan belgelerdir. Bu belgeleri

başlangıçta kronolojik bir biçimde sıraladık ve çalışmamızda kullanabileceğimiz konuları buradan temin ettik. Daha sonra elde ettiğimiz verileri tümevarım yöntemiyle değerlendirdik.

Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey'in hayatı ve eserleri hakkında yapılan ilk çalışma Adnan Akgün'ün 1987 yılında hazırladığı yüksek lisans tezi olan "Ebüzziyâ Tevfik'in Mecmua-i Ebüzziyâ'daki Hatıraları" ile yine aynı yıl S. Mustafa Canelli tarafından oluşturulan "Ebüzziyâ Tevfik Bey Hayatı, Fikri ve Edebî Şahsiyeti ile Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal ve Ahmed Midhat Efendi Hakkındaki Görüşleri" adlı yüksek lisans tezidir. Canelli, 1994 yılında tezini "Tanzimat Aydınlarından Renkli Bir Sima, Ebüzziyâ Tevfik Bey" adıyla kitap haline getirmiştir. Çalışmamızda faydalandığımız Canelli, kitabında hayatı ve eserleriyle ilgili kısımlarda alıntılarının azlığı ve basıldığı tarihten sonra yeni bilgilerin ortaya çıkması eseri kullanırken temkinli yaklaşmamıza neden oldu.

Alim Gür'ün 1990 yılında hazırladığı "Ebüzziyâ Tevfik'in Hayatı, Dil, Edebiyat, Basın, Yayın ve Matbaacılığa Katkıları" adlı doktora tezi bu konudaki en kapsamlı çalışmadır. Detaylı ve öz anlatımı sayesinde çalışmamızda da sıkça başvurduğumuz ikincil kaynaklar arasında yer almaktadır.

Özgür Türesay'ın 2008 yılında hazırlamış olduğu "Être intellectuel à la fin de l'Empire ottoman: Ebüzziyâ Tevfik (1849-1913) et son temps" adlı doktora tezi yabancı kaynaklar arasında en detaylı yapılan çalışmadır. Tezimizde faydalanmaya çalıştığımız bu eser, dünyanın birçok kütüphanesinde dijital olarak servis edilmektedir. Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey'i ve eserlerini yabancı çalışmacıların bilgisine sunduğu için ayrı bir önem arz etmektedir.

Tez, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey'in hayatına, kaleme aldığı eserlerine, matbaacılığa olan katkılarına değinildi. Ana kaynak olan Nevsâl-i Marifet'e zemin hazırlaması ve konu alınan eserin kıymetini göstermesi açısından, kendi döneminde yazılan diğer salnâmelerle ve almanaklarla kıyaslandı. Bütün almanak örneklerine yer vermek mümkün olamayacağından dünyada bilinen görülen farklı milletlerce yazılmış önemli bazı almanaklara değinildi. İkinci bölümde Nevsâl-i Marifet'i klasik yıllıklardan ayıran içerikler kategorize edildi ve eserin eksik ve başarılı yanları değerlendirildi. Eserin son kısmını içeren üçüncü bölümde ise Nevsâl-i Marifet'in transkripsiyonu yapıldı. Bu kısımda eserin orijinalinde kullanılan fotoğrafları eklendi.

Çalışmamızın esasını teşkil eden 1892 (H.1309/1310) tarihli Nevsâl-i Marifet'in nüshaları; Marmara Üniversitesi Nadir Eserler Koleksiyonu'nda, İstanbul Üniversitesi Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonu'nda, İstanbul IRCICA Kütüphanesi'nde, İstanbul'daki Orient-Institut'te, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu'nda, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Osmanlı Salnâmeleri Veri Tabanında ve basılı haliyle çeşitli koleksiyoncularda bulunmaktadır. Yurtdışında da birçok ülkede basılı ve dijital olarak araştırmacılara sunulmuştur. Chicago'da Araştırma Kütüphaneleri Merkezi'nde, Harvard

Üniversitesi Kütüphanesi Hollis Kataloğu'nda, New York'ta Columbia Üniversitesi Kütüphanesi'nde, New Jersey'de Princeton Üniversitesi Kütüphanesi'nde, Stanford Üniversitesi Hoover Enstitüsü Kütüphanesi'nde ve Chicago Üniversitesi Regenstein Doğu Kaynakları Koleksiyonu'nda bulunmaktadır. Ayrıca birçok üniversite Hathi Trust Dijital Kütüphanesi ile iş birliği yaparak üniversite üyelerinin eseri dijital olarak temin etmelerine olanak sunmuştur.

Çalışmamızın kaynağını oluşturan Nevsâl-i Marifet başta olmak üzere Takvim-i Ebüzziyâların tümünü Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Osmanlı Salnâmeleri Veri Tabanından dijital olarak temin ettikten sonra başta ana kaynaklar olmak üzere diğer kaynakların da yardımıyla çalışmamıza yön verdik. Ebüzziyâ Mehmed Tevfik'in hayatına dair bilgileri edinmek için T.C. Devlet Arşivleri Başkanlık Osmanlı Arşivi'ndeki verilerden, Taha Toros Arşivi'nden, yerli ve yabancı eserlerden faydalandık. Kaleme almış olduğu eserleri hakkında bilgi vermek için TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nin veri tabanından, kaleme almış olduğu eserlerin orijinallerinin aktarılmış olduğu çeşitli internet sitelerinden, kendi çalışmalarında kaleme almış olduğu eserlerin bahislerinden ve ansiklopedilerden faydalandık. Çalışmamızda değerlendirme ve kıyaslama için kullanmış olduğumuz, döneminde kaleme alınmış yerli salnâmeler ve yabancı ülkelerde yazılan almanakların birçoğunu resmî ve özel çeşitli internet sitelerinden, Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'ne yüklenmiş olan yüksek lisans ve doktora tezlerinden edindik. Eserin transkripsiyon aşamasında çeşitli lügatlerden faydalandık.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü teşkil eden transkripsiyonda eserin aslına bağlı kaldık. Bundan dolayıdır ki baskı hataları, sehven yapılmış hatalar ve tanımlanması zor olan bazı özel isimlerin aslını köşeli parantez içerisinde belirttik. Transkripsiyonu yazarken eserin orijinal sayfa sayılarını kalın punto biçiminde köşeli paranteze olarak belirttik. Ayrıca bütünlüğünü bozmak istemediğimiz aktarımları doğrudan alıntı yaparak tırnak içerisinde ya da ayrı bir paragraf halinde belirttik.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EBÜZZİYÂ MEHMED TEVFIK BEY'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Asıl adı Mehmed Tevfik'tir. Ebüzziyâ lakabını Rodos sürgününden sonra yazılarını daha rahat yayımlayabilmesi için kullanmıştır. Dolayısıyla Rodos'taki sürgün yıllarına kadar kendisinden bahsederken asıl adı olan Mehmed Tevfik'i kullanacağız.

Mehmed Tevfik, 1849'da İstanbul Sultanahmet'te dünyaya geldi. Babası Maliye Sergi Kalemi memurlarından Hasan Kâmil Efendi'dir. Kardeşi Tahrirat Kâtibi Behçet Bey'dir. Tıpkı babası gibi Mehmed Tevfik Bey de maliye memurluğu yaptı. 17 yaşına kadar maliyenin çeşitli kalemlerinde görev edindi.¹ Eşi Adeviye Hanım'dır. Ziya, Talha ve Velid isiminde oğulları vardır. Oğlu Talha'dan olan Ziyad isiminde bir torunu bulunmaktadır.² Mehmed Tevfik Bey 1860'lı yıllarda Osmanlı'daki bazı kültürel gelişmelere bizzat iştirak etmiştir. İlk özel gazetenin çıkışı ve onu takip eden diğer süreli yayınlar, entelektüel kimselere devlet hizmeti dışında farklı bir açıdan kariyer gelişimi sunmuştur.³ 1864'te Cerîde-i Havâdis'te çalıştığı sıralarda Namık Kemal'le tanıştı. Daha sonra onun vasıtasıyla da Şinâsi ile tanıştı.⁴ Namık Kemal'le arkadaşlığını zaman içerisinde ilerletti. Öyle ki Namık Kemal'in vefatının hemen ardından O'nun hayatına dair bir eser kaleme almıştır.⁵ Böylelikle yayın camiasından önemli arkadaşlar edinmesiyle birlikte fikir dünyası da şekillenmeye başlamıştır. Cerîde-i Havâdis'ten ayrıldıktan sonra Tasvîr-i Efkâr gazetesinde çalışmaya başlamış ve 1866'da Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ne dahil olmuştur.⁶ Yeni Osmanlılar adlı eserinde Cemiyet hakkında tafsilatlı bilgiler vermiştir. Bir süre sonra hükümet müdahalesiyle dağılmak zorunda kalan cemiyet üyelerinden bazıları yurtdışına kaçmış olmasına rağmen Mehmed Tevfik Bey ülkede

¹Ziyad Ebüzziyâ, "Ebüzziyâ Mehmed Tevfik", **TDV İslâm Ansiklopedisi içinde** 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s.374

²Midhat Cemal Kuntay, "Ebüzziyâ Tevfik ve Oğlu Velid Ebüzziyâ", **Son Posta Gazetesi**, 18 Ocak, Taha Toros Arşivi, Dosya No:8, Dosya ismi: 001641062010, s.5

³Özgür Türesay, "An Adventure in Ottoman Printing: Ebüzziyâ Tevfik's Matbaa-i Ebüzziyâ", https://www.sharpweb.org/linguafranca/wp-content/uploads/2019/07/OzgurTuresay_Ebuzziya_FINAL.pdf, s.3 (05.07.2020)

⁴Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.374

⁵Abdulhakim Tuğluk, "Ebüzziyâ Tevfik'in "Merhûm Nâmık Kemâl Bey" Adlı Eseri (İnceleme-Metin), **Türkiyat Mecmuası**, c.28 sy.1, 2018, s.182-183

⁶Gös. yer

kalmıştır ancak ilerleyen zaman içerisinde matbaacılık ve gazetecilikle ilgili kendini geliştirmek üzere Avrupa'ya kısa seyahatler yapmıştır.⁷

Cemiyet'e dahil olduktan sonra Terakki gazetesinde yazı işleri müdürü olmuş, gazetenin ilavesi olan Terakki-i Muhadderat adlı kadın dergisiyle birlikte Letaif-i Asâr ve Terakki Eğlencesi adlı mizah dergilerini yayımlamıştır. Bunun yanında Diyojen, Çingiraklı Tatar ve Hadikat'ül Vekayi adlı dergilerde bir süre çalıştıktan sonra 1868'de Midhat Paşa tarafından Şura-yı Devlet'e ikinci sınıf mülkiye mülazımlığına atanmıştır.⁸

Mehmed Tefvik Bey, kendi girişimleriyle 1870 yılında ilmî ve fennî, daha sonra da siyasî muhtevalı olan Hadîka⁹ isimli gazeteyi çıkartmaya başlamış, aynı sıralarda Cüzdan adlı bir dergi yayımlamaya teşebbüs ettiyse de sadece bir sayı neşredebilmiştir. 1873 senesinde bir ilk olacak olan Salnâme-i Hadîka isimli almanağı Hadîka gazetesi adına çıkartmaya başlamıştır. Kısa bir süre sonra Hadîka'nın da dilini sivri bulan hükümet, bu gazetenin de yayın hayatına son vermiştir.¹⁰ 1872'de yakın dostu Namık Kemal tarafından yayımlanan İbret gazetesinin kadrosuna dahil olmuş ve böylelikle gazeteciliğe atılmıştır.¹¹ Şinasi'nin vefatından sonra Tasvir-i Efkâr matbaasını Mustafa Fazlı Paşa satın almış, Mehmed Tefvik Bey ve üç arkadaşına hediye etmiştir. İbret gazetesi de burada çıkartılmıştır ancak bir süre sonra yazılarından dolayı hükümet tarafından kapatılmıştır. İbret, Sıraç, Hadîka ve Cüzdan gibi yayınların kapatılmasının ardından hükümet; Namık Kemal'i, Mehmed Tefvik Bey'i, Mithat Efendi'yi Nuri Bey ve Hakkı Bey'i 6 Nisan 1873'te tutuklamıştır. Namık Kemal Magosa'ya, Mehmed Tefvik Bey Rodos'a, Nuri Bey ve Hakkı Bey de Akka'ya sürülmüşlerdir.¹²

1864 Matbuat Kanunu ile hükümetin basın üzerindeki denetiminin yetersiz kaldığı gerekçesiyle 1867'de Âli Kararname çıkartılmıştır. Bu kararnameye göre “bazı basın organlarının devlete bile dil uzatarak fesata alet olması” sebep gösterilerek hükümete, organlarını kapatma yetkisi verilmiştir. II. Abdülhamid basın özgürlüğüne müdahale sebebini şu sözlerle ifade etmiştir:

Bizim memleketimizde halk, henüz çok saftır, çok az okumuştur, insanlarımıza çocuk gibi davranmak zorundayız. Aileler ve eğitimciler gençliğin elinde zararlı yazıların bulunmamasına özen

---

⁷ Ebüzziyâ Mehmed Tefvik, Haz. Şemsettin Kutlu, **Yeni Osmanlılar Tarihi**, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1973, s.8

⁸ Emine Gümüşsoy, “Ebuzziya Tefvik ve Sıraç Gazetesi”, **Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu**, 19-21 Ekim 2016, Elazığ, s.482

⁹ Nesimi Yazıcı, Hadîka, **TDV İslâm Ansiklopedisi içinde** 15, TDV Yayınları, İstanbul, 1997, s.18

¹⁰ İhsan Sungu, “Ebüzziyâ Tefvik”, **Aylık Ansiklopedi, içinde** 9, Ocak 1945, s.267

¹¹ Feridun Fazıl Tülbentçi, “**Türk Basın Âleminin Mümtaz Siması Ebüzziyâ Tefvik Bey**”, Taha Toros Arşivi, Dosya No: 8, Dosya ismi: 11498/36087, 1956

¹² Sungu, a.g.m., s.267

göstermedikleri gibi, hükümet de biz de halkın zihnini zehirleyecek her şeyi ondan uzak bulundurmamızdır.¹³

Mithat Efendi ve Mehmed Tevfik Bey Rodos zindanlarında da kendilerine meşgul olacakları işler bulmuşlardır. Mithat Efendi zindandaki çocuklara bir okul açmış, Mehmed Tevfik Bey ise zindandakilerin yaptığı şekilsiz tahta eşyalara biçim vermekle vakit geçirmiş, bu işlerle geçimlerini de sağlamışlardır. Evvelâ iki düşünür yazılarına burada da devam etmişlerdir.¹⁴ Mehmed Tevfik Bey, Türk edebiyatına büyük katkısı olan ve Türk edebiyatının gelişimini gözler önüne seren, ilk antolojiyi, Nümûne-i Edebiyât-ı Osmâniyye adlı eserini ve Victor Hugo'nun Angelo adlı eserinden uyarladığı Habibe ve Semahat-ı Aşk'ı ile ilk Türk telif piyesini Türk edebiyatına kazandırmıştır. Ayrıca aylık Muharrir mecmuasını da Rodos zindanlarında yazmıştır. Eserlerini kendi adıyla yayımlayamadığı için oğlu Ziyad'a hitaben Ebüzziyâ lakabını kullanmaya başlamıştır.¹⁵ Hem geçimini sağlamak hem de fikirlerini özgürce ifade etmek adına yazdığı yazılarında Rodos mutasarrıfı Maşuk Paşa'nın payı büyüktü. Maşuk Paşa'nın aracılığıyla kütüphaneye gitme izni almış ve böylelikle yazılarını İstanbul'a gönderme fırsatı yakalamıştır.¹⁶ Sürgünün getirdiği zor yaşam şartları, hükümet tarafından baskı altında tutulma ve zindandayken yaşadığı psikolojik sıkıntılar Ebüzziyâ'nın kalemini hiçbir zaman köreltmemiştir. Tam aksine önüne çıkan her engele karşı daha çok bilenmiş ve yeni şeyler üretmeye, okumaya, öğrenmeye ve öğretmeye devam etmiştir.

31 Mayıs 1876'da yeni hükümetin ilan ettiği genel af sonucu üç yıllık sürgün hayatı sonlanmış ve İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'da gazetelere verdiği ilanla yazılarını artık Ebüzziyâ lakabıyla yayımlayacağını okurlarına duyurmuştur.¹⁷ Yazın hayatına kaldığı yerden devam eden Ebüzziyâ, önceden imtiyaz sahibi olduğu Tasvir-i Efkâr matbaasının ruhsatnamesinin münafât bulunduğu esnada kaybetmesinden sonra, Ebüzziyâ Matbaası adıyla yeniden ruhsatname talebinde bulunmuştur. Bu talebe 11 Temmuz 1876'de gereken muamelelerin yapılması yönünde olumlu yanıt gelmiştir.¹⁸

İstanbul'da Kanunî Esasi çalışmalarına katılmış ve Cem'iyet-i Mütercimîn'nde çalışmaya başlamıştır. II. Abdülhamid ile edebî ve sanat alanında gayet iyi anlaşılan Ebüzziyâ,

---

¹³ Nurşen Mazıcı, "1930'a Kadar Basımın Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu", *Atatürk Yolu Dergisi*, c.5, sy.38, 1996, s.134-135

¹⁴ Sungu, a.g.m., s.267

¹⁵ Gös. yer

¹⁶ Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.375

¹⁷ Fahriye Gündoğdu, *Ebuzziya Tevfik'in Türk Basıncılığına Getirdiği Yenilikler ve Türk Kütüphaneciliğine Katkıları*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1982, s.16

¹⁸ BOA, MF.MKT. 39-60 (18 Cemaziyelahir 1293/11 Haziran 1876).

Yıldız Sarayı'ndaki Merasim Köşkü'nün bazı süslemelerini ve Yıldız Camii'nin iç duvarlarını kûfi yazı ile arabesk tezyinat işlemiştir.¹⁹

1877'de matbaacılıkla ilgili inceleme ve araştırma için Viyana'ya seyahat etmiştir. Aynı yıl meşrutiyetin muhalif cereyanı çerçevesinde Bosna'ya mektupçu olarak sürülmüştür.²⁰ Buradayken Bosna Vilayet Gazetesi'nin idaresini ve yayımını üzerine almış; bu sırada Bosna Vilayet Salnâmesi'nin 13. Sayısını çıkartmıştır.²¹ Burada dikkat çeken bir unsur vardır ki o da hükümetin bir yandan basın üzerinde baskı kurarken bir yandan da özellikle vilayet gazetelerine de destek vermiş olmasıdır.²² Bir süre sonra İstanbul'a dönen Ebüzziyâ, 1879'da ikinci almanağı Salnâme-i Ebüzziyâ'yı yayımmış ancak sakıncalı görünen bu almanağın bazı ön basımları 15 Mart 1879'dan itibaren zabıta tarafından toplattırılarak bir mahalde muhafaza edilmiş ve bir iki nüshasının da görülmesi için Dâi're-i Kitâbet'e gönderilmiştir. Ayrıca bu gibi eserlerin dağıtımının engellenmesi için Matbuât İdâresi'ne talimat verilmiştir.²³ Meclis-i Ma'ârif'den ruhsat alarak bastırıldığı Salnâme'lerin zabıta tarafından toplattırılmasından sonra, basım masraflarının karşılanması için talepte bulunmuştur.²⁴ Bin nüsha olarak tab' edilen Salnâme-i Ebüzziyâ'nın mesârif çizelgesine göre basım masrafı toplam 3915 kuruştur.²⁵ Bugün bu salnâmelerden yalnızca üç nüshası mevcuttur.²⁶

1880'den 1912 yılına kadar ansiklopedik-edebî türde bir dergi olan Mecmûa-i Ebüzziyâ'yı yayımlamıştır. Dergiye maddî kazanç sağlamaktan önce estetik çıkar elde etme gayesinde olan Ebüzziyâ, dergiyi yayımlarken oldukça kaliteli ürünler kullanmış ve kûfi yazıda oldukça yetenekli olduğu için derginin kapağını da kendisi hazırlamıştır.²⁷

İlmiye ve askeriye mensuplarına üstün hizmetlerini ve başarılarını ödüllendirmek adına verilen Mecidi nişânı, 20 Haziran 1882'de Ebüzziyâ'ya üçüncü rütbeden verilmiştir.²⁸ Ertesi yıl da haiz

---

¹⁹ Gündoğdu, a.g.t., s.16

²⁰ Gümüşsoy, a.g.b., s.484

²¹ Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.375

²² Alim Gür, **Ebüzziyâ Tefrik'in Hayatı, Dil, Edebiyat, Basın, Yayın ve Matbaacılığa Katkıları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara,1990, s.241

²³ BOA, İ.DH.,783-63655 (21 Rebiülevvel 1296/15 Mart 1879).

²⁴ BOA, MF.MKT.61-147 (08 Cemaziyelevvel 1296/30 Nisan 1879).

²⁵ BOA, MF.MKT. (22 Cemaziyelevvel 1296/14 Mayıs 1879).

²⁶ Gür, a.g.t., s.37

²⁷ Alim Kahraman, "Mecmûa-i Ebüzziyâ", **TDV İslâm Ansiklopedisi içinde** 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s.268-269

²⁸ BOA, İ.DH.. (857-68701) (03 Şa'ban 1299/20 Haziran 1882).

olduğu rütbe-i sâniye sınıf-ı evvel-i mütemâyizinin ülyâ-yı sâniyesine terfi ettirilmiştir.²⁹ 3 Ekim 1887’de rütbesi bir derece terfi ettirilmiş ve kendisine üçüncü rütbeden Osmanlı nişanı ihсан edilmiştir.³⁰ 27 Mart 1889’da Ebüzziyâ’nın eşi Adeviye Hânım’a ikinci rütbeden şefkat nişanı ihسان buyurulmuştur.³¹

1880’den 1900’e Konya’ya sürülmesine dek yayın hayatının olgunluk çağını yaşamış ve birçok önemli eserini bu tarihten sonra yayımlamıştır. Salnâme-i Kamerî, Rebî-i Marifet, Nevsâl-i Marifet, Takvim-i Ebüzziyâ, Takvimü’n-Nisâ gibi isimler altında toplam 18 adet takvim külliyatı neşretmiştir.³² Ayrıca Rodos adasında sürgüneyken yazdığı Nümune-i Edebiyât adlı eserini, ancak sürgün hayatının bitmesinden sonra basabilmiştir. Bu eserleri takiben 1881 ve 1886 yılları arasında Kitabhâne-i Meşâhir serisini yayımlamıştır.

1886’daysa Kütüphâne-i Ebüzziyâ serisini oluşturmaya başlamıştır ki bu seri 110 cüz kitap içermektedir.³³ Ebüzziyâ, bu seriyi Fransızların “Ünlü Adamları” anlamına gelen “Des Hommes Illustres”’den esinlenerek oluşturmuştur.³⁴ Seride Gutenberg, Galile, Napolyon, Harun Reşid, Hasan Sabbah, Buffon, Ezop, Diyojen, İbn-i Sina, Benjamin Franklin, Yahya Bermeki gibi ünlü simaların biyografilerine yer vermiştir.

Ebüzziyâ, gazetecilik ve yazarlık kariyerinin yanında dönem dönem farklı işlerde çalışmıştır. 1890 yılında 3000 kuruş maaşla Süleyman Paşa’nın yerine Mekteb-i Sanayi müdürlüğüne atanmıştır.³⁵ Mekteb-i Sanayi’de göreve başlamasının ardından mektebin durumunu anlamak için tahkikat yaptıran Ebüzziyâ, mektebin uzun süredir içerisinde bulunduğu borçlu durumdan Süleyman Paşa’nın başarılı idaresiyle kurtulduğunu beyan etmiştir. Ancak kısa bir süre sonra durumun aslında görüldüğü gibi başarılı olmadığı, devam eden tahkikatlar neticesinde ortaya çıkmıştır. Örneğin mektepte üretilen ürünlerin pek âdi, biçimsiz ve estetikten yoksun olduğunu raporlarında bildirmiştir. Süleyman Paşa ve önceki yöneticilerin dönemlerinde de bir ilerleme olmadığını, eski ürünlerin birbirini takip ettiğini belirtmiştir. Dolayısıyla var olan tüm ürünlerin dost ve düşmana karşı mahcup edecek nitelikte olduğu için derhal hepsinin gizlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Mektepteki estetik açığı kapatmaya çalışan Ebüzziyâ, bir süre sonra Fransa’dan gelen Mösyö Servier’i fen muavini sıfatıyla mektebe konuk etmiştir. Mösyö Servier, okulun durumu ve gereken yenilikler hakkında bir

²⁹ BOA, İ.DH.. 898-71422 (04 Zilka’de 1300/6 Eylül 1883).

³⁰ BOA, İ.DH.. 1051-82554 (14 Muharrem 1305/2 Ekim 1887).

³¹ BOA, İ.DH.. 1128-88145 (25 Recep 1306/27 Mart 1889).

³² Gür, a.g.t., s.37

³³ Adnan Akgün, **Ebüzziyâ Tevfik’in Mecmûa-i Ebüzziyâ Hâtıraları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987, s.7

³⁴ Mustafa Canelli, **Tanzimat Aydınlarından Renkli Bir Sima Ebüzziyâ Tevfik Bey**, Ankara, 1994, s.29

³⁵ BOA, DH.MKT, 1781-41 (30 Cemaziyelevvel 1308/11 Ocak 1891).

rapor hazırlamıştır. Rapor Ebüzziyâ tarafından tercüme edilerek sunulmuştur. Bir süre sonra padişaha sunduğu arızasında mektep ürünlerinin artık Avrupa’da emsalleriyle yarışacak hale geldiğini ve çok yakında kendilerine bu eserlerden bazı örnekler sunulacağını beyan etmiştir.³⁶

Mekteb-i Sanayi’de müdürlük yaptığı sıralarda çeşitli soruşturmalarda sık sık yer almıştır. Hakkında başlatılan soruşturmanın bir kısmı asılsız, gereksiz ve Ebüzziyâ’nın görev alanına girmeyen birtakım sorunlardan oluşmaktadır. Bu tür lüzumsuz soruşturmalarla Ebüzziyâ’ya bazı çevrelerce baskı uygulandığını söylemek mümkündür. Tüm bu baskıya rağmen Ebüzziyâ’nın dikkatsizliği ve/veya bilinçli davranışları sonucunda meydana gelen birtakım soruşturmalar da mevcuttur. Mektep için alınan eşyaların senetlerinin saklanmaması, muhafaza edilen senetlerin üzerinde ise eşyanın cinsinin ve isminin belirtilmemesi, mektepten Ebüzziyâ’nın kendisi için veresiye eşya satın alması, dâhiliye müdürü Ali Bey’e izinsiz zam yapması gibi çeşitli davranışlar örnek gösterilebilir.³⁷

Ebüzziyâ, 11 Ekim 1893’te Mekteb-i Sanayi’deki görevinden ayrılmıştır. Sonrasında Şura-yı Devlet’e tayinini istemiştir ancak Mabeyn Başkatibi Süreyya Paşa tarafından kaleme alınan tezkere neticesiyle Ebüzziyâ’nın Kütüphane-i Umumi’nin düzenlenmesinde daha faydalı olacağı görüşü sebep gösterilerek 28 Ekim 1893’te 3000 kuruş maaşla Kütüphane-i Umuminin düzenlenmesi amacıyla memur olarak atanmıştır.³⁸ Birkaç ay sonra ise aynı maaşla Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti ve Şura-yı Devlet Baş Kitabet Dairesi’nde görevlendirilmiştir.³⁹ Burada dikkat çeken asıl mesele şudur ki hakkında bu kadar jurnal, zimmet suçu gibi şikâyetler sonucunda görevinden uzaklaştırılmasının ardından devlette önemli bir kadroya atanmış olmasıdır. Bu tutarsız gidişatın temel nedeni 1890’dan sonra II. Abdülhamid ve Bâbüali arasındaki görüş ayrılıklarıdır.⁴⁰ Nitekim Ebüzziyâ’nın II. Abdülhamid’in takdirini topladığı, sürekli destek gördüğü ve aralarının iyi olduğu, sahip olduğu nişanlardan ve kurduğu yakın ilişkilerinden anlaşılmaktadır.

Ebüzziyâ’nın Şurâ-yı Devlet azalığına atanmasına dair belgelerdeki tarihler farklıdır. Bir belgede 23 Ocak 1892’de Şurâ-yı Devlet azalığına memur edildiği belirtilirken⁴¹ başka bir arşiv belgesinde 25 Ekim 1893’te atandığı yazmaktadır.⁴² Belgelerde memuriyetinin tanımı yapılmamıştır. Sadece Şurâ-yı Devlet memurluğu unvanından bahsedilmiştir. Görev tanımının yapılmaması tarihler

³⁶ Adnan Akgün, “Ebüzziyâ Tefvîk’in Mekteb-i Sanayi Müdürlüğünden Uzaklaştırılması Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, **İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, c.30, sy. 0 2012, 8-10

³⁷ Gös. yer

³⁸ BOA, Y..EE.. 138-17 (17 Rebiülahir 1311/28 Ekim 1893).

³⁹ BOA, BEO 335-25094 (22 Şa’ban 1311/28 Şubat 1894).

⁴⁰ Akgün, “Mekteb-i Sanayi”, s.12-15

⁴¹ BOA, BEO 335-25094 (22 Şa’ban 1311/28 Şubat 1894).

⁴² BOA, Y..A..RES. 67-35 (14 Rebiülahir 1311/25 Ekim 1893).

arasında karışıklığa yol açmaktadır. Ya Şurâ-yı Devlet azalığında farklı memurluklara atanmış ya da bu süre zarfında görevden uzaklaştırılmış, iki görevi de üstlenmiş ya da ataması ertelenmiş olabilir.

17 Aralık 1893'te, Ebüzziyâ'nın Mekteb-i Sanayi'de müdür olduğu sırada bir iki aydan beri maaşını alamadığı, bir memuriyete tayinine kadar 3000 kuruş maaşının ödenmesini talep ettiği anlaşılmaktadır.⁴³ 30 Ağustos 1894'te, Mekteb-i Sanâyi müdürüken kendisine tahsis edilen 3000 kuruluş maaşının kendisine ödenmesi için Dâhiliye Nazırlığı'na talepte bulunmuştur.⁴⁴ Oğlu Velid Bey 1895'te ücretsiz yatılı olarak Mekteb-i Sultani'ye kabul ve kayıt olmuştur.⁴⁵ Ekonomik darlık çektiği zamanlarda en azından oğlunun eğitimine ücretsiz olarak devam etmiş olması kendisini bir nebze olsun rahatlatmıştır. Bu sürede biriken maaşlarının ödenmesini tekrar talep etmiştir.⁴⁶

Aynı dönemde Ebüzziyâ'nın Fransa'ya gittiği arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. Arman Vays Bey ve Agâh Efendiyle birlikte Fransa'ya giden Ebüzziyâ, 1896 tarihinde eğitimden feragat ettiklerini bildirmiştir⁴⁷ ancak bunun nedeni belgelerde açıklanmamıştır. Avrupa'dan dönüşü sırasında çeşitli basım makinelerini de beraberinde getirmiştir. 1898'de Avrupa'dan getirmiş olduğu makinenin gümrükten vergisiz geçişine izin verilmesi talebinde bulunmuştur ve bu talebine olumlu dönüş yapılmıştır.⁴⁸ Nitekim belgelerde getirmiş olduğu makinenin cinsini ve ismini vermediğinden, bu makinelerin 1883 yılında yayımladığı Rebi` Marifet'in 3. basımında reklamını yaptığı yeni makinelerinden biri olduğunu düşünmekteyiz.

1899'da Şurâ-yı Devlet azalığındaki maaşına bir miktar zam yapılmış ancak miktar belirtilmemiştir.⁴⁹ Ebüzziyâ, 1900'de II. Abdülhamid'in emriyle Konya'ya maaşlı olarak sürgüne gönderilmiştir.⁵⁰ Buna ek olarak Konya'daki memuriyeti sırasında 310 liranın yanı sıra kânun-i sâni ve şubat ayları maaşlarını henüz alamadığından dert yanmıştır.⁵¹ Bununla birlikte biriken maaşlarının ödenmemesine rağmen maaşına bir miktar zam yapılması Ebüzziyâ'yı bir süre oyalamak için yapılan bir hamle olduğunu düşündürmektedir. Kendisi zaten içerisinde bulunduğu ekonomik darlık nedeniyle sürekli olarak birikmiş olan maaşlarının ödenmesi konusunda ısrarlı bir şekilde talepte bulunmuştur.

⁴³ BOA, BEO 329-24648 (09 Cemaziyelahir 1311/18 Aralık 1893).

⁴⁴ BOA, DH.MKT. 277-16 (27 Safer 1312/30 Ağustos 1894). Ayrıca bkz: BOA, BEO 469-35156 (04 Rebiülevvel 1312/5 Eylül 1894).

⁴⁵ BOA, MF.MKT. 281-41 (20 Rebiülevvel 1313/10 Eylül 1895).

⁴⁶ BOA, İ.HUS. 44-15 (06 Cemaziyelahir 1313/24 Kasım 1895).

⁴⁷ BOA, HR.İD.. 2032-2 (03 Şubat 1897).

⁴⁸ BOA, İ.HUS. 64-69 (24 Zilhicce 1315/16 Mayıs 1898).

⁴⁹ BOA, BEO 1355-101620 (07 Rebiülahir 1317/15 Ağustos 1899).

⁵⁰ **Ebuzziya Tevfik Bey Kimdir**, Taha Toros Arşivi, Dosya No:8, Dosya İsmi: 001641060010, s.29

⁵¹ BOA, DH.MKT. 2422-95 (07 Receb 1318/31 Ekim 1900).

Konya'ya gelişiyle birlikte geceli gündüzlü zabıtalardan muhafazasına itina gösterilmiş ve uzun süre izlenmiştir.⁵² Kendisi sürgüne gönderilince devlet memurluğu ve matbaacılığın bir arada yürütülemeyeceği sebep gösterilerek İstanbul'daki matbaası devlet tarafından satın alınmak istenmişse de Ebüzziyâ bu teklifi kabul etmemiştir. Sonuç olarak matbaasının çalışması yasaklanmıştır.⁵³

Ebüzziyâ'nın sürgüne gönderilmesinin ardından verilen ikinci jurnalle Galatasaray Sultanisinde okuyan oğullarından Velid tutuklanmış, Talha ise okuldan atılarak bir süre sonra babasının yanına Konya'ya sürülmüştür. Bu durum üzerine Ebüzziyâ, oğlu Velid'e yazdığı mektupta bir zaptiye memurunun kendisiyle sürekli uğraştığını, üç kere matbaasını bastığını, kendisine huzur vermediğini, şimdiyse aynı şeyleri oğullarına yaptıklarından yakınmış, sadece sabretmekten başka bir çaresi olmadığını yazmıştır.⁵⁴

1903'te Konya'da memur olduğundan beri Şurâ-yı Devlet azalığına ait birikmiş olan maaşlarının ödenmesini talep etmiştir.⁵⁵ Aynı yıl tekrar Konya Vilayeti'ne verdiği arzualde 1899 ve 1901 senelerinden kalmış olan 23 aylık maaşının ödenmesini talep etmiştir.⁵⁶ Hem sürgün hem de ekonomik darlık kendisi için ciddi sorunlar oluşturmuştur. Bu nedenle gazete çıkartmasına ya da matbaasının Mısır'a nakledilmesine müsaade edilmesine veya ailesini geçindirmeye yetecek bir miktar maaş tahsisini istirham etmiştir.⁵⁷

Ebüzziyâ'nın Konya sürgünü tam 8 yıl sürmüştür. Tıpkı Rodos sürgünündeki gibi yazılarına devam etmiş, kendine halı dokumacılığıyla alakalı bir meşgale edinmiştir.⁵⁸ Çalışkan karakteri ile kendisine ve çevresine faydalı olacak bir şeyler her zaman bulmuştur. Uzun süren sürgün hayatı nedeniyle Almanya'dan getirip matbaasına yerleştirdiği baskı makinaları bu süreçte bozulmuş ya da kullanılamaz hale gelmiştir.⁵⁹

Ebüzziyâ 1877 ve 1909 yılları arasında 5 kez seyahat etmiş ve Viyana, Münih, Frankfurt, Marsilya, Paris, Amiens, Pire, Atine, Londra, Budapeşte ve Cenevre'de bulunmuştur.⁶⁰ Avrupa'ya

---

⁵² BOA, Y.P.R.K.U.M.. 53-57 (20 Zilka'de 1318/11 Mart 1901).

⁵³ Canelli, a.g.e., s.31

⁵⁴ Kuntay, a.g.m., s.5

⁵⁵ BOA, BEO 2057-154252 (03 Safer 1321/1 Mayıs 1903).

⁵⁶ BOA, BEO 2148-161051 (28 Cemaziyelevvel 1321/22 Ağustos 1903).

⁵⁷ BOA, Y..EE.. 15-86 (6 Rebiülahir 1327/27 Nisan 1909).

⁵⁸ Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.376

⁵⁹ Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.376

⁶⁰ Özgür TÜresay, "Modernleşme, Medeniyet ve Şehircilik Üstüne: Ebüzziyâ Tefik'in Şehircilik Yazıları", **Kebikeç**, 15, 2003, s.6

yaptığı kısa seyahatlerinden izlenimlerini eserlerine de yansıtmıştır. Özellikle Takvim-i Ebüzziyâ külliyyatında Avrupa'daki şehirlere dair her yerde rastlanılmayacak çok özel bilgiler vermiştir. Polis teşkilatları, imparator ya da imparatoriçeler, istatistikî bilgiler, düşünürler, mimari eserler, büyük oteller, iklimler, askerî ve sivil nüfuslara dair bilgileri eserlerine yansıtmıştır.⁶¹

Cevrî Kalfa Sıbyan Mektebi'nden başka herhangi bir okula gitmediği halde azmi sayesinde kendi kendine Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca ve Rumca öğrenmiştir.⁶² Yetenekli bir yazar olmasının yanı sıra bir ressam, grafikçi, seramikçi, pul koleksiyoncusu, çevirmen, hattat ve ölümünden bir süre önce mebusluk yapmış çok yönlü bir Osmanlı aydınıdır.⁶³ II. Meşrutiyet'le birlikte ilan edilen genel afla sürgün hayatı nihayet son bulmuştur. 1908'de İstanbul'a döndükten sonra fiilen politikaya atılmış, İttihat ve Terakkî Fırkası'na dâhil olmuştur. Seçimler sonucu Konya vilâyetinden aday olmuş ve Antalya sancağından mebus seçilmiştir.⁶⁴ Bir yandan mebusluk yaparken diğer yandan da matbaasını tekrar faaliyete geçirerek Mecmua-i Ebüzziyâ'yı yayımlamaya başlamıştır. Bununla birlikte 1909'da Yeni Tasvir-i Efkâr gazetesini yayımlamaya başlamıştır ancak bir süre sonra Matbuât Kanunu'na riayet etmediği gerekçesiyle gazeteye üç gün müddet verilmiş, aksi takdirde Kanunnâme-i Mezkûrun dördüncü maddesi mucibince uzaklaştırılacağına dair uyarı almıştır.⁶⁵

Ebüzziyâ Konya sürgünündeysen, ölen yakın dostu Fransız G. Giampietri'nin Le Courier d'Orient isimli gazetesini Fransızca olarak neşretmeye devam etmiştir.⁶⁶ Sayısız takibata alınmış, sürgün edilmiş, matbaası kapatılmış, tutuklanmış ve oğulları dahi takibata alınıp okullarından atılmıştır. Hükümet değişikliğinin ardından gelen afla serbest bırakılmıştır. Serbest bırakıldığının ertesi günü evine dönerken Kadıköy vapurunda hayatını kaybetmiş ve 27 Ocak 1913'te Bakırköy aile kabristanına defnedilmiştir.⁶⁷ 64 yıllık ömründe çıkartmış olduğu sayısız gazete, dergi, takvim ve çeşitli alanlardaki derlemeler ve çeviriler ile Osmanlı yayın hayatını zenginleştiren Ebüzziyâ, örnek bir Osmanlı entelektüeli portresini simgelemektedir. Her eseri kendi alanında özenle hazırlanmış ve çağdaş basım yayın teknikleri takip edilerek basılmıştır. Yayımladığı eserleri arasında Mecmua-i Ebüzziyâ uzun soluklu bir dergi olmuştur. Yanı sıra Türk edebiyatının genel kurallar kitabı olarak hazırlanan Nümûne-i Edebiyât-ı Osmâniyye, Osmanlı'da yayımlanan ilk almanak olma özelliğini taşıyan Salname-i Hadika ve Takvim-i Ebüzziyâlar önemli eserler arasında görülerek tezde yer verilmiştir.

⁶¹Tafsilatlı inceleme için belgenin aslı bkz.: Ebüzziyâ Mehmed Tefvik, **Nevsâl-i Marifet**, 1309/1310-1891/1892

⁶²Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.376

⁶³Türesay, "Şehircilik Yazıları", s.6

⁶⁴Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.376

⁶⁵BOA, DH.MUİ 11-51 (03 Ramazan 1327/18 Eylül 1909).

⁶⁶Gös. yer

⁶⁷Gümüşsoy, a.g.b., s.485

1.2. Eserleri

1.2.1. Mecmua-i Ebüzziyâ

21 Ağustos 1880-15 Ağustos 1912 tarihleri arasında toplam 159 sayı ile Osmanlı basın hayatında yer edinmiş bir dergidir. Kaliteli basım teknikleriyle emsalleri arasında öne çıkan dergi, güzel sanatlar, matematik, icatlar, keşifler, tarih, dil ve edebiyat, inançlar, sağlık ve siyaset başlıklarına yer vermiştir.⁶⁸ Şark meselesi, Girit sorunu, Asya Türkleri, Boğazlar meselesi, Rumeli Türkleri gibi sansür hedefli ve dönem siyasetini oldukça meşgul eden konulara yer verilmiştir.⁶⁹ Ebüzziyâ, Rodos sürgünündeiken tanıştığı Bağdatlı Süleyman Bey'den edindiği faydalı bilgileri Mecmua-i Ebüzziyâ'da kullandığını Yeni Osmanlılar Tarihi adlı eserinde detaylı olarak anlatmıştır: “İstanbul'da yayımladığım “Mecmua-i Ebüzziyâ” adlı dergimde, ondan dinlediklerimden pek çok serpintiler yer almış bulunmaktadır”.⁷⁰ Rodos zindanlarında Bağdatlı Süleyman Bey ve oğlu Numan Bey, kütüphane memuru Abdullah Efendi, tacir Hüseyin Cemal, Binbaşı Ata Efendi, idare meclisi kâtibi Ethem Efendi ile toplanıp birlikte ders niteliğinde düzenlenen sohbetlerden, sahura kadar süren bu derslerden, sahurdan sonra Mithat Efendi ve Ebüzziyâ arasında gerçekleşen edebî sohbetlerden bahsetmiştir.⁷¹ Mecmua-i Ebüzziyâ, Tanzimat dönemi aydınları için bir forum görevi görmüştür. “Pan-Ottomanist” olarak yazdığı kendi yazılarında bir ulusun kendi dini, kültürü ve tarihi doğru olmadıkça modern dünyaya uyum sağlayamaz görüşünü desteklemiştir.⁷²

1.2.2. Türk Edebiyatına Bir Katkı Olarak “Nümûne-i Edebiyât-ı Osmâniyye”

Eser, Türk edebiyatının o güne kadarki gelişmelerini anlatan bir tür genel kurallar kitabı olarak oluşturulmuştur.⁷³ Eserin telifi “1292 senesinde Rodos cezîresi zindânındadır” cümlesiyle açıklanmıştır. Ancak 1308/1890 yılında basılabilmıştır. Eserin dördüncü sayfasında belirtildiğine göre “en ince ayrıntılarına kadar açıklama kısmını kural erbaplarına bırakarak, emsallerini de kapsayan bir kurallar kitabı oluşturma gayesini daha önemli görerek” bu eser oluşturulma yoluna gidilmiştir. Ebüzziyâ'nın birçok eserinde olduğu gibi Nümûne-i Edebiyât-ı Osmâniyye'de de fihrist

---

⁶⁸ Kahraman, a.g.m., s.268-269

⁶⁹ Kahraman, a.g.m., s.269

⁷⁰ Ebüzziyâ Mehmed Tevfik, **Osmanlılar** s.605

⁷¹ Ebüzziyâ Mehmed Tevfik, **Osmanlılar**, s.606

⁷² Cengiz Şişman, “Ebüzziyâ Tevfik”, **Brill Encyclopedia of Jews in the Islamic Worlds içinde 2**, BRILL Yayınları, Leiden, 2009, s.179

⁷³ Johann Strauss, “‘Kütüp ve Resail-i Mevkute’: Printing and Publishing in a Multi-Ethic Society”, Elisabeth Özdalga (Ed.), **Late Ottoman Society: The Intellectual Legacy**, 1. Baskı içinde, Taylor & Francis Press, Londra, 2005, s.234

bölümü oluşturulmuştur.⁷⁴ Ebüzziyâ bu bakımdan eserlerini oluştururken gayet profesyonel ve detaycı davrandığını görmekteyiz.

1.2.3. Salnâme-i Hadîka

1873 yılında Ebüzziyâ'nın yayımladığı ilk edebî almanaktır. Aynı zamanda Osmanlı'da yayımlanan bu türde ilk almanak olma özelliğini de taşımaktadır.⁷⁵ Eser toplamda 172 sayfadan oluşmaktadır. Eserde Türkiye'deki, Amerika'daki ve Viyana'daki gazetelerin hal tercümelerine yer verilmiştir.⁷⁶ Devamında Amerika'daki ve Avrupa'daki öğretim biçimlerinden bahsederek öğretim zorunluluklarına dair bilgiler vermiştir.⁷⁷ Ebüzziyâ, 1297/1880 tarihli Rebi-i Marifet adlı eserin Mukaddime bölümünde Salnâme-i Hadîka adlı eserini "halkın zevk ve istifâdesine hizmet hususunda müellifât-ı mevkutenin en güzidesi" olarak tanımlamıştır.⁷⁸

1.2.4. Takvim-i Ebüzziyâlar

Ebüzziyâ, almanak türünün Türkiye'deki ilk örneği olan 1290/1873 tarihli Salnâme-i Hadîka ile yıllık türünün yegâne örneklerini vermeye başlamıştır. Takvim-i Ebüzziyâlar ile düzenli bir takvim serisi oluşturmuştur. Toplamda 15 takvimden oluşan bu seri 1297/1880 yılında basılan Rebi-i Marifet ile başlamış ve 1317/1899 tarihli Takvim-i Nisâ ile sona ermiştir. 1297/1880 tarihli Rebi-i Marifet'in Mukaddime bölümünde yer verdiği girişte övgüyle Salnâme-i Hadîka ve Salnâme-i Kamerî hakkında detaylar verdikten sonra padişaha mazhar olabilmek adına "96 sene-i şemsîyesi nevrüzuna mahsus olmak üzere Rebi-i Marifet 'unvânıyla" bahsi geçen yıllığı neşrettiğini yazmaktadır.⁷⁹ Çeşitli konular içeren Takvim-i Ebüzziyâlarını düzenli aralıklarla yayımlamıştır. Takvimlerin isimleri zaman içerisinde değiştirilse de serideki numaralandırma aynen devam etmiştir. İlk 8 takvim 1880-1888 yılları arasında Rebi` Marifet adıyla yayımlanmıştır. 1889-1892 yılları arasında ismi Nevsâl-i Marifet adıyla değiştirilerek 3 takvim yayımlanmıştır. 1892-1898 yılları arasında isim Takvim-i Ebüzziyâ olarak değiştirilerek 3 takvim yayımlanmıştır.

1899 yılında Takvim ün-Nisa ile ilk kez kadınlara özel takvim oluşturulmuştur. Ebüzziyâ, Takvim ün-Nisa'yı oluşturmadaki amacını eserin ön deyiş bölümünde şöyle açıklar:

⁷⁴ Ebüzziyâ Mehmed Tevfik, **Nümûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye**, Haz. Furkan Öztürk, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul, 2015, s.1-4

⁷⁵ Gür, a.g.t., s.354

⁷⁶ Ebüzziyâ Mehmed Tevfik, **Salnâme-i Hadîka**, 1290/1873, s.61-106

⁷⁷ Ebüzziyâ Mehmed Tevfik, **Hadîka**, s.109-115

⁷⁸ Ebüzziyâ Mehmed Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1297/1880, s.3

⁷⁹ Ebüzziyâ Mehmed Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1297/1880, s.3

İyi çocuklar yetiştirmek için iyi anneler yetiştirmeliyiz çünkü iyi mahsül almak isteyen bir çiftçi çaba sarfetmek zorundadır. (...) Ahlakî erdemler annelerin eğitimi ile korunur. (...) Otuz yıllık deneyimimden, bilginin yayılması için almanaktan daha yararlı bir kültürel araç olmadığı kanaatindeyim.⁸⁰

Takvimler, sahip olduğu coğrafya, tarih, sosyoloji, siyasî, biyografi ve istatistik gibi çok çeşitli konular ile tam bir genel kültür ansiklopedisi olmuştur. İçerdiği istatistikî tablolar, fotoğraflar, çeşitli çizimlerle detaylandırılmış, bazı ciltleri bizzat Ebüzziyâ tarafından kenar süslemeleriyle bezenmiştir.

1880'deki Rebi-i Marifet'in ilk basımında fihrist ve mühür bulunmamaktadır. Yabancı ülkelerdeki büyük şehirlerle ilgili detaylı bilgiler verdiği için şehir çalışmaları için başvurulabilecek kaynaklar arasındadır. Verdiği yerel bilgilere örnek olarak İsviçre'de icat edilen su arıtma cihazından; İngiltere'de kekemeler için açılan okuldan, telefonun icadından ve çocuk işçiliğın yasaklanmasından; İskoçya'da icat edilen yeni nesil değirmenden, Amerika'da bir kütüphanenin halka ücreti mukabilinde posta yoluyla kitap satışı yaptığını anlatmaktadır.⁸¹ Bu bilgiler çoğunlukla Ebüzziyâ'nın seyahatlerindeki gözlem ve deneyimlerine dayanmaktadır. Takvim-i Ebüzziyâların birincisi olan bu sayı Mihrân matbaasında basılmıştır. Fiyatı 1 çâryek mecidîdir.⁸² 1882'deki Rebi-i Marifet'in ikinci basımına bakıldığında kapak süslemeleri ve matbaa mührünün ziyadesiyle sade oluşu göze çarpmaktadır. 8 adet basılmıştır. Fihrist mevcut değildir. Bu takvimle birlikte diğer bütün takvimler Ebüzziyâ Matbaası'nda basılmıştır. Dolayısıyla matbaanın mührü ilk kez bu eserde kullanılmaya başlanmıştır. İnsan resimlerinin bu sayıyla birlikte basılmaya başlanması da dikkate değer bir başka unsurdur.⁸³ 1883 yılında basılan üçüncü takvim 7 kuruştur. Eserin son sayfasında vilayet matbaalarından sipariş kabul edildiğini yazarak matbaasının reklamını yapmıştır. Ayrıca "Matbaalara İhtâr" adlı yazısında, matbaasında makine silindirleri için tutkal ile pestil halinde basılan çeşitli mürekkep ve her renkte altın tozunun en iyilerine sahip olduğunu belirterek iddiasını ortaya koymuştur.⁸⁴ 1883-1884 tarihli dördüncü sayının fiyatı 7 buçuk kuruştur. Bu sayıyla birlikte takvim serisinde ilk defa fihrist kullanılmıştır. Fihrist bölümü sayfa sayısına göre sıralanarak son sayfaya konumlandırılmıştır. Matbaa mührü önceki sayılardan farklı olarak hem ön hem de arka yüze eklenmiştir. Takvim külliyatının içerik ve düzen yönünden henüz bir standarda oturtulmadığını görüyoruz.⁸⁵ 1885 tarihli beşinci sayısında matbaa mührü tekrar sadece ön yüze konumlandırılmıştır.

---

⁸⁰ Özgür Türesay, "An Almanac for Ottoman Women", (Ed) Duygu Köksal, Anastasia Falierou, **A Social History of Late Ottoman Women: New Perspectives**, BRILL Yayınları, Leiden, 2013, s.235

⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Ebüzziyâ Mehmed Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1297/1880, s.65-80

⁸² Ebüzziyâ Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1297/1880

⁸³ Ebüzziyâ Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1299/1882

⁸⁴ Ebüzziyâ Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1300/1883

⁸⁵ Ebüzziyâ Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1301/1883-1884

Fiyat bilgisi ise bu sayıya eklenmemiştir.⁸⁶ 1886 tarihli altıncı sayısında eserin fiyatı 10 kuruş olarak belirlenmiş ve elli adet basıldığı belirtilmiştir. Bu sayıda ilk defa resim kullanılmıştır. İlk fotoğraf kapağa eklenmiştir. “Mevcut fenn-i tabi`ye ganberg” cümlesiyle mezkûr şahsın resmine kapakta yer verilmiştir. Ayrıca matbaasında basılan toplam 56 adet eserin ismi mevcuttur. Bu sayıda fihrist bulunmamaktadır. En süslü ve resim bakımından en zengin sayı budur.⁸⁷1887 tarihli yedinci sayı 10 kuruş olarak fiyatını korumuştur. Matbaa mührü bu sayıda arkada yer almaktadır. Fihrist mevcuttur. Şekil olarak henüz bir istikrar sağlandığı görülmemektedir.⁸⁸ 1888 tarihli sekizinci sayıda fiyat belirtilmemiştir. Mühür hem ön hem de arka kısımda yer almaktadır. Fihrist sonda yer almaktadır ve kategorize edilmemiştir. Kütüphâne-i Ebüzziyâ`da basılan eserlerin isimleri sıralı biçimde yer verilerek hem matbaasının hem de kendi eserlerinin tanıtımını yapmıştır.⁸⁹ 1889 tarihli dokuzuncu sayıda eserin ismi Nevsâl-i Marifet olarak değiştirilmiştir. Bu sayıyla birlikte üç takvim aynı adla basılmıştır. Ayrıca eserde takvimin isminin neden Nevsâl-i Marifet olacağı net bir şekilde açıklanmıştır. Fihrist kapaktan önce konumlandırılmış ve önceki sayılara göre fihrist ilk kez kategorize edilmiştir. Fiyat bilgisi yazılmamıştır.⁹⁰ 1890 tarihli onuncu sayı 20 kuruş olarak fiyatlandırılmıştır. Fihrist sonda yer almaktadır ve önceki sayılarda olduğu gibi mühür mevcuttur.⁹¹ 1892 tarihli on birinci sayıda kategorize edilmiş fihrist bulunmaktadır. Fihristten sonraki sayfada mühür yer almaktadır. Bu sayıyla birlikte mühür tüm sayılarda aynı yerde kalmıştır. Ek olarak bu sayıyla birlikte takvime ilk defa reklam alınmaya başlamıştır. Reklamlar son sayfada yer almaktadır.⁹² 1892/1893 tarihli on ikinci basımda eserin ismi “Takvim-i Ebüzziyâ” olarak yeni adla basılmıştır. “Birinci sene” olarak kayda geçilmesi, eseri yeni bir seri gibi göstermiştir. Bu sayıyla birlikte takvimlerin basım ve yayın aşamalarının bir düzene konulduğu görülmektedir. Muhtemelen önceki sayılarda var olan istikrarsızlık ve düzensizliği mazide bırakıp yeni bir seri başlatma yoluna gitmiş ve bu yüzden bu sayı “birinci sene” olarak adlandırmıştır. Bu sayıdan önce mühür ve fihrist konusunda bir standart olmadığı görülmektedir. Bazı sayılarda fihrist olurken bazı sayılarda eklenmemiş, hatta bir önceki sayıda eklenen fihrist, bir sonraki sayıda kaldırılmıştır. Fihristlerin kendi içinde bir düzeni yoktur. Sadece sayfa sayısına göre sıralanmıştır. Bazı sayılarda konular başlıklarla ayrılırken bazı sayılarda ayrılmamıştır. Takvimlerde belli bir standardın oluşması uzun zaman almıştır.⁹³ Mühür konusunda da belli bir düzen uzun süre sonra oluşturulmuştur. İkinci sayıdan itibaren takvimleri kendi matbaasında basmasıyla birlikte eklenen matbaa mührü bazen ön

---

⁸⁶ Ebüzziyâ Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1302/1885

⁸⁷ Ebüzziyâ Tevfik, **Rebi-i Marifet** 1303/1886

⁸⁸ Ebüzziyâ Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1304/1887

⁸⁹ Ebüzziyâ Tevfik, **Rebi-i Marifet**, 1305/1888

⁹⁰ Ebüzziyâ Tevfik, **Nevsâl-i Marifet**, 1306/1889

⁹¹ Ebüzziyâ Tevfik, **Nevsâl-i Marifet**, 1307-1308/1890

⁹² Ebüzziyâ Tevfik, **Nevsâl-i Marifet**, 1309-1310/1892

⁹³ Ebüzziyâ Tevfik, **Takvim-i Ebüzziyâ**, 1310-1311/1892-1893

sayfaya, bazen son sayfaya, bazen de hem ön hem de son sayfaya eklenmiştir. 1897 tarihli 13. basım oldukça süslü ve farklı bakış açısıyla tasarlanmıştır. Esere eklenen gölde yıkanan çıplak kadın resmi yayımlandığı dönem için oldukça çüretkârdır. İnsan figürlerine çokça yer verilen bu sayı portrelerle zenginleştirilmiştir. Son sayfada payitaht, vilayet ve yabancı ülkelerde eserin fiyatlarının yazdığı kısım eklenmiştir. Bu kısma göre eser; Almanya, Avusturya, İngiltere, İsviçre, İtalya, İspanya, Belçika, Bulgaristan, Romanya, Rusya ve Sırbistan’da satışa sunulmuştur.⁹⁴

Ebüzziyâ, 1865’ten 1913’e kadar çeşitli konularda neredeyse 700 eser yayımlamıştır.⁹⁵ Bu eserler arasında takvimler, telif eserler, tiyatrolar, biyografiler, tercüme eserler, derlemeler, gazeteler ve dergiler yer almaktadır. Vilayet salnâme örneği olan Bosna Vilayeti Salnâmesi; ilk edebî almanak olan Salnâme-i Hadîka ve ansiklopedik yıllık niteliği taşıyan Takvim-i Ebüzziyâlar, Ebüzziyâ’nın takvim türündeki önemli eserleri arasındadır. Tiyatroya özel bir ilgi duyan Ebüzziyâ bu alanda iki eser vermiştir. İlk eseri olan Ecel-i Kaza, Türkiye’de oynanan ve geliri tiyatro sanatkârlarına bağışlanan ilk telif tiyatro eseri olma özelliğini taşımaktadır. Eser çeşitli zümreler tarafından eleştirilmiştir. Öyle ki Diyojen dergisinde Ali Bey tarafından William Shakespeare’in Romeo ve Juliet adlı meşhur eseriyle kıyaslanmıştır.⁹⁶ M. Fuad Köprülü ise eseri ilkel ve basit bulmasına karşın, uyarlama tiyatrolar yerine yerli tiyatroların tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁹⁷ İkinci tiyatro eseri olan Habîbe yahut Semahât-ı Aşk, Victor Hugo’nun Angelo tyran de Padoue adlı eserinden uyarlanmıştır.⁹⁸ Ebüzziyâ, eserin yazılış amacını İzahat-ı Müellif bölümünde Sultan Abdülaziz dönemindeki “ülkedeki zulme, baskı yönetimine ve keyfi icraatlara” dikkat çekmek amacıyla yazdığını belirtmiştir.⁹⁹ Biyografi alanında çeşitli alanlarda tanınmış yerli ve yabancı kişilere yer vermiştir. 2 adet tercüme ve 11 adet derleme eseriyle yazın alanına katkıda bulunmuştur. Ebüzziyâ, çıkartmış olduğu gazete ve dergilerle Türk basın ve yayın hayatını zenginleştirmiştir. Bulunduğu dönemdeki basın ve yayın alanındaki çeşitli kısıtlamalar ve sansürler neticesiyle süreli yayınları uzun süreli olmamıştır. Bu konuda bir günlük ömrüyle Cüzdan dergisi önemli bir örnektir.¹⁰⁰

Salnâmeler

1. Salnâme-i Hadîka 1290/1873
2. Bosna Vilayeti Salnâmesi 1295/1878

⁹⁴ Ebüzziyâ Tevfik, **Takvim-i Ebüzziyâ** 1315-1316/1897

⁹⁵ Türesay, “An Almanac for Ottoman Women”, s.233

⁹⁶ Gür, a.g.t., s.180

⁹⁷ Gür, a.g.t., s.204

⁹⁸ Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.377

⁹⁹ Gür, a.g.t., s.207

¹⁰⁰ Gür, a.g.t., s.324

3. Salnâme-i Ebüzziyâ 1296/1879
4. Salnâme-i Kamerî 1297/1880¹⁰¹

Takvim-i Ebüzziyâlar

1. Rebi-i Marifet 1297/1880 Mihran Matbaası'nda 1 defa basılmıştır.
2. Rebi-i Marifet 1299/1882 2. sene Matbaa-i Ebüzziyâ'da 2 defa basılmıştır.
3. Rebi-i Marifet 1300/1883 3. sene Matbaa-i Ebüzziyâ'da 3 defa basılmıştır.
4. Rebi-i Marifet 1301/1883-1884 4. sene Matbaa-ı Ebüzziyâ-ı Dersaadet'de 4 defa basılmıştır.
5. Rebi-i Marifet 1302/1885 5. sene Matbaa-ı Ebüzziyâ'da 5 defa basılmıştır.
6. Rebi-i Marifet 1303/1886 6. sene Matbaa-ı Ebüzziyâ'da 6 defa basılmıştır.
7. Rebi-i Marifet 1304/1887 7. sene Matbaa-ı Ebüzziyâ'da 7 defa basılmıştır.
8. Rebi-i Marifet 1305/1888 8. sene Matbaa-ı Ebüzziyâ'da 8 defa basılmıştır ve bu basımda ilk defa matbaasının bir amblemini oluşturmuştur.
9. Nevsâl-i Marifet 1306/1889 9. sene 9 defa basılmıştır. Nerede basıldığına dair bilgi ya da damga yoktur. Muhtemelen bu eser de diğerleri gibi Matbaa-i Ebüzziyâ'da basılmış olmalıdır.
10. Nevsâl-i Marifet 1307/1308/1890/1891 10. sene Matbaa-ı Ebüzziyâ'da 10 defa basılmıştır.
11. Nevsâl-i Marifet 1309/1310/1891/1892 11..sene Matbaa-ı Ebüzziyâ'da 11 defa basılmıştır.
12. Takvim-i Ebüzziyâ 1310/1311/1892/1893 1. sene Matbaa-i Ebüzziyâ'da 1 defa basılmıştır.
13. Takvim-i Ebüzziyâ 1315/1316/1897/1898 Matbaa-ı Ebüzziyâ'da basılmıştır.
14. Takvim-i Nisâ 1317/1899 Matbaa-i Ebüzziyâ'da basılmıştır.¹⁰²
15. Rusya Müslümanlarına Mahsus Takvîm-i Ebüzziyâ 1303/1886
16. İmsâkiyye-yi Nevîn 1309/1892

Çeşitli Konulardaki Telif Eserleri

1. Millet-i İsrâiliyye 1305/1888
2. Makâme-i Tevkîfiyye 1311/1893
3. Yeni Osmanlılar Tarihi 1909-1910
4. Lügat-ı Ebüzziyâ 1306/1889
5. Ne Edât-ı Nefyi Hakkında Tetebbuât 1324/1906

---

¹⁰¹ Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.377

¹⁰² URL, (t.y.) <http://ktp.isam.org.tr/salname/sayilar.php?sidno=D03142> (26. 06.2020)

Tiyatro

1. Ecel-i Kazâ 1288/1871
2. Habîbe yahut Semahât-ı Aşk 1291/1874

Biyografiler

1. Gutenberg ve İhtirâ-ı Fenn-i Tab` 1299/1882
2. İbn-i Sinâ 1299/1882
3. Galile 1299/1882
4. Benjamin Franklin 1299/1882
5. Bufon 1299/1882
6. Hasan bin Sabbâh 1300/1883
7. Ezop 1300/1883
8. Yahyâ bin Hâlid Bermek 1300/1883
9. Hârûn er-Reşid 1300/1883
10. Jan Jak Russo 1303/1886
11. Nâmık Kemal 1304/1887
12. Nikola Şamfur 1305/1888
13. Sürûri-i Müverrih 1305/1888
14. İmparator Vilhelm 1305/1888
15. Nef'î 1305/1888
16. Kemal 1306/1889
17. Kemal Bey'in Tercüme-i Hâli 1326/1908

Tercüme Eserler

1. Tarîk-i Refâh, Franklin'in Servet Hakkındaki Nesâyihî 1295/1878
2. Üç Yüzlü Bir Karı 1294/1877

Derleme Eserler

1. Reşid Paşa Merhumun Bazı Âsâr-ı Siyâsiyyesi 1289/1872
2. Nümûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye 1296/1879
3. Cümel-i Müntehabe-i Kemâl 1299/1882
4. Muharrerât-ı Husûsiyye-i Âkif Paşa 1301/1884
5. Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye 1302/1885
6. Müntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Siyâsiyat-Şinâsi 1303/1886
7. Müntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Edebiyat-Şinâsi 1303/1886

8. Muntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Edebiyat-Kemal 1304/1887
9. Tazarruât-ı Sinân Paşa 1309/1892
10. Muntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Makâlât-Kemal 1311/1893
11. Muntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Makâlât-Şinâsi 1311/1893

Gazeteler

1. İbret 7 Rebûlâhir 1289-3 Cemâziyelâhir 1289/14 Haziran 1872-8 Ağustos 1872
2. Hadîka 8 Ramazan 1289-8 Safer 1290/9 Kasım 1872-7 Nisan 1873
3. Sirâc 16 Muharrem 1290-11 Safer 1290/16 Mart 1873-10 Nisan 1873¹⁰³
4. Le Courier d'Orient 16 Mart 1909-15 Mayıs 1909¹⁰⁴
5. Yeni Tasvir-i Efkâr 31 Mayıs 1909-10 Mayıs 1910 ve Mayıs 1910- 27 Ocak 1913

Dergiler

1. Cüzdan 7 Zilhicce 1289/5 Şubat 1873
2. Muharrir Muharrem 1293-Safer 1295/Ocak/Şubat 1876-Şubat/Mart 1878
3. Mecmua-i Ebüzziyâ 1 Ramazan 1297-2 Ramazan 1330/7 Ağustos 1880-1912¹⁰⁵

1.3. Salnâme ve Almanaklar

1.3.1. Salnâme ve Almanakların Terim Anlamları

Yıllık, bir yıl içerisinde gerçekleşen önemli olayları, ay ve güneş tutulmalarını, gezegen hareketlerini, burçları, uğurlu günleri, saat farklarını, takvim hesaplamalarını, o yıl içerisinde vefat eden önemli kişilerin isimlerini, dinî ve resmî bayramları ve hasat zamanlarına dair bilgileri içeren eserdir. Bu türden eserler “salnâme, almanak, takvim, nevsâl” gibi çeşitli terimlerle de ifade edilmiştir. Türk Dil Kurumu'nun resmî websitesinde:

Takvim: “1. Zamanı yıllara, aylara ve günlere ayıran yöntem, 2. Bir yılın günlerini, aylarını, sayılı günlerini gösteren, değişik biçimlerde yapılmış çizelge veya defter” anlamlarına gelmektedir. Arapça kökenlidir.

Salnâme: “Yıllık” anlamına gelmektedir. Farsça kökenlidir.

Almanak: “Yıllık” Fransızca “almanach”dan gelmektedir.¹⁰⁶

¹⁰³ Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.377-378

¹⁰⁴ URL, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k941445k/f4.item> 23.08.2021

¹⁰⁵ Ziyad Ebüzziyâ, a.g.m., s.377-378

¹⁰⁶ URL, <http://www.tdk.gov.tr> (t.y.), (13.11.2019)

Farklı bir kaynakta ise al-manack Arapça'da "zaman" anlamına geldiği bilgisi verilmektedir. Latince “annus”, Fransızca “annale” ve “annuaire” ve “almanach” kelimeleri ile bu tür yayınlar ifade edilmektedir.¹⁰⁷

Ebüzziyâ bu kavram kargaşasına karşın eserlerinde takvim, almanak ya da salnâme terimlerini birbirlerinin yerine kullandığı olmuştur. Bu noktada kendisi kelimenin terim anlamından ziyade eserinin ne anlam ifade ettiğine odaklanmıştır. Bu yüzden 1878 yılında çıkarttığı Bosna Vilâyet Salnâmesi’nde verdiği dipnotta “Almanakların salnâmelerden farkı heman bir isim ihtilafından ibaret gibidir.” demiştir. Ayrıca bu eserinde almanakları şu şekilde tanımlamıştır:

Salnâme-i fenn-i servet namıyla neşr edildiği mahalde mecelle-i seneviyye gibi her devletin ma’rifinden, servetinden, nüfusundan, ticaretinden, zira’atından birey ve ticarî kuvve-i harbiyesinden muvâredatından mâ hasal kâffe-i hususâtından umumen ma’lumât-ı mücelleme itâ edenlere umumî nâmı verilmiştir.¹⁰⁸

Dolayısıyla almanak, takvim, nevsâl ve salnâmeler yıllık biçiminin farklı terimlerle ifade edilmiştir.

1.4. Tarih Boyunca Salnâme ve Almanakların Kullanımı ve Bazı Kıyaslar

Bilinen en eski yıllık, tarih boyunca astronomiye ve matematik bilimine büyük katkılar sunmuş olan Mısır’da M.Ö. 1290-1293 yılları arasında kaleme alınmıştır.¹⁰⁹ Batı ülkelerinde almanaklar ilk olarak astronomik olayları, ay ve güneşin hareketleri ve gezegen tutulmaları denizcilere seyahatlerinde yardımcı olması amacıyla Orta Çağ’da tasarlanmıştır ve Batı’ya İspanya Arapları tarafından getirilmiştir.¹¹⁰ Roger Bacon ve Columbus’a atfedilen ilk Alman almanağı 1292’de yazılmıştır ve British Museum’da sergilenmektedir.¹¹¹ Meşhur almanaklardan bir diğeri ise Regiomontanus tarafından hazırlanmış Ephemerides Astronomicae Ab Anno 1494 Ad Annum 1506’dır. 19. yüzyılın Avrupa’sında gelecekte haber verdiği düşünülen almanaklar halk arasında çok meşhur olmuş ve halk tarafından ciddi rağbet gören Cristian Almanac, 1850 yılında 300.000 adet satmıştır. Öyle ki almanaklar evlerde İncil’den sonra muhafaza edilen başucu kitabı haline gelmiştir. Almanakların Avrupa’da her evde bu kadar yaygın olmasının tek sebebi sadece astronomik olaylar ve gelecekte haber verdiğinin düşüncesinin gizemi değil, günlük yaşamda kolaylık sağlayan çeşitli

¹⁰⁷ Tefik Sütçü, “Sosyal Bilimlerde Araştırma Kaynağı Almanaklar, Salnâmeler ve Yıllıklar”, **İlmî Araştırmalar**, 18, 2004, s.80

¹⁰⁸ Ebüzziyâ Mehmed Tefik, **Bosna Vilâyet Salnâmesi**, 1295/1878, s.34

¹⁰⁹ Hadiye Yılmaz, “The First Yearbook of the Republican Era: Millî Nevsal (The National Yearbook)”, **International Journal of Turcologia**, 11 (22), 2016, s.36

¹¹⁰ Sütçü, a.g.m., s.80

¹¹¹ Sütçü, a.g.m., s.81

ipuçlarını içermesinden de kaynaklanmıştır. Örneğin almanaklarda evlerde alternatif tıbbı yardımcı olacak çeşitli karışımlar ve onların kullanımı için en uygun günler belirtilmiştir. 1680 yılında basılan Old Moore's Almanack zamanının yardımcı alternatif tıp kitabı sayılmaktaydı.¹¹² Diğer bir almanak örneği olarak Justus Perthes tarafından 1763 yılında Alman Dukalığında yayımlanan Almanach de Gotha'dır.¹¹³ Amerika Birleşik Devletleri'nde bilinen ilk almanak 1792 yılında Robert Bailey Thomas tarafından basılan Old Farmer's Almanac kabul edilir.¹¹⁴ Fransa'da Almanach Royal et National serisi, 1831 ve 1847 yılları arasında basılan ve toplam 17 adet olan Paris'te kraliyet ailesi için seri halinde yayımlanan bir diğer almanak örneğidir. Başka bir almanak örneği ise 1874-1880 yıllarını kapsayan Almanach Rolland'dır. J.B Rolland ve oğulları tarafından oluşturulan almanak, uzun yıllar serilerine devam etmiştir. Almanach Rolland ilk olarak; tarımsal, ticarî, tarih ve sonradan; tarımsal, ticarî ve aile başlığı altında yayımlanmıştır.¹¹⁵ Almanakları geleneksel içeriklerden ilk kez ayıran eser 1868 yılında New York'ta Whig adıyla yayımlanmaya başlayan ve daha sonra The Tribune Almanac and Political Register adıyla basılan almanakta 1838 ve 1854 yılları arasındaki siyasi parti üyelerine ve asistanlarına, eyaletlere göre yıllık seçim oranlarına, kullanılan yıllık oyların toplam sayısına ve parti üyelerinin yıllık oyları kendi aralarında karşılaştırılan verileri gösterilmiştir.¹¹⁶

Avrupa'daki almanaklar, Osmanlı tarihî takvimlerinden farklı olarak astronomik olayların ve takvimlerin dışında hanedan üyeleri, ölüm kayıtları, önemli olaylar ve genel kültür yazıları gibi bölümler de bulunmaktadır. Almanakları takvimlerden/salnâmelerden ayıran birkaç nokta dışında muhteviyat bakımından hepsi aynıdır. Özellikle ilk almanakları incelediğimizde aslında Osmanlı'daki salnâmelerden büyük bir farkı olmadığını görmekteyiz. Batılı ülkeler tarafından yayımlanan bazı almanakları incelediğimizde diğer terimlerden farklı olarak içeriği bir miktar daha geniş olduğunu söylemek mümkündür. Zaman içerisinde konu odaklı özel almanaklar ve sipariş üzere yayımlanan almanaklar olmuştur. Örnek olarak Fransa'da basılan Almanach Royal et National serisi hanedan şeceresine benzemekle birlikte, New York'ta Whig adıyla yayımlanan almanak ise politik kayıtların tutulduğu bir çeşit arşivdir. 1913 yılında Annuaire Oriental adıyla Fransızca olarak Galata'da Kamondo caddesinde basılan almanak ile Ebüzziyâ'nın Nevsâl-i Marifet'ini kıyasladığımızda içerik organizasyonundaki müthiş farkı görmek mümkündür. Annuaire Oriental'de içindikiler kısmıyla birlikte çeşitli dizinler oluşturulmuştur. Alfabetik olarak oluşturulan içindikiler kısmının yanı sıra almanakta yer verilen reklamlar ayrı bir dizin halinde alfabetik olarak sıralanmıştır. İlk bölümde Osmanlı Hanedanı'nın soyağacı ile başlayan Osmanlı hakkındaki resmi

---

¹¹² Sütçü, a.g.m., s.82

¹¹³ "Almanach De Saxe Gotha" (t.y.), <http://www.almanachdegotha.org> (10.12.2019)

¹¹⁴ Gös. yer

¹¹⁵ J.B Rolland ve oğulları, **Almanach Roland**, sy. 1874-1880, OCLC Numarası: 848115084, Montreal, 1867

¹¹⁶ **The Tribune Almanac and Political Register**, (Ed): Horace Greeley vd., 1, New York, 1868, s.3-7

bilgilere ek olarak fuarlar, tiyatrolar ve halk bahçeleri gibi sosyal içerikli yazılar mevcuttur.¹¹⁷ İkinci bölümde İstanbul'daki sokaklar, İstanbul sakinlerinin alfabetik listesi,¹¹⁸ üçüncü kısımda Osmanlı'daki vilayetler ve onların kazaları, nüfusu ve nüfusun milletlere göre dağılımı, çeşitli hanlar, vilayetteki çeşitli meslek grupları ve o mesleği icra eden kişilerin bilgileri yer verilmiştir. Vilayetten çeşitli reklamlara da yazı aralarında yer verilmiştir.¹¹⁹ Dördüncü bölümde diğer almanaklardan farklı olarak biberondan bisiklete, arsenikten otomobile çeşitli ürün gruplarının öne çıkan markalarını ülke ve şehir bilgileri verilerek dünyadaki ticarethanelerin de kataloğu haline gelmiştir. Almananın son bölümü ise sadece reklamlara ayrılmıştır.¹²⁰

Osmanlı'da özel ve resmî olarak iki çeşit salnâme mevcuttur. Osmanlı'da ilk resmî salnâme 1847'de Mustafa Reşid Paşa'nın teşvikiyle Sâlnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye ismiyle Ahmed Vefik Paşa tarafından basılmıştır.¹²¹ İlk özel salnâme ise Ali Suavi'nin Türkiye Fî Sene 1288 ismiyle 1871'de Paris'te basılmıştır. İkincisi 1872'de ve üçüncüsü ise 1873'te basılmıştır. Ali Suavi salnâmelerinde coğrafya, nüfus, para ve ölçü birimleri, ziraî ve sınaî üretim, kara ve deniz yolları, ticaret gemileri ve limanlara dair geniş çaplı bilgiler vermiştir.¹²² Mustafa Reşid Paşa ve Ali Suavi'nin salnâmelerinden sonra Osmanlı'da salnâme örneklerinin en başarılıları Ebüzziyâ tarafından yayımlanmıştır.

Batı'da almanaklar içeriklerini zaman içerisinde genişletirken, Osmanlı'da ise salnâmeler de gelişimini sürdürmeye devam etmiştir. Özellikle sayfa sayısı, basım kalitesi, konu çeşitliliği yönünden Batı'daki almanaklarla aynı seviyede salnâmelerin de gelişim gösterdiği söylenebilir. Halep Mektupçusu İbrahim Hâlet Bey'in 1866'da kaleme aldığı Fihrist-i Vilâyet-i Haleb salnâmesi, vilayet salnâmelerinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bâb-ı Âli'nin beğenisini kazanan salnâme, diğer vilayetlere de gönderilerek benzerlerinin oluşturulması istenmiştir.¹²³ Türkiye fi Sene 1288 Salnâmesinde basit biçimde eklenen bir fihrist mevcuttur. Bunun dışında kendisinden sonra gelen resmî, özel ve 1883 Bağdad Vilayet Salnâmesi, 1892 Adana Vilayet Salnâmesi, 1893 Ankara Vilayet Salnâmesi gibi birtakım vilayet salnâmelerinde de fihrist bölümü mevcuttur. Salnâmelerin bir kısmına fihrist eklenip, konu bütünlüğü yansıtılsa da bir kısmında buna rastlamak mümkün değildir. Ek olarak yer verilen konular çoğunlukla astronomi, takvim, dini bayramlar, saat hesaplamaları, yerli ve yabancı mektepler, tarım, ticaret ve sosyal hayatın sınırlı kısımları aktarılmaya devam edilmiştir.

¹¹⁷ *Annuaire Oriental*, 1913, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/2878>, s.33-786

¹¹⁸ *Annuaire Oriental*, s.787-1370

¹¹⁹ *Annuaire Oriental*, s.1371-1946

¹²⁰ *Annuaire Oriental*, s.1947-2055

¹²¹ Yılmaz, a.g.m., s.36

¹²² Bilgin Aydın, "Salnâme", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, içinde 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009, s.53

¹²³ Aydın, a.g.m., s.53

Salnâmelerin yerel kolu olan vilayet salnâmeleri zaman içerisinde diğer salnâmeler gibi nitelik ve nicelik yönünden ilerleme kaydetmiştir. Sayfa sayısının artmasına paralel olarak bilgilendirmeler detaylandırılmış ve işlenen konular çeşitlendirilmiştir. Yanı sıra 1868-1914 yılları arasında yayımlanan Konya Vilayet Salnâmesi ve 1892/1893 tarihli Girit Vilayet Salnâmesi, vilayet salnâmelerinde genişleyen konu içeriklerine örnek teşkil etmesi açısından önemlidir.¹²⁴

Özel salnâmelerin yaygınlaşmasından sonra görülmektedir ki Ebüzziyâ'nın Takvimleri aslında 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinden sonra yayımlanan Batı'daki almanakların ve 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinden sonra yayımlanmaya devam eden Osmanlı Devleti'ndeki vilayet sânamelerinin genişletilmiş bir biçimine benzemektedir. Ebüzziyâ'nın Takvimleri, her ne kadar ansiklopedi yazma teşebbüsüyle oluşturulmamış olsa da vermiş olduğu bilgilerin çeşitliliğine ve genel kültür düzeyine bakıldığında aslında eşsiz ansiklopedik yıllık türü olduğu anlaşılmaktadır.

Takvim-i Ebüzziyâlar sahip olduğu konu zenginliği, fotoğraf, resim ve çeşitli süslemelerle görsel kurgusu ve kaliteli basım teknikleriyle Osmanlı matbaacılığında önemli bir konumda bulunmaktadır. Ebüzziyâ, kendi matbaasını kurduktan sonra başta Takvim-i Ebüzziyâlar ve diğer eserlerini yeni tarzda basmış ve eserleri yerli ve yabancı birçok zümre tarafından beğeni toplamıştır.

1.5. Ebüzziyâ'nın Osmanlı Matbaacılığına Katkıları

Avrupa'da 15. Yüzyılda matbaanın ortaya çıkmasıyla beraber yüzyılın sonlarına doğru İspanya Yahudileri tarafından Osmanlı Devleti'ne getirilmiştir. Zaman içerisinde Rum ve Ermeniler tarafından yeni matbaalar kurularak yeni bir iş kolu ortaya çıkmıştır. 1727 yılında ise İbrahim Müteferrika tarafından Osmanlı Devleti'nde ilk Türk matbaası olan Müteferrika Matbaası kurulmuştur.¹²⁵ Müteferrika Matbaası ilk etapta mevcut hükümet tarafından desteklenmiş olsa da Osmanlı'da matbaa hızlı gelişim gösterememiştir. Bu durumun nedenleri arasında bilgi eksikliği, kâğıt ve teknik ekipman açısından Avrupa'ya bağımlılık, girişimcilik stratejisinde bilgisizlik gibi etmenler sıralanabilir.¹²⁶ Osmanlı Devleti'nde 1841'den itibaren özel matbaa teşebbüslerinin yaygınlaşmasına karşın,¹²⁷ Avrupa'daki matbaalarla aynı gelişmişlik düzeyine gelmesi ancak 19.

¹²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Adem Topkaya, **Salnâmelere Göre Konya Vilayeti (Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı)**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Bilim Dalı, Konya, 2007 ve İlyas Sözen, **H. 1310 (M. 1892-1893) Tarihli Girit Vilâyet Salnamesinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi**, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray, 2017

¹²⁵ Kemal Beydilli, "Matbaa", **TDV İslâm Ansiklopedisi içinde** 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s.106

¹²⁶ Yavuz Köse, "The Development of Printing in the Ottoman Empire", **Manuscript Cultures**, 9, Hamburg, 2016, s.261

¹²⁷ Beydilli, a.g.m., s.109

Yüzyılın son çeyreğini bulmuştur.¹²⁸ 19. Yüzyılın sonunda başkent İstanbul'da en az 77 adet matbaa mevcuttur.¹²⁹

Basım ve yayın konusunda hızlı gelişim kaydeden Avrupa'da çeşitli matbuat cemiyetleri kurulmuştur. 19. yüzyılda başarılı eserleri tanıtmak ve desteklemek amacıyla merkezi Leipzig'de kurulan, her yıl dünyanın farklı ülkelerinden gönderilen binlerce çalışmayı titizlikle değerlendirip ve içlerinden sadece 400 tanesine şans tanıyarak koleksiyonuna alan oldukça seçkin bir kuruluş olan Leipzig Matbuat Cemiyeti, Ebüzziyâ matbaasında basılan tüm eserleri kabul etmiş ve International Graphischer Muster-Austausch isimli koleksiyonuna eklemiştir. Ayrıca Ebüzziyâ'ya dernek tarafından takdirname ve şeref madalyası gönderilmiştir.¹³⁰

Çalışmaları uluslararası takdire şayan olan Ebüzziyâ, 29 Ağustos 1898'de Fransa Maarif Nezareti tarafından kendisine ve yaveri Miralay Hikmet Bey'e altın maarif nişanı ihсан edilmiştir.¹³¹ Ertesi yıl ise altın ve gümüş İmtiyaz madalyası verilmiştir.¹³²

Ebüzziyâ, yayımladığı bir yazısında matbaacılığın “dünyanın en şaşalı endüstrisi” olduğundan bahsetmiş ancak doğuda bunun yeteri kadar anlaşılmadığından dert yakınmıştır. Özellikle Batı ve Doğu'daki bilgilerin birçoğuna hâkim olan Osmanlı İmparatorluğu'nun bu konuda pasif olması kendisini hayal kırıklığına uğratmıştır. Mecmua-i Ebüzziyâ'da bu konuya sık sık değinmiştir.¹³³

Ebüzziyâ'nın torunu Velid Ebüzziyâ'ya göre; Ebüzziyâ'nın Şemseddin Sami Matbaası'nda çalışırken çıkarttığı yayınların basım kalitesi yönünden oldukça zayıf olduğundan ve çağdaş Avrupa devletlerindeki matbaalarla kıyaslandığında durumun vahim olduğundan dert yanmıştır. Ebüzziyâ, 1882'de kendi matbaasını kurduğunda basım ve yayın kalitesini nihayet artırmıştır.¹³⁴ 1883 yılında Rebi-i Marifet'in üçüncü sayında “Matbaalara İhtâr” başlığı altında belirttiği bölümde matbaasında kullanmış olduğu makinelerin işlevlerinden ve yeniliğinden bahsederek rakiplerine gözdağı vermiştir. Müşterilerine ise matbaasındaki yenilikleri duyurmuştur.¹³⁵ Basım ve yayın kalitesinin artırılmasında hem Ebüzziyâ'nın bireysel çabaları hem de II. Abdülhamid'in matbaanın gelişime

---

¹²⁸ Türesay, “An Adventure in Ottoman Printing”, s.1

¹²⁹ Köse, a.g.m., s.264

¹³⁰ Gündoğdu, a.g.t., s.40

¹³¹ BOA. BEO 1185-88870 (12 Rebiülahir 1316/30 Ağustos 1898), BOA, ŞD. (18 Rebiülahir 1316/5 Eylül 1898)

¹³² BOA. İ..TAL. 196-75 (25 Şa`ban 1317/29 Aralık 1899).

¹³³ Strauss, a.g.m., s.234

¹³⁴ Türesay, “An Adventure in Ottoman Printing”, s.5

¹³⁵ Ebüzziyâ Mehmed Tefik, **Rebi-i Marifet**, 1300/1883, s.93

destek olup gümrük vergisi almaksızın makinelerin ülkeye girişine müsaade etmesinin büyük payı vardır.

Ebüzziyâ'nın 1882'de oluşturduğu Kütübhane-i Ebüzziyâ Koleksiyonu bilginin aktarılmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Öyle ki içeriği sayesinde Almanya'daki Reclams Universalbibliothek gibi Batı'daki özel koleksiyonlarla rekabet edebilecek düzeydeydi. Doğu ve Batı tarihi, Tanzimat dönemi yazarlarının yanı sıra klasik yazarlar tarafından yapılan çeviriler ve orijinal eserleri de içermektedir. Kitap süsleme bölümlerinde yansıttığı kufi sanatında Osmanlı tarzı art nouveau'yu geliştirdi. Bu argümanlar kendisinin Batılı entelektellerce takdir toplamasına çoktan yetmiştir.¹³⁶

---

¹³⁶ Strauss, a.g.m., s.236

İKİNCİ BÖLÜM

2. 1892 (H.1309/1310) TARİHLİ NEVSÂL-İ MARİFET'İN DEĞERENDİRİLMESİ

Nevsâl, Farsça yeni yıl anlamına gelmektedir. Aynı zamanda Osmanlı literatüründe nevsâl, takvim, salnâme terimlerinin birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir.¹³⁷ Ebüzziyâ, Nevsâl-i Marifet'i yazmadan hemen önce 1892 yılının Ramazan ayına özel bir İmsâkiye-yi Nevin hazırlamış ve II. Abdülhamid'e sunmuştur. Ortaya çıkartılan eserden hoşnut kalan padişah aynı takvimin diğer aylara da uygulanmasını talep etmiştir. Bu vesileyle Ebüzziyâ, 1893 yılından itibaren Takvim-i Ebüzziyâları çıkartmıştır.¹³⁸ 1893 tarihli Takvim-i Ebüzziyâ'da “geçen Ramazan-ı şerife mahsus olmak üzere ezânî ve zevâlî saatlerle hesap olunmuş bir İmsâkiye-yi Nevin tanzim edeceğini” belirtmiştir.¹³⁹

Eser 180 sayfadan oluşmaktadır. 11'i tam sayfa olmak üzere toplamda 54 adet fotoğraf içeriğiyle zenginleştirilmiştir. Eser Fihrist-i Nevsâl-i Marifet adlı 2 sayfalık fihristle başlamıştır. Fihrist kısmında sahife numaralandırmasında Tesavir kısmında bir numaralandırma farklılığı olduğunu görmekteyiz. 168 ile devam eden numaralandırma Tesavir kısmında 63 ile devam etmiştir. Bu durumda Ebüzziyâ'nın fihrist kısmını kronolojik değil, konu temelli tasnif ettiğini söylemek mümkündür. Böylesine düzenli bir sıralama ile eserin ilk incelemede, ihtiva ettiği konular hakkında bilgi sahibi olunmasına yardımcı olmuştur. Fihrist bölümü; “Ma`lumât-ı Hey`iye”, “Şâyân-ı Tasvir-i Hususât”, “Vefiyât”, “Ma`lumât-ı Mütenevvi”, “İstâistik”, “Tesâvir” başlıklarına ayrılarak kategorize edilmiştir. Fihrist bölümünün ardından eserin kapağı dikkat çekici zarif betimlemelerle süslenmiştir. Dikdörtgen bir çerçevenin içine, yukarıdan aşağıya doğru Hicrî ve Kamerî seneler yazılmıştır. Çerçevenin ortasına denk gelecek şekilde çiçeklerle çevrelenmiş olarak, Ebüzziyâ'nın alanında usta olduğu kûfi yazısıyla “Nevsâl-i Marifet” yazmaktadır. On birinci senesinde olduğu belirtildikten sonra Kostantiniyye'de 1310 yılında Matbaa`-i Ebüzziyâ'da basıldığı yazmaktadır. Çerçevenin sol tarafında üst üste iki adet vazoda çiçek figürü resmedilmiştir. Sağ tarafta ve hayat ağacı figürünün üstünü kısmen kapatacak şekilde göl, geyik ve nehir resimleriyle süslemiştir. Çerçevenin üst kısmında sağ ve sol köşelerine konumlandırılan erkek büstlerinin çevresi çeşitli yapraklarla bezenmiştir.

¹³⁷ Özgür Türesay, *Être intellectuel à la fin de l'Empire Ottoman: Ebüzziyâ Tevfik (1849-1913) et son temps*, Doktora Tezi, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Paris, 2008, s.268

¹³⁸ Gür, a.g.t., s.362

¹³⁹ Ebüzziyâ Mehmed Tevfik, *Takvim-i Ebüzziyâ*, 1310-1311, s.3

Çerçevenin içe bakan kısmında, içeri doğru kıvrılmış kâğıt çizilmiş ve üstüne gözlüklü, yazı yazan bir melek konumlandırılmıştır. İç çerçevenin sol altında yukarı doğru kıvrılan kâğıt çiziminin altında gizlenmiş kitap okuyan melek figürü konumlandırılmıştır. Alt ve üst taraftaki meleklerin karşı köşelerine de çiçeklerin arasında bülbüller konumlandırılmıştır. Klasik dönem kitap süsleme biçimlerinde en temel unsur olan şemse ve şalbe Nevsâl-i Marifet'te yer almamaktadır. Böylelikle geleneksel süsleme yöntemlerine yeni dokunuşlar yapıldığını görmekteyiz. Arka sayfanın tam merkezinde matbaanın mührü bulunmaktadır. Mührün alt kısmından doğan güneşin üzerinde "Matbaa-i Ebüzziyâ" yazmaktadır. Mührün üst kısmına yerleştirilmiş kanatları açık halde pozisyon alan bir kartal bulunmaktadır. Kartalın bir ayağıyla yukarı doğru kaldırdığı meşale, çağdaşlık ve ilerlemeyi sembolize etmektedir.

Tenbih kısmında sene-i şemsîyye-i Hicrîyye'nin Miladî takvimle olan farkı anlatılmış, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hicretinin Miladî takvime göre 622 senesinin 20 Eylül tarihine denk geldiğinden bahsedilmiştir. Takvimin "bu saadetli başlangıç üzerine" hesaplandığı belirtilmiştir. Takvim'de Arabî, Rûmî, Efrencî ve İbrani ayların başlangıçları belirtilmiştir. Bunlara ek olarak güneşin seyri ve ayın işaretleri yazılmıştır. Tenbih bölümünden sonra güneşin bir sene boyunca kuzey ve güneyi itibariyle denk geldiği burçlar dört bölüme ayrılarak isimleri, tesadüf ettikleri aylar, güneşin meyli olduğu derece ve dakikalar ve kuşakların derecesi verilerek mini astronomik harita oluşturulmuştur.

Her ay, ayrıntılı bir tabloyla açıklanmıştır. Ayın bulunduğu burcun simgesi eklenmiş, ayın ismi ayriyeten yazılmamıştır. Toplamda 24 sütundan oluşan tablo 5 ana sütuna bölünmüştür. İlk sütunda günlerin isimleri yazılmıştır. Takip eden ikinci, üçüncü ve dördüncü sütunlarda Hicrî, Rûmî, Efrencî, İbrani takvimlerinde günlerin ayın kaçına denk geldiği, güneşin doğuş, batış ve imsak saatleri, öğle vaktine göre en yararlı dakikalar, zühre, imsak, öğle, ikindi ve akşam vakitlerinin saatleri gün be gün yazılmıştır. Beşinci bölümde ise yortular, İslâm dinindeki önemli günler ve bayramlar, halk dilindeki çeşitli mevsimler yer almıştır.

Şemsîyye-i Hicrîyye adıyla yani Rûmî'den önce Kamerîyye-yi Hicrîyye ve Miladî takvimlerin, hangi yılın hangi aya, haftaya ve günlere tesadüf ettiğini gösteren Nâlık Cetveli hazırlanmıştır. Ayrıca simgelerle işaretlenmiş yerlerde artık seneler (kebiseleri) belirtilmiştir. Cetvel, 20 Eylül 622 (8 Rebi`ülevvel 1)'den başlamış, 22 Eylül 1920 (8 Muharrem 1339)'da son bulmuştur.

Takvim-i Şuûn-u Kurûn kısmında Hz. Adem'in dünyaya inişinden Hicret'e kadar olan yüzyıllarda meydana gelen önemli olaylar kronolojik olarak sıralanmıştır. Bu kısım da kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır. Bu süre zarfında çeşitli hükümdar ve devlet adamlarının isimlerinin yanı sıra Eşkâniyân ve Batâlise Devletleri gibi kadim devletlerin isimlerini görmek mümkündür.

Eserde tablolarla detaylı bir şekilde anlatılan Hicrî, Kamerî ve Miladî senelerin hangi gün, hafta, ay ve seneye tekabül ettiğini gösteren cetveller oluşturulmuştur. Bu cetvellerde sene-i kebase denilen yani artık sene olarak bilinen seneler de işaretli bir biçimde gösterilmiştir. Tablolar gayet anlaşılır ve sade bir biçimde düzenlenmiştir.

Takvim’de, ziraat erbabına göre fasılların sıralanışı şu şekilde olmuştur: “İlkbahar şubatla başlar, yaz Mayıs’ın 13’ü ile başlar, güz Ağustos’un 12’si ile başlar, kış Teşrin-i Sâni’nin 11. günü ile başlar.” Buna ek olarak dünyanın çeşitli ülkelerinde buğday hasadı zamanlarının başlangıç ve bitiş zamanları verilmiştir. Örneğin buğday hasadı Avusturalya, Yeni Zelanda, Şili ülkelerinin bir kısmı ve Arjantin’in bazı yerlerinde kânun-i sâlide başlarken; Çin, Japonya, Tunus, Cezayir, Fas ve Teksas’ta mayıs ayında başlanır. Fransa’nın bir kısmıyla Avusturya ve Macaristan ve Osmanlı’nın Rumeli kıtasında ve Rusya’nın güney eyaletlerinde ve Amerika’nın müttefik cumhuriyetlerin bir kısmında ise temmuz ayında hasat edildiğine dair bilgiler verilmiştir. Bu bilgilere göre dünyada buğday mahsulü sadece teşrin-i sâni ve kânun aylarında alınmamaktadır. Ziraatle ilgili bilgiler içeren bu bölüm Ziraat Takvimi kısmında değil, ayrı bir yerde verilmiştir. Takvim’de birçok yerde konu çeşitliliği olmasına rağmen dağınık bir şekilde sıralandığı görülmektedir. Bu durum konu bütünlüğünü bozmaktadır.

İstanbul’da bir yıl boyunca ortalama hangi ayda günlerin fırtınalı, lodoslu, yağmurlu, karlı ve poyrazlı geçeceğine dair bilgilerin yer aldığı küçük tablolara yer verilmiştir. Yanı sıra İstanbul’da saat zevâl yani öğle vaktindeyken diğer ülkelerin başkentlerinde saatin kaç olduğu belirtilmiş ve zaman farkları gösterilmiştir. Ancak Ebüzziyâ, bu teknik bilgileri hangi kaynaktan aldığına ya da hesaplamalarını kendisi mi yaptığına dair bir bilgi vermemiştir.

Ebüzziyâ, eserinde Uluğ Bey’in hicrî takviminin tayini için tertip ettiği cetvele yer vermiştir. Cetvelin amacı hesaplanan Hicrî yılda Muharrem ayının birinci gününün takvimde hangi güne geldiğini bulmaktır. Cetvelin hesaplanmış şeklini ise Suret-i İstimali bölümünde örnekleyerek anlatmıştır. Örnek olarak eserin basıldığı hicrî 1305 yılını tercih etmiş ve sırasıyla şu hesaplamayı uygulamıştır: $1305/210=6$, $6*210=1260$, $1305-1260=45$ sonucuna ulaşmıştır. Yer verilen tabloda 30’la biten sütuna, sütun sanki devam ediyormuş gibi aynı tablonun üst kısmından 15 satır daha eklenmiş ve 15. sütuna denk gelen satır ile üstteki 0, 00 ve 30 şeklinde ilerleyen satırdan 30 sayısı belirlenmiştir. Üstteki satırdan 30 sayısının denk geldiği hücre ile 15 sayısının kesiştiği hücre 1 sayısını göstermektedir. Pazar gününü temsil eden 1 sayısı ise muharrem ayının birinci gününün pazar gününe denk geldiği sonucunu çıkartmıştır. Ebüzziyâ’nın faydalandığı cetvelin Uluğ Bey’in Zic-i Uluğ Bey adlı eserinden faydalandığı fikrini yürütsek de bu konuda kesin bir bilgiye rastlamadık. Uluğ Bey’in Zic-i Uluğ Bey adlı eserinde yer alan cetvelin birebir aynısı olmadığını gördük ve sadece hesaplama yöntemini kullanarak yeni bir tablo oluşturduğunu ya da başka bir müellifin tablosundan faydalanmış olabileceği kanısına vardık. Aynı durum, eserin ilerleyen sayfalarında verilen meşhur müneccim Ebu Yakub el-Kindî’nin Arabî ayların gurrelerini belirlemek

için oluşturduğu cetvel için de geçerlidir. Verilen cetvelin, fihrist kısmında belirtildiği üzere Yakub Hindî'nin Gurrenâmesi'nden alındığı yazılmaktadır ancak direkt olarak o eserden mi temin edildiği ya da başka bir eserde yer alan Gurrenâme'den mi faydalandığı açıklanmamıştır. Cetvelde Hicrî yıllar 1301'den başlayıp 1351'e kadar her dört senede bir; dört sene boşluk bırakılarak verilmiştir.

140

Ayrıca eserde Müslümanların bayramları, ay ve gün şeklinde belirtilerek gösterilmiştir. Buna ek olarak Hristiyanların bayramlarına, paskalyaya ve paskalyadan sonra gerçekleşen yortulara da yer verilmiştir.

Geleneksel takvimlerde yer alan ziraat takvimi burada da yer almıştır. Ziraat takvimi mevsimlere ayrılarak her ay için ayrı ayrı “mahsulât, hayvanât, bahçıvanlık ve çiçek” başlıklarıyla okuyucuya ilginç ipuçları verilmiştir. Tohumların ekim zamanlarından, hayvanlara verilmesi gereken besinlere, gübre zamanlarından, çeşitli bitkilerin rüzgâr yönüne karşı dikimine itina gösterilmesine dair oldukça faydalı ipuçları barındırmaktadır.

Klasik dönem takvimlerde görülen Müslüman devletlerle başlayan kronolojik bilgiler Takvim'de de mevcuttur. Emeviler ile başlayan İslâm devletlerinin şecereleri; Mervanîler, Abbasiler ile devam etmiş ve Osmanlı hanedanlığının şeceresi ile sonlanmıştır. Ardından Avrupa devletlerinin şecerelerine yer verilmiştir. Fransa'nın şeceresine ise yüzeysel olarak değinilmiştir. Sadece hangi hanedandan kaç hükümdarın tahta oturduğu ve I. Cumhuriyet, I. İmparatorluk, II. Cumhuriyet dönemleri ve hükümdarların hâkimiyet süreleri verilmiştir. Avrupa kıtasında sadece Fransa ve İngiltere'nin şecerelerine yer veren Ebüzziyâ, Fransa'nın şeceresinin aksine İngiltere'nin şeceresini oldukça düzenli ve detaylı hazırlamıştır. 1. Sülale Sakson Hanedanı, 2. Sülale Sakson ve Danimarka hanedanı, 3. Sülale Norman hanedanı, 4. Sülale Platajenet Hanedanı, 5. Sülale Tudor Hanedanı, 6. Sülale Stuart Hanedanı, Cumhuriyet zamanı, Stuart Hanedanı'nın tekrar yönetime gelmesi, Oranj Hanedanı ve son olarak Hanor Hanedanlarının hükümdarları ve hükümdarlık süreleri eksiksiz verilmiştir. Tıpkı İngiltere'nin şeceresinde olduğu gibi Amerika'nın kuruluşundan o tarihe kadar başkanlık eden hükümdarların hükümdarlık süreleri verilmiştir. Dönemin üç büyük devleti olarak görülen bu ülkelerin yanı sıra dünyanın birçok ülkesindeki yönetim şeklini belirterek hükümdarların isimleri, hükümdarlık tarihleri ve birçoğunun tahtları kimden miras aldıklarına dair kısa bilgiler verilmiştir. Almanya, Avusturya-Macaristan, İsveç, Norveç, İtalya, İran, Bavyera, Baden, Belçika, Portekiz, Hollanda, Çin, Danimarka, Rusya, Romanya, Japonya, Saksonya, Sırp Krallığı, Büyük Britanya, Yunanistan, Fas, Filistin, Karadağ, Lüksemburg, Madagaskar, Monako, Paraguay, Peru, San Marino, Dominika, Guatemala, Kosta Rika, Kolombiya, Liberya, Nikaragua, Meksika,

---

¹⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Abdullah Acar, “Kamerî Ayların Tespitinde Hesap Metodunun Meşruyeti ve Ulugbey Takvimi”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 31,2018, 443-467

Venezuela, Honduras ve Güney Afrika gibi dünyanın farklı bölgelerindeki ülkelerin yöneticilerine de yer vermiştir.

Ebüzziyâ, takvim teriminin tanımını yapmış ve dünyanın çeşitli ülkelerinde kendi tanım ve hesaplamalarına göre farklı takvimler kullanmıştır. Mısırlıların seneyi 12 aya böldüğünü, ancak o dönem ayların isimleri olmadığından sadece sıra sayılarıyla belirtildiğinden bahsedilmiştir. Romalıların takvimleri de zaman içerisinde pek çok değişikliğe uğramıştır. Seneleri kamerî aylara göre hesaplanmıştır. Yunanlılar gibi artık günlerin (eyyâm-ı kebîse) kullanımına mecbur olmadıklarından ayların değişimi meydana gelmekteydi. Bu nedenle nihayet Julius Ceseur, Sosigenes (Mısırlı Suzijen)¹⁴¹ namında bir müneccime şemsî bir takvim hazırlatmış ve bu takvim Jülyen takvimi adıyla meşhur olmuştur. Sonuç olarak bu takvime göre sene 12 aya taksim edilerek sırasıyla otuzar ve otuz birer gün hesap edilmiştir ve şubat ayı 28 gün olarak, artık seneler ise 29 gün olarak belirlenmiştir. 1093 senesinde Sultan Celâleddin Selçukî'nin döneminin önde gelen bilim insanlarından Ömer Hayyam, Ebu Muzaffer, Meymun Vâsiti, Muhammed Hâzin ve Abdurrahman Hâris gibi usta müneccimler yeni bir takvim oluşturmak üzere görevlendirilmiştir. Şemsî hesaba göre oluşturulan bu takvim 3 sene 365 gün, 4. sene artık gün olarak 366 gün olarak hesaplanmıştır. Ebüzziyâ, Takvim'de verdiği bilgiler doğrultusunda birçok uygarlığın kullandığı takvimler hakkında okuyucusunu fikir sahibi yapmaktadır.

Takvim, 8'er fasiküllere bölünmüş ve toplamda 22 faskülden oluşturulmuştur. Fasiküller "N M *" ve ek olarak cüz sayısı ile sayfalara dipnot olarak kodlanmıştır. "N M" harfleri Nevsâ-i Marifet'i temsil ederken yanına eklenen sayı fasikülün numarasıdır. Örneğin "N M * 2" 2. fasikülü, "N M * 7" 7.fasikülü temsil etmektedir. Fihrist, kapak, mühür ve Matbaa-i Ebüzziyâ bölümleri fasiküllere dahil edilmemiştir.¹⁴² Fasikül biçimi, Takvim-i Ebüzziyâ serisinde ilk olarak 1303/1886 tarihli Rebi-i Marifet'de 16 fasiküle ayrılarak kullanılmıştır. Diğer Takvim-i Ebüzziyâların bazıları 16'şar, bazıları ise 8'er fasiküle ayrılmıştır. Fasikül biçimi olarak bazı takvimlerde sadece sayı kullanılırken, bazılarında ise eserin isminin baş harfleri kodlanarak oluşturulmuştur. Görüldüğü üzere fasikül düzeninde belli bir standart oluşturulmamıştır.

Ebüzziyâ, fihrist kısmında Tesavir adıyla başlıklandığı kısımdan itibaren bahsetmiş olduğu konularla eserini sosyal ve kültürel olarak zenginleştirmiş, emsallerinden farklı bir yere taşımıştır. Eserin başlangıcından itibaren takip ettiği, geleneksel takvim modelinin bir parçası olan günler, haftalar, aylar ve yılların düzeni, mevsimler, önemli günler, ziraat takvimleri ve şecereler bölümleri, klasik dönem takvim örneklerinde de mevcuttur. Nevsâl-i Marifet'i klasik takvimlerden ayıran içeriklere bakıldığında Avrupa'daki büyük otellerde verilen hizmet ve misafirler hakkındaki

¹⁴¹ Metinde yer alan bazı özel ve cins isimlerin daha iyi anlaşılabilmesi adına güncel yazılışları ve parantez içerisinde Osmanlı Türkçesi ile yazılışlarına yer verildi.

¹⁴² Doç. Dr. Özgür TÜRESAY'a bu konu hakkındaki katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

izlenimler; dönemin önemli simalarına yer verilen biyografiler; Avrupa'daki büyük şehirlerin sosyal ve idari açıdan betimlemeleri; iklim, nüfus, İngiliz posta teşkilatı ve çeşitli ülkelerin süreli yayınlarının dizini esere zenginlik katmıştır. Eser konu çeşitliliği bakımından zengin olmasına rağmen konu dağılımında bir düzensizlik görülmektedir.

2.1. Nevsâl-i Marifet'i Klasik Takvimlerden Ayıran İçerikler

2.1.1. Avrupa'daki Büyük Oteller ve Ebüzziyâ'nın İzlenimleri

Takvim'de Avrupa'ya yapmış olduğu seyahatlere dayanarak vermiş olduğu bilgiler arasında Avrupa'da hizmet veren büyük oteller de yer almaktadır. Eserde her konuya ayrı olarak başlık verilmiş olmasına rağmen bu bölümün başlıksız verilmesi muhtemelen bir baskı hatasından ya da ihmalden kaynaklanmaktadır. "Zamanımızın kervansarayı" dediği otellerin kapılarının prenslerden hükümdarlara kadar gece ve gündüzün her saatinde halkın her zümresinden kişiye açık olduğunu belirtmiştir. Londra'da örnek gösterdiği otellerden biri olan Chernikov? (Çernikoz), Grand, Victoria (Viktoryâ) ve Metropole (Metropol) otellerinin altışar yedi yüzer odalı, beşer altışar katlı olduklarını ve içlerine girenlerin kendisini o medeniyet ikliminde diğer medeniyetlerle kıyaslama isteğinin meydana geldiğini belirtmiştir. Zamanında Parsın Grand otelinin dillere destan olduğunu ancak o gün itibarıyla Otel Continental (Kontinental) ve Otel Terminus'un mezkûr oteli geride bıraktığını yazmıştır.

Viyana'da 15 seneden beri hizmet veren Otel Metropol'un intizam ve mükemmeliyet bakımından diğer otellerden önde olduğunu yazmıştır. Bundan başka Berlin'deki Otel Santral, Hotel Kaiser Hof (Kayzer Hof Oteli), Otel Continental'in sahip olduğu inşa tarzı ve intizamca öncekilere yarasır bir üne sahip olduğunu belirtmiştir. Hotel Kaiser Hof diğerlerine göre daha yeni olduğu için emsallerinin hepsinden mükemmel ve muntazam olduğunu ifade etmiştir. Ebüzziyâ, Avrupa'da büyük otellere dair kısa bir giriş yaptıktan sonra Batı'ya seyahat etmemiş olanları Avrupa'da otel âlemine dâhil etmek ve önceden gitmiş olanlara da fayda sağlayacağını düşündüğünden oldukça detaylı tasvire girişmiştir. Gezdiği ülkeler içerisinde birinci ve ikinci sınıf oteller en çok Berlin'de bulunduğu için, yapacağı otel tasvirilerini Berlin'dekilerden seçtiğini ifade etmiştir.

Şimendüfer Garı'ndan binilen araba, otelin önünde durduktan sonra gayet güzel giyinmiş bir karşılama personeli otel misafirini karşılamaktadır. Birinci sınıf otellerde bu işi chef de reception/ ön büro müdürü yerine getirmektedir. İkinci, üçüncü ve dördüncü sınıf otellerde bu vazifeyi kapıcılar veya otel sahibi yerine getirmektedir. Bu kapıcı otelde oldukça önemli bir konuma sahiptir ki gelen misafiri tepeden tırnağa kadar süzer ve misafirin fizyonomisinden, kıyafetinden ve simasından güvenilir olup olmadığını tespit edecek kadar tecrübe ve yeteneğe sahiptir. Kendisi otelin önde gelen işçi grubundan biri olarak birkaç dili mükemmelce bilmektedir. Fransızca'yı bir Parisli, İngilizce'yi ise Oxford'dan mezun olmuş gibi konuşmaktadır. Bu kişi gelen misafirin kılık kıyafetine bakarak prens ya da eş değeri bir unvana sahip biri olup olmadığını tahmin eder ve kendisinin ayağına kadar gidip karşılar; eğer tahmini bu kişilerden biri değil, sıradan bir misafir ise misafirin kendisine doğru gelmesini beklemektedir. Ebüzziyâ bu işçi sınıfından övgülerle

bahsetmiştir. Öyle ki “bir otelin kıymet ve ehemmiyeti yalnız iki yönden tetkik edilir. Birincisi yatak, ikincisi ise kapıcının şahsı” demiştir. Hâlihazırda otellerce bu işçi grubuna yüklü miktarda maaş verdiklerini ve kendilerinin tıpkı vükeladan bir zat kadar mal varlığı olduğunu belirtmiştir.

Ebüzziyâ'nın otellerde en çok hayretle karşıladığı şey ise bir el hareketiyle bütün odayı gündüz gibi aydınlatan elektrik tesisidir. Özellikle bir türlü yanmayan kibritlerle mum yakma çabasından kurtulması oldukça hoşuna gitmiştir.

Otellerin birinci katlarındaki odalar prenslere, krallara ve milyon sahibi lortlara bazen de tebdil-i kıyafet ile seyahat eden krallara kendi saraylarının ihtişamını aratmayacak derecede ziynet ve zarafet dolu olduğundan bahsetmiştir. Katlar yukarı doğru çıktıkça odaların lükslüğü azalır vaziyettedir. Bununla beraber en ucuz odalar bile dikkat çekecek derecede göz alıcı ve konforludur. Otele döşeme tahtaları yerine parkeler döşenmiş ve yumuşak Şark halıları kullanılmıştır. Geniş bir lavabo, temiz havlular, rahat bir kanepa, bir yazıhane, orta masa en küçük odalarda bile mevcuttur. Gerek odalar gerek koridor hoş bir ılıklıkla ısıtılmıştır. Su buharı kullanılarak borular vasıtasıyla ısıtma hizmetinin verildiğini belirten Ebüzziyâ, kalorifer sistemini anlatmıştır. O zamanlarda büyük şehirlerde bulunan otellerin misafirlerine dar yataklı ve kirli çarşafı bir oda açacak olsalar bir sene içerisinde iflas edeceğini belirtmiştir. Tecrübesine göre iyi bir yatağın otel hakkında iyi intiba uyandıracağını yazmıştır.

Otel ve müşteri ilişkileri tasvirine devam eden Ebüzziyâ, hizmetçi ve misafir hakkında detaylı bilgiler vermiştir. Misafire oda tayin edildikten sonra odaya hizmetçi kız odaya gelip ve kuş tüyü veya flannel (fanila) yorgandan memnun olup olmadığını ve hangisini tercih edeceğini sormakla mükelleftir. Ebüzziyâ bu samimi yaklaşımla “Böylesine rahatlığın bulunduğu bir otelde insan aylarca kalsa şikâyet etmez” diyerek hoşnutluğunu belirtmiştir. Gün içerisinde misafir tarafından odanın dışına bırakılan kıyafet numaralandırılarak belirlenir ve fırçalanır, temizlenir, ütülenir, ayakkabıların ise boyası yapılarak tekrar yerine bırakılır. Odanın temizliği, tertibi ve hatta kadın misafirlerin saçlarını tarayıp korsesinde yardımcı olmaktan, erkek misafirlerin boyun bağlarını bağlayacak kadar maharetli olan ve misafirlerin ihtiyaçlarını eksiksiz karşılamak amacıyla işini ciddiyetle yapan hizmetçi kızı denetleyen ve muhtemel odur ki kendisi de öncesinde aynı işi yapmış olan oda müfettişi vardır. Müfettiş, hizmetçi kızın yapmış olduğu temizliği ve tertibi denetler. Ayrıca konforun bu kadar normal olduğu otelde hizmetçiyi çağırmak için bir adet elektrik çanının mevcut olduğunu yazmıştır. Örneğin kendisine “hamama gitmek istiyorum” demek yeterlidir. Çünkü otelde sıcak su hiçbir zaman eksik olmaz ve çok çeşitli hamam odaları tertip edilmiş vaziyettedir. Tıraş olunmak istediğinde ise tıraş edecek görevli derhal yardımcı olur. Hamamdan çıkmadan hemen önce de ayakların altında yumuşayan tüm artıklarını ve uzamış olan tırnakları kesmekle görevliler yardımcı olur. Otellerde hizmet eden çeşitli görevlere sahip işçi gruplarına yer vermiştir. Bunlardan biri olan tabaka işçileri (gârdiyân dö nüi/ gece bekçisi) ise gece bekçiliği yaparak otelin ve misafirlerin güvenliğini üstlenmiştir. Geceden sabaha kadar nöbet tutan işçiler siyahilerin arasından seçilmektedir.

Otelde önemli görevleri olan bir diğer grup ise aşçılardır. Aşçıların mükemmel bir şekilde seçildiklerinden ve sarayları kışkandıracak maharetle olduklarından bahsetmiştir. Baş aşçıların Fransız olduklarını ve Almanların krupp topunu, iğneli tüfeği icat edip Fransa'yı alt üst etmelerine rağmen hala aşçılık konusunda Fransızlara yamaklık yapmaktan kurtulamadıklarını hayretle karşılamıştır. Otel mutfaklarında deniz canlılarından kırmızı ve beyaz ete, sebze yemeklerine ve tatlılara kadar çok çeşitli yemeklerin hazırlandığını yazmıştır. Ancak otellerin yemeklerden ziyade beraberinde içilen içkilerden daha çok kâr ettiklerini belirtmiştir. Kalabalık Hotel Kaiser Hof günde 2500 yani Osmanlı fincanlarıyla 912.500 fincan kahve pişirildiğini yazmıştır. Geleneksel yiyecek içecek alışkanlıklarının farklı kültürler üzerinde gözlemlenebilmesi için bu bölümdeki çeşitli detaylardan çıkarım yapmak mümkündür.

İşini iyi yapmak için çaba gösteren garsonların günün birinde otelci olarak mesleğinde son kademeye ulaşabileceklerini belirtmiştir. Garsonlar beşinci katta istirahat etmektedirler. Garsonların bir büfede tabaklara ve kadehlere mahsus bir dolabı, sıcak su bulundurmak için de semaver benzeri bir kızganı mevcuttur. Bu kızganlara ek olarak olası yangın ihtimaline karşı da buz muhafaza edilmektedir. Ayrıca yemeklere mahsus asansörler ve siparişlerin sürati için telefonlar bile mevcuttur. Otelde garsonlar ve diğer hizmetçilerin kullanımını kolaylaştırmak ve hızlandırmak için onlara mahsus gizli merdivenler, asansörler, su yolları, elektrik hatları, çingirak düzeni, gaz düzeni, karşılıklı konuşmak için borular mevcuttur. Ebüzziyâ'nın daha önce bahsettiği üzere hizmetçilerin kendi arasında kullandığı telefon hattı muhtemelen borular aracılığıyla olan iletişim şeklinden ibarettir. Borularla sağlanan iletişim yöntemi tarihte kimi çevrelerce tercih edilmiştir.

Ebüzziyâ'nın anlatımına göre bir mektup yazmak ya da siyaset erbabından olanların memuriyetlerine dair bir rapor kaleme almak istediğinde otelin kıraat salonunda süslü birçok yazı odası mevcuttur. Hotel Kaiser Hof yazı odasında son model Remington yazı makinesi mevcuttur. Hatta eğer eğlenceli vakit geçirmek isteniyorsa mevcut olan piyano misafirlerin kullanımına açıktır. Yolda gelirken valizlerin kilitleri kırılmış ise otelde bir çilingir mevcut olduğu gibi yırtık ve söküklere tamir için de bir terzinin mevcut olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yabancı dil bilmeyen misafirler için hizmet veren komisyoner denilen ve tercümanlık hizmeti veren işçiler bulunmaktadır. Bu kişiler birçok dile vakıftırlar. Ayrıca kendileri günlük 10 mark 55 kuruş karşılığında Berlin'in çevresini ve görülmeye degecek olan şeyleri gezdirdiklerini, hatta bu hizmetlerinden memnun kalan birçok kişinin yanı sıra zengin seyyahların da kendilerine gezilerde eşlik etmesi için kiraladıklarını belirtmiştir. Ebüzziyâ'nın gözlem ve deneyimlerinden anladığımız kadarıyla Avrupa'da oteller, misafirlerin sadece yemek ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını değil; konfor, eğlence ve sosyal ihtiyaçlarını da dikkate almaya başlamışlar ve bu nedenle tercih sebebi olmuşlardır.

Ebüzziyâ, eserinde İstanbul'daki önemli eserlerden biri olan Sirkeci Garı'nı da detaylı olarak anlatmıştır. Bu garın fotoğrafının Almanya'daki resimli gazetede yer almış olup Avrupalıların Osmanlı İmparatorluğu hakkında bilgi edinmesine örnek olmak için hazırlandığını da ek olarak

bildirmiştir. Bahsi geçen gar Rumeli Demiryolu projesinin başlangıç noktasını teşkil etmektedir. Önceden başlangıç istasyonu Yedikule olarak planlanan bu projenin, başlangıç noktasının uygun olmaması nedeniyle Sirkeci Garı'nda karar kılındığını aktarmıştır.

Ebüzziyâ, otellerdeki hizmet anlayışı ve işçi grupları hakkında detaylı bilgiler verdikten sonra biyografi bölümüne geçmiştir. Biyografilerde dönemin ünlü kişileri ve kendisi için önemli gördüğü kimselere yer vermiştir.

2.1.2. Nevsâl-i Marifet'te Yer Alan Biyografiler

Ebüzziyâ klasik dönem Osmanlı takvimlerinde yer almayan bir yenilik olarak, bazı şahsiyetlerin hayatlarından kesitlere de yer vermiştir. Bu yenilik emsali olan modern takvim olarak sayılan almanaklarda görülen bir özelliktir. Verilen biyografiler arasında ilk olarak Elizabeth von Wiedli (Elizabet fon Vied)'in Romanya kraliçesi oluşunun ardından Fransızların teşvikiyle bazı dedikoduların çıkmasına rağmen, kendisinin nezaketi ve fetaneti sebebiyle dedikoduların rafa kalktığı ve halk tarafından çok sevilen bir kraliçe olduğundan bahsedilmiştir. Takvim'de verilen bilgilere göre; Elizabeth, Alman dil ve edebiyatının en nadide parçalarını Romanya lisanına çevirmiştir. Eserlerini Karmen Silvia takma adıyla kaleme almıştır. Bir süre tutulduğu hastalık nedeniyle çevresi tarafından İtalya'da bir kasabada istirahatinde ısrarcı olunmuştur. Nitekim istirahati sırasında da sanatçı ruhunu dizginleyememiştir. Kalem erbablığından çevresi tarafından men edilse de fırçayı kaleme bedel sayarak resim yapmaya başlamıştır. Resimleri başta eşi olmak üzere çevresi tarafından beğeniyle takdir edilmiştir. Ebüzziyâ biyografiye ek olarak Kraliçe Elizabeth'in fotoğrafını da eserine eklemiştir.

Eserinde yer verdiği bir diğer biyografi ise 19. yüzyıl Avrupa'sında harikulade oyunculuğuyla dikkat çeken Sarah Bernhardt (Sara Bernhard)'a aittir. Ebüzziyâ ondan övgü dolu sözlerle bahsetmiştir. Nitekim onunla aynı dönemde yaşayan diğer önemli oyuncuların dahi kendisiyle kıyaslanamayacağını belirterek oyuncuya olan hayranlığını dile getirmiştir. Ayrıca oyuncunun Cleopatra rolündeki fotoğrafına da yer vermiştir.

Biyografi kısmında yer verdiği üçüncü kişi ise Prens de Galle (Prens dö Gal)'dir. Verilen bilgilerden anlaşıldığı üzere Birleşik Krallık Kralı 7. Edvard'dan bahsetmektedir. Biyografide kralın sahip olduğu unvan ve takma isimlerden ve eşinden bahsetmiştir. Eşi, Danimarka kralı 9. Christiyân'ın kızı Alexandra Caroline Marie Charlotte Louise Julia af Glücksborg'dur. Prens de Galle'in maceracı kişiliğine dair verdiği bilgiler arasında, Prens'in Hindistan seyahatinde kaplan avı esnasında ormandan çıkagelen bir kaplanın kendisine saldıracakken yaveri tarafından kıl payı kurtarılması hikayesine de yer vermiştir. Ebüzziyâ, biyografileri kısa tutarak özellikle ilgi çekici bilgileri ya da kendisine göre önemli gördüğü unsurları yazmak suretiyle okuyucunun dikkatini çekmeye çalışmıştır.

Eserde Ezop adıyla bilinen Yunan masalcı da yer verilen biyografiler arasındadır. Frigya (Frijya) bölgesinde bulunan, aslında hekim olan bu kişinin M.Ö. 5. yüzyılda yaşadığını, fikirlerini ve beyanlarını sahip olduğu rumuzla kinayeli ve kısaslı bir şekilde anlattığını belirtmektedir. Ayrıca kendisine büyük esin kaynağı olmuş olan Jean de la Fontaine'nin Ezop hakkında övgü ve hayret dolu ifadelerine yer vermiştir. La Fontaine'e göre böyle güzide bir örnek olan Ezop'un nasıl olmuş da yüzlerce yıl kendisinden bahseden veya esinlenen kişilerin olmayışından hayretle bahsetmiş ve bunun nedenini daha ziyade Yunanlıların kibrine yormuştur. Ebüzziyâ, Ezop'un biyografisini önceki biyografilere göre daha kısa tutmuştur. Bunun sebebini dipnotta belirttiğine göre Ezop'un hal tercümesinin Kitâbhâne-i Ebüzziyâ'da yayımlanacak olmasına bağlamıştır.

Ebüzziyâ'nın kayda değer gördüğü bir diğer isim Viyana'nın şehremaneti dairesinin meşhur mimarı Friedrich von Schmidt (Frederik Baron Şimit)'dir. Verilen bilgilere göre; kendisi bir papazın oğlu olup 1825 yılında doğmuş ve daha küçük yaştan itibaren inşaat işlerinde büyük çabalar göstermiştir. Babasının 1838'de ölmesinden sonra da mimarlık eğitiminin masraflı olmasından dolayı tahsiline devam edememiştir. Friedrich aynı zamanda inşaatla birçok alanla ilgilenmiştir. Örneğin taş işçiliği ve marangozluk yapmış, bunun yanında ressam ve cilacı olarak 14 sene boyunca Kolonya kilisesinin bitirilmesinde görevlendirilmiştir. İnşaatın her alanına olan ilgisi neticesinde 1855 yılında Viyana'da bir kilisenin inşaatı için hazırlanan müsabakaya katılmış ve bu müsabakada üçüncü olmuş ancak bundan dolayı üzüntü duymamıştır bilakis ona bir mertebe verildiği için iftihar etmiştir. Avusturya'nın Lombardiya eyaleti valisi olan Kont Louise Anton (Lui Ton) kendisini Milan şehrindeki üniversitede profesör olarak mimarlık dersleri vermesi için davet etmiştir. Böylelikle Milan'da kalıp ders vermeye başlamıştır. Lombardiya bölgesi İtalyanların eline düşünceye kadar orada kalmıştır ve bölge İtalyanların eline geçtikten sonra Almanlara olan nefreti artmış ve Almanların kendisinin Milano Kilisesi'nin inşasına davetini reddetmiştir Hatta Almanya Kralı Victor Manuelle bu sırada kendisine birçok vaatte bulunmuş olmasına rağmen Milano'da kalmayı reddetmiş ve savaştan sonra memuriyeti terk ederek Viyana'ya göç etmiştir. Hayatını Viyana'da Sanayi Üniversitesi'nde mimarlık bölümünde profesörlük yaparak sürdürmüştür. Bu tarihten sonra Viyana'daki güzel sanatlar camiasında büyük bir mevki arz ettiğinden gerek Viyana'da gerek uzak kasabalarda ve Gotik tarzda birçok mabet onun sayesinde inşa edilmiştir. Hatta öyle ki şahsına münhasır üslubu taklit edilerek Çin şehirlerinden birisinde bir kilise oluşturulmuştur. Ancak bahsi geçen kiliseyle ilgili daha ayrıntılı bir bilgiye yer verilmemiştir.

Ebüzziyâ'nın biyografi yazılarına eklediği bir diğer isim Edouard Blacque (Edvar Blak Bey)'dir. Sultan II. Mahmut tarafından 1832 yılında Takvîm-i Vekâyi ile birlikte Le Moniteur Ottoman (Monitör Ottoman) adıyla Fransızca bir gazete tesis olunmuştur. Fransızca gazetenin başına ise Fransız asıllı olan Edouard Blacque tayin olunmuştur. Edouard Blacque öğrenimini Paris'te tamamlamıştır. Aslen Fransız olmakla birlikte Osmanlı Devleti'nde doğmuş ve öz vataniyle alakasını uzun süredir kesmiştir. Osmanlı Devleti'nde daha 18 yaşında iken 1.000 kuruş maaş ile liman odası tercümanlığına tayin olunmuştur. Ardından 3.000 kuruş maaşla Paris'e Osmanlı ataşesi olarak tayin

edilmiştir. Gazetecilikten diplomatlığa yani umumiyetten hususiyete dönüşen meslek hayatında bir süre sonra 5.000 kuruş maaşla Paris elçiliğinin baş kitabet dairesine, ardından da Napoli'ye konsolos olarak atanmıştır. Yükselen kariyerinde 25.000 kuruş maaşla birlikte Osmanlı'nın ilk Washington büyükelçiliğine tayin olmuştur. Mesleki olarak yükselmesi ile birlikte Avusturya, İspanya, Almanya, İtalya, Portekiz, İsveç-Norveç devletlerinden çeşitli nişânlar almış, ayrıca Osmanlı nişânlarından mecîdî, birinci rütbe ve imtiyaz nişânının gümüş madalyasına sahip olmuştur. Edouard Blacque aynı zamanda Ebüzziyâ'nın çok yakın dostudur.

Biyografi bölümünde yer verdiği bir diğer isim dönemin önemli siyaset adamlarından birisi olan Prens Bismarck'tır. Ebüzziyâ, Bismarck hakkında oldukça ilginç anekdotlara yer vermiştir. Mesela; Bismarck 1851'de Prusya vekili sıfatıyla Frankfurt Meclisi'nin baş kitabetine tayin olmuştur. Meclise riayet etmekte olan Avusturya delegesini ziyarete gitmiştir. Bismarck içeriye girdiği zaman kaba bir şekilde karşılanır hatta oturmaya bile buyur edilmez. Bismarck, bu muamele karşısında üzüntü göstermeden hemen cebinden sigara kutusunu çıkartıp bir sigara aldıktan sonra Kont'a "Ekselansları ateşinizi lütfeder misiniz?" diye sorduktan sonra Kont'un elinden içmekte olduğu sigarasını alarak pervasızca kendi sigarasını yakar ve yazı masasının yanındaki iskemleye oturup "İşte şimdi rahatça konuşabiliriz." demiştir. Bismarck'ın gördüğü muamele karşısında istifini bozmamış olması karşısındaki kimseyi hayrete düşürmüştür. Bu muamele Avusturya'nın Prusya'ya siyaseten ne gibi bir nazarla baktığını göstermesi açısından düşündürücü bir anekdottur. Ebüzziyâ, eserinde Bismarck'ın Berlin'deyken yaşadığı bir anısına da şu şekilde yer vermiştir: Bismarck Berlin memuriyetlerinin birinde iken bir şey arz etmek üzere memurlardan birinin odasına girmiştir. Odaya girdiği zaman pencereden dışarıyı seyretmekte bulunan memur Bismarck'ın girişine aldırmandan camın üzerinde parmaklarıyla ritim tutmaktadır. Bismarck bu durum karşısında kendisi de camın yanına geçip parmaklarıyla camda ritim tutarak memura eşlik etmiştir. Bismarck'ın tutumu memurun dikkatini çekmiştir. Bismarck'ın genel tavır ve tutumu Napolyon'un da dikkatini çekmiş ve ciddiyetsiz bir kişi olduğunu belirtmiştir.

Biyografi bölümünde çeşitli detaylar veren Ebüzziyâ, her çeşit zümreden kimsenin hayatından kesitler sunmuştur. Bu kimselerden birisi Fransız romancı olan Octave Feuillet (Oktâve Föye)'dir. Ebüzziyâ, eserinde Talleyrand, Helmuth Karl Bernhard von Moltke, Granville George Leveson, Georges-Eugène Haussmann, Agop Kazazyan Paşa başta olmak üzere Avrupalı sanatçılar, devlet adamları ve din adamlarından bahsetmiştir. Takvim'de yer verilen biyografilerden ilgi çekici bir şahıs vardır ki o da Phineas Taylor Barnum (Barnom)'dur. Barnum, Amerikalı bir iş adamıdır. Connecticut eyaletinde bir köyde doğmuş ve bakkal çıraklığı yaparak hayatını idame ettirirken on üç yaşında dünyayı dolaşmak ve iyi bir iş bulmak için köyünü terk ederek çeşitli yerlerde işler bulmuştur. Her zaman kolay zengin olma arzusunda bulunduğunu beyan etmiştir. Bunun için aklını farklı yönlerde kullanarak ilginç fikirler üretmekte hiç zorlanmamıştır. Örneğin ilk olarak alkol ve tütün bağımlılığından dolayı perişan olmuş bir siyahi köleyi satın almış ve ardından 150 yaşında olup, George Washington'ın süt annesi olduğunu sahte belge hazırlayıp ilanlara basarak teşhir

etmiştir. Kendisi bu yolla binlerce dolar kazanmıştır. Ebüzziyâ, Barnum'un aslında kendi zekâsından ziyade, insanların her defasında dolandırıldıklarını bildiği halde tekrar buna müsaade edişlerine dikkat çekmiştir. Öyle ki kurmuş olduğu sirkte bir maymunun kafasını balığa dikip "Japonya'dan bir deniz kızı" diyerek pazarlaması oldukça ilginçtir. Söz konusu deniz kızı figürü, Fijili Deniz Kızı adıyla Harvard Üniversitesi Peabody Arkeoloji ve Etnoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Barnum, dolandırıcılık faaliyetleri Amerika sınırlarını aşarak Avrupa'da da devam etmiştir.

Görüldüğü üzere Ebüzziyâ biyografilerini verdiği şahısları neye göre seçtiğini belirtmemiştir. Metinlerin içerisinde geçen detaylardan anladığımız kadarıyla seçilen kişiler, yakın zamanda vefat eden ya da döneme damgasını vuran kimseler, tarihte yer etmiş önemli kişiler ve Ebüzziyâ'nın dikkatini çeken kimseler olabilir. Verilen biyografiler daha çok köşe yazısı tarzında kalmıştır. Bir biyografiden beklediğimiz kronolojik bilgi ve detaylar yüzeysel geçilmiş ya da hiç değinilmemiştir. Biyografiler kaleme alınırken konu aldığı şahıslar hakkında ilginç bilgiler verilerek belki de hiçbir yerde rastlayamayacağımız anekdotlar göz önüne serilmiş ve okuyucu sıkılmamıştır.

Biyografiler Takvim'in içerisine dağılmış bir şekildedir. Konu başlıkları kendi içinde bir bütün oluşturamamıştır. Biyografi yazıları kişinin doğumundan ölümüne kadar değil, hayatından önemli kesitlerin alınmasıyla oluşturulmuştur. Eseri önemli kılan ve göz alıcı hale getiren fotoğrafları biyografi kısımlarında kullanmayı da ihmal etmemiştir.

Biyografilerin ardından Ebüzziyâ'nın kendi tecrübelerinden de faydalanarak kaleme aldığı şehir betimlemelerini görmek mümkündür. Avrupa'daki büyük şehirlere dair verdiği bilgiler ve kullandığı yazı diliyle okuyucu ile arasında samimi bir iletişim kurmuştur. Okuyucu, ilgili bölümleri okuduğunda açık ve öz olarak bilgiyi edinmektedir.

2.1.3. Ebüzziyâ'nın Avrupa'ya Dair Şehir Betimlemeleri, Sosyal ve İdari Hayat

Ebüzziyâ, Avrupa'daki seyahat tecrübelerini paylaştığı kısımlardan biri olan Leipzig Polis Dairesi başlığı altında, Almanya'da Leipzig (Leipsik) şehrindeki binaların Berlin'dekilerden daha büyük ve modern oluşundan bahsetmiştir. 19. yüzyılda Berlin'in 1.315.800, Leipzig'in ise 170,340 nüfusa sahip olmasına ve Berlin'in dünyanın büyük başkentleri arasında yer almasına karşın bina süslemeleri ve sanatsal açıdan Leipzig kadar zengin olmadığından bahsetmiştir. Leipzig'deki üniversite, tiyatro ve bahçelerin sayısının Berlin'dekinden daha çok olduğunu belirterek sadece Leipzig'deki Barok? Hause Matbaası'nın dahi Berlin'deki tüm matbaalara eşdeğer olabileceğini iddia etmiştir. Ebüzziyâ'nın Leipzig'e olan sempatisinin altında 1890 yılında Leipzig Matbaaat Cemiyeti'nden aldığı takdirname ve şeref madalyasının da etkili olduğu söylenebilir. Mesela övgülerinde Leipzig'de diğer ülkelerdeki emsallerine rastlanmayacak ölçüde matbaa ile meşgul olan fert ve şirketlerin çokluğundan bahsetmiştir. Ayrıca Almanya'nın en yüksek mahkemesi olan Federal

İdare Mahkemesi'nin de Leipzig'de bulunuyor oluşu Ebüzziyâ için övgülerine ekleyeceği bir arti olarak görülmüştür.

Avrupa'da polis teşkilatını anlattığı kısımda ise İngiltere, Almanya ve Avusturya'yı kıyaslamıştır. Verilen sayısal değerler ile kıyaslamalar daha somut bir hal kazanmıştır. Ebüzziyâ'ya göre polis teşkilatının dünyada en çok İngilizlerde yer aldığını ve bunun sebebini ise İngiltere'nin dünyanın her yerinde "asayiş sağlama" görevini üstlenmiş bir devlet olarak kendi ülkesini de ihmal etmeyecek olmasına bağlamıştır. Ayrıca Londra için, nüfusunun 4-5 milyon civarında olmasına rağmen sadece 14369 adet polisle asayişin sağlandığını ve polis dışında başka bir güvenlik kuvvetinin olmadığından bahsetmiştir. İngiltere bütçesine göre polis ödeneği yıllık 4 milyon İngiliz lirasıdır ki bu da her nefere senelik 97 lira 19 şilin ödendiğini göstermektedir. Ebüzziyâ'nın yapmış olduğu hesaba göre İngiltere'de toplam 41,156 polis olduğu çıkarımını yapabiliriz. Ayrıca İngiliz polislerinin hiçbir zaman ellerinde silah taşımadığını, sadece üzerinde kraliçenin armasının bulunduğu değneği taşıdıklarını belirtmiştir.

Almanya polis teşkilatının ise bambaşka bir tarzda olduğundan bahsetmiştir. Polislerin görevinin ifasında jandarmalıktan, askerlikten geri durmadıklarından, eğer lüzum görürlerse silah çekip ateş ettiklerinden, şiddet uyguladıklarından veya pederane bir tavırla nasihat ettiklerinden bahsetmiştir. Alman polisleri başlarında kendilerini yağmurdan koruyacak bir miğfer taktıklarını, kışın ve yağmurlu zamanlarda uzun bir kaput, uzun bir ceket ve çizme giydiklerini, ayrıca düz bir kılıç taktıklarını belirtmiştir.

Avusturya polisinin ise bir nevi gardiyan yani memleketin bekçisi hükmünde olduklarını yazmıştır. Onların her sokakta, her köşe başında, büyük caddelerin orta yerlerindeki kendilerine mahsus yerlerde gecenin ve gündüzün her saatinde görüldüklerinden bahsetmiştir. Vazifeleri ise kargaşa durumlarında bir kaza veya herhangi bir olaya meydan vermemek amacıyla her an dikkatli olmak, dört yol ağzlarında arabaların süratini kontrol etmek, yol soranlara yolları tarif etmek, kavga edenleri nasihatlerle ayırmaktır. Ayrıca, geceleri kıymetli eşya satan mağazaların, banka şubeleri ve mücevhercilerin kepenklerini kapamamak ve bahsedilen mağazaları aydınlatmak için içeride gaz yakmak ve dükkânların önlerinden geçerken içeride bir durum olup olmadığını kontrol etmek görevleri arasındadır. Viyana'nın her sokağının emniyet içerisinde olduğuna emin olmaları için bir çit dahi olsa o anda orada belirdiklerinden bahsetmiştir. Bundan dolayıdır ki Viyana'da cinayet suçlarının neredeyse yok denecek kadar az olduğundan bahsetmiştir. Sonuç olarak kendisinin yaptığı bir çıkarıma göre Avrupa'daki polis anlayışının Osmanlı İmparatorluğundaki gibi olmadığını, insanların polisleri kıyafetlerinden tanıdıklarını, bildiklerini ve görevlerinin ise açıkça memleketin asayişini sağlama olduğundan bahsetmiştir. Polislerin Osmanlı polislerinden farklı olarak hırsız kovalayıp tartakladıklarını ve gizli polis görevlerinin olduklarından bahsetmiştir. Avrupa'daki polis dairelerini kendi içinde kıyaslayarak asayiş sağlama yöntemleri ile suç oranları arasında yüzeysel bağlantı kurmak mümkündür.

Almanya'nın Magdeburg şehrinde çıkartılan dönemin köklü gazetelerinden olan Magdeburgische Zeitung (Magdeburg Çaytonig)'dan detaylı olarak bahsetmiştir. Seneliği 7 mark 50 fenik olan bu gazetenin en eski basım tarihi 1626'dır. Gazete'nin birçok seneden beri Almanya ve Prusya hukuk dairelerinde kendilerine tahsis edilen kalem odaları olduğu gibi şirket tarafından da oluşturulan Berlin ve Magdeburg arasında bir telgraf hatları mevcuttur. Özellikle telgrafla ilgili girişimlerini ilerleterek dünyanın her yerinde kendi bünyelerine münhasır telgraf kalem odaları tesis etmişlerdir. Ebüzziyâ'ya göre gazetenin tefrikası gayet çeşitlidir. Dünyanın her tarafından telgrafla alınan borsa ve ticaret haberleri, Almanya'nın en muteber romanları ve makaleleri, hisse fiyatları cetvelleri, piyangoların yer ve zamanları günü gününe basılır. Gazetelerin dönemin en önemli haberleşme aracı olan telgrafı bu denli yaygın ve profesyonelce kullanışı dikkate şayandır.

Ebüzziyâ, eserinde çeşitli konularda köşe yazılarına da yer vermiştir. Bunlardan birisi “Şark Üslubunda Ev Süslemesi” başlığı altında yazdığı yazıdır. Bu yazıda tarihte en çok rağbet gösterilen ev süslemelerinin Gotik, Flaman, Şark, İtalyan ve Fransız tarzında olduğundan bahsetmiştir. Her milletin şahsına münhasır süsleme sanatı vardır. Süsleme sanatında İngiltere'nin kendine mahsus bir tarzı olduğundan ancak Almanlarınki gibi ağır ve ciddi, Fransız tarzı gibi de şaşalı olmadığından bahsetmiştir.

Takvim'de yer verdiği bir diğer önemli eser ise Luzern (Lusren) telefon heykelidir. Bu eser vasıtasıyla İsviçre'nin beş on yıl içinde mimari süsleme sanatında asırlık ilerleme gösterdiğini belirtmiştir. Schleswig-Holstein (Şelzovik Hovaşitayn)'da bulunan Kiel şehrinin betimlemelerine yer vermiştir. Betimlemeleri yaparken sık sık fotoğraflardan yararlanmış olması okuyucunun zihninde canlandırması ve esere görsel albeni katması açısından oldukça yararlı olmuştur. Şehrin Baltık limanlarının en elverişlisi ve en emniyetlisi olduğundan dolayı 1866'dan sonra gelişme kaydetmiştir. Sahip olduğu makine fabrikaları, demir dökümhaneleri, su değirmenleri, rasathanesi, tımarhanesi, hamamları, etnografya müzesi, resim müzesi, gureba hastanesi ve üniversitesi Ebüzziyâ'nın dikkatini çekmiştir. Özellikle üniversiteden bahsederken mimarisinin dikkat çekiciliğinden, mevcut talebe sayısının çokluğundan ve kütüphanesinin sahip olduğu 187.000 kitaptan bahsetmiştir. Ayrıca Kiel'de mevcut olan tarih encümeni ve fen-i ziraat encümenleri mevcuttur.

Ebüzziyâ, şehir tasvirlerine Viyana'da Baron Karl von Hasenauer (Hâznâver) tarafından inşa edilen Neue Burg (Yeni Burg) tiyatro binasını da eklemiştir. Özellikle bu binanın süslemeleri Ebüzziyâ'yı mest etmiştir. Tiyatronun iç dizaynını oldukça detaylı anlatan Ebüzziyâ, tiyatro içerisinde birtakım tasvirler bulunduğundan, seyircilerin ve oyuncuların dinlenmesi için iki tarafında birer büfe bulunduğundan ve ayrıca 2000 seyirci kapasitesi olduğundan ve tiyatronun altın ve koyu kırmızı renkli süslemelerinden bahsetmiştir. Tiyatronun kubbesinin merkezinde süslü bir avizenin olduğunu ve yaklaşık 25000 mum kuvvetinde elektrik harcadığını belirtmiştir. Ayrıca tiyatrodaki iki

asırdan beri sanat icra etmiş olan meşhur aktör ve aktrislerin resimlerinin asılı olduğunun bilgisini de vermiştir.

Ebüzziyâ'nın eserinde yer vermiş olduğu cesur bir resim var ki belirttiğine göre bu resim Alman hükümeti tarafından Münih'teki Resim Müzesi için yapılmıştır. Bu fotoğrafın özelliği bir çiftin yakınlaştığı anda çekilmiş olmasıdır ki 19. yüzyıl Osmanlı'sı için alışıldık bir durum değildir. Özellikle sansürsüz bir şekilde yayımlanmış olması ya da sonradan fotoğrafın kaldırılmaması dikkat çekicidir.

Ebüzziyâ, Avrupa'daki sosyal ve idari hayata dair detaylar verdikten sonra farklı alanlara dair çeşitli bilgiler vermeye devam etmiştir. İklim, nüfus, İngiliz posta teşkilatı, dünya nüfusuna dair istatistikî veriler ve çeşitli süreli yayınların dizinleri gibi konular eseri içerik yönünden geliştirmiş ve her türden okuyucuya hitap etmesini sağlamıştır.

2.1.4. İklim, Nüfus, İngiliz Posta Teşkilatı ve Çeşitli Ülkelerin Süreli Yayınları

Ebüzziyâ, eserinde yer verdiği şehir yazılarından sonra genel çerçevede dünya haritasını anlatarak okuyucunun muhayyilesinde yer ettirmiştir. Daha sonra yağmur üzerine bir deneme yazmıştır. Deneme, takibindeki tablolarla desteklenmiştir. Tablolarda Avrupa'daki devletlerin birçok şehrinde yıllık yağış miktarları gösterilmiştir. Bu bilimsel verilerin ardından köşe yazısı tarzında bir iki yazıya yer vermiştir. Bu yazılardan ilgi çekici olan biri Amerika Gazetesi'nin "Kerimelerimize Ne Yapmalıyız?" adlı alıntı yazıdır. Amerika'da kızların eğitimlerine dair ailelere önerilerde bulunulmuştur. Aileleri tarafından iyi ahlaklı olarak yetiştirilmelerini ve eğer imkânları varsa bağ bahçe işlerine, musiki, resim ve sanata dair beceri edindirilmelerini tavsiye etmiştir. Ebüzziyâ'nın Takvim'de yer verdiği kadın eğitimiyle ilgili olan iki yazısı ve 1899/1900 yılında Takvim-i Nisâ adlı kadınlara mahsus ilk takvimi çıkartmış olmasından anlaşılıyor ki Ebüzziyâ, dönemin kadın hareketlerinde sık sık dile getirilen konu olan kadınları eğitimi ve yetiştirilmesi ile de ilgilenmiştir.

Takvimin serbest konulu yazılarından sonra geniş bir istatistik tablosu eklenmiştir. İstatistik tablosu dünya nüfusu ve İngiltere'deki posta teşkilatı hakkında konular içermektedir. İstatistik tablosundan öğrendiğimize göre eserin yazıldığı tarihte dünya nüfusu 1,497,000,000'dur. Dünya ortalama yaşam süresi açısından 100 kişiden yalnızca 6 kişinin 65 yaşına ulaşabildiğinden bahsetmiştir. Ek olarak yılda 50,000,000 kişinin vefat ettiğinden bahsetmiştir. Avrupa kıtasındaki ülkeler hakkında vermiş olduğu nüfus bilgileri ile Kıta'nın en sakin ve en kalabalık şehirlerine dair bilgiler vermiştir. Bu bilgiler ışığında 19. yüzyıl Avrupa'sının en sakin şehri Fransa'daki 100,299 nüfusa sahip Le Robert şehridir. Avrupa'daki en kalabalık şehir 4,764,312 nüfusuyla İngiltere'de Londra'dır. Ancak böyle detaylı verileri nereden edindiğine dair bilgi vermemiştir.

İstatistikte yer alan bir diğer konu ise İngiltere'nin posta teşkilatına dair verilen sayısal verilerdir. Örneğin bir yılda 1,767,500 bin mektubun, 241,600 kartpostalın ve 395,300 bin gazetenin servis edildiği bilgisi verilmektedir. Ayrıca birtakım sayısal verilerle birlikte İngiltere'deki okuma yazma oranına, kültür seviyesine, kişi başına düşen gazete sayısına dair çeşitli çıkarımlarda bulunma açısından oldukça faydalı bilgiler vermiştir. Ebüzziyâ muhtemelen verdiği bilgileri yabancı gazetelerden aldığı demeçlere dayanarak eserine eklemiştir. Ancak verilen bilgilerin kaynak göstermeden yayımlanmış olması ise bilgilerin teyit edilmesi ihtiyacını doğurmaktadır.

İngiltere'ye dair detaylı bilgilerin bulunduğu eserde son olarak 19. yüzyılın başından itibaren İngiltere'de görev yapmış olan hükümet üyelerinin isimlerinden, göreve başladıkları yıllardan ve toplam görev sürelerinden bahsedilmiştir. Kültürel yönden eseri önemli kılan husus dünya üzerinde önemli mimari eserlerin isimlerine, bulunduğu yerlere ve uzunluklarına yer verilmiş olmasıdır. Ayrıca eserde yer alan Paris basımına dair süreli yayınların konularına göre kategorize edildiği tablo son derece önemlidir. Örneğin en çok sayısı olan süreli yayın muhteviyatı 192 adet olan maliyeye dair durumların yer aldığı yayınlardır. En az yayın muhteviyatı 1 adet olan vefat haberlerine dair süreli yayınlardır. Toplam süreli yayın sayısı ise 2066 adettir. Buna ek olarak süreli yayınlardan gazetelere dair verilen bilgiler ise okuyucuya faydalı bir kaynak sağlamıştır. Ebüzziyâ'nın yer verdiği gazete külliyyatında Frankfurter Zeitung 1855'te Almanya'da basılmaya başladığı belirtilse de aslında ilk basımı 1949'dur.¹⁴³ Ebüzziyâ'ya göre ticaret ve maliye hakkında söz konusu gazeteden daha mükemmel bir yayın bulunmamaktadır. Aynı şekilde İngiltere gazetelerinden 1843 yılında basılan The Economist Gazetesi için de "şimdiye kadar hiçbir millette böyle mükemmel bir gazetenin basılmadığı" şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Almanya'da, İngiltere'de, Avusturya'da, Belçika'da, Danimarka'da, İspanya'da, İtalya'da, Lehistan'da, Portekiz'de Romanya'da, İsviçre'de, Kuzey Amerika'da, Güney Amerika'da ve Meksika'da yayımlanan çeşitli gazetelerin dizinini vermiş olması eseri yabancı kaynakların kullanımını açısından önemli bir kaynak haline getirmiştir.

İstatistikî bilgiler arasında İngiltere, Avusturya, İtalya, Almanya, Fransa ve Rusya'nın sahip olduğu asker sayısının derecelendirilmesi yer almaktadır. Verilen bilgilere göre İngiltere 614,000 sayısı ile Avrupa'daki en az askere sahip iken, 5,000,000 asker ile Rusya'nın en fazla askere sahip olduğunu görüyoruz. Bu tablonun ardından hazırlanan ikinci bir tablo ile Avrupa'daki bütün ülkelerin toplam nüfusu, savaşta ve barışta olan asker sayıları ve ülkenin yüzölçümü verilmiştir. Bu tabloya göre Rusya, barış zamanındaki ordu nüfusu 892,000 iken; savaş zamanında 2,984,000'tür. Dolayısıyla savaş zamanında en çok asker çıkartan ülke olarak Avrupa'daki ülkeler arasında birinci sıradadır. Savaş zamanında en az asker çıkartan ülke ise Karadağ'dır. Buna ek olarak Alman istatistik

---

¹⁴³ URL, "Erste Ausgabe der "Frankfurter Allgemeinen" (t.y.) <https://www.hdg.de/lemo/bestand/objekt/druckgut-erste-ausgabe-der-faz.html> (05.12.2020)

alışmacısı Dr. Angel'in kaydettiğine göre 1854 senesinden beri Avrupa, Amerika, Asya ve Afrika'da meydana gelen savaşlarda vefat eden kişi sayısı ve harcanan paranın mark cinsinden beyanı mevcuttur. Verilen bilgiler teyit edilerek askerî araştırmalar için kullanılabilir, farklı ülkeler arasında asker sayıları ve toplam nüfus kıyaslanarak çeşitli yorumlar yapılabilir.

Takvim'de, son olarak Ebüzziyâ Matbaası'nda basılan ve Kütübhâne-i Ebüzziyâ'da şimdiye kadar basılan eserlerin isimlerini belirli bir sırayla vermiştir. Böylelikle hem kendi matbaasının reklamını yapmış hem de okuyucuya çeşitli kaynakları tek bir düzende sunmuştur. Eserin sonunda diğer takvimlerde alışık olmadığımız reklam alma durumu mevcuttur. Fransa'daki Büyük Paris Printemps Mağazalarının reklamı alınmış ve bu mağaza hakkında geniş bir içerik yazısı eklenmiştir.

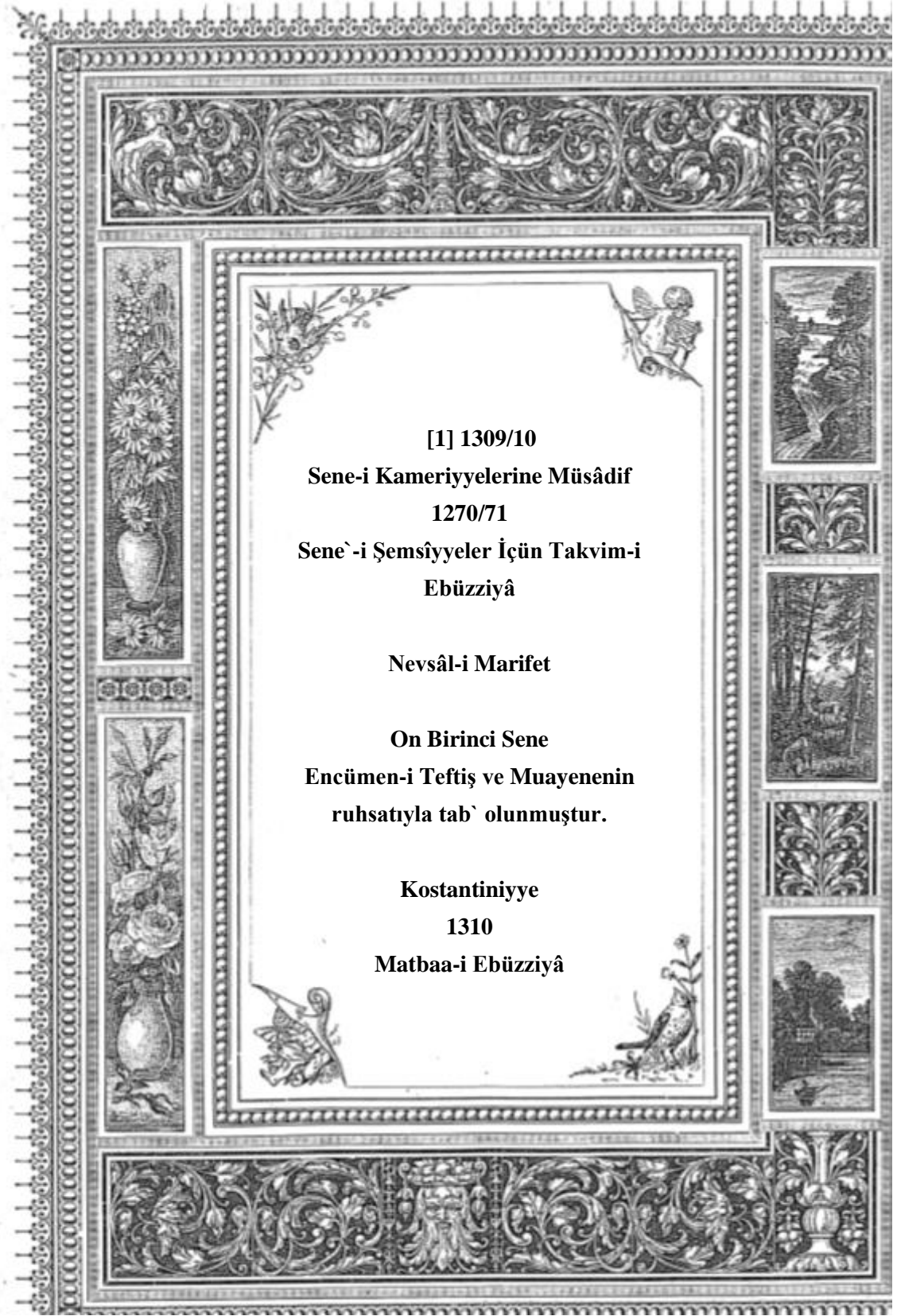

40	Mesalik-i Şemsîyi Teşkil İden Seyyerat		Ba`zı Vekâi`n Mabeyni.	59	Şafak ve Fecre Dâi`r Ma`lumât
	Beher Şehr-i Şemsîde Tezâyid ve Tenakkus-u Eyyâm	44	Eyyâm-ı Mahsusa`-i Nasâra	62	Zamanımız Kârbânsarâları
	Erbâb-ı Zira`ate Göre Mebadi`-i Fusul	45	Takvim-i Zirâa`t	82	Sirkeci Gârı
	Ezmine-i Muhtelif`-i Hasâd	49	Mülük-i Beni Emeviyye	Şâyân-ı Hususât	Tasvir-i
	Meteoroloji	50	Hulefâ-yı `Abbâsiye Selâtin-i `Osmâniye	84	Românyâ Krâliçesi Elizâbet
41	İstanbul`da Sâa`t Vakt-i Ze vâlde İken Memâlik-i Meşhurede Kâç Olduğu	51	Frânsa Hükümdârânı	85	Sârâ Bernhard
	Ta`yin-i Medhal-i Sâl	52	İngiltere hükümdârânı	88	Ezop
	Ya`kub-i Hindî`nin Gurrenâmesi	53	Amerikâ Rüe`sâ-yı Cumhuru	90	Leipsik Polis Dâi`resi ve İngiltere Almânya Âvusturyâ Polisleri
42	`İyâdü`l Müslimin.		Hükümdârân-ı Düvel	95	Magdeburgiçe Çâytonig Gazetesi
	Hübûtдан Hicrete Kadar	Ma`lumât-ı Hey`iyye		97	Hârûn Er- Reşidin Odası
43		55	Takvim	98	Lusren Postahânesi
		57	Sinîn-i Kebîseye Dâi`r Ma`lumât		

100	Kiel şehri	129	Kârdinâl la Vijeri	149	Yâğmur ve Yâğmur Mevâsimi
103	Viyâna Şehremâneti Dâi'resi ve Mi'mâr Frederik Şimid	130	Çaroviç Kâhire'-i Mısır'da Bir Kahvehâne	152	Müntehâ-yı Şark ve Garb'da Fark- ı Evkât.
106	Viyâna'nın Yeni Burg Tiyâtrosu	Vefiyât			Kerimelerimize Ne Yapmalıyız
107	Efland'ın Tuncdan Heykelleri Buse'-i Vedâ`	131	Mâreşâl Möltke	153	İneklerin Yaşını Anlamak
110	Edvâr Blak Bey	133	Lord Granvil		Dişler
115	Almanyâ İmparatoru İkinci Vilhelm Prens Bismark	136	Meysoniye	154	İnfluenzâ
121	Kruppek Yeni Sevâhil Topu	137	Ludvig Vindhörst	İstâistik	
122	Viyâna Operâsının Yeni Bâleti Talleyranın Hâtîrât-ı Siyâsiyesi	139	Çârlis Prâdlug	156	Nüfus-ı Beşer İngiltere Posta Nezâreti
		141	Baron Husman	157	On Dokuzuncu `Asırdaki İngiltere Vükelâsı
		142	Alfons Kâr	158	Küre'-i Arz Üzerinde Mürtefi` İnşâa`t
		143	Oktâv Föye	159	Pâris Matbuâ`tı
		144	Kolonel Löbel		
		145	Bârnum		
		147	Agop Pâşâ		
		Ma`lumât-ı Mütenevvia			

160	Ecnebi Gazetelerinin En Mühimleri	69	Berlin’de Sântrâl Oteli	96	Magdaburg Gazetesi’nin Matbaası
165	Avrupâ’da Yüz Binden Ziyâde Nüfusu Hâvi Şehirler	72	Kâyzer Hof’un Câmlı Hâvlusu	97	Hârûn Er- Reşîdin Odası
167	Avrupâ Kuvve-i `Askeriyesinin Derecâtı	77	Sântrâl Oteli’nin Kış Bâğçesi	99	Telefon Heykeli
168	Avrupâ Hükûmâtının Mesâha-i Sathiyeleri, Nüfus ve Orduları Hicret-i Şemsîyyeden Berü Geçen Evkât 1854’den Berü Kıtâ’-ı Erbaa’da Vukua` Gelen Muhârebât ve Mesârif	83	Rumeli Demir Yolunun Sirkeci Garı	100	Kiel Şehrinin Cenubdan GörünüŖü
		86	Sârâ Bernhârd	101	Kiel Şehrinin Şark’dan GörünüŖü
		87	Românya Krâliçesi Elizâbet	102	Almânyâ İmparâtoru’nun Rükûbuna Mahsus Hohanzollerin Vapurı
		89	Prens dö Gâl	103	Fon Frederik Şimit
		91	İngiltere Polis Neferi	104	Viyâna’nın Şehremâneti Dâi’resi
		92	Ezop’un Heykeli	105	Şehremâneti Dâi’resinin Dâhilden GörünüŖü
		93	Leipsik Polis Dâi’resi	108	Timsâl-i `Akıl
Tesâvir		94	Piyâde ve Sûvâri Almânya Polisleri		
63	Londra’nın Otel Metropolü	95	Viyâna Polis Neferi		
68	Berlin’de Kayzer Hof Oteli				

109	Timsâl-i Cemâl	127	Çâroviç
110	Timsâl-i Sayf	128	Kâhire'de Bir Kahvehâne
111	Timsâl-i Şitâ	131	Mâreşâl Möltke
112	Eflând'ın Asârından Bir Büst	133	Mâreşâl Möltke'nin Silezyâ'da Vâki` Seyfiyesi
113	Blak Bey	135	Lord Grânvil
115	Bir Buse-i Vedâ` Bismârk'ın 1851'deki Resmi	136	Meysoniye
116	Almânyâ İmparatoru İkinci Vilhelm	138	Ludvig Vind Hurst
117	Prens Bismârk'ın Şimdiki Resmi	140	Çârlis Prâdlug
121	Krupekk Yeni Sevâhil Topu	142	Baron Hosman
123	Viyâna Operâsı'nın Yeni Bâleti	143	Alfons Kâr
124	Şârl Moris dö Talleyrân	144	Oktâv Föye
125	Kardinâl la Vijeri	145	Kolonel Löbel
		147	Bârnum
		148	Agop Pâşâ
		168	Avrupâ Kuvve-i `Askeriyesinin Mikyâsı

[2]

[3] Tenbih

☀ Sene-i Şemsîyye-i Hicrîyye ☀

`Aleyhüssalâtü vesselâm efendimizin Mekke'den hicretiyle (Kubâ) nâm mahalle şeref bahş vusul oldukları gün esahh-ı akvâle göre şehr-i rebî'ülevvelin sekizinci günüdür ki milâd-ı Mesih'in 622'inci senesi (sebtâmbır) ayının ya'ni eylülünün yirminci pâzâirtesi gününe müsâdifdir. Resulullâh (sela`m) mevki`-i Kubâ'da dört gün meks ile İslâm'da ilk mescid olan mescid-i Kubâ'nın esâsını vaz' buyurmuşlardır. İşte on gün ittifâkât-ı haseneden olmak üzere şems-i mîzân burcuna nakil etdiği, ya'ni tesâvi`-i leyl ve nehâr-i harif vaki` olduğu gündür ki târih-i şemsî-i hicrî dahi yevm-i mezkûrdan ibtidâ ider. Takvimimiz ise bu mebadî`-i mesu`d üzerine mahsubdur. Bu takvimin ayları vech-i ati üzere tadâd olunur: Mebadî`-i harifden mebadî`-i rebî'e kadar olan kış ayları 30 zar ve mebadî`-i rebî'den harife kadar olan yâz ayları 31 rer gün i'tibâr olunmuşdur.

Âdi senelerde sayf-ı sâlis 30 ve kebîse senelerde 31 sâyılır. Ve her dördüncü sene-i kebîse idilerek fakat her yüz yirmi sekizinci sene kebîse idilmez. Ya`ni 128 ze kesirsiz taksim kabul itmemek şartıyla dörde taksim kabul iden her sene kebîse idilür.

Güz Ayları	Kış Ayları	Bahâr Ayları	Yâz Ayları
30 harif-i evvel	30 şitâ-yı evvel	31 bahâr-ı evvel	31 sayf-ı evvel
30 harif-i sâni	30 şitâ-yı sâni	31 bahâr-ı sâni	31 sayf-ı sâni
30 harif-i sâlis	30 şitâ-yı sâlis	31 bahâr-ı sâlis	30 sayf-ı sâlis (âdi seneler) 31 kebîselerde

Şühur-u `Arabiyye'nin Mebadi'si

Gurre-i Rebi`ülevvel 1309 pazar = 13 harif-i evvel
Gurre-i Rebi`üssâni salı = 13 harif-i sâni
Gurre-i Cemâziyelevvel pençşenbe = 13 harif-i sâlis
Gurre-i Cemâziyelâhir cum'airtesi = 13 şitâ-yı evvel
Gurre-i Receb cum'airtesi = 11 şitâ-yı sâni
Gurre-i Ş`abân pâzâirtesi = 10 şitâ-yı sâlis
Gurre-i Ramazân sâli = 10 bahâr-ı evvel
Gurre-i Şevvâl pençşenbe = 9 bahâr-ı sâni
Gurre-i Zilk`ade cum'a = 7 bahâr-ı sâlis
Gurre-i Zilhicce pâzâr = 6 sayf-ı evvel
Gurre-i Muharrem 1310 sâli = 5 sayf-ı sâni
Gurre-i Safer pençşenbe = 4 sayf-ı sâlis

Şühur-u Efrencîye'nin Mebadi'si

1 Teşrin-i Evvel 1891 pençşenbe = 10 harif-i evvel
1 Teşrin-i Sâni pâzâirtesi = 12 harif-i sâni
1 Kânun-i Evvel sâli = 11 harif-i sâlis
1 Kânun-i Sâni 1892 cum'a = 12 şitâ-yı evvel
1 Şubât pâzâirtesi = 13 şitâ-yı sâni
1 Mârt sâli = 12 şitâ-yı sâlis
1 Nisân cum'a = 13 bahâr-ı evvel
1 Mâys pâzâr = 12 bahâr-ı sâni
1 Hazirân çârşanba = 12 bahâr-ı sâlis
1 Temmuz cum'a = 11 sayf-ı evvel
1 Ağustos pâzâirtesi = 11 sayf-ı sâni
1 Eylöl pençşenbe = 11 sayf-ı sâlis

Şühur-u Rumiyye'nin Mebadi'si

1 Teşrin-i evvel 1891 sâli = 22 harif-i evvel
1 Teşrin-i sâni cum'a = 23 harif-i sâni
1 Kânun-i evvel pâzâr = 23 harif-i sâlis
1 Kânun-i sâni 1892 çârşanba = 24 şitâ-yı evvel
1 Şubât cum'airtesi = 25 şitâ-yı sâni
1 Mârt pâzâr = 24 şitâ-yı sâlis
1 Nisân çârşanba = 25 bahâr-ı evvel
1 Mâys cum'a = 24 bahâr-ı sâni
1 Hazirân pâzâirtesi = 24 bahâr-ı sâlis
1 Temmuz çârşanba = 23 sayf-ı evvel
1 Ağustos cum'airtesi = 23 sayf-ı sâni
1 Eylöl sâli = 23 sayf-ı sâlis

Şühur-u `İbrani'nin Mebadi'si

1 Tişri 5652 cum'airtesi = 12 harif-i evvel
1 Hesvân pâzâirtesi = 12 harif-i sâni
1 Kislev çârşanba = 12 harif-i sâlis
1 Tebet cum'a = 12 şitâ-yı evvel
1 Sebât cum'airtesi = 11 şitâ-yı sâni
1 Âzâr pâzâirtesi = 11 şitâ-yı sâlis
1 Nisân sâli = 10 bahâr-ı evvel
1 İyâr pençşenbe = 9 bahâr-ı sâni
1 Sivân cum'a = 7 bahâr-ı sâlis
1 Temmuz pâzâr = 6 sayf-ı evvel
1 Âb pâzâirtesi = 4 sayf-ı sâni
1 Eylöl çârşanba = 3 sayf-ı sâlis

[4] 1270 Sene-i Şemsîyyesi Zarfında Vâk`i Olacak Mebadi`-i Sinîn

1309 sene-i Kamerîyyesi geçen 1269 sene-i Şemsîyyesi sayf-ı sânisinin on beşinci günü bedâ itmiş idi. 1310 sene-i Hicrîyye-i Kamerîyyesi gurre-i muharremi ise işbu 1270 sene-i Şemsîyye-i Hicrîyyesi sayf-ı sânisinin beşinci sâli gününe müsâdifdir.

1891 sene-i Miladîyesi 1269 sene-i Şemsîyyesi şitâ olunan onuncu pençşenbe günü bedâ eylemiş idi 1892 re`s-i sene-i Milâdisi ise 1270 sene-i Şemsîyyesi şitâ olunan on ikinci cum`a gününe müsâdifdir.

5651 sene-i İbrânîyesi geçen 1269 sene-i Şemsîyyesi sayf-ı sâlisinin on ikinci pençşenbe gününe tesâdüf eylemiş idi 5652 re`s-i sene-i İbrânîyesi ise 1270 sene-i Şemsîyyesi harif-i evvelinin on ikinci cum`airtesi gününe müsâdifdir.

Mebadi`-i Fasl-ı Erb`aa

Evvel-i Fasl-ı Harif	23	Eylül-ü Efrencî	2	Harif-i Evvel	Çârşamba
Evvel-i Fasl-ı Şitâ	22	Kânun-i Evvel-i Efrencîye	2	Şitâ-yı Evvel	Sâli
Evvel-i Fasl-ı Rebî`	20	Mârt-ı Efrencî	29	Şitâ-yı Sâlis	Cum`a
Evvel-i Fasl-ı Sayf	21	Hazirân-ı Efrencî	1	Sayf-ı Evvel	Sâli

Şemsîn Bir Sene Zarfında Şimâlî ve Cenubî İtibâriyle İntikâl Eylediği Burcun Fusul-i Erba`aya Taksimiyile Esâmisini ve Müsâdif Oldukları Şühûrun Nâtık Cedveldir:

Esâmi-i Burc	Derecât-ı Mıntka		Meyl-i Şemsî		Duhul-u Şems-i fi Burc	
	Derece		Dakika	Derece	Şühur-u Melekî	Şühur-u Rumî
					Eyyâm-ı Şühur	Eyyâm-ı Şühur
 Hamal ♈	000	} Rebî`	00	0	1 Farvardin	07 Mârt
 Seur ♉	030 Şimâlî		00	1	1 Ordibeheşt	09 Nisân
 Cevzâ ♊	060		10	1	1 Hordâd	09 Mâyıs
 Seretân ♋	090 Şimâlî	} Sayf	00	1	1 Tirmâh	09 Hazirân
 Esed ♌	120 //		00	1	1 Mordâd	11 Temmuz

 Sünbüle 	150 //		00	1	1 Şhrivar	11 Ağustos
 Mizân 	180	} Harfî	00	1	1 Mihrimâh	11 Eylül
 Akreb 	210 Cenûbî		00	1	1 Âbân	11 Teşrin-i Evvel
 Kavs 	240 //		00	1	1 Âzar	10 Teşrin-i Sâni
 Cedî 	270 Cenûbî	} Şefevî	00	1	1 Daîmâh	09 Kânun-i Evvel
 Devle 	200 //		00	1	1 Behman	08 Kânun-i Sâni
 Hût 	130 //		00	1	1 İsfandivârmez	06 Şubât

Alâmât-ı Kamer ve Şems ve Seyyârât

☉ Gurrenden nısf olana kadar ☽ Nısf olandan bedire kadar ☺ Bedirden nısf-ı sâniye kadar ☿
☽ Utârid ♀ Zühre ☉ Arz ♂ Merih ♃ Muşterî ♄ Zuhâl ♃ Urânüs ♃ Nebtün ☉ Şems

[5] Hicret-i Şemsîyye 1270

Hicret-i Kamerîyye 1309

Eyyâm عقبات	Şühur-u Mütêârife				Zevâli Sâa't-i Evkât-ı Medeniye								Gurub-u Sâa't ile Evkât-i Şer'îyye								Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa		
	Harif-i Evvel Sene 1270	Bakıyye-i Sefer Sene 1309	1891		Bakıyye-i Eyyûl-ü 'İbrânî Sene 5651	Zevâl-i Hakikiyye Göre Sâa't-i Vusta	Zevâl-i Hakikiyye	Şems	Tulû' -ü Şems	Gurub-u Şems	Tulû' -ü Şems	Zühre	Asr-ı Evvel	İşâ'		İnsâk		Yortularla mevâsim, şühur-u şemsîyyeye ve eyyâm-ı meşhure-i İslâm, şühur-u kamerîyyeye tâbî'dir.					
			Bakıyye-i Eyyûl-ü Efrencî	Bakıyye-i Eyyûl-ü Rumi										K	A'	K	A'		K	A'	K	A'	K
Sâhî	1	19	22	10	19	24	52	11	48	5	48	5	40	11	59	5	25	9	31	1	0	10	Evvel-i fasl-ı harif (tesâvi'-i leyl ve nehâr)
Çarşamba	2	20	23	11	20	13	52	11	49	5	46	5	42	11	00	6	25	9	31	1	3	10	
Pençşenbe	3	21	24	12	21	53	51	11	50	5	44	5	45	11	1	6	26	9	31	1	5	10	
Cum'a	4	22	25	13	22	32	51	11	51	5	42	5	48	11	2	6	26	9	31	1	8	10	Kestâne karası fırtunası.
Cum'airtesi	5	23	26	14	23	11	50	11	52	5	50	5	51	11	3	6	27	9	31	1	11	10	
Pâzâr	6	24	27	15	24	51	50	11	53	5	48	5	54	11	5	6	27	9	31	1	14	10	
Pâzârirtesi	7	25	28	16	25	32	50	11	54	5	46	5	56	11	7	6	28	9	31	1	17	10	Noksân mâ' eşcâr.
Sâhî	8	26	29	17	26	12	50	11	55	5	45	5	59	11	8	6	28	9	31	1	20	10	Turna geçimi fırtunası
Çarşamba	9	27	30	18	27	52	49	11	56	5	43	5	2	12	9	6	29	9	31	1	22	10	
Pençşenbe	10	28	1 T	19	28	32	49	11	57	5	41	5	4	12	10	6	29	9	30	1	25	10	Teşrin-i evvel-i Efrencî.
Cum'a	11	29	2	20	29	14	49	11	58	5	39	5	7	12	12	6	30	9	30	1	28	10	Koç kâtımı zamânı.
Cum'airtesi	12	30	3	21	1	56	48	11	59	5	38	5	10	12	13	6	30	9	30	1	31	10	Tişri (ibtidâ-yı sene-i 'İbrânîye 5652)
Pâzâr	13	1 R	4	22	2	38	48	11	1	6	36	5	12	12	15	6	31	9	30	1	33	10	Rebi'ülevvel

Pâzâirtesi	14	2	5	23	3	20	48	11	2	6	35	5	15	12	16	6	31	9	30	1	36	10	
Sâli	15	3	6	24	4	52	48	11	3	6	33	5	18	12	18	6	31	9	30	1	38	10	
Çârşanba	16	4	7	25	5	45	47	11	4	6	31	5	21	12	19	6	32	9	30	1	41	10	Hilâfetissadık (Rıza)
Pençşenbe	17	5	8	26	6	28	47	11	5	6	29	5	23	12	20	6	32	9	30	1	44	10	Mevsim-i hazân
Cum'a	18	6	9	27	7	12	47	11	6	6	28	5	26	12	22	6	32	9	30	1	47	10	Yâprâk dökümi
Cum'airtesi	19	7	10	28	8	56	46	11	7	6	26	5	29	12	23	6	32	9	30	1	50	10	
Pâzâr	20	8	11	29	9	41	46	11	8	6	25	5	31	12	24	6	34	9	30	1	52	10	Meryem Ânâ furtunası
Pâzâirtesi	21	9	12	30	10	26	46	11	9	6	23	5	34	12	26	6	34	9	30	1	55	10	Çorâb Bâyrâmı `İbrânî
Sâli	22	10	13	1 T	11	12	46	11	11	6	21	5	37	12	27	6	34	9	31	1	58	10	Teşrin-i evvel (`Aidü'l Kudüseyn)
Çârşanba	23	11	14	2	12	58	45	11	12	6	20	5	39	12	28	6	35	9	31	1	0	11	Eyyâm-ı matı-ı leylet-i Mevlid-i Nebi.
Pençşenbe	24	12	15	3	13	45	45	11	13	6	18	5	42	12	30	6	35	9	31	1	2	11	Menakıb-ı Mevlid-i Nebi
Cum'a	25	13	16	4	14	32	45	11	14	6	16	5	45	12	31	6	36	9	31	1	6	11	
Cum'airtesi	26	14	17	5	15	20	45	11	15	6	15	5	47	12	33	6	36	9	31	1	8	11	Kırlangıç furtunası. Kâmiş bâyrâmı `İbrânî (9 gün).
Pâzâr	27	15	18	6	16	8	45	11	16	6	13	5	50	12	34	6	36	9	31	1	11	11	
Pâzâirtesi	28	16	19	7	17	58	44	11	17	6	12	5	52	12	35	6	37	9	31	1	12	11	Mevsim-i gars-ı eşcâr.
Sâli	29	17	20	8	18	48	44	11	18	6	11	5	55	12	32	6	37	9	31	1	15	11	
Çârşanba	30	18	21	9	19	38	44	11	19	6	9	5	58	12	37	6	37	9	31	1	18	11	Bâğ bozumu.

[6] Hicret-i Şemsîyye 1270

Hicret-i Kamerîyye 1309

Eyyâm	Şühur-u Mütêârife				Zevâlî Sâa` t-i Evkât-ı Medeniye								Gurub-u Sâa` t ile Evkât-ı Şerî`ye								Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa		
	Harif-i Sâni Sene 1270	Bakıyye-i Rebr`ülevvel Sene 1306	1891		Bakıyye-i Tişrin-i `İbrâni Sene 5252	Zevâl-i Hakikiyye Göre Sâa` t-i Vusra	Zevâl-i Hakikiyye Göre Sâa` t-i Vusra	Şems	Tulû`-ü Şems	Gurub-u Şems	Tulû`-ü Şems	Zühre	`Asr-i Evvel	`İşâ`	İmsâk	A`	K	Yortularla mevâsim, şühur-u şemsîyyeye ve eyyâm-ı meşhûre-i İslâm, şühur-u kamerîyyeye tâbi`dir.					
			Bakıyye-i Teşrin-i Evvel-i Efrenci	Bakıyye-i Teşrin-i Evvel-i Rumî														Niye	K	A`	K	A`	K
Pençşenbe	1	19	22	10	20	29	44	11	20	6	8	5	1	1	39	6	38	9	31	1	21	11	
Cum`a	2	20	23	11	21	21	44	11	21	6	7	5	4	1	40	6	38	9	31	1	23	11	
Cum`airtesi	3	21	24	12	22	11	44	11	23	6	6	5	6	1	41	6	38	9	32	1	26	11	İnhitât-ı mâi` Nil
Pâzâr	4	22	25	13	23	7	44	11	24	6	3	5	9	1	43	6	39	9	32	1	29	11	
Pâzârirtesi	5	23	26	14	24	1	44	11	25	6	2	5	11	1	44	6	39	9	32	1	31	11	
Salı	6	24	27	15	25	56	43	11	27	2	1	4	14	1	45	6	39	9	32	1	32	11	Fizânüt tenevvür (Kefe`de)
Çârşanba	7	25	28	16	26	51	43	11	28	6	59	4	17	1	46	6	40	9	32	1	35	11	Riyâh-i şedide.
Pençşenbe	8	26	29	17	27	48	43	11	29	6	58	4	20	1	47	6	40	9	32	1	38	11	Bâlik furtunası
Cum`a	9	27	30	18	28	45	43	11	31	6	57	4	23	1	49	6	40	9	32	1	41	11	Mevsim-i kat`-i eşcâr.
Cum`airtesi	10	28	31	19	29	42	43	11	32	6	55	4	25	1	50	6	41	9	32	1	42	11	
Pâzâr	11	29	1 TS	20	30	41	43	11	32	6	54	4	28	1	51	6	41	9	33	1	46	11	Teşrin-i sâni-i Efrenci.

Pâzârtesi	12	30	2	21	1	40	43	11	34	6	53	4	30	1	53	6	41	9	33	1	48	11	Hüsrevân-ı İbrânî
Sâlı	13	1 T	3	22	2	40	43	11	36	6	52	4	26	1	54	6	42	9	33	1	50	11	Gurre-i rebi`üssânî.
Çârşamba	14	2	4	23	3	41	43	11	37	6	55	4	36	1	55	6	42	9	33	1	52	11	
Pençşenbe	15	3	5	24	4	43	43	11	38	6	49	4	38	1	56	6	42	9	33	1	54	11	
Cum`a	16	4	6	25	5	46	43	11	39	6	48	4	41	1	57	6	43	9	34	1	06	11	Kırâğu zamânı
Cum`airtesi	17	5	7	26	6	49	43	11	40	6	47	4	43	1	59	6	43	9	34	1	58	11	Ruz-u kâsım.
Pâzâr	18	6	8	27	7	53	43	11	41	6	46	4	45	1	0	7	43	9	34	1	0	12	Kâsım furtunaları ibtidâsı.
Pâzârtesi	19	7	9	28	8	58	43	11	42	2	45	4	47	1	1	7	44	9	34	1	2	12	
Sâlı	20	8	10	29	9	4	43	11	44	6	44	4	49	1	2	7	44	9	34	1	4	12	
Çârşamba	21	9	11	30	10	11	44	11	45	6	44	4	52	1	3	7	44	9	34	1	7	12	Vefât-ı Âmine (ranhâ) takrir farzül salâten
Pençşenbe	22	10	12	31	11	19	44	11	47	6	43	4	55	1	4	7	44	9	35	1	9	12	
Cum`a	23	11	13	1 TS	12	27	44	11	48	6	42	4	57	1	5	7	44	9	35	1	11	12	Teşrin-i sânî-i Rumî
Cum`airtesi	24	12	14	2	13	37	44	11	49	6	41	4	59	1	6	7	45	9	35	1	14	12	
Pâzâr	25	13	15	3	14	47	44	11	50	6	40	4	1	2	7	7	45	9	35	1	16	12	
Pâzârtesi	26	14	16	4	15	58	44	11	51	6	39	4	3	2	8	7	45	9	35	1	18	12	
Sâlı	27	15	17	5	16	10	45	11	52	6	38	4	4	2	9	7	45	9	35	1	20	12	İhtifâ-i haşerât (evvel-i Devlet-i `Abbâsiye) koç kâtımı
Çârşamba	28	16	18	6	17	33	45	11	53	6	38	4	6	2	10	7	45	9	36	1	22	12	
Pençşenbe	29	17	19	7	18	36	45	11	54	6	37	4	8	2	11	7	46	9	36	1	24	12	Katl-i kesrâ.
Cum`a	30	18	20	8	19	51	45	11	55	6	36	4	10	2	12	7	46	9	36	1	25	12	

[7] Hicret-i Şemsiyye 1270

Hicret-i Kameriyye 1309

Eyyâm	Şühur-u Müteârife				Zevâlî Sâa`'t-i Evkât-ı Medeniye								Gurub-u Sâa`'t ile Evkât-ı Şerî'ye								Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa						
	Harif-i Sâlis Sene 1270	Bakıyye-i Rebi`üssâni Sene 1201	1891		Bakıyye-i Hesvân-ı `İbrânî Sene 5652				Zevâl-i Hakikiyye Göre Sâa`'t-i Vusta		Şems ☉		Tulû`-ü Şems ☉		Gurub-u Şems ☉		Tulû`-ü Şems ☉		Zühre		`Asr-ı Evvel		İşâ`		İmsâk		Yortularla mevâsim, şühur-u şemsiyyeye ve eyyâm-ı meşhûre-i İslâm, şühur-u kameriyyeye tâbi`dir.
			Bakıyye-i Teşrin-i Sâni-i Rumî	Bakıyye-i Teşrin-i Sâni-i Efrencî	Niye	K	A`	K	A`	K	A`	K	A`	K	A`	K	A`	K	A`	K	A`	K	A`	K	A`		
Cum`airtesi	1	19	21	9	20	6	46	11	57	6	35	4	11	2	14	7	45	9	36	1	26	12	Şedâid-i bürudet				
Pâzâr	2	20	22	10	21	22	46	11	58	6	35	4	13	2	15	7	45	9	36	1	27	12					
Pâzâirtesi	3	21	23	11	22	30	46	11	59	6	34	4	15	2	16	7	46	9	366	1	28	12					
Sâli	4	22	24	12	23	57	46	11	0	7	34	4	17	2	17	7	46	9	36	1	37	12					
Çârşanba	5	23	25	13	24	15	47	11	1	7	33	4	19	2	18	7	46	9	36	1	31	12					
Pençşenbe	6	24	26	14	25	25	47	11	2	7	33	4	21	2	19	7	46	9	36	1	32	12					
Cum`a	7	25	27	15	26	54	47	11	3	7	32	4	22	2	20	7	46	9	36	1	34	12					
Cum`airtesi	8	26	28	16	27	15	48	11	4	7	32	4	23	2	20	7	47	9	36	1	35	12					
Pâzâr	9	27	29	17	28	26	48	11	5	7	32	4	25	2	21	7	47	9	37	1	37	12					
Pâzâirtesi	10	28	30	18	29	27	48	11	6	7	32	4	27	2	21	7	47	9	37	1	38	12	Ülker furtunası.				
Sâli	11	29	1 kâa	19	30	21	49	11	7	7	32	4	28	2	22	7	47	9	37	1	39	12	Kânun-i evvel-i Efrencî.				
Çârşanba	12	30	2	20	1	44	49	11	8	7	31	4	29	2	22	7	47	9	37	1	40	12	Kislev-i `İbrânî.				

Pençşenbe	13	1 câ	3	21	2	8	50	11	9	7	31	4	30	2	23	7	47	9	37	1	41	12	(Cemâziyelevvel) şehâdet-i İbnüzzebir (radhâ) hubub-u 'avâsîf furtunası.
Cum'a	14	2	4	22	3	22	50	11	10	7	31	4	31	2	23	7	47	9	37	1	42	12	
Cum'airtesi	15	3	5	23	4	52	50	11	11	7	31	4	32	2	24	7	47	9	37	1	43	12	
Pâzâr	16	4	6	24	5	22	51	11	12	7	30	4	33	2	24	7	47	9	37	1	44	12	
Pâzârirtesi	17	5	7	25	6	48	51	11	13	7	30	4	34	2	25	7	47	9	38	1	45	12	
Sâli	18	6	8	26	7	14	52	11	14	7	30	4	35	2	25	7	47	9	38	1	46	12	Bekâret-i Meryem (Efrenci).
Çârşanba	19	7	9	27	8	41	52	11	14	7	30	4	36	2	26	7	47	9	38	1	47	12	
Pençşenbe	20	8	10	28	9	9	53	11	15	7	30	4	37	2	26	7	47	9	38	1	48	12	
Cum'a	21	9	11	29	10	36	53	11	16	7	31	4	38	2	27	7	47	9	38	1	49	12	Kara kış furtunası.
Cum'airtesi	22	10	12	30	11	4	54	11	17	7	31	4	38	2	27	7	47	9	38	1	49	12	
Pâzâr	23	11	13	1 kâa	12	23	54	11	18	7	31	4	39	2	27	7	47	9	38	1	50	12	Kânun-i evvel-i Rumi
Pâzârirtesi	24	12	14	2	13	1	55	11	18	7	31	4	39	2	28	7	48	9	39	1	50	12	
Sâli	25	13	15	3	14	31	55	11	19	7	32	4	40	2	28	7	48	9	39	1	51	12	
Çârşanba	26	14	16	4	15	0	56	11	20	7	32	4	40	2	28	7	48	9	39	1	51	12	
Pençşenbe	27	15	17	5	16	29	56	11	20	7	32	4	41	2	28	7	48	9	39	1	51	12	
Cum'a	28	16	18	6	17	59	56	11	21	7	32	4	41	2	29	7	48	9	39	1	52	12	Evvel-i şeb-i yelda.
Cum'airtesi	29	17	19	7	18	59	57	11	21	7	33	4	42	2	29	7	48	9	39	1	52	12	
Pâzâr	30	18	20	8	19	59	57	11	22	7	33	4	42	2	29	7	48	9	39	1	52	12	Bekâret-i Meryem (Rumî)

[8] Hicret-i Şemsîyye 1270

Hicret-i Kamerîyye 1309

Eyyâm	Şühur-u Mütêarife				Zevâlî Sâa`-t-i Evkât-ı Medeniye								Gurub-u Sâa`-t ile Evkât-ı Şeri`ye								Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusâ									
	Şitâ-yı Evvel Sene 1270	Bakrye-i Cemâziyelevvel Sene 1309	1891		Bakrye-i Kislev-i `İbrânî Sene 5652	Zevâl-i Hakkiyye Göre Sâa`-t-i Vusîa	Tulû`-î Şems	Tulû`-î Şems	Gurub-u Şems	Tulû`-î Şems	Zühre	`Asr-i Evvel	`İşâ`	İmsâk																
			Bakrye-i Kânun-i Rumî	Bakrye-i Kânun-i Evvel-i Efrencî											Niye	K	`A	K	`A	K	`A	K	`A	K	`A	K	`A			
Pâzârttesi	1	19	21	9	20	29	58	11	22	7	34	4	42	2	29	7	48	9	29	1	52	12	Faslu`ş şitâ` ve evvelül erbai`n							
Sâlı	2	20	22	10	21	59	58	11	23	7	34	4	42	2	29	7	48	9	29	1	52	12								
Çârşanba	3	21	23	11	22	29	59	11	23	7	35	4	42	2	29	7	48	9	29	1	52	12								
Pençşenbe	4	22	24	12	23	59	59	11	24	7	35	4	42	2	29	7	48	9	29	1	52	12	Âhir-i şeb-i yeldâ.							
Cum`a	5	23	25	13	24	29	0	11	24	7	36	4	42	2	29	7	48	9	29	1	52	12	Milâd-ı `İsâ (Efrencî)							
Cum`airtesi	6	24	26	14	25	59	0	11	25	7	37	4	42	2	29	7	48	9	29	1	52	12	Kandil Bayrâmı `İbrânî (8 gün)							
Pâzâr	7	25	27	15	26	29	1	11	25	7	37	4	41	2	28	7	48	9	29	1	51	12								
Pâzârttesi	8	26	28	16	27	57	1	11	25	7	38	4	41	2	28	7	48	9	29	1	51	12								

Sâlı	9	27	29	17	28	28	2	11	26	7	39	4	41	2	28	7	48	9	29	1	51	12	Vefât-ı Fâtumatüzzehrâ (radhâ)
Çârşamba	10	28	30	18	29	57	2	11	2	7	39	4	40	2	28	7	48	9	29	1	50	12	Furtuna
Pençşenbe	11	29	31	19	30	25	3	11	26	7	40	4	40	2	27	7	47	9	29	1	50	12	Furtuna
Cum'a	12	30	1 Kâsâ	20	1	54	3	11	27	7	41	4	39	2	27	7	47	9	29	1	49	12	Kânun-i sâni-i Efrencî-i rei's-i sene 1892 ve hitân-ı `İsa (Efrencî) Cemâziyelâhir. Ve (tibit-i 'İbrânî)
Cum'airtesi	13	1 C	2	21	2	23	4	11	27	7	42	4	38	2	27	7	47	9	28	1	48	12	
Pâzâr	14	2	3	22	3	49	4	11	27	7	43	4	37	2	26	7	47	9	28	1	47	12	
Pâzâirtesi	15	3	4	23	4	17	5	11	27	7	44	4	36	2	26	7	47	9	28	1	46	12	
Sâlı	16	4	5	24	5	44	5	11	27	7	45	4	35	2	25	7	47	9	28	1	45	12	
Çârşamba	17	5	6	25	6	10	6	11	27	7	46	4	34	2	25	7	47	9	28	1	44	12	Milâd-ı `İsa (Rumî)
Pençşenbe	18	6	7	26	7	26	6	11	27	7	47	4	33	2	24	7	47	9	28	1	43	12	Zemherir furtunası (vefât-ı Ebubekir Sıddık) (radhâ) iştîdâd-ı bürudat. Hilâfet-ü Fâruk (radhâ)
Cum'a	19	7	8	27	8	1	7	11	26	7	48	4	32	2	24	7	47	9	28	1	42	12	
Cum'airtesi	20	8	9	28	9	26	7	11	26	7	49	4	31	2	23	7	47	9	28	1	41	12	
Pâzâr	21	9	10	29	10	51	7	11	26	7	50	4	30	2	23	7	47	9	28	1	40	12	Mevlid-ü Ca`fer- ü Tayyâr)

Pâzâirtesi	22	10	11	30	11	14	8	11	26	7	51	4	29	2	22	7	47	9	28	1	39	12	
Sâlı	23	11	12	31	12	38	8	11	25	7	52	4	27	2	21	7	46	9	27	1	37	12	
Çârşanba	24	12	13	1 kâsâ	13	0	9	11	25	7	53	4	26	2	21	7	46	9	27	1	36	12	Kânun-i sâni-i Rumî 1892 hitân- ı `İsa ( `Aid-i Ta`mid) teccid-i ibn-i Zebirül Ka`be. İhtifâ-i hevâm
Pençşenbe	25	13	14	2	14	22	9	11	25	7	54	4	25	2	20	7	46	9	27	1	35	12	
Cum`a	26	14	15	3	15	44	9	11	24	7	55	4	23	2	19	7	46	9	27	1	33	12	
Cum`airtesi	27	15	16	4	16	4	10	11	24	7	57	4	21	2	18	7	46	9	26	1	32	12	
Pâzâr	28	16	17	5	17	24	10	11	22	7	58	4	20	2	17	7	46	9	26	1	31	12	
Pâzâirtesi	29	17	18	6	18	44	10	11	23	7	59	4	18	2	16	7	45	9	26	1	29	12	İlkâv salib-i fî`l mâ
Sâlı	30	18	19	7	19	44	11	11	22	7	0	5	17	2	15	7	45	9	22	1	28	12	Mevlid-i Fâtmatüzzehrâ` (radhâ)

[9] Hicret-i Şemsîyye 1270

Hicret-i Kamerîyye 1309¹⁴⁴

Eyyâm	Şühur-u Mütêarife				Zevâlî Sâa't-i Evkât-ı Medeniye								Gurub-u Sâa't ile Evkât-ı Şerî'ye								Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusâ			
	Şitâ-yı Sâni Sene 1270	Bakıyye-i Cemâziy-elâhîr Sene 1309	1892		Bakıyye-i Tebet-i 'İbrânî Sene 5752	Göre Sâa't-i Vusta	Hakikiyye	Zevâl-i	Şems ☉	Tulû'-ü	Şems ☉	Gurub-u	Şems ☉	Tulû'-ü	Şems ☉	Zühre	'Asr-ı Evvel	'İşâ'	İmsâk					
			Bakıyye-i Kânun-i Sâni-i Rumî	Bakıyye-i Kânun-i Sâni-i Eflencî																		Niye	K	'A
Çarşamba	1	19	20	8	20	20	11	12	22	7	1	5	15	2	14	7	45	9	36	1	26	12	Yortularla mevâsim, şühur-u şemsîyyeye ve eyyâm-ı meşhure-i İslâm, şühur-u kamerîyyeye tâbi'dir.	
Pençşenbe	2	20	21	9	21	37	11	12	21	7	3	5	13	2	13	7	45	9	36	1	24	12		
Cum'a	3	21	22	10	22	53	11	12	21	7	4	5	11	2	12	7	45	9	35	1	23	12		
Cum'airtesi	4	22	23	11	23	9	12	12	39	7	5	5	9	2	11	7	44	9	35	1	21	12		Furtuna.
Pâzâr	5	23	24	12	24	24	12	12	19	7	6	5	7	2	10	7	44	9	35	1	19	12		
Pâzârirtesi	6	24	25	13	25	38	12	12	19	7	8	5	5	2	9	7	44	9	35	1	17	12		
Sâlı	7	25	26	14	26	51	12	12	18	7	9	5	3	2	8	7	44	9	35	1	16	12		
Çarşamba	8	26	27	15	27	3	13	12	11	7	10	5	1	2	7	7	44	9	35	1	14	12		
Pençşenbe	9	27	28	16	28	14	13	12	17	7	12	5	59	1	6	7	43	9	34	1	12	12		Âyı ândun furtunası.
Cum'a	10	28	29	17	29	25	13	12	16	7	13	5	57	1	5	7	43	9	34	1	11	12		
Cum'airtesi	11	29	30	18	1	35	13	12	15	7	14	5	55	1	4	7	43	9	34	1	9	12		Sâbât-ı 'İbrânî.
Pâzâr	12	1 B	31	19	2	44	13	12	15	7	15	5	53	1	3	7	43	9	34	1	7	121		Gurre-i Receb

Pâzâirtesi	13	2	1 Ş	20	3	53	12	12	13	7	16	5	49	1	2	7	42	9	34	1	5	12	Şubât-ı Efrencî (vuku`-u sefin)
Sâlı	14	3	2	21	4	59	13	12	12	7	17	5	47	1	0	7	42	9	33	1	2	12	
Çârşamba	15	4	3	22	5	5	14	12	1	7	18	5	44	1	59	6	42	9	33	1	59	11	
Pençşenbe	16	5	4	23	6	11	14	12	9	7	20	5	41	1	58	6	42	9	33	1	57	11	Leyl-i regâi`bünnebi (sela`m)
Cum`a	17	6	5	24	7	16	14	12	8	7	21	5	39	1	56	6	42	9	33	1	55	11	Bürudet `azmî.
Cum`airtesi	18	7	6	25	8	20	14	12	7	7	22	5	37	1	54	6	41	9	33	1	53	11	
Pâzâr	19	8	7	26	9	23	14	12	6	7	23	5	34	1	53	6	41	9	32	1	51	11	
Pâzâirtesi	20	9	8	27	10	25	14	12	5	7	25	5	33	1	52	6	41	9	32	1	49	11	
Sâlı	21	10	9	28	11	27	14	12	4	7	26	5	29	1	51	6	41	9	32	1	46	11	
Çârşamba	22	11	10	29	12	28	14	12	3	7	27	5	27	1	50	6	40	9	32	1	44	11	Mevlid-ü İmâm-ı `Ali (rad)
Pençşenbe	23	12	11	30	13	28	14	12	2	7	28	5	24	1	49	6	40	9	32	1	41	11	
Cum`a	24	13	12	31	14	28	14	12	1	7	30	5	22	1	48	6	40	9	31	1	39	11	
Cum`airtesi	25	14	13	1 T	15	27	14	12	59	6	31	5	19	1	47	6	40	9	31	1	37	11	Şitâb-ı Rumî.
Pâzâr	26	15	14	2	16	26	14	12	57	6	33	5	17	1	45	6	39	9	31	1	34	11	
Pâzâirtesi	27	16	15	3	17	23	14	12	56	6	34	5	14	1	44	6	39	9	31	1	32	11	Mevsim-i gars-ı eşcâr.
Sâlı	28	17	16	4	18	21	14	12	54	6	36	5	11	1	43	6	39	9	31	1	30	11	
Çârşamba	29	18	17	5	19	17	14	12	53	6	37	5	9	1	42	6	38	9	30	1	25	11	
Pençşenbe	30	19	18	6	20	13	14	12	52	6	38	5	6	1	41	6	38	9	30	1	25	11	

[10] Hicret-i Şemsîyye 1270

Hicret-i Kamerîyye 1309

Eyyâm	Şühur-u Müteârife				Zevâli Sâa`-t-i Evkât-ı Medeniye								Gurub-u Sâa`-t ile Evkât-ı Şeri`ye								Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa		
	Şitâ-yı Salis Sene 1270	Bakrye-i Receb Sene 1309	1892		Bakrye-i Sâbât-ı `İbrânî Sene 5652	Göre Sâa`-t-i Vusta	Hakikiyye Zevâl-i	Şems ☉	Tulû`-ü Şems ☉	Gurub-u Şems ☉	Tulû`-ü Şems ☉	Zühre	`Asr-ı Evvel	`İşâ`	İmsâk	Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa							
			Bakrye-i Şubât-ı Efrencî	Bakrye-i Şubât-ı Rumî													Niye	K	`A	K	`A	K	`A
Cum`a	1	20	19	7	21	2	14	12	50	6	39	5	2	1	39	6	38	9	30	1	24	11	Cemre-i ulâ bi hevâ
Cum`airtesi	2	21	20	8	22	56	13	12	49	6	40	5	4	1	38	6	27	9	30	1	21	11	
Pâzâr	3	22	21	9	23	49	13	12	47	6	41	5	1	1	37	6	37	9	30	1	18	11	Soğân zira`î mevsimi.
Pâzâirtesi	4	23	22	10	24	41	13	12	46	6	42	5	57	12	36	6	37	9	30	1	15	11	
Sâhı	5	24	23	11	25	33	13	12	44	6	43	5	53	12	34	6	36	9	30	1	13	11	
Çârşanba	6	25	24	12	26	4	13	12	43	6	44	5	50	12	33	6	36	9	30	1	10	11	Leyletü`l Mirâc-ı meba`sünnebi (s)
Pençşenbe	7	26	25	13	27	15	13	12	41	6	45	5	47	12	31	6	36	9	30	1	8	11	Cemre-i sâniye-i bâb
Cum`a	8	27	26	14	28	5	13	12	40	6	46	5	44	12	30	6	35	9	30	1	5	11	
Cum`airtesi	9	28	27	15	29	54	12	12	38	6	48	5	41	12	28	6	35	9	30	1	2	11	
Pâzâr	10	29	28	16	30	43	12	12	37	6	49	5	38	12	27	6	35	9	30	1	1	11	Âmedan-ı laklak. Kârnavâl.
Pâzâirtesi	11	1 Ş	29	17	1	31	12	12	36	6	50	5	35	12	25	6	34	9	30	1	59	10	Gurre-i şa`bân. Âzâr-ı `İbrânî.

Sâlı	12	2	1 Mâ	18	2	19	12	12	34	6	51	5	331	12	24	6	34	9	30	1	56	10	Mârt-ı Efrencî. `Aidüt Tasfiye
Çarşamba	13	3	2	19	3	6	12	12	33	6	52	5	29	12	23	6	34	9	30	1	53	10	
Pençşenbe	14	4	3	20	4	53	11	12	31	6	53	5	27	12	21	6	32	9	30	1	50	10	Cereyân-ı mâ'-i eşcâr.
Cum'a	15	5	4	21	5	39	11	12	30	6	54	5	24	12	20	6	33	9	30	1	47	10	Cemre-i sâlise-i biturâ
Cum'airtesi	16	6	5	22	6	35	11	12	28	6	55	5	21	12	19	6	32	9	30	1	45	10	Bâğ budâma zamânı.
Pâzâr	17	7	6	23	7	10	11	12	27	6	56	5	19	12	18	6	32	9	30	1	42	10	Berd-ül acûz
Pâzârtesi	18	8	7	24	8	55	10	12	25	6	57	5	17	12	17	6	31	9	30	1	39	10	
Sâlı	19	9	8	25	9	40	10	12	24	6	58	5	14	12	16	6	31	9	30	1	36	10	Kalem âşısı mevsimi
Çarşamba	20	10	9	26	10	34	10	12	23	6	59	5	12	12	15	6	30	9	30	1	33	10	
Pençşenbe	21	11	10	27	11	8	10	12	21	6	0	6	9	11	14	6	30	9	30	1	30	10	
Cum'a	22	12	11	28	12	52	9	12	20	6	1	6	7	11	12	6	29	9	31	1	28	10	
Cum'airtesi	23	13	12	29	13	36	9	12	18	6	2	6	5	11	11	5	29	9	31	1	25	10	
Pâzâr	24	14	13	1 Mâ	14	19	9	12	16	6	3	6	59	11	9	6	28	9	31	1	23	10	Mârt-ı Rumî. Şeker Bâyrâmı `İbrânî (2 gün) Leyletü'l berât Mevlid-i Hüseyin sıbt. Kırlangıc fırtunası. Nihâyet-i berd-ül acûz
Pâzârtesi	25	15	14	2	15	2	9	12	15	6	4	6	55	11	8	6	28	9	31	1	20	10	
Sâlı	26	16	15	3	16	45	8	12	14	6	5	6	52	11	7	6	27	9	31	1	17	10	
Çarşamba	27	17	16	4	17	27	8	12	12	6	6	6	50	11	5	6	27	9	31	1	14	10	
Pençşenbe	28	18	17	5	18	10	8	12	11	6	7	6	47	11	4	6	26	9	31	1	11	10	Vefât-ı Ca'fer es Sâdık
Cum'a	29	19	18	6	19	52	8	12	9	6	8	6	16	11	3	6	26	9	31	1	9	10	
Cum'airtesi	30	20	19	7	20	34	8	12	8	6	9	6	44	11	2	6	25	9	31	1	6	10	

[11] Hicret-i Şemsîyye 1270

Hicret-i Kamerîyye 1309

Eyyâm	Şühur-u Müteârife				Zevâli Sâa't-i Evkât-ı Medeniye							Gurub-u Sâa't ile Evkât-ı Şerî'ye							Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa				
	Bahâr-ı Evvel Sene 1270	Bakıyye-i Şa'ban Sene 1309	1892		Bakıyye-i Âzâr-ı İbrânî 5652	Zevâl-i Hakikiyye Göre Sâa't-i Vusta	Şems ☉	Tulû'-ü Şems ☉	Gurub-u Şems ☉	Şems ☉	Tulû'-ü Şems ☉	Zühre	`Asr-ı Evvel	`İşâ'	İmsâk	Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa							
			Bakıyye-i Mârt-ı Efrencî	Bakıyye-i Mârt-ı Rumî													Niye	K	`A	K	`A	K	`A
Pâzâr	1	21	20	8	21	16	8	12	6	6	11	6	41	11	1	6	25	9	31	1	4	10	Fusul-u bahâr- nevrüz-u sultânî.
Pâzârirtesi	2	22	21	9	22	13	7	12	4	6	12	6	40	11	59	5	25	9	31	1	2	10	
Sâli	3	23	22	10	23	53	6	12	3	6	13	6	38	11	58	5	24	9	31	1	59	9	
Çârşanba	4	24	23	11	24	36	6	12	0	6	14	6	37	11	57	5	23	9	32	1	55	9	
Pençşenbe	5	25	24	12	25	18	6	12	58	5	15	6	35	11	56	5	22	9	32	1	51	9	
Cum'a	6	26	25	13	26	59	5	12	57	5	16	6	32	11	54	5	21	9	32	1	48	9	Furtuna. Besâre-i humul-ü Meryem (Efrencî)
Cum'airtesi	7	27	26	14	27	41	5	12	55	5	18	6	30	11	52	5	20	9	32	1	45	9	
Pâzâr	8	28	27	15	28	22	5	12	52	5	19	6	29	11	51	5	19	9	32	1	42	9	Hareket-i haşerât.
Pâzârirtesi	9	29	28	16	29	4	5	12	51	5	20	6	25	11	50	5	19	9	32	1	40	9	Çâyılâkların vürudu.
Sâli	10	1 Z	29	17	1	46	4	12	50	5	21	6	21	11	49	5	19	9	33	1	38	9	Ramazân- Nisân-ı `İbrânî- Furtuna
Çârşanba	11	2	30	18	2	26	4	12	49	5	22	6	19	11	48	5	18	9	33	1	35	9	İnkîşâf-ı izhâr.
Pençşenbe	12	3	31	19	3	7	4	12	47	5	23	6	15	11	47	5	18	9	33	1	32	9	Nisân-ı Efrencî

Cum'a	13	4	1 N	20	4	50	3	12	46	5	24	6	13	11	46	5	17	9	33	1	29	9	
Cum'airtesi	14	5	2	21	5	32	3	12	44	5	25	6	11	11	44	5	17	9	33	1	27	9	
Pâzâr	15	6	3	22	6	14	3	12	42	5	26	6	9	11	43	5	16	9	33	1	25	9	
Pâzâirtesi	16	7	4	23	7	57	2	12	41	5	27	6	6	11	42	5	16	9	34	1	22	9	Feryâd-ı andalib
Sâli	17	8	5	24	8	39	2	12	39	5	28	6	3	11	41	5	15	9	34	1	19	9	
Çârşanba	18	9	6	25	9	22	2	12	37	5	29	6	0	10	39	5	15	9	34	1	16	9	Beşâret-i humul-ü Meryem (Rumî)
Pençşenbe	19	10	7	26	10	5	2	12	36	5	30	6	58	10	38	5	14	9	35	1	12	9	
Cum'a	20	11	8	27	11	47	1	12	34	5	31	6	55	10	37	5	13	9	35	1	10	9	
Cum'airtesi	21	12	9	28	12	30	1	12	32	5	32	6	51	10	35	5	13	9	35	1	8	9	Duhul-ü nebi bâlsideten âişe
Pâzâr	22	13	10	29	13	14	1	12	31	5	33	6	48	10	34	5	12	9	26	1	6	9	
Pâzâirtesi	23	14	11	30	14	57	1	12	29	5	34	6	45	10	33	5	12	9	26	1	3	9	Evvel-i mevsim-i lâle.
Sâli	24	15	12	31	15	43	1	12	27	5	35	6	43	10	31	5	11	9	26	1	0	9	İltisâm-ı hırkatünnebi Humursuz Bâyrâmı (8 gün) nisân-ı Rumî
Çârşanba	25	16	13	1 N	16	46	1	12	26	5	36	6	40	10	30	5	10	9	27	1	58	9	
Pençşenbe	26	17	14	2	17	11	0	12	24	5	37	6	38	10	29	5	9	9	27	1	55	9	Gazve-i bedr.
Cum'a	27	18	15	3	18	42	59	11	23	5	38	6	35	10	28	5	9	9	27	1	52	9	
Cum'airtesi	28	19	16	4	19	28	59	11	21	5	39	6	33	10	27	5	8	9	27	1	46	9	
Pâzâr	29	20	17	5	20	14	59	11	20	5	40	6	30	10	25	5	7	9	28	1	45	9	Pâskalyâ (Rumî ve Efrencî)
Pâzâirtesi	30	21	18	6	21	6	59	11	18	5	41	6	27	10	24	5	7	9	28	1	42	9	Feth-i Mekke-i Müşerrefe-şehâdet-i İmâm-ı 'Ali.
Sâli	31	22	19	7	22	48	58	11	17	5	42	6	24	10	22	5	6	9	29	1	39	9	

[12] Hicret-i Şemsîyye 1270

Hicret-i Kamerîyye 1309

Eyyâm	Şühur-u Mütêârife				Zevâlî Sâa`-t-i Evkât-ı Medeniye								Gurub-u Sâa` t ile Evkât-ı Şeri`ye								Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa		
	Bahâr-ı Sâni Sene 1270	Bakıyye-i Ramazân Sene 1309	1892		Bakıyye-i Nisân-ı `İbrânî Sene 5652	Göre Sâa`-t-i Vusta	Hakikiyye	Zevâl-i	Şems	Tulû`-ü	Şems	Gurub-u	Şems	Tulû`-ü	Zühre	`Asr-ı Evvel	`İşâ`	İmsâk					
			Bakıyye-i Nisân-ı Efrencî	Bakıyye-i Nisân-ı Rumî																	Niye	K	`A
Çarşamba	1	23	20	8	23	53	58	11	12	5	44	6	18	10	18	5	4	9	29	1	32	8	Evvel sitte-i sevr
Pençşenbe	2	24	21	9	24	23	58	11	12	5	45	2	16	10	17	5	3	9	39	1	29	8	
Cum`a	3	25	22	10	25	11	58	11	5	5	46	6	15	10	16	5	2	9	39	1	24	8	
Cum`airtesi	4	26	23	11	26	00	58	11	8	5	47	6	13	10	15	5	2	9	40	1	21	8	
Pâzâr	5	27	24	12	27	50	57	11	7	5	48	6	11	10	14	5	1	9	40	1	18	8	Leyletül kadr ve nüzul-u furkân.
Pâzârirtesi	6	28	25	13	28	40	57	11	5	5	49	6	9	10	13	5	0	9	41	1	15	8	Ahir sitte-i sevr
Sâlı	7	29	26	14	29	30	57	11	4	5	51	6	7	10	12	5	59	8	41	1	13	8	Kemâl-i lâle
Çarşamba	8	30	27	15	30	21	57	11	3	5	52	6	5	10	10	5	59	8	42	1	11	8	
Pençşenbe	9	1 L	28	16	1	12	57	11	2	5	53	6	2	10	9	5	58	8	42	1	8	8	`Aid-i Fitr K 2 `A 11 Eyâr-ı `İbrânî.
Cum`a	10	2	29	17	2	4	57	11	1	5	54	6	1	10	8	5	58	8	42	1	5	8	
Cum`airtesi	11	3	30	18	3	57	56	11	59	4	55	6	59	9	7	5	57	8	43	1	2	8	
Pâzâr	12	4	1 Mâ	19	4	50	56	11	58	4	56	6	57	9	6	5	57	8	44	1	59	7	Mâys-ı Efrenci- yevmül mübâhele.

Pâzâirtesi	13	5	2	20	5	43	56	11	57	4	57	6	53	9	5	5	56	8	45	1	56	7	
Sâlı	14	6	3	21	6	37	56	11	56	4	58	6	49	9	3	5	55	8	46	1	52	7	
Çârşanba	15	7	4	22	7	32	56	11	54	4	59	6	46	9	2	5	55	8	46	1	49	7	
Pençşenbe	16	8	5	23	8	27	56	11	53	4	00	7	45	9	1	5	54	8	46	1	47	7	Ruz-u hazar.
Cum'a	17	9	6	24	9	23	56	11	52	4	1	7	41	9	0	5	53	8	47	1	44	7	Çiçek furtunası.
Cum'airtesi	18	10	7	25	10	19	56	11	51	4	2	7	39	9	59	4	52	8	47	1	41	7	
Pâzâr	19	11	8	26	11	16	56	11	50	4	3	7	37	9	58	4	51	8	48	1	38	7	
Pâzâirtesi	20	12	9	27	12	14	56	11	49	4	4	7	34	9	57	4	50	8	49	1	35	7	Veziden-i båd-ı şarkı.
Sâlı	21	13	10	28	13	13	56	11	48	4	5	7	32	9	56	4	49	8	49	1	32	7	Gazve-i tâi'f.
Çârşanba	22	14	11	29	14	10	56	11	47	4	6	7	30	9	54	4	48	8	50	1	29	7	
Pençşenbe	23	15	12	30	15	9	56	11	46	4	7	7	28	9	53	4	47	8	50	1	26	7	Karâr-ı Nil – vuku'-u ahd
Cum'a	24	16	13	1 Mâ	16	9	56	11	45	4	8	7	26	9	52	4	46	8	51	1	24	7	Mâyıs-ı Rumi- vefât-ı Ebü Tâlib.
Cum'airtesi	25	17	14	2	17	9	56	11	44	4	9	7	24	9	51	4	46	8	51	1	21	7	
Pâzâr	26	18	15	3	18	10	56	11	44	4	10	7	22	9	50	4	45	8	52	1	18	7	Filiz kopârân furtunası.
Pâzâirtesi	27	19	16	4	19	11	56	11	42	4	11	7	20	9	49	4	45	8	52	1	16	7	
Sâlı	28	20	17	5	20	13	56	11	41	4	12	7	18	9	48	4	44	8	53	1	14	7	
Çârşanba	29	21	18	6	21	16	56	11	40	4	13	7	16	9	47	4	44	8	53	1	11	7	Mevsim-i gül ve gülnâr
Pençşenbe	30	22	19	7	22	9	56	11	39	4	14	7	15	9	46	4	43	8	54	1	8	7	
Cum'a	31	23	20	8	23	22	56	11	38	4	15	7	13	9	46	4	43	8	54	1	6	7	Kokoliye furtunası.

[13] Hicret-i Şemsîyye 1270

Hicret-i Kamerîyye 1309

Eyyâm	Şühur-u Mütêarife				Zevâlî Sâa't-i Evkât-ı Medeniye								Gurub-u Sâa't ile Evkât-ı Şeri'ye								Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusâ		
	Bahâr-ı Sâlis Sene 1270	Bakıyye-yi Şevvâl Sene 1309	1892		Bakıyye-yi Eyâr-ı İbrânî Sene 5652	Göre Sâa't-i Vusta	Hakikiyye	Zevâl-i	Şems ☉	Tulû'-ü	Şems ☉	Gurub-u	Şems ☉	Tulû'-ü	Şems ☉	Zühre	`Asr-ı Evvel	`İşâ'	İmsâk				
			Bakıyye-yi Mâysis-ı Rumî	Bakıyye-yi Mâysis-ı Eftencî																		Niye	K
Cum'airtesi	1	24	21	9	24	27	56	11	37	4	16	7	10	9	45	4	43	8	54	1	4	7	Ülker furtunası.
Pâzâr	2	25	22	10	25	21	56	11	37	4	16	7	9	9	44	4	42	8	54	1	2	7	Bâğ avlâma mevsimi.
Pâzârirtesi	3	26	23	11	26	39	56	11	36	4	17	7	8	9	44	4	42	8	55	1	0	6	Noksân ma'-i elârz
Sâhı	4	27	24	12	27	42	56	11	35	4	18	7	7	9	43	4	41	8	55	1	58	6	Koyun kıyımı zamânı.
Çârşanba	5	28	25	13	28	49	56	11	35	4	19	7	5	9	41	4	41	8	55	1	56	6	
Pençşenbe	6	29	26	14	29	56	56	11	34	4	20	7	4	9	41	4	40	8	56	1	55	6	`Aruc-u `İsa (Eftencî ve Rumî)
Cum'a	7	1 DE	27	15	1	3	57	11	34	4	21	7	3	9	40	4	40	8	56	1	53	6	Zilka`de. Hitâbet-ü Fâtıma ba`lisivân-ı `İbrânî. İzdıyâd-ı mâi` il-i kabâk meltemi
Cum'airtesi	8	2	28	16	2	11	57	11	33	4	22	7	2	9	39	4	39	8	57	1	51	6	
Pâzâr	9	3	29	17	3	19	57	11	33	4	23	7	0	9	39	4	39	8	57	1	49	6	
Pâzârirtesi	10	4	30	18	4	27	57	11	32	4	23	7	59	8	38	4	38	8	57	1	47	6	
Sâhı	11	5	31	19	5	36	57	11	32	4	24	7	58	8	38	4	38	8	58	1	45	6	

Çarşamba	12	6	1 H	20	6	44	57	11	31	4	24	7	56	8	37	4	37	8	58	1	43	6	Hazirân Efrencî- Kil Bayrâmı `İbrânî (2 gün)
Pençsenbe	13	7	2	21	7	55	57	11	31	4	25	7	55	8	37	4	37	8	59	1	42	6	
Cum'a	14	8	3	22	8	6	58	11	31	4	25	7	54	8	36	4	36	8	59	1	40	6	Vezen bād-ı şimâli.
Cum'airtesi	15	9	4	23	9	16	58	11	30	4	26	7	53	8	36	4	36	8	0	2	38	6	
Pâzâr	16	10	5	24	10	27	58	11	30	4	27	7	52	8	36	4	36	8	0	2	37	6	`Aid-i Ruhul Kudûs (F V R)
Pâzârirtesi	17	11	6	25	11	39	58	11	29	4	27	7	51	8	35	4	35	8	1	2	36	6	Tagayyür-ü Nil.
Sâlı	18	12	7	26	12	49	58	11	29	4	28	7	51	8	35	4	35	8	1	2	35	6	Mevsim-i hasâd
Çarşamba	19	13	8	27	13	1	59	11	29	4	29	7	50	8	35	4	35	8	1	2	34	6	
Pençsenbe	20	14	9	28	14	12	59	11	29	4	29	7	50	8	33	4	34	8	2	2	33	6	Zirü'l arz-ı mısır
Cum'a	21	15	10	29	15	24	59	11	29	4	30	7	49	8	33	4	34	8	2	2	32	6	
Cum'airtesi	22	16	11	30	16	36	59	11	28	4	30	7	48	8	33	4	34	8	2	2	31	6	
Pâzâr	23	17	12	31	17	49	59	11	28	4	31	7	48	8	34	4	34	8	3	2	30	6	`Aid-i ilahi-i (Efrencî ve Rumî) Hazirân-ı Rumî.
Pâzârirtesi	24	18	13	1 H	18	1	59	11	28	4	31	7	47	8	33	4	33	8	3	2	29	6	
Sâlı	25	19	14	2	19	14	59	11	28	4	32	7	47	8	33	4	33	8	3	2	28	6	
Çarşamba	26	20	15	3	20	26	59	11	28	4	32	7	46	8	33	4	33	8	3	2	27	6	
Pençsenbe	27	21	16	4	21	29	59	11	28	4	33	7	46	8	33	4	33	8	4	2	26	6	.....Efrencî.
Cum'a	28	22	17	5	22	52	59	11	28	4	33	7	45	8	32	4	32	8	4	2	25	6	Bād-ı şedid-i şimâli.
Cum'airtesi	29	23	18	6	23	5	1	12	28	4	34	7	44	8	33	4	32	8	4	2	25	6	Sükur-u nokta-ı Nil.
Pâzâr	30	24	19	7	24	18	1	12	28	4	34	7	44	8	32	4	32	8	4	2	25	6	
Pâzârirtesi	31	25	20	8	25	31	1	12	28	4	34	7	44	8	31	4	31	8	4	2	25	6	Furtuna.

[14] Hicret-i şemsîyye 1270

Hicret-i kameriyye 1309

Eyyâm	Şühur-u Müteârif				Zevâli Sâa`-t-i Evkât-ı Medeniye							Gurub-u Sâa`-t ile Evkât-ı Şeri`ye							Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa				
	Sayf-ı Evvel Sene 1270	Bakıyye-yi Zilkâ`de Sene 1309	1892		Bakıyye-yi Sivân-ı `İbrânî Sene 5652	Göre Sâa`-t-i Vusîa	Zevâl-i Hakikiyye	Şems �	Tulü`-ü Şems �	Gurub-u Şems �	Tulü`-ü Şems �	Zühre	`Asr-ı Evvel	`İşâ`	İmsâk		Yortularla mevâsim, şühur-u şemsîyyeye ve eyyâm-ı meşhure-i İslâm, şühur-u kameriyyeye tâbi`dir.						
			Bakıyye-yi Hazirân-ı Rumî	Bakıyye-yi Hazirân-ı Efrencî											�	�		Y�n dönümi- evvel fasl-ı sayf.					
Sâhî	1	26	21	9	26	44	1	12	28	4	34	7	44	8	31	4	33	8	4	2	25	6	Gün dönümi- evvel fasl-ı sayf.
�arşanba	2	27	22	10	27	57	1	12	28	4	34	7	44	8	31	4	33	8	4	2	25	6	Furtuna
Pen�enbe	3	28	23	11	28	10	2	12	28	4	34	7	44	8	31	4	33	8	4	2	25	6	
Cum`a	4	29	24	12	29	23	2	12	28	4	34	7	45	8	32	4	33	8	3	2	25	6	
Cum`airtesi	5	30	25	13	30	35	2	12	29	4	34	7	45	8	32	4	33	8	3	2	25	6	Yâprâk aşısı zamânı.
P�z�r	6	1 CE	26	14	1	48	2	12	29	4	34	7	45	8	32	4	33	8	3	2	26	6	
Pâzârirtesi	7	2	27	15	2	00	3	12	29	4	34	7	46	8	32	4	33	8	3	2	26	6	Zilhicce- temmuz-u `İbrânî
Sâhî	8	3	28	16	3	13	3	12	30	4	34	7	46	8	33	4	33	8	3	2	27	6	Furtuna
�arşanba	9	4	29	17	4	24	3	12	30	4	33	7	47	8	33	4	33	8	2	2	28	6	İrtifâ`-i mâ`-i Nil.
Pen�enbe	10	5	30	18	5	36	3	12	31	4	33	7	47	8	33	4	34	8	2	2	29	6	
Cum`a	11	6	1 TM	19	6	48	3	12	31	4	33	7	48	8	33	4	34	8	2	2	30	6	Temmuz-u Efrencî
Cum`airtesi	12	7	2	20	7	59	3	12	32	4	32	7	48	8	34	4	34	8	2	2	31	6	Evvel bâd-i semum
P�z�r	13	8	3	21	8	10	4	12	32	4	32	7	49	8	34	4	35	8	1	2	32	6	M�zdelife

Pâzâirtesi	14	9	4	22	9	20	4	12	33	4	32	7	49	8	34	4	35	8	1	2	33	6	Yevm-i `arife-i `arefe ve'l vukuf `alelcebâl.
Sâhî	15	10	5	23	10	30	4	12	34	4	32	7	50	8	34	4	35	8	1	2	34	6	`Aid-i udhiyye K 29 `A 9
Çârşanba	16	11	6	24	11	40	4	12	35	4	32	7	51	8	35	4	36	8	0	2	36	6	Furtuna.
Pençşenbe	17	12	7	25	12	49	4	12	36	4	32	7	52	8	35	4	36	8	0	2	37	6	
Cum`a	18	13	8	26	13	58	4	12	37	4	32	7	53	8	35	4	36	8	59	1	39	6	Âhir-i riyâh-i bevârih- Âhir-i eyyâm elteşrik- nüzul-u hal-i âti.
Cum`airtesi	19	14	9	27	14	7	5	12	38	4	31	7	54	8	36	4	36	8	59	1	40	6	
Pâzâr	20	15	10	28	15	15	5	12	39	4	31	7	55	8	36	4	37	8	58	1	42	6	
Pâzâirtesi	21	16	11	29	16	22	5	12	40	4	31	7	56	8	37	4	37	8	58	1	44	6	
Sâhî	22	17	12	30	17	29	5	12	40	4	30	7	57	8	37	4	38	8	58	1	45	6	Sevm-i yahud-i berây-ı istirdâd-ı Kudüs
Çârşanba	23	18	13	1 TM	18	36	5	12	41	4	30	7	58	8	38	4	39	8	57	1	47	6	Temmuz-u Rumî- şehâdet-i `Osmân Radha
Pençşenbe	24	19	14	2	19	42	5	12	42	4	29	7	59	8	38	4	39	8	57	1	49	6	Furtuna
Cum`a	25	20	15	3	20	48	5	12	43	4	29	7	1	9	39	4	40	8	56	1	51	6	
Cum`airtesi	26	21	16	4	21	53	5	12	44	4	28	7	2	9	39	4	40	8	56	1	53	6	
Pâzâr	27	22	17	5	22	58	6	12	45	4	27	7	3	9	41	4	41	8	55	1	55	6	Furtuna
Pâzâirtesi	28	23	18	6	23	2	6	12	46	4	26	7	5	9	42	4	41	8	55	1	57	6	
Sâhî	29	24	19	7	24	5	6	12	47	4	25	7	7	9	43	4	42	8	54	1	59	6	
Çârşanba	30	25	20	8	25	8	6	12	47	4	25	7	9	9	44	4	42	8	54	1	2	7	
Pençşenbe	31	26	21	9	26	10	6	12	48	4	24	7	11	9	45	4	42	8	53	1	4	7	Şehâdet-i `Ömer bin Hattâb Radha.

Pâzâirtesi	11	7	1 G	20	8	4	7	12	58	4	13	7	32	9	55	4	51	8	48	1	31	7	Âğustos Efrencî.
Sâlı	12	8	2	21	9	0		12	59	4	12	7	34	9	56	4	51	8	48	1	34	7	Yahudilerin Kre Bâyrâmı.
Çârşanba	13	9	3	22	10	55	6	12	0	5	11	7	36	9	57	4	52	8	47	1	37	7	Tesuâ.
Pençşenbe	14	10	4	23	11	50	5	12	1	5	10	7	38	9	58	4	52	8	47	1	39	7	Yevm-i Âşure-Vuku-u Kerbelâ.
Cum'a	15	11	5	24	12	44	5	12	2	5	8	7	41	9	59	4	53	8	47	1	43	7	Âhir-i eyyâm-ı bâhur
Cum'airtesi	16	12	6	25	13	38	5	12	3	5	7	7	43	9	0	5	53	8	46	1	45	7	Âid-i Tecelli (Efrencî)
Pâzâr	17	13	7	26	14	31	5	12	4	5	6	7	45	9	1	5	54	8	45	1	48	7	Kudûm-ü ashâb-ı fil
Pâzâirtesi	18	14	8	27	15	23	5	12	5	5	4	7	47	9	2	5	54	8	44	1	51	7	
Sâlı	19	15	9	28	18	15	5	12	6	5	3	7	49	9	3	5	55	8	44	1	53	7	Şedid-i harâret.
Çârşanba	20	16	10	29	17	6	5	12	7	5	1	7	51	9	4	5	56	8	43	1	56	7	
Pençşenbe	21	17	11	30	18	56	4	12	8	5	59	6	52	9	6	5	57	8	43	1	59	7	
Cum'a	22	18	12	31	19	46	4	12	9	5	58	6	56	9	7	5	57	8	43	1	2	8	
Cum'airtesi	23	19	13	1 G	20	36	4	12	10	5	57	6	59	9	9	5	58	8	42	1	5	8	Âğustos-u Rumî
Pâzâr	24	20	14	2	21	25	4	12	11	5	56	6	2	10	11	5	59	8	42	1	8	8	
Pâzâirtesi	25	21	15	3	22	13	4	12	12	5	54	6	4	10	12	5	0	9	42	1	11	8	Vefât-ı Meryem (Efrencî)
Sâlı	26	22	16	4	23	00	4	12	13	5	53	6	8	10	13	5	1	9	41	1	14	8	
Çârşanba	27	23	17	5	24	48	3	12	14	5	52	6	7	10	14	5	2	9	41	1	17	8	
Pençşenbe	28	24	18	6	25	25	3	12	15	5	51	6	11	10	15	5	2	9	40	1	20	8	Âid-i Tecelli (Rumî)
Cum'a	29	25	19	7	26	22	3	12	16	5	49	6	13	10	16	5	3	9	40	1	23	8	İsîrâr-ı orâk.
Cum'airtesi	30	26	20	8	27	8	3	12	17	5	48	6	16	10	17	5	4	9	39	1	26	8	
Pâzâr	31	27	21	9	28	52	3	12	18	5	46	6	18	10	18	5	5	9	39	1	28	8	

[16] Hicret-i Şemsîyye 1270

Hicret-i Kamerîyye 1310

Eyyâm ت هـ	Şühur-u Müteârif				Zevâlî Sâa't-i Evkât-ı Medeniye								Gurub-u Sâa't ile Evkât-ı Şerî'ye								Fusul ve Mevâsim ve Eyyâm-ı Mahsusa		
	Sayf-ı Sâlis Sene 1270	Bakıyye-yi Muharrem	1892		Bakıyye-yi Âb-ı İbrânî Sene 5652	Göre Sâa't-i Vusîa	Hakikiyye	Zevâl-i	Şems	Tulû'-ü	Şems	Gurub-u	Şems	Tulû'-ü	Zühre	`Asr-ı Evvel	`İşâ'		İmsâk		Yortularla mevâsim, şühur-u şemsîyyeye ve eyyâm-ı meşhure-i İslâm, şühur-u kamerîyyeye tâbi'dir.		
			Bakıyye-yi Ağustos-u Efrencî	Bakıyye-i Temmuz-u Rumî													K	`A	K	`A		K	`A
Pâzârtesi	1	28	22	10	29	25	2	12	19	6	45	6	21	10	19	6	5	9	39	1	21	9	Âhir-i bâd-i semum.
Sâli	2	29	23	11	30	7	2	12	20	6	44	6	22	10	20	5	6	9	38	1	24	9	
Çârşamba	3	30	24	12	1	51	1	12	21	6	42	6	26	10	22	5	7	9	38	1	27	9	Eylül-ü `İbrânî
Pençsenbe	4	1 S	25	13	2	34	1	12	22	6	41	6	28	10	23	5	8	9	37	1	40	9	Safer
Cum'a	5	2	26	14	3	17	1	12	23	5	39	6	31	10	24	5	9	9	37	1	42	9	
Cum'airtesi	6	3	27	15	4	00	1	12	24	5	38	6	33	10	25	5	9	9	37	1	46	9	Vefât-ı Meryem (Rumî)
Pâzâr	7	4	28	16	5	42	0	12	25	5	36	6	36	10	26	5	10	9	36	1	49	9	Reften laklak.
Pâzârtesi	8	5	29	17	6	24	0	12	26	5	35	6	39	10	27	5	11	9	36	1	52	9	Fetur küremâ.
Sâli	9	6	30	18	7	6	0	12	27	5	33	6	42	10	28	5	11	9	36	1	55	9	
Çârşamba	10	7	31	19	8	47	59	11	28	5	31	6	45	10	31	5	12	9	36	1	59	9	Duhul-u rei's-i Hüseyin Dımaşk
Pençsenbe	11	8	1	20	9	27	59	11	28	5	29	6	47	10	32	5	12	9	35	1	1	9	Eylül-ü Efrencî. Mehercân furtunası. Kemâl-i esmâr.

Cum'a	12	9	2	21	10	8	59	11	29	5	27	6	50	10	33	5	13	9	35	1	4	9	
Cum'airtesi	13	10	3	22	11	49	58	11	30	5	26	6	52	10	35	5	14	9	35	1	7	9	Bıldırcın fırtunası.
Pâzâr	14	11	4	23	12	29	58	11	31	5	24	6	55	10	36	5	14	9	35	1	10	9	
Pâzârirtesi	15	12	5	24	13	9	57	11	31	5	22	6	57	10	37	5	15	9	34	1	13	9	
Sâli	16	13	6	25	14	49	57	11	32	5	21	6	0	11	38	5	16	9	34	1	16	9	Koç âyırımı fırtunası.
Çârşanba	17	14	7	26	15	28	57	11	32	5	19	6	2	11	40	5	16	9	34	1	19	9	
Pençşenbe	18	15	8	27	16	7	57	11	34	5	18	6	5	11	41	5	17	9	34	1	22	9	Milâd-ı Meryem (Efrenci)
Cum'a	19	16	9	28	17	47	56	11	35	5	17	6	8	11	43	5	18	9	33	1	25	9	Maruzunnebi (sal')
Cum'airtesi	20	17	10	29	18	26	56	11	36	5	15	6	11	11	45	5	18	9	33	1	28	9	
Pâzâr	21	18	11	30	19	5	56	11	37	5	14	6	13	11	47	5	19	9	33	1	31	9	
Pâzârirtesi	22	19	12	31	20	43	55	11	48	5	13	6	16	11	48	5	20	9	33	1	34	9	
Sâli	23	20	13	1	21	22	55	11	40	5	10	6	18	11	49	5	20	9	32	1	37	9	Eylül-ü Rumî
Çârşanba	24	21	14	2	22	1	55	11	41	5	8	6	21	11	51	5	21	9	32	1	39	9	
Pençşenbe	25	22	15	3	23	40	54	11	42	5	6	6	25	11	52	5	21	9	32	1	42	9	
Cum'a	26	23	16	4	24	19	54	11	43	5	5	6	26	11	53	5	22	9	32	1	45	9	
Cum'airtesi	27	24	17	5	25	58	53	11	44	5	4	6	29	11	54	5	22	9	32	1	48	9	Hurucunnebi minelgâr (sal. a`m)
Pâzâr	28	25	18	6	26	26	53	11	45	5	2	6	32	11	55	5	23	9	32	1	51	9	
Pâzârirtesi	29	26	19	7	27	15	53	11	46	5	2	6	34	11	56	5	24	9	32	1	52	9	
Sâli	30	27	20	8	28	54	53	11	47	5	0	6	37	11	57	5	25	9	32	1	56	9	Milâd-ı Meryem (Rumî)

[17] 1309

**Sene-i Hicrîyye-i Kamerîyyesi Sinîn-i Meşhureden Âtideki
Senelere Tesâdüf idiyor.¹⁴⁵**

Sene-i	Devleti'nin ahd-ı	2639	Târih-i
185270 Hilkat-ı	teessüsüdür)	Bahtü'n-nasr'ın — Bu târih	
`âlemin — Kifâye kavlince.	4689 Târih-i Çini'nin.	bu Yuls Kayser takvimine	
[¹⁴⁶]	3907 Târih-i	göre hubutun 1967 senesi	
184994 Keza —	İbrâhim'in — Meşâih-i	şubâtının yirmi altıncı	
Râsad-ı Türkî Uluğ Beg	müverrihinden ba'zısının	pençşenbe gününden bedâ	
kulunca	isti'mâl eylediği târihtir, ki	ider.	
31792 hubub-u	vilâdet-i İbrâhim	2204 Târih-i	
Âdemin — Fenikeliler	`aleyhisselâmdan bedâ ider.	Süryâni'nin — Bunâ	
zi'mmunca	2668 Olimpiyâd	Selefkos Târihi dahi dirler.	
7230 Takvimü't	târihinin, yâhud, 667	(Selefkos İskender'in	
tevârihe göre hilkatın	Olimpiyâd'ın dördüncü	cenerâllarından olmağla	
2755 Cumhur-u	senesinin — Bu târihin her	ânın vefâtından sonra	
müneccimin zu'mmunca	dört senesi bir (Olimpiyâd)	Suriye hükümdârı olmuş ve	
hubutun	olmak üzere mu'teberdir.	(Gazze)'deki	
5695 Yuls Kayser'in	Birinci Olimpiyâd, esahh-ı	muzafferiyetini mebadi'-i	
müttehizi olan takvime	akvâle göre milâddan 775	târih ittihâz eylemişdir, ki	
göre.	sene evvel ibtidâ eylemişdir	târih-i cennetü'n nasrdan	
5244 Tufan-ı Nuh'un,	ki esâtir-ı Yunâniye'nin	436 sene-i murur itmiş idi.	
`inde'l müverrihin	mebadiidir. 667'inci	Res senesi teşrin-i evvel	
4992 Târih-i	Olimpiyâd 1891 senesi	ibtidâsıdır) ki harif-i sâninin	
Hindî'nin (Bihâr	temmuz-u Efrencîsi'nin	yirmi ikisine tesâdüf ider.	
	birinde başlamışdır.		

¹⁴⁵ N M * 3

¹⁴⁶ Kifâyetü'l ta'lim fi ahkâm'ül tencim isminde zahir Alaaddin (Muhammed bin Mes'ud) el-Kuruni'nin? nücumundan bir kitabı vâir ise de bâlâdaki kifâye (Kifâyetü'l Muktatrât) nâmıyla ashâb-ı hayâtından bir çok `ulemânın 12 bâb üzere tasnif eyledikleri usturlâb tercümesidir.

1892 milâdın (fakat meşâhir-i müverrihinden Diyonisyosk hesabına göre târih-i milâdın takviminde bir sene hatâ idilmiş olduğundan, bu sene 1890'nıncı sâl-ı milâdîdir. Kemâl Bey'in tettebbuâtından mütehasıl m'alumâta nazâran cenâb-ı Mesih, mebadî'-i târih-i Nasâra `ad olunân seneden 4 yıl mukaddem doğmuştur. Ki o hâlde bu sene milâdın 1896'ncı senesi olmak iktizâ idiyor. Binâenaleyh her iki takdire göre dahi sâl hâl milâdî ve ta`bir-i âhirle târih-i müteârif-i Nasâra sıhhatden âridir.) ibtidâsı şitâ-yı evvel-i Hicrîyye'nin 12'nci gününe tesâdüf ider.

1607 Târih-i Kıbtî'nin — Bu târih (Dekayânos dediğimiz) Diyoklaçeyânos nâm

Româ impâratorunun Koft kavmini, te`dib eylediği zamândan mu`teberdir, ki Selefkos târihinden 595 sene-i milâdiden 148 sene muahhardır. Res senesi [şehir-i tevet] ibtidâsıdır, ki sünbüle burcunun 16'ncı derecesine, ya`ni takvimimiz hükmünce [şehir-i sayf-ı evvelin]

15'inci gününe, ki 6 Temmuz Efrencîye tesâdüf ider.

1270 sene-i Hicrîyye-i Şemsîyyenin `aleyhisselâtü vesselâm Efendimizin Medine-i münevvereyi teşrifleri evvel fasl-ı harif olan mizân burcunun birinci derecesinde şeref vâk'i olmağla, sene-i Hicrîyye-i Şemsîyyenin res senesi (Greguvâr) takviminden 22 eylüle ve şühür-u melikiyeden mihr-i mâhın ibtidâsına tesâdüf ider. (İşbu Târih-i Mısır Rasadhânesi müdiri müteveffa Felekî Mahmud Pâşâ 1858 târih-i milâdisinde Frânsızca neşr eylediği bir risâlede tedkikât-ı amik neticesi olmak üzere hesâb ve isbât eylemiş ve muahharen 1282 senesinde rei'sü'l müneccimin [18] Müteveffi Tâhir Efendi dahi ayrıca hesâb ve `lân eylemiştir. (Rahmetullâh`aleyhümâ)

1259 Târih-i Yezid-i Kürd'ün — Bu târihin ibtidâsı âhir-i melük Sâsâniyân olan Yezid-i Kürd bin Şehriyâr'ın yevm-i cülusundan mu`teberdir, ki on birinci sene-i Hicrîyye-i

rebi`ülevvelinin yirmi ikinci sâlî günüdür.

814 Târih-i Melikî'nin- bu târih 471 sene-i Hicrîyyesi mârtının onuna müsâdif olan nevruzdan, ya`ni şemsîn burc-u hamalın derece-i evvelisine intikâlinden mu`teberdir, ki rüus senesi Farvardin mâhın ilk günü olarak, o güne (nevruz) hassa-yı itlâk olunur. Sultân Celâleddin Melikşâh Selcukî'nin emriyle hesâb ve ithâz olduğundan melikî ve Celâlî diye şöhret bulmuştur.

Sâl Hâle Kadar

Ba`zı vekâyi`-i meşhureden berü güzâr iden sinîn

5244 Tufân'dan berü.

2474 âyinenin binâsından berü.

2745 Româ'nın binâsından berü.

2208 vefât-ı İskender'den berü.

1937 Julyen takviminin, ya`ni Şühür-u Rumiyye'nin ittihâzından berü.

1936 Yulus Çezâr'ın, ya`ni Kayser-i Rum'un vefâtından berü.

1859 `Oruc-u
`İsâ'dan berü.
1298 haccetü'l
vedâ'dan berü.
1182 İspânyâ'nın
`asâkirü'l İslâmiyye
tarafından fethinden berü.
1142 Devlet-i
Emeviye'nin kırâzından
berü.
1109 Hârunurreşîd'in
Üsküdâr'a vürûdundan
berü.
624 Devlet-i
`Abbâsiye'ninin kırâzından
berü.
610 Devlet-i
`Osmâniye'nin istiklâlinden
berü.
512 bârudun şuyû ve
efvâh nâriyye tenbikından
berü.
551 `Osmânlıların
Rumeli'ne `uburundan
berü.
451 fenn-i tıb'ın
ihtirâ'ndan berü.
452 feth-i
Kostantiniyye'den berü.
431 Devlet-i
Eyyübiye'nin inkırâzından
berü.
400 Âmerikâ'nın
keşfinden berü.
388 Yâvuz Sultân
Selim'in i`lân-ı hilâfetinden
berü.

380 İspânyâ'da ehl-i
İslâm'ın katli`âmından
berü.
377 Luter'in ictihâd
eylediği Protestân
mezhebinin şuyûndan biri.
363 Viyânâ'nın
`Osmânlılar tarafından
muhâsara olunmasından
berü.
310 Greguvâr
Takviminin, ya`ni Şühur-u
Efrenciye'nin ittihâzından
berü.
289 Memâlik-i
`Osmâniyye'de duhânın
şuyû ve isti`mâletinden berü.
285 dürbünün
icâdından berü.
261 Avrupâ'da
gazetenin ihdâsından berü.
235 âsma sâ`atlerin
zuhurundan berü.
208 Viyânâ'nın Kara
Mustafa Pâşâ tarafından
muhâsiren sâniyesinden
berü.
188 buhâr
mâkinelerinin icâdından
berü.
170 Fenn-i Tıb'ın
Türkce'ye tatbikinden berü.
103 Frânsa inkılâb-ı
kebirinden berü.
77 Nâpolyon
Bonâpârt'ın sukutundan
berü.
68 yeniçeriliğin
algısıyla nizâm-ı

`askeriyenin te'sisinden
berü.
62 Türkce gazetenin
ihdâsından berü.
55 seyyâle-i
berkiyyenin muhâberâta
tatbikinden berü.
57 Tanzimât'dan
berü.
38 Kırım
muhârebesinin i`lânından
berü.
35 Pâris
Mu`âhedesi'nden berü.
29 zırhlı gemilerin
ihdâsından berü.
28 torpi denilen deniz
lağımının ihtirâ'sından
berü.
25 iğneli tüfengin
hudusundan berü.
21 Almânyâ
İmparâtorluğu'nun
i`lânından berü.
14 Berlin
Mu`âhedesi'nden berü.

**Mebadi'-i Tanzimât'dan Berü Ba'zı Vakâ'i Milliyenin Şems-i Hicrî ile Kamerî
Beynindeki Farkını Mübeyyin Cedveldir**

Şemsî Kamerî
Hicretten Hicretten
1218=1255 kırâa't-ı
hatt-ı hümâyûn-u meydân-ı
Gülhâne ve i'lân-ı
Tanzimât-ı Hayriyye.
1219=1256 ihdâs-ı
kavâim-i nakdiye.
1219=1256 zuhur-ı
ceride-i havâdis.
1223 = 1260 inşâ-yı
cizr-i cedit.
1225=1226 icâd-ı
sâlnâme, bâ Marifet Ahmed
Vefik Pâşâ.
1226 = 1263 te'sis-i
Mekâtib-i Rüşdiyye bâ
Marifet Kemâl Pâşâ.
1228 = 1265 kabul-ü
Mülteciyân lö Vankiros.
1228 = 1265 ta'mir-i
Câmi'-i Ayâsofya.
1229 = 1266 berf-i
'azim ve incimâd-ı Haliç
dârü'l sınaî
1230 = 1267 vaz-ı
esâs-ı binâ-yı dârü'lfünûn.
1230 = 1267 teşkil-i
encümen-i dâniş.
1231 = 1268 ilgâ-yı
kavâim-i nakdiye.
[19] 1231 = 1268
ihrâk-ı kavâim-i nakdiye
der-i def'a-i evveli

1231=1268 Te'sis-i
Şirket-i Hayriyye
1231 = 1268 te'sis-i
şirket-i sarrâfiye-i
'Osmâniye.
1232 = 1269 hudus-u
Mese'le-i Kırım ve i'lân-ı
harb.
1233 = 1270 vurud-u
'asker-i müttefikıyn.
1233 = 1270 feth-i
Sivâstâpol.
1233 = 1272 'akd-i
konferâns ve Mu'ahede-i
Pâris.
1234 = 1272 i'lân-ı
Fermân-ı Islâhât.
1236 = 1274 nuzul-u
berf-i 'azim ve galâ-yı
fehim.
1236 = 1274 vefât-ı
Mustafa Reşid Pâşâ.
1237 = 1275 ibtidâ-yı
muhâcerat-ı çerâkes.
1237 = 1275 ilgâ-yı
kavâim-i nakdiye derdefa-
yı sâniye.
1237 = 1275
Köstence Demiryolu.
1238 = 1276 harik-i
cizr-i 'atik ve ihtirâk-ı
sefine-i ticâriyedir.
Bişgâh-ı kapân-ı
dakik.

1276 = 1238 hüdus-u
Tercümân-ı Ahvâl.
1238 = 1276 Vârna
Demiryolu.
1239 = 1277 Âydın
Demiryolu.
§

 Der'uhde-i
'Abdülâziz Hân

1240 = 1278 tebdil-i
kisve-i 'askeriye.
1240 = 1278 icâd-ı
nişân-ı zişân-ı 'Osmânî.
1240 = 1278 zuhur-u
Tasvir-i Efkâr.
1240 = 1278 te'sis-i
cem'iyet-i 'alemiye-i
'Osmâniye ve hüdus-u
Mecmu'a-yı Fünun.
1241 = 1279 te'dib-i
eşkiyâ-yı cebel-i siyâh
1241 = 1279 ilgâ-yı
kavâim-i nakdiye der def'a-
yı sâlise.
1241 = 1279 posta
pulu ihdâsı.
1241 = 1279 küşâd-ı
meşhur Osmânî Meydânı
Sultân Ahmed.
1241 = 1279 ilgâ-yı
âdet-i ankârya der Mısırü'l
Kâhire.

1248 = 1286 küşâd-ı
cedvel-i Süveyş.

1250= 1288 trâmuvây.

1254 = 1292 vefât-ı
Mustafa Fâzıl Pâşâ.

1254 = 1292 Galata
Tüneli'nin küşâdı.

1254 = 1292 ihdâs-ı
Mekâtib-i Rüşdiye-i
`Askeriye.

1254 = 1292 inşâ-yı
dârü'l islâh.

Takvim-i Şuûn Kurun

Men Hubut-u Ebu'l Beşer- İlâ Hicretü's Seyidü'l Beşer

000 sene-i evveli-ibtidâ-i târih-i beşer.

Hubut-u Âdem.

100 Âdem ve Havvâ'nın 'Arife'de ictimâ'aları ve binâ-i Ka'be- vâdiü'l na'mânda 'ahd-ı misâk (İbn-i 'Abbâs kavli üzere) ('Arefeden murâd hâlâ hüccâcın vakfeye durdukları cebel-i 'arafâtdır. Vece Tesmiyesi mevzi'-i merkumede telâkki ve tâ'rifleridir)

230 Kâbil'in Hâbil'i 'idâmi- vilâdât Şit a.m.

920 vefât-ı Ebubeşir (nisân âyının dokuzuncu müsâdif bir cum'a günü vuku' bulduğu ve 'ömrü bin sene olduğu mervidir)

1122 vilâdet-i Hunûh ya'ni İdris (bin Yerd bin Mehlâil bin Kaynân bin Enuş bin Şit a.m.)

1242 vefât-ı Şit (âğustos ayında bir pâzâr günü vuku' bulmuş ve 'ömrü 912 sâl imiş)

1340 vefât-ı Enuş bin Şit-Kudemâ-yı Mülük-Mısıriyye'den Suriye'den ihrâm-ı Mısıriye'yi binâsı (Tufân'dan hıfz-ı ilm

maksadıyla ve İdris 'aleyhisselâmın delâletiyle binâ idildiği mervidir) ihrâm-ı Mısıriye'nin her biri bir hükümdâra mezâr olduğu gibi Mısır dahi Tufân'dan masun kaldığıma nazaran bu rivâyet sırf İsrâ'illiyât'dandır.

1467 refi' İdris a.m. (ruy-u arzda 245 sene bulunmuşdur)

1642 vilâdet-i Nuh bin Mettuşelah bin Hunu' a.m.

2142 vilâdet-i Sâm bin Nuh.

2242 zuhur-u Tufân ve helâk-ı kavm-i Nuh-vefât Mettuşelah 'ömrü 855 – (Hristiyânların kavlince Tufân-ı hubutdan 1242, Tevrât-ı Sâmiriyye hükmünce 1307 ve Tevrat-ı 'İbrâniyye'ye göre 1565 veyahud kavlince 1606 sene-i muahhardır. Fakat Micestî'nin hesâbına Tevrât-ı Yunâniyye'nin ta'yin eylediği 2440 sâl tevâffuk itmişdir ki cümleden essahı bu olmak maznundur.

§

Tufân'dan ve Ta'bir-i Ahirle Ab-ı Sâniyeden Zamân-ı İbrâhim'e Kadar

2242 ibtidâ-i Tufân (Mecusi ile ehl-i hatâydan mâada kâffe-i fark-ı enâm Tufân'ın kâmilen ru-yu arza istilâsına kâil ise de bu iki tâife Tufân'ın fakat ba'zı bilâd-ı arza münhasır olduğu i'tikâdında sâbitdir. Elyevm bu mesele Avrupâ mudakkikini 'inde hal olunmuşdur. Hatta Türkçe'de [20] dahi bunâ dâ'ir neşr olunân bir risâlede akvâl-i hükemâ tasdik kılınmıştır)

2244 Devlet-i Pişdâdiyâ'nın ibtidâsı – işbu tubkadan ile padişâh olan (Kiyumers) cülus-velâdet Erfahşed bin Sâm.

2592 vefât-ı 'ab-ı sâni ('ömrü 950 sâl, vefâtı 'ahd-ı hüşenge müsâdifdir)

2709 vefât-ı Erfahşed bin Sâm (415 sene mu'ammer olarak cemşid 'ahdında vefât eylemiştir)

2742 vefât-ı Sâ'm bin Nuh (600 sene mu`ammer olmuşdur)

2792 velâdet-i Kâla` (bin Câbir bin Şâlih bin Kenân-ı Sâni) – mebadî`-i tefrika`ül sene (kâla` lisân-ı Süryâniyye`de mukassam ma`nâsına olarak ihtilâf-ı lugât ise bunun `ahdinde zuhur etmekle kâla`-ı tesmiye olunmuşdur)

2978 vefât-ı Şâlih bin Kenân (`ahd-ı Dahhakin evâilinde, `ömrü 460 senedir)

2996 Mülük-i Bâbil`den Nemrud bin Kenân`ın saltanatı-mebadî`-i hurub Beni Kâhtân bin Âbir- ihtirâ`-i ıslaha, ez cevârih süba` (kavm-i mezbur hançeri gergedânın boynuzundan, seyfi cânavarın dışından, oku kunfuz ya`ni kirpiden. Siper-i sülhafât ya`ni kâplumbağadan ittihâz eylemişdir)

3013 Mülük-i Mısır`ın ibtidâsı olan Mısır ..... saltanatı âd olunan Tufân-ı rih ile ahkâfda helâki (ahkâf hıkfın cem`idir; tula imtidâd itmiş kumlağa denür. Kumâdın oldukları şehir nâm belde ki ummân ile âden beyninde vâki` sâhilden `ibâretidir.

Ahkâf ânın vâdisine ilm olmuşdur. Rih-ı âsif ile o vâdiden kopân rik, Âd kavmi üzerine çökerek helâk itmişdir)

Velâdet-i Sâru` bin Eru`a- Mikiyâl ve Mizân`ın mebadî`-i isti`mâli ve zarb-ı meskûkât.

3112 vefât-ı Câbir bin Şâlih ya`ni Hud a.m. (`ömrü 464 senedir)

3121 kavm-i Semud`un hacar-i Mekke`de helâki-

Vefât-ı Kâla` bin Âbir (`ömrü 229 sâl)

3227 Musul`da Devlet-i Âsuriyye`nin ibtidâsı (müverrih Eburrihâ`nın kavline göre) –Kinâniyân`ın Dımaşk şehrini te`sisi.

3253 Sâlih `aleyhisselâmın Hazer-i Mut`da vefâtı- velâdet-i Târah bin Tâhur (bin Sâru` bin Rau yâni Âzer) – helâk-ı ehl-i Sebâ der-i seyl-ül `arım

3323 velâdet-i İbrâhim `aleyhisselâm der bâbil- binâ-i Kudüs- binâ-i şehir-i Harrânbas`i Kenâniyân.

§

Velâdet-i

İbrâhim`den Vefât-ı

Musâ`ya Kadar

3363 Nâr-ı Nemrud (kurâ-yı Bâbil`den Kûf karyesinde idi).

3398 hicret-i İbrâhim`e. m. (Bâbil`den Filistin`e) – huruc-i kâve-yi ahenger-i dahhâk ve saltanat-ı Feridun.

3401 velâdet-i İsmâ`il (a.m.) der `asr-ı Feridun.

3403 ihtitân-ı İbrâhim a. m.

3422 helâk-ı Kavm-i Lut

3423 velâdet-i İshak – binâ-i Ka`be- ibtidâ-yı Mülük-i Filistin.

3435 Kıssa`-ı Zebih ve nuzul-u karbân velâdet-i Eyyüb.

3460 vefât-ı Sâre mâder-i İshak – binâ-i sedde-i Zülkarneyn.

3480 mülâkât-ı Zülkarneyn-i himeyri bâni-i sedd-i sâhib Hızır bâ İbrâhim (`a.m.) der Mekke.

3483 velâdet-i Ya`kub bin İshak`a.m.

3498 vefât-ı İbrâhim a. m. (`ömrü 175 sene) –

Vusul-u velid-i ez- Mülük-i Mısır, menba`-i nil, der nevâhî-i cibâl-i kamer (menba`-i nil o zamânın zehâbına göredir)

3546 vefât-ı İsmâil
`a.m. (ömrü 27).

3574 velâdet-i Yusuf
bin Ya`kub `a.m.

3603 vefât-ı İshak
`a.m. (ömrü 180).

3602 Mısır meliki
Reyyân bin Velid
`Amelki'nin rûeyâ-yı
meşhuresi, ve Yusuf'un
zindândan hâlâsı (aziz
Mısır demekle meşhur olan
`aziz bunun mâliye nâzırı
idi).

3613 saltanat-ı Yusuf
`a.m. der-Mısır duhul beni
İsrâ'il ya`ni evlâd-ı Ya`kub
bi-mısır

3630 vefât-ı Ya`kub
`a.m. (ömrü 137).

3632 vefât-ı Eyyüb
`a.m. (kıbl'ül batlâ 80) ve
ba`del batlâ 147 sene
me`mur olmuşdur)

3678 velâdet-i `İmrân
(bin Kâhis bin Lâvi bin
İshak pederi Musa).

3684 Vefât-ı Yusuf
`a.m. (ömrü 110).

3745 Velâdet-i Hârun
bin `İmrân `a.m ibtidâ-yı
Şevket Firavun ve katl-i
evlâd-ı beni İsrâ'il.

3748 Velâdet-i Musa
bin `İmrân der-Mısır.

3812 Helâk-ı ashâb-ı
Eyke der-Medine, ya`ni
kavm-i Şu`ayib.

3814 Vefât-ı `İmrân
(peder Musa) ve bi' set-i
Musa `a.m.

3822 İctimâ`-i Hızır
ve Musâ (`a.m.) der
Mecmau'l-
Bahreyn—kıssa'-i hasf-ü
Kârun.

3828 Gark-ı fira`vun
der bahr-i kulzüm Beni
İsrâ'il'in necâti ve
muta`kıben sahrâ-yı teyhe
giriiftârı (beni İsrâ'il'in
Mısır'da müddet-i meksi
215 senedir).

3847 Suu`d-u Musa
ber-i cebel-i tûr-u berây-ı
mükâleme ve telakki-i
Tevrât

3866 Vefât-ı Hârun
`a.m. der-sahrâ-yı tiye

3868 Vefât-ı Musa
(`a) der sahrâ-yı tiye

Huruc-u beni İsrâ'il
ez-mahbus tiye (beni İsrâ'il
irtihâl-i Musâ'dan üç gün
sonra halâs olarak Kudüs'e
yol buldular).

§

Vefât-ı Musâ'dan Zuhur-u Cihet Nasır'a Kadar

3896 vefât-ı Yuşa`
`a.m. evvel-i hükkâm beni
İsrâ'il (110 sene mu`ammer
olmuşdur).

4035 ibtidâ-i binâ-i
(Nikomedyâ) ya`ni İzmid
[21] binâ-yı şehir-i Haleb ve
Malâtya ve Tarsus ve Sur.

4280 velâdet-i
Şemûyel `a.m. – galebe-i
Filistinân bir beni İsrâ'il ve
nez-i tâbut ez dest-i işân.
(müddet-i tagallüb 40
senedir).

4333 velâdet-i Dâvûd
`a.m.- galebe-i Efrasyâb-ı
Türki bir zemin-i İrân. (12
sene sonra Menûcihr
evlâdından (zâb) kuvvet
peydâ itmekle İrân'ı
Efrânsiyab'dan istirdâd
eylemiştir)

4361 Evvel Mülük-i
beni İsrâ'il olan Tâlut'un
pâdişahlığı ve hükkâm-ı
beni İsrâ'il'in inkizâ-yı
müddetleri ve Tâbut'un
`avdeti (Tâlut'un vefâtından
sonra sıbt-ı Yehudâ'ya
Dâvûd `a.m. pâdişâh ve
küsür 11 sıbta Tâlut'un
hafidi (iş) hâkim olmuşdur).

4363 Câlüt birbirinin
`amâlka cenginde dest-i
Dâvûd (`a.m.) da `idâmı-
vefât-ı Tâlut- binâ-i
Mağnisâ

4391 velâdet-i
Süleymân bin Dâvûd `a.m.

4396 vefât-ı Şemuyel
`a.m. (ömrü 124)

4403 vefât-ı Dâvûd
`a.m. (ömrü 70).

4407 ibtidâ-yı binâ-i
Mescid-i Aksa (der- mâh-ı
ayâr)

(İmâret-i Kudüs
Süleymân'ın `a.m. on
birinci sene-i saltanatında
ve hicret-i nebevviyeden
1860 sâl-ı mikdar. Mescid-i
Aksa 7 senede hitâm
bulmuştur).

4418 Mülük-i
Himyer'den Yemen
melikesi Balkıs'ın
Süleymân'a kudumi ve
Mülük-i Şark ve Garb'ın
müştârünileyhe inkiyâdı.

4443 vefât-ı
Süleymân (`a.m.)

4444 Huruc-u esbât
`aşren beni İsrâ'il ez-tâ`at
(Rahba'im) bin Süleymân
ve ibtidâ-i devlet-i İşân bâ
tagallüb.

4526 ref'i İlyâs.

4592 Meb`as-i Yunus
bin Matta `a.m. bâ ehl-i
(Ninova) ya`ni Musul.

4599 İnkırâz-ı devlet-
i Mülük-i Âsur der-Musul
ve zuhur-u Devlet-i Mülük-
i Bâbil.

4602 zuhur-u tabaka-i
Kiyâniyân ve pâdişâhı
Kikbâd

4639 meb`as-ı Aş`yâ
`a.m.

4669 Binâ-i
Rumiyetü'l-kebiri (ya`ni
Româ) bedest-i Romulus.

4683 vefât-ı Yunus
`a.m.

4699 vefât-ı Aş`yâ
`a.m.

4705 inkırâz isbât-ı
`arşen beni İsrâ'il der-`asr
Keykâvus.

4728 vefât-ı Harkiyâ
(bu zât Zülkifl olmak üzere
mervîdir) – şâir-i Yunânî
Omıros'un iştiârî.

4757 Vizantiost'un
İstânbül binâsına mübâşireti
(Konstântinos'un suru
Vizantios'un şehri
binâsından 975 sene
muahhardır).

Ş

Baht'ünnasır'dan

**İskender'in Dârâ'ya
Galebesine Değın**

4847 Mülük-i
Bâbil'den baht'ünnasır'ın
saltanatı- Ninavâ'nın
tahribi- (ibtidâ-yı Mülük-i
baht'ünnasır ile miyân-ı
hicret-i seniyyenin 4469
sene 117 gün olduğu
müttefik `aleyhidir)

4851 istilâ-i
baht'ünnasır ber Memâlik-i
Şâm.

4853 istilâ-i `asker-i
baht'ünnasır ber Kudüs
bâsbi? ve gâret (nesl-i
Hârun'dan Dânyâl a.m.
cümle-i Sebâyâ'dan idi).

4861 gaybûbet-i
Tâbut ve kubbetü'zzamân
bahfâ'-i Armiyâ.

4868 harâb-ı Kudüs-ü
bedest-i bahtü'nnasır-ı ba`de
ez cenk `azim. (Kudüs'ün
zabt ve tahribi iki buçuk
sene muhâsaradan sonra
vâki` olmuş ve Mülük-i
beni İsrâ'il'den sıddikiyâ
katl olunduğı gibi bakâyâ
beni İsrâ'il `umumen sebi
edilmiştir. Bundan sonra
Devlet-i Beni İsrâ'il zevâl
bulmakla Mülük-i Fars'ın
taht-ı hükmüne dâhil
olmuştur. Bahtü'nnasırın
gâretine güyâ Mülük-i etrâf

hâzır olduğından mâide-i
Süleymân İspânyâ krâline
ve hile-i Âdem ve `İsâ-yı
Musa-yı Rum melikine ve
`arş-ı Belkıs Antâkyâ
mülküne ve yâ kuvvet-i
Zülkarneyn Armeniye
meliki hissesine
düşmüştür. Endülüs
fethinde Musa bin Nasir
mâide-i Süleymân'ı Şâm'a
gönderdiğinden beni
Ümeyye bâb-ı Ka`be'yi
ânınla tezhib itdirmişdir)

4869 Ermiyâ'nın
`a.m. Yehud tarafından
Mısır'da şehâdeti.

4871 şehâdet-i
harikayâ bâğdır Yehud
(cümle-i Sebâyâ'dandır)

4887 istilâ-ı `asker-i bahtü'nnaşr bir Memâlik-i Mısır ba`d-ez-i kal`-i kal`e-i sur, ve maktul-u Fir`avun A`rac (Topâl Fir`avun) (bu vak`adan sonra diyâr-ı Mısır 40 sene harâb kalmışdır.).

4892 vefât-ı bahtü'nnaşr- zuhur-u `ızır `a.m. (bahtü'nnaşrın vefâtından sonra Mısır, bir müddet vülât-ı Mülük-i Fars idâresinde kalmış ve ba`de İskender-i Kebir zabt eylemişdir)

4907 ibtidâ-yı Mülük-i Küştâseb Kiyâni— hükümet-i Keserhuş bâni-i Kasr-ı Huş der-Mısır.

4915 vefât-ı Dâniyâl `a.m. ezcümle-i Sebâyâ.

4937 imâret-i beyt-i mukaddes bedest-i Küştâseb ve ıtlâk-ı üserâ beni İsrâ`il – zuhur-u (Zerdüş) bedin-i Mecusi ve mutâb`at-ı Küştâseb. (Müddet-i esir beni İsrâ`il yetmiş seneden `ibâret oldığı Yehud beyninde meşhurdur. Derler ki: `ızır bu esnâda `İrâk`dan Kudüs'e gelerek Tivrât'ı `an zahirül kalib beni İsrâ`il'e imlâ eylemişdir. Mülük ve ahâli-i Fars tarih-i mezkûra kadar sâbi` dininde iken Zerdüş`ün

zuhurundan sonra din-i Mecusi kabul eylemişdir).

4947 Fisâgoros'un Antâlya'da ta`lim-i ilime mübâşereti Rüstem ile İsfendiyâr bin Güştasb'ın Zavlistân'da muhârebe-i meşhuresi ve İsfendiyâr'ın tir-i rüstemle helâkı.

4972 maktulü Zerdüş, vâz`ı din-i Mecusi – zuhur-u feylesof Tâlis.

[22] 4974 felâsefe-i Yunân'dan ânâ Kısmiyânder'ın velâdeti (Girit ârzı ibtidâ-i keşf ve isbât iden bu zâtdır).

5027 iştiâr-ı Bukrât (İpokrât) tabib-i Yunânî (müşârünileyh İstânköy dediğimiz (köy) ceziresindedir) —ibtidâ-i Mülük-i Erdeşir bin İsfendiyâr Keyyâni, Elmukaleb Bebehemen Derâzdest

5047 feylesof Dimokrâtis'in vefâtı.

4072 duhul-u `Üzeyir Bakdes ba`dâz `imâret, ve `avdet-i beni İsrâ`il ve imlâ-i Tivrât.

5179 vefât-ı Ardeşir ve saltanat-ı Hümây (ki Duhter ve Hemseri idi) — tesmim-i Sokrât

5215 İштиâr-ı Aklidis - saltanat-ı Dârâ bin

Behmen (vâlidesi Hümâ'dan sonra).

5260 Velâdet-i İskender-i Yunânî.

5261 ibtidâ-i mülük-i Dârâ bin Dârâb.

5281 galebe-i İskender bir mülük-i Dârâ'dır Nusaybin ve inkırâz-ı tabaka-yı Kiyâniyân —ibtidâ-yı Târih-i İskender.

§

İskender'den Milâd-ı Mesih'e Kadar

5288 vefât-ı İskender-i Şehrizor (ömrü 26, müddet-i saltanatı 13 senedir) —hekim Kelbi Diyojen'in vefâtı. (İskender'le bir günde vefâtı ittifâkât-ı garibedendir)

5289 Mısır'da Devlet-i Betâlise'nin ibtidâsı — zuhur-u Mülük-i Tavâif – İskenderiye Kale'-i meşhuresinin mi`mârı Belinâs'ın vefâtı.

5293 vefât-ı Âristo (Mua`llim-i İskender)

5306 Antâkyus'un— ki vâli-i Şâm ve cezire idi —nâmına nisbeten te'sis etdiği Antâkyâ şehrinin Suriyene? mübâşereti — Selefkos'un Haleb ve

Kinnisr'in ve Rehâ
kale'lerinin binâsına
mübâşereti.

5308 ibtidâ-i Mülük-i
Batlamyus-u Sâni. Nâkl-i
Tevrât-ı Yunânîye ve sâhib-
i Micestî. (Sâhib-i Micestî-i
mülükden değildir)

5343 Batlamyus
mümaileyhin vefâtı —
mühendis-i meşhur
Aklidis'in iştihârı.

5395 maktuli-i
Antâkyus der-bilâd-ı Fâris-
vefât-ı dabaşlim
(müşârünleyh Mülük-i
Hindî'dendir, lisânımızda
Hümâyûnnâme 'unvânıyla
meşhur olan [Kelile ve
Dimne] nâm eserin
sâhibidir)

5426 Antâkyus'un
oğlu Ântiyohus'un Kudüs'ü
istilâsı ve yevmü's sebtte
tâife-i Yahudi katli'âmı.

5431 Mülük-i
Yemen'den tabi' ekber diye
ma'ruf olan Zeyd bin 'Ömer
ve hamirinin Bilâd-ı Şâmı
istilâsı ve oğlu Şimer'in
Semerkand'ı tahribi,

5524 Româlîların
Suriyelilere galebesi ve
Antâkyâ'nın tahribi,
Yahudilerin cizye güzârlığı
kabulü.

5550 Yolus Çezâr'ın
(Kayser-i Rum'un)
Româ'da i'dâmı.

5552 Âgustus'un
Româ İmpâratörlüğü-

5563 Româlîların
Mısırı istilâsı ve melike-i
Mısır Kalübâtze'nin bir
haya ile kendini temsimi, ve
cenerâl Antuvân'ın helâkı-
İskenderiye Kütübhâne-i
Meşhurinin birinci defa'
ihtirâkı.

(Târih-i merkurdan
zamân-ı Fâruk'a kadar
Mısır Româlîlar tarafından
velâdet ile idâre
olunmuştur)

5564 felâsefe-i
Yehud'dan (Filon)'nun
velâdeti.

(Müşârünileyh din-i
Yahudi-i zehâb-ı Eflâtun ile
halt iderek bir mezheb-i
te'sis itmiş ve o bâbda
tedvin eylediği kitâbı 250
sene sonra Hristiyânlar dahi
kabul eylemiştir)

5577 Kaysâriye-i
Şâm'ın Româlîlar
tarafından hâkim Yehudi
Nasb olunân (Herod)
Marifetiyle binâsı ve Româ
ahâlisinden 400 bin nüfusun
belde-i mezkûreye
muhâcereti.

5584 velâdet-i Yahya
bin Zekeriyâ 'a.m.- milâdîsi
der-i Beytü'lham

(Yahyâ'nın velâdeti
'İsa'dan âltı ây

mukaddemdir. Vâlidesi,
Meryem'in hâlesi idi)

§

Men Milâd-ı 'İsa

Hicret-i Efsali'l Enbiyâ

5585 şehâdet-i
Zekeriyâ- 'azimet-i
Meryem Mısırü'l Kâhire

5593 Kayser
Âgustus'un vefâtı ve oğlu
Tâberiyus'un cülûsu.

5596 Meryem'in
veledini müstashiben
Mısır'dan 'avdet ve karâ-yı
Şâm'dan Nâsren karyesinde
ihtiyâr ikâmeti. ('İsevilere
Nasâra-ı ıtlâkı cenâb-ı
Mesih'in Nâsren-i
mezburede peruş
bulmaklığı i'tibâriyledir.) -
Vâli-i Kudüs Herod'un
Taberiye'yi (Tâberiyus)
nâmına binâyâ mübâşereti.

5616 ibtidâ-yı da'vet-
i Mesih der nâhiye-i gur. Ve
mezbuhi Yahya 'a.m.
bağdır (Herodos) ('İsâ'nın
izhâr-ı da'vet eylediği şâyî
olması üzerine Herodos
gazaba gelmiş idi.
Muahharen kârındaşının
kızını tezvîc-i murâd
eylemekle Yahya
'aleyhisselâm şeri'at-ı
'İsâya muhâlef olduğunu
beyân ile 'akiden ab

etdiğinden Herodos tarafından katl edilmiştir.

5617 zât-ı Mesih'in refi` ve Yehud ve Nasâra'nın hakk-ı müşârünileyhde ihtilâkı.

5623 vefât-ı Meryem (ömrü 52 senedir) – Şemu'n safânın Româ'da habsi

5626 Londra şehrinin te'sisi.

5644 vefât-ı Ka'b bin Luy.

5648 meşhur (Neron)'nun İmparâtorluğu

5672 Româ Cenerâli Âgrikolâ'nın İngiltere ye taht-ı itâa`te idhâliyle Româ kavânini vaz` ve i`lâmı.

4680 (Vezüv) volkânının zuhuru.

5698 Româ İmparâtoru Serâjâ'nın Tuna'da kârgir köprü inşâsıyla ulâh-ı Boğdân'a mürûru ve ahâlisini taht-ı itâ`ate idhâli.

5699 Româ cenerâli ve sipâsinin Kudüs'ü muhâsarası ve beyt-i mukaddesin tahribi – Klodiyos evlâdından vâz` coğrâfyâ-yı Batlamyus'un iştiyhârı (sâhib-i mecisti [23] Batlamyus'un bu Batlamyus olduğunu müttefik-i `aleyhdir) – hâkim Câlinos'un iştiyhârı.

5716 Batlamyus Klodyus'un Mecisti'yi tahrir ve rasadını i`lâmı — zuhur-u İbn-i Rizân (Asakfe-i rehâdan ser mezheb-i suniyyedir).

5793 Mülük-i Fars'ın dördüncü tabakası olan Sâsânîyân'ın zuhuriyle Ardeşir bin Bâbek'in saltanatı – inkırâz-ı eşkâniyân

5821 nevm—i ashâb-ı kehf – zuhur-u nakkâş mâni ser mezheb-i mânuye

5860 Diyoklityânos'un Mısır'a istilâsı.

5876 vefât-ı Diyoklityânos ve ibtidâ-i Târih-i Kıbtî.

5879 Konstantiniyye'nin Româ'dan Vizântis'e (İstânbul'a) vürudu ve te'sis-i sur ve tevsî`-i şehre mübâşeretü (bu târihden i`tibâren Vizândiyon'a Konstanti-i nev polis, ya`ni belde-i Kostantiniyye itlâk olunmuştur).

5882 Konstantiniyye'nin Nasrâniyet'i kabulü – Şâpur Zü' Ektâf'ın Pâdişahlığı – binâ-yı eyvân-ı Anakesre (Dicle'nin cihet-i şarkîyesinde inşa olunmuştur.)

5887 Mâdır-ı Konstantin (Eleni)'nin Kudüs'ü ziyâreti — ihrâc-ı `ud-u salîb — binâ-i kenîse-i kumâme.

5996 Kostantin'in emriyle tashih-i mezheb-i Mesih'i için (Nikeâ) ya`ni (İznik)'de rehâbının ictimâ'sı (cem`iyet-i mezkûrede ruhbân guruhu fark-ı `adideye inkısâm, ya`ni hususât-ı mezhebiyede ihtilâf itmeleriyle Kostantin her fırkayı ta`dâd itdirerek İskenderiye râhibi Âleksândiros'un fırkasını 217 nefer ya`ni, fark-ı sâireden ekser bulmasıyla ânın zehâbına i`tibâr ve memâlikinde ta`mim eylemiş ve kiliselerde Mesih ve Meryem ve sâire-i eizze-ü Nasâra tesâvirini vaz`-ı ma`hud üzere ta`lik ve ikâmeyi emr itmiştir).

Müte`arif olan târih-i milâda dahi bu meclis-i ruhbânda karâr virilerek `İsâ'nın velâdeti senesi mebadi-i ittihâz olunmuş ve yortu ve sâire eyyâm-ı mahsusa-i Nasâra hesâb ve takvim idilerek kilise sicilâtına zabt edilmiştir.

Târih-i mezkûrun hesâb ve takviminde hatâ idilmekle mu`ahharen Pâpâ

Greguvâr tarafından tashih ve ıslâh idilmiş ve işte Şühur-u Rumiyye ile Efrençî ârasındaki on iki gün fark bundan neş'at itmiştir.

5906 Kâlkedon (Kâdiköy) Kale'si'nin hedmi [Kâlkedon İstâbul'dan bir kaç yüz sene evvel binâ olunmuş ve kârşılarında İstâbul gibi bir mevki`-i dilârâyı görmeyüb de o mevki`de şehir binâsına şuru` nev-`ummâ delil `imâ olmakla müessislerine güyâ taraf-ı gaybdan körler `unvânı virilmiştir. Vizântinos Âtina'dan kable`l hareke tesis ideceği şehrin muvakkî`i için hatıfların rey'ine mürâa`cat idildiği zamân kendüsine (körlerin kârşusunda) cevâbını virilmiştir. Kâlkedon`a Kadıköy nâmı, Fâtih'in İstâbul`u fethinden sonra karye`-i mezkûreyi ilk İstâbul kâdısı olan Hızır Bey'e ârpalık tahsis itmesi üzerine virilmiştir)

5908 vefât-ı Kostantin.

6005 rezk-i `amud-u zafer-i berây-ı nakş sûr-`asker Arkâdyos (işbu `amud Cerrâhpâşâ semtinde elyevm `Avrat Pâzârı

dinilen mahalde gâyet vâsi` bir meydânın ortasında merkûz ve irtifâ`i İstâbul'da câbecâ mevcut olan bu misüllü `amudların cümlesinden bülend idi. Hâlâ kâ`idesi mahal-i mezkurde bir kahvehâne bâğçesinde meşhuddur.)

6079 itmâm-ı ma`bed Âyasofyâ.

6093 zû nüvâs hamiri tākımının inkırâzıyla Habeşe'nin Yemen'e istilâsı.

6100 binâ-i sur-u kebîrdir nâhiye-i Kostantiniyye ez (Silivri) bahr-i siyâh.

6118 zuhur-u mezdik-i zındık.

6120 ibtidâ-i Mülük-i Nûşirevân-ı Âdil ve kahr-ü tedmir mezdikyân-ı bâtl.

6144 velâdet-i `Abdullâh bin `Abdulmuttalib veled-i Resulullâh (s.a.v.)

6163 Mevlid-i Nebi (s.a.v.)- `âm-fil? sükût-u şerefe-i eyvân – humud-u nâr-ı Fârs- rü`eyâ-yı müebdân?

6165 Seyf bin Zi Yezen'in Nûşirevân'ın imdâdına şitâbı.

6169 vefât-ı Nûşirevân ve Pâdişâh Hürmüz.

6178 binâ-i Ka`be-i Mükerrreme-i bâr diger? mübâşeret-i sanâdid-i Kureyş.

6182 ibtidâ-i Mülük-i Kisrâ Perviz ya`ni Hüsrev, bâni-i Kasr-ı Şirin der-Halevân.

6203 mebas-ı Resulullâh (s.a.v.) ve imân-ı sâbikîn, ya`ni Ebubekir ve Hadice ve `Ali Zeyd bin Harise (radiyâllâh-u teâlâ `anhüm)

6204 saltanat-ı Herkül (Herâkliyos) İslâm-ı `Osmân ve Zebir ve Talha ve sa`d ve `Abdurrahman bin `Avf (r.z.)

6207 izhâr-ı Da`vut ve Mahsurî hazret-i İslâm-ı Hamza (Fesda bimâ tümer 00000) âyet-i celilesinin nüzûlünden sonra da`vete şuru` buyurulmasıyla süfehâ-i Kureyş beni `Abdulmuttalib'i Mekke şehrinde munkatî (Ş`ab) nâm mahale- habs eylediler. Ashâb-ı tevrihin hicretle milâdını 622 senedir dimeleri galat hesabdır, zirâ da`vet-i peygamberi ile milâd beyni 622 senedir.

6208 hicret-i evveli (ashâb-ı kirâm-ı feseke-i Kureyş'in azâsına tahammül idemediklerinden 30'dan

ziyâde ricâle ve 11 hâtuna
Habeş diyârına hicret için
ruhsat buyrulmuşdur)

6209 İslâm-ı `Ömer
bin el-hattâb (radıyâllahû
`anhüma ve erdâhu)- vukuf-

u din-i mübin ve za`f-ı
müşrikin.

6212 nüzûl-u âyete
“elif lam mim gulibetirrum”

6213 Âm hazin-i
berây-ı vefât-ı Hadice
(radıyâllâhû `anhümâ)

6216 hicret-i seniyye-
i ez-Mekke-i Mükerrerme
Medine-i münevvere¹⁴⁷

¹⁴⁷ Peygamberlerin ve dinler tarihinde yer etmiş kimselerin isimlerinin okunmasında “M. Asım Köksal, **Peygamberler Tarihi I-II**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1990, Ankara” künyeli eserden faydalanılmıştır.

[24] Sinîn-i Şemsîyye-i Hicrîyye İbtidâlarının Sinîn-i Kamerîyye-i Hicrîyye ile Sinîn-i Milâdiyeden Hângi Sene ve Şühure-i Eyyâm Haftadan Hângi Güne Tesâdüf Eylediğini Nâtık Cedvelidir ki Hizâlarına Şu * İşâret Vaz` Olunân Seneler Kebisedir.

İ dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			İ dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur			Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn- Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
1	2	1	Rebi`ülevvel	8	622	Eylül	20	40*	1	41	Cemâziyelevvel	18	661	Eylül	19
2	3	2*	//	19	622	//	20	41	3	42	//	20	662	//	20
3	4	3	//	29	624*	//	19	42	4	43*	Cemâziyelâhir	11*	663	//	20
4*	5	4	Rebi`üssâni	10	625	//	19	43	5	44	//	21	664*	//	19
5	7	5*	//	22	626	//	20	44*	6	45	Receb	3	665	//	19
6	1	6	Cemâziyelevvel	3	627	//	20	45	1	46*	//	15	666	//	20
7	2	7*	//	14	628*	//	19	46	2	47	//	25	667	//	20
8*	3	8	//	24	629	//	19	47	3	48*	Şa`bân	6	668*	//	19
9	5	9	Cemâziyelâhir	6	630	//	20	48*	4	49	//	16	669	//	19
10	6	10*	//	17	631	//	20	49	6	50	//	28	670	//	20
11	7	11	//	27	632*	//	19	50	7	51*	Ramazân	10	671	//	20

12*	1	12	Receb	9	633	//	19	51	1	52	//	20	672*	//	19
13	3	13*	//	21	634	//	20	52*	2	53	Şevvâl	1	673	//	19
14	4	14	Şa`bân	1	635	//	20	53	4	54*	//	12	674	//	20
15	5	15	//	12	636*	//	19	54	5	55	//	23	675	//	20
16*	6	16*	//	13	637	//	19	55	6	56*	Zilka`de	5	676*	//	19
17	1	17	Ramazân	5	638	//	20	56*	7	57	//	15	677	//	19
18	2	18	//	16	639	//	20	57	2	58	//	27	678	//	20
19	3	19	//	26	640*	//	19	58	3	59*	Zilhicce	8	679	//	20
20*	4	20	Şevvâl	7	641	//	19	59	4	60	//	18	680*	//	19
21	6	21*	//	19	642	//	20	60*	5	61	//	29	681	//	19
22	7	22	//	29	643	//	20			62*					
23	1	23	Zilka`de	11	644*	//	19	61	7	63	Muharrem	11	682	//	20
24*	2	24*	//	21	645	//	19	62	1	64	//	22	683	//	20
25	4	25	Zilhicce	3	646	//	20	63	2	65**	Safer	3	684*	//	19
26	5	26*	//	14	647	//	20	64*	3	66	//	12	685	//	19
27	6	27	//	24	648	//	19	65	5	67*	//	25	686	//	20
		28				//		66	6	68	Rebi`ülevvel	6	687	//	20
28*	7	29*	Muharrem	6	649	//	19	67	7	69	//	17	688*	//	19
29	2	30	//	17	650	//	20	68*	1	70*	//	28	689	//	19
30	3	31	//	28	651	//	20	69	3	71	Rebi`üssâni	9	690	//	20
31	4	32*	Safer	9	652*	//	19	70	4	72	//	20	691	//	20
32*	5	33	//	19	653	//	19	71	5	73*	Cemâziyelevvel	2*	692*	//	19
33	7	34	Rebi`ülevvel	2	654	//	20	72*	6	74	//	12	693	//	19
34	1	35	//	13	655	//	20	73	1	75	//	24	694	//	20
35	2	36	//	23	656*	//	19	74	2	76*	Cemâziyelâhir	5*	695	//	20
36*	3	37*	Rebi`üssâni	4	657	//	19	75	3	77	//	15	696*	//	19

37	5	38	//	15	658	//	20	76*	4	78*	//	26	697	//	19
38	6	39	//	26	659	//	20	77	6	79	Receb	8	698	//	20
39	7	40*	Cemâziyelevvel	8	660*	//	19	78	7	80	//	19	699	//	20

[25]¹⁴⁸

İ'âd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			İ'âd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinîn-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn- Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sinîn-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
79	1	81	Receb	20	700	Eylül	20	120*	3	123	Zilka`de	2	741	Eylül	19
80*	2	82*	Şa`bân	10	701	//	20	121	5	124	//	15	742	//	20
81	4	83	//	22	702	//	20	122	6	125*	//	26	743	//	20
82	5	84*	Ramazân	4	703	//	20	123	7	126	Zilhicce	6	744*	//	19
83	6	85	//	14	704*	//	19	124*	1	127*	//	17	745	//	19
84*	7	86*	//	25	705	//	19	125	3	128	//	28	746	//	20
85	2	87	Şevvâl	6	706	//	20			129					20
86	3	88	//	17	707	//	20	126	4	130*	Muharem	10	747	//	19
87	4	89*	//	28	708*	//	19	127	5	131	//	20	748*	//	19

¹⁴⁸ NM * 4

88*	5	90	Zilka`de	9	709	//	19	128	6	132	Safer	1	749	//	19
89	7	91	//	21	710	//	20	129	7	133*	//	12	750	//	19
90	1	92*	Zilhicce	2	711	//	20	130	1	134	//	22	751	//	18
91	2	93	//	12	712*	//	19	131	2	135	Rebi`ülevvel	4	752	//	18
92*	3	94	//	23	713	//	19	132*	3	136*	//	15	753	//	19
		95*				//		133	5	137	//	26	754	//	19
93	5	96	Muharrem	5	714	//	20	134	6	138*	Rebi`üssâni	7	755	//	18
94	6	97*	//	12	715	//	20	135	7	139	//	17	756*	//	18
95	7	98	//	25	716*	//	19	136*	1	140	//	27	757	//	19
96*	1	99	Safer	7	717	//	19	137	3	141*	Cemâziyelevvel	11	758	//	19
97	3	100*	//	19	718	//	20	138	4	142	//	21	759	//	18
98	4	101	//	29	719	//	20	139	5	143	Cemâziyelâhir	2	760*	//	18
99	5	102	Rebi`ülevvel	11	720*	//	19	140*	6	144*	//	13	761	//	19
100*	6	103*	//	22	721	//	19	141	1	145	//	24	762	//	19
101	1	104	Rebi`üssâni	3	722	//	20	142	2	146*	Receb	6	763	//	18
102	2	105	//	15	723	//	20	143	3	147	//	16	764*	//	18
103	3	106*	//	25	724*	//	19	144*	4	148	//	27	765	//	19
104*	4	107	Cemâziyelevvel	6	725	//	19	145	6	149*	Şa`bân	9	766	//	19
105	6	108*	//	18	726	//	20	146	7	150	//	19	767	//	18
106	7	109	//	28	727	//	20	147	1	151	Ramazân	1	768*	//	18
107	1	110	Cemâziyelâhir	9	728*	//	19	148*	2	152*	//	12	769	//	19
108*	2	111*	//	20	729	//	19	149	4	153	//	23	770	//	19
109	4	112	Receb	2	730	//	20	150	5	154	Şevvâl	4	771	//	18
110	5	113	//	12	731	//	20	151	6	155*	//	15	772*	//	18
111	6	114*	//	24	732*	//	19	152*	7	156	//	25	773	//	19

112*	7	115	Şa`bân	4	733	//	19	153	2	157*	Zilka`de	8	774	//	19
113	1	116*	//	16	734	//	20	154	3	158	//	18	775	//	18
114	2	117	//	26	735	//	20	155	4	159	//	29	776*	//	18
115	4	118	Ramazân	8	736*	//	19	156*	5	160*	Zilhicce	10	777	//	19
116*	5	119*	//	19	737	//	19	157	7	161	//	21	778	//	19
117	7	120	//	30	738	//	20			162					
118	1	121	Şevvâl	11	739	//	20	158	1	163*	Muharrem	3	779	//	18
119*	2	122*	//	22	740*	//	19	159	2	164	//	13	780*	//	18

149

[26]

İ`dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			İ`dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinîn-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sinîn-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Kameriyye	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
160*	3	165	Muharrem	24	781	Eylül	18	201	6	207	Rebi`üssâni	27	822	Eylül	19
161	5	166*	Safer	6	782	//	19	202	7	208	Cemâziyelevvel	9	823	//	19
162	6	167	//	16	783	//	19	203	1	209*	//	20	824*	//	18
163	7	168*	//	27	784*	//	18	204*	2	210	//	20	825	//	18
164*	1	169	Rebi`ülevvel	8	785	//	18	205	4	211	Cemâziyelâhir	12	826	//	19
165	3	170	//	21	786	//	19	206	5	212*	//	23	827	//	19
166	4	171*	Rebiüssâni	1	787	//	19	207	6	213	Receb	4	828*	//	18

149 NM * 4

167	5	172	//	11	788*	//	18	208*	7	214	//	15	829	//	18
168* N	6	173	//	22	789	//	18	209	2	215*	//	27	830	//	19
169	1	174*	Cemâziyelevvel	5	790	//	19	210	3	216	Şa`bân	7	831	//	19
170	2	175	//	15	791	//	19	211	4	217*	//	18	832*	//	18
171	3	176*	//	26	792*	//	18	212*	5	218	//	28	833	//	18
172*	4	177	Cemâziyelâhir	6	793	//	18	213	7	219	Ramazân	11	834	//	19
173	6	178	//	17	794	//	19	214	1	220*	//	22	835	//	19
174	7	179*	//	29	795	//	19	215	2	221	Şevvâl	2	836*	//	18
175	1	180	Receb	10	796*	//	18	216*	3	222	//	13	837	//	18
176*	2	181	//	21	797	//	18	217	5	223*	//	25	838	//	19
177	4	182*	Şa`bân	3	798	//	19	218	6	224	Zilka`de	6	839	//	19
178	5	183	//	13	799	//	19	219	7	225	//	17	840*	//	18
179	6	184	//	24	800*	//	18	220*	1	226*	//	28	841	//	18
180*	7	185*	Ramazân	6	801	//	18	221	3	227	Zilhicce	9	842	//	19
181	2	186	//	17	802	//	19	222	4	228*	//	20	843	//	19
182	3	187*	//	28	803	//	19			229					
183	4	188	Şevvâl	8	804*	//	18	223	5	230	Muharem	1	844*	//	18
184*	5	189	//	19	805	//	18	224*	6	231*	//	12	845	//	18
185	7	190*	Zilka`de	2	806	//	19	225	1	232	//	23	846	//	19
186	1	191	//	12	807	//	19	226	2	233	Safer	4	847	//	19
187	2	192	//	23	808*	//	18	227	3	234*	//	15	848*	//	18
188*	3	193*	Zilhicce	4	809	//	18	228*	4	235	//	25	849	//	18
189	5	194	//	15	810	//	19	229	6	236*	Rebi`ülevvel	8	850	//	19
190	6	195	//	26	811	//	19	230	7	237	//	18	851	//	19
		196*						231	1	238	//	29	852*	//	18
191	7	197	Muharem	7	812*	//	18	232*	2	239*	Rebi`üssâni	10	853	//	18

192*	1	198*	//	17	813	//	18	233	4	240	//	21	854	//	19
193	3	199	//	29	814	//	19	234	5	241	Cemâziyelevvel	3	855	//	19
194	4	200	Safer	10	815	//	19	235	6	242*	//	14	856*	//	18
195	5	201*	//	21	816*	//	18	236*	7	243	//	24	857	//	18
196*	6	202	Rebi`ülevvel	2	817	//	18	237	2	244	Cemâziyelâhir	6	858	//	19
197	1	203	//	14	817	//	19	238	3	245*	//	17	859	//	19
198	2	204*	//	25	819	//	19	239	4	246	//	27	860*	//	18
199	3	205	Rebi`üssâni	5	820*	//	18	240*	5	247*	Receb	9	861	//	18
200*	4	206*	//	16	821	//	18	241	7	248	//	20	862	//	19

[27]

İ dâd-i Sîmî-i Şemsîyye	Sîmîn Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sîmîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Mûsâdif Olan Seneler			Sîmîn-i Milâdiden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Mûsâdif Olan Seneler			İ dâd-i Sîmî-i Şemsîyye	Sîmîn Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sîmîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Mûsâdif Olan Seneler			Sîmîn-i Milâdiden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Mûsâdif Olan Seneler		
		Sîmîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sîmîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sîmîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Kamerîyye	Sîmîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
242	1	249	Şa`bân	1	863	Eylül	19	283	2	*291	Zilka`de	4	904*	Eylül	17
243	2	250*	//	12	864*	//	18	284*	3	292	//	14	905	//	17
244*	3	251	//	22	865	//	18	285	5	293	//	26	906	//	18
245	5	252	Ramazân	5	866	//	19	286	6	294*	Zilhicce	7	907	//	18
246	6	253*	//	16	867*	//	19	287	7	295	//	17	908*	//	17
247	7	254	//	26	868	//	18	288*	1	296*	//	28	909	//	18
248*	1	255	Şevvâl	7	869	//	18			297					

249	3	256*	//	19	870	//	19	289	3	298	Muharrem	10	910	//	18
250	4	257	//	29	871	//	19	290	4	299*	//	21	911	//	18
251	5	258*	Zilka`de	11	872*	//	18	291	5	300	Safer	1	912*	//	17
252*	6	259	//	21	873	//	18	292*	6	301	//	12	913	//	17
253	1	260	Zilhicce	2	874	//	19	293	1	302*	//	24	914	//	18
254	2	261*	//	14	875	//	19	294	2	303	Rebi`ülevvel	5	915	//	18
255	3	262	//	24	876*	//	18	295	3	304	//	16	916*	//	17
		263						296*	4	305*	//	27	917	//	17
256	4	264*	Muharrem	6	877	//	18	297	6	306	Rebi`üssâni	8	918	//	18
257	5	265	//	16	878	//	18	298	7	307*	//	19	919	//	18
258	6	266*	//	27	879	//	18	299	1	308	//	29	920*	//	17
259	7	267	Safer	7	880*	//	17	300*	2	309	Cemâziyelevvel	11	921	//	17
260*	1	268	//	18	881	//	17	301	4	310	//	23	922	//	18
261	3	269*	Rebi`ülevvel	1	882	//	18	302	5	311	Cemâziyelâhir	3	923	//	18
262	4	270	//	11	883	//	18	303	6	312	//	14	924*	//	17
263	5	271	//	22	884*	//	17	304*	7	313	//	25	925	//	17
264*	6	272*	Rebi`üssâni	3	885	//	17	305	2	314	Receb	7	926	//	18
265	1	273	//	14	886	//	18	306	3	315	//	18	927	//	18
266	2	274	//	25	887	//	18	307	4	316*	//	29	928*	//	17
267	3	275*	Cemâziyelevvel	7	888*	//	17	308*	5	317	Şa`bân	9	929	//	17
268*	4	276	//	17	889	//	17	309	7	318*	//	21	930	//	18
269	6	277*	//	29	890	//	18	310	1	319	Ramazân	2	931	//	18
270	7	278	Cemâziyelâhir	9	891	//	18	311	2	320	//	13	932*	//	17
271	1	279	//	20	892*	//	17	312*	3	321*	//	24	933	//	17
272*	2	280*	Receb	2	893	//	17	313	5	322	Şevvâl	5	934	//	18
273	4	281	//	13	894	//	18	314	6	323	//	16	935	//	18
274	5	282	//	24	895	//	18	315	7	324*	//	27	936*	//	17

275	6	283*	Şa`bân	5	896*	//	17	316*	1	325	Zilka`de	8	937	//	17
276*	7	284	//	15	897	//	17	317	3	326*	//	20	938	//	18
277	2	285	//	27	898	//	18	318	4	327	//	20	939	//	18
278	3	286*	Ramazân	9	899	//	18	319	5	328	Zilhicce	11	940*	//	17
279	4	287	//	19	900*	//	17	320*	6	329*	//	22	941	//	17
280*	5	288*	//	30	901	//	17			330					
281	7	289	Şevvâl	11	902	//	18	321	1	331	Muharrem	4	942	//	18
282	1	290	//	22	903	//	18	322	2	332	//	15	943	//	18

[28]

İ`dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			İ`dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
323	3	333	Muharrem	25	944*	Eylül	17	364*	5	375	Rebi`üssâni	28	985	Eylül	17
324	4	334	Safer	6	945	//	17	365	7	376*	Cemâziyelevvel	11	986	//	18
325	6	335*	//	18	946	//	18	366	1	377	//	21	987	//	18
326	7	336	//	28	947	//	18	367	2	378*	Cemâziyelâhir	2	988*	//	17
327	1	337*	Rebi`ülevvel	10	948*	//	17	368*	3	379	//	12	989	//	17
328*	2	338	//	20	949	//	17	369	5	380	//	34	990	//	18
329	4	339	Rebi`üssâni	2	950	//	18	370	6	381*	Receb	6	991	//	18
330	5	340*	//	13	951	//	18	371	7	382	//	12	992*	//	17

331	6	341	//	23	952*	//	17	372*	1	383	//	27	993	//	17
332*	7	342	Cemâziyelevvel	5	953	//	17	373	3	384*	Şa`bân	9	994	//	18
333	2	343*	//	17	954	//	18	374	4	385	//	19	995	//	18
334	3	344	//	28	955	//	18	375	5	386*	Ramazân	1	996*	//	17
335	4	345	Cemâziyelâhir	9	956*	//	17	376*	6	387	//	11	997	//	17
336*	5	346*	//	19	957	//	17	377	1	388	//	23	998	//	18
337	7	347	Receb	1	958	//	18	378	2	389*	Şevvâl	4	999	//	18
338	1	348*	//	12	959	//	18	379	3	390	//	14	1000*	//	17
339	2	349	//	22	960*	//	17	380*	4	391	//	25	1001	//	17
340*	3	350	Şa`bân	3	961	//	17	381	6	392*	Zilka`de	8	1002	//	18
341	5	351*	//	15	962	//	18	382	7	393	//	17	1003	//	18
342	6	352	//	25	963	//	18	383	1	394	//	29	1004*	//	17
343	7	353	Ramazân	7	964*	//	17	384	2	395*	Zilhicce	10	1005	//	17
344*	1	354*	//	17	965	//	17	385	3	396	//	20	1006	//	17
345	3	355	//	29	966	//	18			397*					
346	4	356*	Şevvâl	10	967	//	18	386	4	398	Muharrem	1	1007	//	17
347	5	357	//	20	968*	//	17	387	5	399	//	12	1008*	//	16
348*	6	358	Zilka`de	2	969	//	17	388*	6	400*	//	22	1009	//	16
349	1	359*	//	14	970	//	18	389	1	401	Safer	4	1010	//	17
350	2	360	//	24	971	//	18	390	2	402	//	15	1011	//	17
351	3	361	Zilhicce	5	972*	//	17	391	3	403	//	26	1012*	//	16
352*	4	362*	//	16	973	//	17	392*	4	404	Rebi`ülevvel	7	1013	//	16
353	6	363	//	27	974	//	18	393	6	405	//	19	1014	//	17
		364						394	7	406*	//	30	1015	//	17
354	7	365*	Muharrem	9	975	//	18	395	1	407	Rebi`üssâni	10	1016*	//	16
355	1	366	//	19	976*	//	17	396*	2	408	//	21	1017	//	16
356*	2	367*	//	30	977	//	17	397	4	409	Cemâziyelevvel	3	1018	//	17

357	4	368	Safer	11	978	//	18	398	5	410	//	14	1019	//	17
358	5	369	//	22	979	//	18	399	6	411*	//	25	1020*	//	16
359	6	370*	Rebi`ülevvel	4	980*	//	17	400*	7	412	Cemâziyelâhir	5	1021	//	16
360*	7	371	//	14	981	//	17	401	2	413	//	17	1022	//	17
361	2	372	//	26	982	//	18	402	3	414*	//	28	1023	//	17
362	3	373*	Rebi`üssâni	7	983	//	18	403	4	415	Receb	9	1024*	//	16
363	4	374	//	17	984*	//	17	404*	5	416*	//	20	1025	//	16

[29]

İ`dâd-İ Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğı Eyyâm-İ Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			İ`dâd-İ Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğı Eyyâm-İ Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinîn-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-İ Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-İ Şühur			Sinîn-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-İ Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-İ Şühur
405	7	417	Şa`bân	1	1026	Eylül	17	446	2	459	Zilka`de	5	1067	Eylül	17
406	1	418	//	12	1027	//	17	447	3	460*	//	16	1068*	//	16
407	2	419*	//	23	1028*	//	16	448*	4	461	//	26	1069	//	16
408*	3	420	Ramazân	4	1029	//	16	449	6	462	Zilhicce	8	1070	//	17
409	5	421	//	16	1030	//	17	450	7	463*	//	19	1071	//	17
410	6	422*	//	27	1031	//	17	451	1	464	//	29	1072*	//	16
411	7	423	Şevvâl	7	1032*	//	16			465					
412*	1	424	//	18	1033	//	16	452*	2	466*	Muharrem	11	1073	//	16
413	3	425*	Zilka`de	1	1034	//	17	453	4	467	//	22	1074	//	17

414	4	426	//	11	1035	//	17	454	5	468*	Safer	3	1075	//	17
415	5	427*	//	22	1036*	//	16	455	6	469	//	13	1076*	//	16
416*	6	428	Zilhicce	2	1037	//	16	456*	7	470	//	24	1077	//	16
417	1	429	//	14	1038	//	17	457	2	471*	Rebi`ülevvel	7	1078	//	17
418	2	430*	//	25	1039	//	17	458	3	472	//	17	1079	//	17
		431						459	4	473	//	28	1080*	//	16
419	3	431	Muharrem	6	1040*	//	16	460*	5	474*	Rebi`üssâni	9	1081	//	16
420*	4	433*	//	17	1041	//	16	461	7	475	//	20	1082	//	17
421	6	434	//	28	1042	//	17	462	1	476*	Cemâziyelevvel	2	1083	//	17
422	7	435	Safer	9	1043	//	17	463	2	477	//	12	1084*	//	16
423	1	436*	//	20	1044*	//	16	464*	3	478	//	23	1085	//	16
424*	2	437	Rebi`ülevvel	1	1045	//	16	465	5	479*	Cemâziyelâhir	5	1086	//	17
425	4	438*	//	12	1046	//	17	466	6	480	//	16	1087	//	17
426	5	439	//	23	1047	//	17	467	7	481	//	26	1088*	//	16
427	6	440	Rebi`üssâni	4	1048*	//	16	468*	1	482*	Receb	8	1089	//	16
428*	7	441*	//	15	1049	//	16	469	3	483	//	19	1090	//	17
429	2	442	//	26	1050	//	17	470	4	484	//	20	1091	//	17
430	3	443	Cemâziyelevvel	8	1051	//	17	471	5	485*	Şa`bân	11	1092*	//	16
431	4	444*	//	19	1052*	//	16	472*	6	486	//	21	1093	//	16
432*	5	445	//	29	1053	//	16	473	1	487*	Ramazân	4	1094	//	17
433	7	446*	Cemâziyelâhir	11	1054	//	17	474	2	488	//	14	1095	//	17
434	1	447	//	21	1055	//	17	475	3	489	//	25	1096*	//	16
435	2	448	Receb	3	1056*	//	16	476*	4	490*	Şevvâl	6	1097	//	16
436*	3	449*	//	14	1057	//	16	477	6	491	//	17	1098	//	17
437	5	450	//	25	1058	//	17	478	7	492	//	28	1099	//	17
438	6	451	Şa`bân	6	1059	//	17	479	1	493*	Zilka`de	10	1100*	//	16
439	7	452*	//	17	1060*	//	16	480*	2	494	//	20	1101	//	16

440*	1	453	//	28	1061	//	16	481	4	495	Zilhicce	2	1102	//	17
441	3	454	Ramazân	10	1062	//	17	482	5	496*	//	13	1103	//	17
442	2	455*	//	21	1063	//	17	483	6	497	//	23	1104*	//	16
443	5	456	Şevvâl	1	1064*	//	16			498*					
444*	6	457*	//	12	1065	//	16	484*	7	499	Muharrem	4	1105	//	16
445	1	458	//	13	1066	//	17	485	2	500	//	16	1106	//	17

[30]

İ dâd-1 Sınn-ı Şemsîyye	Sınnın Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sınn-ı Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sınn-ı Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			İ dâd-1 Sınn-ı Şemsîyye	Sınnın Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sınn-ı Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sınn-ı Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sınn-ı Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sınn-ı Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sınn-ı Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sınn-ı Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
486	3	501*	Muharrem	27	1107	Eylül	17	527	4	543	Rebi'üssâni	28	1148*	Eylül	15
487	4	502	Safer	7	1108*	//	16	528*	5	544	Cemâziyelevvel	10	1149	//	15
488*	5	503	//	18	1109	//	16	529	7	545*	//	22	1150	//	16
489	7	504*	Rebi'ülevvel	1	1110	//	17	530	1	546	Cemâziyelâhir	2	1151	//	16
490	1	505	//	11	1111	//	17	531	2	547*	//	13	1152*	//	15
491	2	506*	//	22	1112*	//	16	532*	3	548	//	23	1153	//	15
492*	3	507	Rebi'üssâni	2	1113	//	16	533	5	549	Receb	6	1154	//	15
493	5	508	//	14	1114	//	17	534	6	550*	//	17	1155	//	15
494	6	509*	//	25	1115	//	17	535	7	551	//	28	1156*	//	16

495	7	510	Cemâziyelevvel	6	1116*	//	16	536*	1	552	Şa`bân	8	1157	//	16
496*	1	511	//	17	1117	//	16	537	3	553*	//	20	1158	//	15
497	3	512*	//	29	1118	//	17	538	4	554	Ramazân	1	1159	//	15
498	4	513	Cemâziyelâhir	9	1119	//	17	539	5	555	//	12	1160*	//	16
499	5	514	//	20	1120*	//	16	540*	6	556*	//	23	1161	//	16
500*	6	515*	Receb	2	1121	//	16	541	1	557	Şevvâl	4	1162	//	15
501	1	516	//	13	1122	//	17	542	2	558*	//	15	1163	//	15
502	2	517*	//	24	1123	//	17	543	3	559	//	25	1164*	//	16
503	3	518	Şa`bân	4	1124*	//	16	544*	4	560	Zilka`de	7	1165	//	16
504*	4	519	//	15	1125	//	16	545	6	561*	//	19	1166	//	15
505	6	520*	//	26	1126	//	17	546	7	562	//	29	1167	//	15
506	7	521	Ramazân	8	1127	//	17	547	1	563	Zilhicce	10	1168*	//	16
507	1	522	//	19	1128*	//	16	548*	2	564*	//	21	1169	//	16
508*	2	523*	//	20	1129	//	16			565					
509	4	524	Şevvâl	11	1130	//	17	549	4	566*	Muharrem	3	1170	//	16
510	5	525	//	22	1131	//	17	550	5	567	//	13	1171	//	16
511	6	526*	Zilka`de	4	1132*	//	16	551	6	568	//	24	1172*	//	15
512	7	527	//	14	1133	//	16	552*	7	569*	Safer	5	1173	//	15
513	1	528*	//	25	1134	//	16	553	2	570	//	16	1174	//	16
514	2	529	Zilhicce	5	1135	//	16	554	3	571	//	27	1175	//	16
515	3	530	//	16	1136*	//	15	555	4	572*	Rebi`üevvel	9	1176*	//	15
516*	4	531*	//	27	1137	//	15	556*	5	573	//	19	1177	//	15
		532						557	7	574	Rebi`üssâni	1	1178	//	16
517	6	533	Muharrem	9	1138	//	16	558	1	575*	//	12	1179	//	16
518	7	534*	//	20	1139	//	16	559	2	576	//	22	1180*	//	15
519	1	535	//	30	1140*	//	15	560*	3	577*	Cemâziyelevvel	4	1181	//	15
520*	2	536*	Safer	11	1141	//	15	561	5	578	//	15	1182	//	16

521	4	537	//	22	1142	//	16	562	6	579	//	26	1183	//	16
522	5	538	Rebi`ülevvel	4	1143	//	16	563	7	580*	Cemâziyelâhir	8	1184*	//	15
523	6	539*	//	15	1144*	//	15	564*	1	581	//	17	1185	//	15
524*	7	540	//	25	1145	//	15	565	3	582	//	29	1186	//	16
525	2	541	Rebi`üssâni	7	1146	//	16	566	4	583*	Receb	11	1187	//	16
526	3	542*	//	18	1147	//	16	567	5	584	//	21	1188*	//	15

[31]

İ`dâd-İ Sinîn-i Şemsîyye	Sinînin Dâhîl Olduğı Eyyâm-İ Hafta	Sinîn-i den Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			İ`dâd-İ Sinîn-i Şemsîyye	Sinînin Dâhîl Olduğı Eyyâm-İ Hafta	Sinîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-İ Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-İ Şühur			Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-İ Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-İ Şühur
568*	6	585	Şa`bân	2	1189	Eylül	15	609	2	627	Zilka`de	6	1230	Eylül	16
569	1	586*	//	14	1190	//	16	610	3	628	//	17	1231	//	16
570	2	587	//	24	1191	//	16	611	4	629*	//	28	1232*	//	15
571	3	588*	Ramazân	6	1192*	//	15	612*	5	630	Zilhicce	8	1233	//	15
572*	4	589	//	16	1193	//	15	613	7	631	//	20	1234	//	16
573	6	590	//	28	1194	//	16			632*					
574	7	591*	Şevvâl	9	1195	//	16	614	1	633	Muharrem	1	1235	//	16
575	1	592	//	19	1196*	//	15	615	2	634	//	12	1236*	//	15
576*	2	593	Zilka`de	1	1197	//	15	616*	3	635*	//	23	1237	//	15

577	4	594*	//	13	1198	//	16	617	5	636	Safer	4	1238	//	16
578	5	595	//	23	1199	//	16	618	6	637*	//	15	1239	//	16
579	6	596*	Zilhicce	4	1200*	//	15	619	7	638	//	25	1240*	//	15
580*	7	597	//	14	1201	//	15	620*	1	639	Rebi`ülevvel	8	1241	//	15
581	2	598	//	26	1202	//	16	621	3	640*	//	19	1242	//	16
		599*						622	4	641	Rebi`üssâni	29	1243		16
582	3	600	Muharrem	7	1203	//	16	623	5	642	//	10	1244*	//	15
583	4	601	//	18	1204*	//	15	624*	6	643*	//	21	1245	//	15
584*	5	602*	//	29	1205	//	15	625	1	644	Cemâziyelevvel	3	1246	//	16
585	7	603	Safer	10	1206	//	16	626	2	645	//	14	1247	//	16
586	1	604	//	21	1207	//	16	627	3	646*	//	25	1248*	//	15
587	2	605*	Rebi`ülevvel	3	1208*	//	15	628*	4	647	Cemâziyelâhir	5	1249	//	15
588*	3	606	//	15	1209	//	15	629	6	648*	//	16	1250	//	16
589	5	607*	//	25	1210		16	630	7	649	//	27	1251		16
590	6	608	Rebi`üssâni	5	1211	//	16	631	1	650	Receb	9	1252*	//	15
591	7	609	//	16	1212*	//	15	632*	2	651*	//	20	1253	//	15
592*	1	610*	//	27	1213	//	15	633	4	652	Şa`bân	1	1254	//	16
593	3	611	Cemâziyelevvel	9	1214	//	16	634	5	653	//	12	1255	//	16
594	4	612	//	20	1215	//	16	635	6	654*	//	23	1256*	//	15
595	5	613*	Cemâziyelâhir	1	1216*	//	15	636*	7	655	Ramazân	4	1257	//	15
596*	6	614	//	11	1217	//	15	637	2	656*	//	15	1258	//	16
597	1	615	//	23	1218	//	16	638	3	657	//	26	1259	//	16
598	2	616*	Receb	5	1219	//	16	639	4	658	Şevvâl	7	1260*	//	15
599	3	617	//	15	1220*	//	15	640	5	659*	//	18	1261	//	15
600*	4	618*	//	26	1221	//	15	641	6	660	//	28	1262	//	15
601	6	619	Şa`bân	7	1222	//	16	642	7	661	Zilka`de	10	1263	//	15
602	7	620	//	18	1223	//	16	643	1	662*	//	21	1264*	//	14

603	1	621*	Ramazân	29	1224*	//	15	644*	2	663	Zilhicce	1	1265	//	14
604*	2	622	//	10	1225	//	15	645	4	664	//	13	1266	//	15
605	4	623	//	21	1226	//	16	646	5	665*	//	24	1267	//	15
606	5	624*	Şevvâl	2	1227	//	16			666					
607	6	625	//	13	1228*	//	15	647	6	667*	Muharrem	5	1268*	//	14
608*	7	626*	//	24	1229	//	15	648*	7	668	//	15	1269	//	14

[32]

İ' dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			İ' dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Oldığı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinîn-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sinîn-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
649	2	669	Muharrem	27	1270	Eylül	15	690	4	711*	Cemâziyelevvel	1	1311	Eylül	15
650	3	670*	Safer	8	1271	//	15	691	5	712	//	11	1312*	//	14
651	4	671	//	18	1272*	//	14	692*	6	713	//	22	1313	//	14
652*	5	672	//	2+	1273	//	14	693	1	714*	Cemâziyelâhir	4	1314	//	15
653	7	673*	Rebi`ülevvel	12	1274	//	15	694	2	715	//	14	1315	//	15
654	1	674	//	22	1275	//	15	695	3	716*	//	25	1316*	//	14
655	2	675	Rebi`üssâni	3	1276*	//	14	696*	4	717	Receb	6	1317	//	14
656*	3	676*	//	15	1277	//	14	697	6	718	//	18	1318	//	15
657	5	677	//	25	1278	//	15	698	7	719*	//	29	1319	//	15

658	6	678*	Cemâziyelevvel	7	1279	//	15	699	1	720	Şa`bân	9	1320*	//	14
659	7	679	//	17	1280*	//	14	700*	2	721	//	20	1321	//	14
660*	1	680	//	28	1281	//	14	701	4	722*	Ramazân	3	1322	//	15
661	3	681*	Cemâziyelâhir	10	1282	//	15	702	5	723	//	13	1323	//	15
662	4	682	//	20	1283	//	15	703	6	724	//	24	1324*	//	14
663	5	683	Receb	2	1284*	//	14	704*	7	725*	Şevvâl	5	1325	//	14
664*	6	684*	//	13	1285	//	14	705	2	726	//	16	1326	//	15
665	1	685	//	24	1286	//	15	706	3	727*	//	27	1327	//	15
666	2	686*	Şa`bân	5	1287	//	15	707	4	728	Zilka`de	8	1328*	//	14
667	3	687	//	15	1288*	//	14	708*	5	729	//	19	1329	//	14
668*	4	688	//	26	1289	//	14	709	7	730*	Zilhicce	1	1330	//	15
669	6	689*	Ramazân	9	1290	//	15	710	1	731	//	11	1331	//	15
670	7	690	//	19	1291	//	15	711	2	732	//	22	1332*	//	14
671	1	691	//	20	1292*	//	14			733*					
672*	2	692*	Şevvâl	11	1293	//	14	712*	3	734	Muharrem	3	1333	//	14
673	4	693	//	22	1294	//	15	713	5	735	//	15	1334	//	15
674	5	694	Zilka`de	4	1295	//	15	714	6	736*	//	26	1335	//	15
675	6	695*	//	15	1296*	//	14	715	7	737	Safer	6	1336*	//	14
676*	7	696	//	25	1297	//	14	716*	1	738*	//	17	1337	//	14
677	2	697*	Zilhicce	7	1298	//	13	717	3	739	//	28	1338	//	15
678	3	698	//	17	1299	//	15	718	4	740	Rebi`ülevvel	10	1339	//	15
679	4	699	//	28	1300*	//	14	719	5	741*	//	21	1340*	//	14
		700*						720*	6	742	Rebi`üssâni	1	1341	//	14
680*	5	701	Muharrem	9	1301	//	14	721	7	743	//	13	1342	//	15
681	7	702	//	21	1302	//	15	722	2	744*	//	24	1343	//	15
682	1	703*	Safer	2	1303	//	15	723	3	745	Cemâziyelevvel	5	1344*	//	14
683	2	704	//	12	1304*	//	14	724*	4	746*	//	16	1345	//	14

684*	3	705	//	23	1305	//	14	725	6	747	//	27	1346	//	15
685	5	706*	Rebi`ülevvel	6	1306	//	15	726	7	748	Cemâziyelâhir	8	1347	//	15
686	6	707	//	16	1307	//	15	727	1	749*	//	19	1348*	//	14
687	7	708*	//	27	1308*	//	14	728*	2	750	//	29	1349	//	14
688*	1	709	Rebi`üssâni	7	1309	//	14	729	4	751	Receb	12	1350	//	15
689	3	710	//	19	1310	//	15	730	5	752*	//	23	1351	//	15

[33]¹⁵⁰

İ dâd-i Sınn-i Şemsîyye	Sınnin Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sınnin-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sınnin-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			İ dâd-i Sınn-i Şemsîyye	Sınnin Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sınnin-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sınnin-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sınnin-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sınnin-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sınnin-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sınnin-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
731	6	753	Şa`bân	3	1352*	Eylül	14	772*	7	795	Zilka`de	6	1393	Eylül	13
732*	7	754	//	14	1353	//	14	773	2	796*	//	18	1394	//	14
733	2	755*	//	26	1354	//	15	774	3	797	//	28	1395	//	14
734	3	756	Ramazân	7	1355	//	15	775	4	798*	Zilhicce	9	1396*	//	13
735	4	757*	//	18	1356*	//	14	776*	5	799	//	19	1397	//	13
736*	5	758	//	28	1357	//	14			800					
737	7	759	Şevvâl	10	1358	//	15	777	7	801*	Muharrem	2	1398	//	14

¹⁵⁰ NM * 5

738	1	760*	//	21	1359	//	15	778	1	802	//	12	1399	//	14
739	2	761	Zilka`de	2	1360*	//	14	779	2	803	//	23	1400*	//	13
740*	3	762	//	13	1361	//	14	780*	3	804*	Safer	4	1401	//	13
741	5	763*	//	25	1362	//	15	781	5	805	//	15	1402	//	14
742	6	764	Zilhicce	5	1363	//	15	782	6	806*	//	26	1403	//	14
743	7	765	//	16	1364*	//	14	783	7	807	Rebi`ülevvel	7	1404*	//	13
744*	1	766*	//	27	1365	//	14	784*	1	808	//	18	1405	//	13
		767						785	3	809*	//	30	1406	//	14
745	3	768*	Muharrem	9	1366	//	15	786	4	810	Rebi`üssâni	10	1407	//	14
746	4	769	//	19	1367	//	15	787	5	811	//	21	1408*	//	13
747	5	770	//	30	1368*	//	14	788*	6	812*	Cemâziyelevvel	3	1409	//	13
748*	6	771*	Safer	11	1369	//	14	789	1	813	//	14	1410	//	14
749	1	772	//	22	1370	//	15	790	2	814	//	25	1411	//	14
750	2	773	Rebi`ülevvel	4	1371	//	15	791	3	815*	Cemâziyelâhir	6	1412*	//	13
751	3	774*	//	15	1372*	//	14	792*	4	816	//	16	1413	//	13
752*	4	775	//	25	1373	//	14	793	6	817*	//	28	1414	//	14
753	6	776*	Rebi`üssâni	7	1374	//	15	794	7	818	Receb	9	1415	//	14
754	7	777	//	17	1375	//	15	795	1	819	//	20	1416*	//	13
755	1	778	//	28	1376*	//	14	796*	2	820*	Şa`bân	1	1417	//	13
756*	2	779*	Cemâziyelevvel	10	1377	//	14	797	4	821	//	12	1418	//	14
757	4	780	//	21	1378	//	15	798	5	822	//	23	1419	//	14
758	5	781	Cemâziyelâhir	2	1379	//	15	799	6	823*	Ramazân	5	1420*	//	13
759	6	782*	//	12	1380*	//	14	800*	7	824	//	15	1421	//	13
760*	7	783	//	23	1381	//	14	801	2	825	//	27	1422	//	14
761	2	784	Receb	6	1382	//	15	802	3	826*	Şevvâl	8	1423	//	14
762	3	785*	//	17	1383	//	15	803	4	827	//	17	1424*	//	13
763	4	786	//	27	1384*	//	14	804*	5	828*	//	29	1425	//	13

764*	5	787*	Şa`bân	8	1385	//	14	805	7	829	Zilka`de	11	1426	//	14
765	7	788	//	19	1386	//	15	806	1	830	//	22	1427	//	14
766	1	789	Ramazân	1	1387	//	15	807	2	831*	Zilhicce	3	1428*	//	13
767	2	790*	//	12	1388*	//	14	808*	3	832	//	13	1429	//	13
768	3	791	//	22	1389	//	14	809	5	833	//	25	1430	//	14
769	4	792	Şevvâl	3	1390	//	14			834*					
770	5	793*	//	14	1391	//	14	810	6	835	Muharrem	6	1431	//	14
771	6	794	//	24	1392*	//	13	811	7	836	//	17	1432*	//	13

[34]

İ`dâd-ı Sinin-i Şemsîyye	Sinin Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinin-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdîf Olan Seneler			Sinin-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdîf Olan Seneler			İ`dâd-ı Sinin-i Şemsîyye	Sinin Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinin-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdîf Olan Seneler			Sinin-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdîf Olan Seneler		
		Sinin-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinin-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sinin-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinin-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
812*	1	837	Muharrem	27	1433	Eylül	13	853	4	879	Rebi`üssâni	2	1474	Eylül	14
813	3	838	Safer	9	1434	//	14	854	5	880*	Cemâziyelevvel	12	1475	//	14
814	4	839*	//	20	1435	//	14	855	6	881	//	23	1476*	//	13
815	5	840	Rebi`ülevvel	1	1436*	//	13	856*	7	882	//	4	1477	//	13
816*	6	841	//	12	1437	//	13	857	2	883*	Cemâziyelâhir	16	1478	//	14
817	1	842*	//	24	1438	//	14	858	3	884	//	26	1479	//	14
818	2	843	Rebi`üssâni	4	1439	//	14	859	4	885	//	8	1480*	//	13
819	3	844	//	15	1440*	//	13	860*	5	886*	Receb	19	1481	//	13

820*	4	845*	//	26	1441	//	13	861	7	887	//	20	1482	//	14
821	6	846	Cemâziyelevvel	8	1442	//	14	862	1	888*	//	11	1483	//	14
822	7	847*	//	19	1443	//	14	863	2	889	Şa`ban	21	1484*	//	13
823	1	848	//	29	1444*	//	13	864*	3	890	//	3	1485	//	13
824*	2	849	Cemâziyelâhir	10	1445	//	13	865	5	891*	Ramazân	15	1486	//	14
825	4	850*	//	22	1446	//	14	866	6	892	//	25	1487	//	14
826	5	851	Receb	3	1447	//	14	867	7	893	//	6	1488*	//	13
827	6	852	//	14	1448*	//	13	868*	1	894*	Şevvâl	17	1489	//	13
828*	7	853*	//	25	1449	//	13	869	3	895	//	28	1490	//	14
829	2	854	Şa`bân	6	1450	//	14	870	4	896*	//	10	1491	//	14
830	3	855	//	17	1451	//	14	871	5	897	Zilkade	20	1492*	//	13
831	4	856*	//	28	1452*	//	13	872*	6	898	//	1	1493	//	13
832*	5	857	Ramazân	9	1453	//	13	873	1	899*	Zilhicce	13	1494	//	14
833	7	858*	//	21	1454	//	14	874	2	900	//	23	1495	//	14
834	1	859	Şevvâl	1	1455	//	14			901					
835	2	860	//	12	1456*	//	13	875	3	902*	Muharrem	5	1496*	//	13
836*	3	861*	//	23	1457	//	13	876*	4	903	//	15	1497	//	13
837	5	862	Zilka`de	5	1458	//	14	877	6	904	//	27	1498	//	14
838	6	863	//	16	1459	//	14	878	7	905*	//	8	1499	//	14
839	7	864*	//	27	1460*	//	13	879	1	906	Safer	18	1500*	//	13
840*	1	865	Zilhicce	7	1461	//	13	880*	2	907*	//	29	1501	//	13
841	3	866*	//	19	1462	//	14	881	4	908	//	11	1502	//	14
842	4	867	//	29	1463	//	14	882	5	909	Rebi`ülevvel	22	1503	//	14
		868						883	6	910*	//	3	1504*	//	13
843	5	869*	Muharrem	11	1464*	//	13	884*	7	911	Rebi`üssâni	13	1505	//	13
844*	6	870	//	22	1465	//	13	885	2	912	//	25	1506	//	14
845	1	871	Safer	3	1466	//	14	886	3	913*	//	8	1507	//	14

846	2	872*	//	14	1467	//	14	887	4	914	Cemâziyelevvel	17	1508*	//	13
847	3	873	//	24	1468*	//	13	888*	5	915	//	28	1509	//	13
848*	4	874	Rebi`ülevvel	6	1469	//	13	889	7	916*	//	10	1510	//	14
849	6	875	//	18	1470	//	14	890	1	917	Cemâziyelâhir	20	1511	//	14
850	7	876	//	28	1471	//	14	891	2	918*	//	2	1512*	//	13
851	1	877*	Rebi`üssâni	9	1472*	//	13	892*	3	919	Receb	12	1513	//	13
852*	2	878	//	19	1473	//	13	893	5	920	//	24	1514	//	14

[35]

İ-dâd-ı Sinin-i Şemsîyye	Sinin Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinin-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinin-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			İ-dâd-ı Sinin-i Şemsîyye	Sinin Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinin-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinin-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinin-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinin-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sinin-i Kameriyye	Şühur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinin-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
894	6	921*	Şa`bân	5	1515	Eylül	14	935	7	963	Zilka`de	7	1556*	Eylül	12
895	7	922	//	15	1516*	//	13	936*	1	964	//	18	1557	//	12
896	1	923	//	26	1517	//	13	937	3	965*	//	20	1558	//	13
897	2	924*	Ramazân	8	1518	//	13	938	4	966	Zilhicce	10	1559	//	13
898	3	925	//	18	1519	//	13	939	5	967*	//	21	1560*	//	12
899	4	926*	//	29	1520*	//	12			968					
900*	5	927	Şevvâl	9	1521	//	12	940*	6	969	Muharrem	2	1561	//	12
901	7	928	//	21	1522	//	13	941	1	970*	//	14	1562	//	13

92	1	929*	Zilka`de	3	1523	//	13	942	2	971	//	24	1563	//	13
903	2	930	//	13	1524*	//	12	943	3	972	Safer	5	1564*	//	12
904*	3	931	//	24	1525	//	12	944*	4	973*	//	16	1565	//	12
905	5	932*	Zilhicce	6	1526	//	13	945	6	974	//	27	1566	//	13
906	6	933	//	16	1527	//	13	946	7	975	Rebi`ülevvel	9	1567	//	13
907	7	934	//	27	1528*	//	12	947	1	976*	//	20	1568*	//	12
		935*				//		948*	2	977	//	30	1569	//	12
908*	1	936	Muharrem	8	1529	//	12	949	4	978*	Rebi`üssâni	11	1570	//	13
909	3	937*	//	20	1530	//	13	950	5	979	//	22	1571	//	13
910	4	938	//	30	1531	//	13	951	6	980	Cemâziyelevvel	4	1572*	//	12
911	5	939	Safer	11	1532*	//	12	952*	7	981*	//	15	1573	//	12
912*	6	940*	//	22	1533	//	12	953	2	982	//	26	1574	//	13
913	1	941	Rebi`ülevvel	4	1534	//	13	954	3	983	Cemâziyelâhir	7	1575	//	13
914	2	942	//	15	1535	//	13	955	4	984*	//	18	1576*	//	12
915	3	943*	//	26	1536*	//	12	956*	5	985	//	28	1577	//	12
916*	4	944	Rebi`üssâni	6	1537	//	12	957	7	986*	Receb	11	1578	//	13
917	6	945	//	18	1538	//	13	958	1	987	//	21	1579	//	13
918	7	946*	//	29	1539	//	13	959	2	988	Şa`bân	2	1580*	//	12
919	1	947	Cemâziyelevvel	10	1540*	//	12	960*	3	989*	//	13	1581	//	12
920*	2	948*	//	21	1541	//	12	961	5	990	//	24	1582	//	23
921	4	949	Cemâziyelâhir	2	1542	//	13						Graguvâr tarzı		
922	5	950	//	13	1543	//	13	962	6	991	Ramazân	6	1583	//	23
923	6	951*	//	24	1544	//	12	963	7	992*	//	17	1584*	//	22
924*	7	952	Receb	5	1545	//	12	964*	1	993	//	27	1585	//	22
925	2	953	//	17	1546	//	13	965	3	994	Şevvâl	9	1586	//	23
926	3	954*	//	28	1547	//	13	966	4	995*	//	20	1587	//	23
927	4	955	Şa`bân	8	1548*	//	12	967	5	996	Zilka`de	1	1588*	//	22

928*	5	956*	//	19	1549	//	12	968*	6	997*	//	12	1589	//	22
929	7	957	Ramazân	1	1550	//	13	969	1	998	//	23	1590	//	23
930	1	958	//	12	1551	//	13	970	2	999	Zilhicce	4	1591	//	23
931	2	959*	//	23	1552*	//	12	971	3	1000*	//	15	1592*	//	22
932*	3	960	Şevvâl	3	1553	//	12	972*	4	1001	//	25	1593	//	22
933	5	961	//	15	1554	//	13			1002				//	
934	6	962*	//	26	1555	//	13	973	6	1003*	Muharrem	8	1594	//	23

[36]

İ dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			İ dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur			Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
974	7	1004	Muharrem	18	1595	Eylül	23	1015	2	1046	Rebi`üssâni	21	1236*	Eylül	22
975	1	1005	//	29	1596*	//	22	1016*	3	1047	Cemâziyelevvel	2	1237	//	22
976*	2	1006*	Safer	10	1597	//	22	1017	5	1048	//	14	1238	//	23
977	4	1007	//	21	1598	//	23	1018	6	1049*	//	25	1239	//	23
978	5	1008*	Rebi`ülevvel	2	1599	//	23	1019	7	1050	Cemâziyelâhir	5	1240*	//	22
979	6	1009	//	13	1600*	//	22	1020*	1	1051	//	16	1241	//	22
780*	7	1010	//	24	1601	//	22	1021	3	1052*	//	28	1242	//	23
981	2	1011*	Rebi`üssâni	6	1602	//	23	1022	4	1053	Receb	9	1243	//	23
982	3	1012	//	16	1603	//	23	1023	5	1054	//	20	1244*	//	22

983	4	1013	//	27	1604*	//	22	1024	6	1055*	Şa`bân	1	1245	//	22
984*	5	1014*	Cemâziyelevvel	9	1605	//	22	1025	7	1056	//	11	1246	//	23
985	7	1015	//	19	1606	//	23	1026	1	1057*	//	22	1247	//	23
986	1	1016*	Cemâziyelâhir	1	1607	//	23	1027	2	1058	Ramazân	3	1248*	//	22
987	2	1017	//	11	1608*	//	22	1028*	3	1059	//	14	1249	//	22
988*	3	1018	//	22	1609	//	22	1029	5	1060*	//	26	1250	//	23
989	5	1019*	Receb	5	1610	//	23	1030	6	1061	Şevvâl	6	1251	//	23
990	6	1020	//	15	1611	//	23	1031	7	1062	//	17	1252*	//	22
991	7	1021	//	26	1612*	//	22	1032*	1	1063*	//	28	1253	//	22
992*	1	1022*	Şa`bân	7	1613	//	22	1033	3	1064	Zilka`de	10	1254	//	23
993	3	1023	//	19	1614	//	23	1034	4	1065	//	21	1255	//	23
994	4	1024	//	29	1615	//	23	1035	5	1066*	Zilhicce	2	1256*	//	22
995	5	1025*	Ramazân	11	1616*	//	22	1036*	6	1067	//	12	1257	//	22
996*	6	1026	//	21	1617	//	22	1037	1	1068*	//	24	1258	//	23
997	1	1027	Şevvâl	2	1618	//	23			1069				//	
998	2	1028	//	13	1619	//	23	1038	2	1070	Muharrem	5	1259	//	23
999	3	1029	//	24	1620*	//	22	1039	3	1071*	//	16	1260*	//	21
1000*	4	1030*	Zilka`de	6	1621	//	22	1040*	4	1072	//	26	1261	//	21
1001	6	1031	//	17	1622	//	23	1041	6	1073	Safer	8	1262	//	22
1002	7	1032	//	28	1623	//	23	1042	7	1074*	//	19	1263	//	22
1003	1	1033*	Zilhicce	9	1624*	//	22	1043	1	1075	//	29	1264*	//	21
1004*	2	1034	//	19	1625	//	22	1044*	2	1076*	Rebi`ülevvel	3	1265	//	21
		1035						1045	4	1077	//	22	1266		22
1005	4	1036*	Muharrem	2	1626	//	23	1046	5	1078	Rebi`üssâni	3	1267	//	22
1006	5	1037	//	12	1627	//	23	1047	6	1079*	//	14	1268*	//	21
1007	6	1038*	//	23	1628*	//	22	1048*	7	1080	//	24	1269	//	21
1008*	7	1039	Safer	3	1629	//	22	1049	2	1081	Cemâziyelevvel	7	1270	//	22

1009	2	1040	//	15	1630	//	23	1050	3	1082*	//	18	1271	//	22
1010	3	1041*	//	26	1631	//	23	1051	4	1083	//	28	1272*	//	21
1011	4	1042	Rebi`ülevvel	7	1632*	//	22	1052*	5	1084	Cemâziyelâhir	9	1273	//	21
1012*	5	1043	//	18	1633	//	22	1053	7	1085*	//	21	1274	//	22
1013	7	1044*	//	20	1634	//	23	1054	1	1086	Receb	2	1275	//	22
1014	1	1045	Rebi`üssâni	10	1635	//	23	1055	2	1087*	//	13	1276*	//	21

[37]

İ`dâd-İ Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			İ`dâd-İ Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğı Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kameriyyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicriyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinîn-i Kameriyye	Şûhur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Şûhur	Sinîn-i Milâdiye	Şûhur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şûhur			Sinîn-i Kameriyye	Şûhur-u Kameriyye	Eyyâm-ı Şûhur	Sinîn-i Milâdiye	Şûhur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şûhur
1056*	3	1088	Receb	23	1677	Eylül	21	1097	6	1130	Şevvâl	28	1718	Eylül	23
1057	5	1089	Şab`ân	5	1678	//	22	1098	7	1131*	Zilka`de	9	1719	//	23
1058	6	1090*	//	16	1679	//	22	1099	1	1132	//	19	1720*	//	22
1059	7	1091	//	26	1680*	//	21	1100*	2	1133	//	30	1721	//	22
1060*	1	1092	Ramazân	8	1681	//	21	1101	4	1134*	Zilhicce	12	1722	//	23
1061	3	1093*	//	20	1682	//	22	1102	5	1135	//	22	1723	//	23
1062	4	1094	//	30	1683	//	22			1136*					
1063	5	1095	Şevvâl	11	1684*	//	21	1103	6	1137	Muharrem	3	1724*	//	22
1064*	6	1096*	//	22	1685	//	21	1104*	7	1138	//	14	1725	//	22

1065	1	1097	Zilka`de	4	1686	//	22	1105	2	1139*	//	26	1726	//	23
1066	2	1098*	//	15	1687	//	22	1106	3	1140	Safer	6	1727	//	23
1067	3	1099	//	25	1688*	//	21	1107	4	1141	//	17	1728*	//	22
1068*	4	1100	Zilhicce	6	1689	//	21	1108*	5	1142*	//	28	1729	//	22
1069	6	1101*	//	18	1690	//	22	1109	7	1143	Rebi`ülevvel	10	1730	//	23
1070	7	1102	//	28	1691	//	22	1110	1	1144	//	21	1731	//	23
		1103						1111	2	1145*	Rebi`üssâni	2	1732*	//	22
1071	1	1104*	Muharrem	10	1692*	//	21	1112*	3	1146	//	12	1733	//	22
1072*	2	1105	//	20	1693	//	21	1113	5	1147*	//	24	1734	//	23
1073	4	1106*	Safer	2	1694	//	22	1114	6	1148	Cemâziyelevvel	5	1735	//	23
1074	5	1107	//	12	1695	//	22	1115	7	1149	//	16	1736*	//	22
1075	6	1108	//	23	1696*	//	21	1116*	1	1150*	//	27	1737	//	22
1076*	7	1109*	Rebi`ülevvel	5	1697	//	21	1117	3	1151	Cemâziyelâhir	8	1738	//	23
1077	2	1110	//	16	1698	//	22	1118	4	1152	//	19	1739	//	23
1078	3	1111	//	27	1699	//	22	1119	5	1153*	Receb	1	1740*	//	22
1079	4	1112*	Rebi`üssâni	8	1700*	//	22	1120*	6	1154	//	11	1741	//	22
1080*	5	1113	//	18	1701	//	22	1121	1	1155	//	23	1742	//	23
1081	7	1114	//	29	1702	//	23	1122	2	1156*	Şa`bân	4	1743	//	23
1082	1	1115*	Cemâziyelevvel	22	1703	//	23	1123	3	1157	//	14	1744*	//	22
1083	2	1116	//	22	1704*	//	22	1124*	4	1158*	//	25	1745	//	22
1084*	3	1117*	Cemâziyelâhir	3	1705	//	22	1125	6	1159	Ramazân	7	1746	//	23
1085	5	1118	//	14	1706	//	23	1126	7	1160	//	18	1747	//	23
1086	6	1119	//	25	1707	//	23	1127	1	1161*	//	29	1748*	//	22
1087	7	1120*	Receb	7	1708*		22	1128*	2	1162	Şevvâl	9	1749	//	22
1088*	1	1121	//	17	1709	//	22	1129	4	1163	//	21	1750	//	23
1089	3	1122	//	29	1710	//	23	1130	5	1164*	Zilka`de	3	1751	//	23
1090	4	1123*	Şa`bân	10	1711	//	23	1131	6	1165	//	13	1752*	//	22

1091	5	1124	//	20	1712*	//	22	1132*	7	1166*	//	24	1753	//	22
1092*	6	1125	Ramazân	2	1713	//	22	1133	2	1167	Zilhicce	5	1754	//	23
1093	1	1126*	//	14	1714	//	23	1134	3	1168	//	16	1755	//	23
1094	2	1127	//	24	1715	//	23	1135	4	1169*	//	27	1756*	//	22
1095	3	1128*	Şevvâl	5	1716*	//	22			1170					
1096*	4	1129	//	15	1717	//	22	1136*	5	1171	Muharrem	8	1757	//	23

[38]

İ' dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdîf Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdîf Olan Seneler			İ' dâd-ı Sinîn-i Şemsîyye	Sinîn Dâhil Olduğu Eyyâm-ı Hafta	Sinîn-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdîf Olan Seneler			Sinîn-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdîf Olan Seneler		
		Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sinîn-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinîn-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
1137	7	1172*	Muharrem	20	1758	Eylül	23	1178	1	1214	Rebi'üssâni	21	1799	Eylül	22
1138	1	1173	//	30	1759	//	23	1179	2	1215	Cemâziyelevvel	3	1800	//	22
1139	2	1174	Safer	11	1760*	//	22	1180*	3	1216*	//	14	1801	//	22
1140*	3	1175*	//	22	1761	//	22	1181	5	1217	//	25	1802	//	23
1141	5	1176	Rebi'ülevvel	4	1762	//	23	1182	6	1218*	Cemâziyelâhir	6	1803	//	23
1142	6	1177*	//	15	1763	//	23	1183	7	1219	//	16	1804*	//	22
1143	7	1178	//	25	1764*	//	22	1184*	1	1220	//	27	1805	//	22
1144*	1	1179	Rebi'üssâni	6	1765	//	22	1185	3	1221*	Receb	10	1806	//	23
1145	3	1180*	//	18	1766	//	23	1186	4	1222	//	20	1807	//	23

1146	4	1181	//	28	1767	//	23	1187	5	1223	Şa`bân	1	1808*	//	22
1147	5	1182	Cemâziyelevvel	10	1768*	//	22	1188*	6	1224*	//	12	1809	//	22
1148*	6	1183*	//	21	1769	//	22	1189	1	1225	//	23	1810	//	23
1149	1	1184	Cemâziyelâhir	22	1770	//	23	1190	2	1226*	Ramazân	5	1811	//	23
1150	2	1185	//	13	1771	//	23	1191	3	1227	//	15	1812*	//	22
1151	3	1186*	//	24	1772*	//	22	1192*	4	1228	//	26	1813	//	22
1152	4	1187	Receb	5	1773	//	22	1193	6	1229*	Şevvâl	7	1814	//	23
1153	5	1188*	//	16	1774	//	23	1194	7	1230	//	18	1815	//	23
1154	6	1189	//	26	1775	//	23	1195	1	1231	//	29	1816*	//	22
1155	7	1190	Şa`bân	7	1776*	//	21	1196*	2	1232*	Zilka`de	11	1817	//	22
1156*	1	1191*	//	18	1777	//	21	1197	4	1233	//	22	1818	//	23
1157	3	1192	//	29	1778	//	22	1198	5	1234	Zilhicce	3	1819	//	23
1158	4	1193	Ramazân	11	1779	//	22	1199	6	1235*	//	14	1820*	//	22
1159	5	1194*	//	22	1780*	//	21	1200*	7	1236	//	24	1821	//	22
1160*	6	1195	Şevvâl	2	1781	//	21			1237*					
1161	1	1196*	//	14	1782	//	22	1201	2	1238	Muharrem	6	1822	//	23
1162	2	1197	//	24	1783	//	22	1202	3	1239	//	17	1823	//	23
1163	3	1198	Zilka`de	6	1784*	//	21	1203	4	1240*	//	28	1824*	//	22
1164*	4	1199*	//	17	1785	//	21	1204*	5	1241	Safer	8	1825	//	22
1165	6	1200	//	28	1786	//	22	1205	7	1242	//	20	1826	//	23
1166	7	1201	Zilhicce	9	1787*	//	22	1206	1	1243*	Rebi`ülevvel	2	1827	//	23
1167	1	1202*	//	20	1788	//	21	1207	2	1244	//	12	1828*	//	22
		1203				//		1208*	3	1245	//	23	1829	//	22
1168*	2	1204	Muharrem	1	1789	//	21	1209	5	1246*	Rebi`üssâni	5	1830	//	23
1169	4	1205*	//	13	1790	//	22	1210	6	1247	//	15	1831	//	23
1170	5	1206	//	23	1791	//	22	1211	7	1248*	//	26	1832*	//	22
1171	6	1207*	Safer	4	1792*	//	21	1212*	1	1249	Cemâziyelevvel	7	1833	//	22

1172*	7	1208	//	14	1793	//	21	1213	3	1250	//	18	1834	//	23
1173	2	1209	//	26	1794	//	22	1214	4	1251*	//	30	1835	//	23
1174	3	1210*	Rebi`ülevvel	8	1795	//	22	1215	5	1252	Cemâziyelâhir	10	1836*	//	22
1175	4	1211	//	18	1796*	//	21	1216*	6	1253	//	21	1837	//	22
1176*	5	1212	//	29	1797		21	1217	1	1254*	Receb	4	1838	//	23
1177	7	1213*	Rebi`üssâni	11	1798	//	22	1218	2	1255	//	14	1839	//	23

[39]

İ dâd-ı Sinin-i Şemsîyye	Sininin Dâhil Olduğu Eyyâm-ı	Sinin-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinin-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			İ dâd-ı Sinin-i Şemsîyye	Sininin Dâhil Olduğu Eyyâm-ı	Sinin-i Kamerîyyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler			Sinin-i Milâdiyeden Târih-i Şemsî-i Hicrîyye Müsâdif Olan Seneler		
		Sinin-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinin-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur			Sinin-i Kamerîyye	Şühur-u Kamerîyye	Eyyâm-ı Şühur	Sinin-i Milâdiye	Şühur-u Milâdiye	Eyyâm-ı Şühur
1219	3	1256*	Receb	25	1840*	Eylül	22	1260*	5	1298	Şevvâl	27	1881	Eylül	22
1220*	4	1257	Şa`bân	5	1841	//	22	1261	7	1299	Zilka`de	10	1882	//	23
1221	6	1258	//	17	1842	//	23	1262	1	1300*	//	21	1883	//	23
1222	7	1259*	//	28	1843	//	23	1263	2	1301	Zilhicce	1	1884*	//	22
1223	1	1260	Ramazân	9	1844*	//	22	1264*	3	1302*	//	12	1885	//	22
1224*	2	1261	//	20	1845	//	22	1265	5	1303	//	24	1886	//	23
1225	4	1262*	Şevâl	2	1846	//	23			1304					
1226	5	1263	//	12	1847	//	23	1266	6	1305	Muharrem	5	1887	//	23
1227	6	1264	//	23	1848*	//	22	1267	7	1306*	//	16	1888*	//	22
1228*	7	1265*	Zilka`de	5	1489	//	22	1268*	1	1307	//	26	1889	//	22

1229	2	1266	//	16	1850	//	23	1269	3	1308*	Safer	8	1890	//	23
1230	3	1267*	//	27	1851	//	23	1270	4	1309	//	18	1891	//	23
1231	4	1268	Zilhicce	7	1852*	//	22	1271	5	1310	//	29	1892*	//	22
1232*	5	1269	//	18	1853	//	22	1272*	6	1311*	Rebi`ülevvel	11	1893	//	22
1233	7	1270*	//	30	1854	//	23	1273	1	1312	//	21	1894	//	23
		1271						1274	2	1313	Rebi`üssâni	3	1895	//	23
1234	1	1272	Muharrem	11	1855	//	23	1275	3	1314*	//	14	1896*	//	22
1235	2	1273*	//	22	1856*	//	22	1276*	4	1315	//	24	1897	//	22
1236*	3	1274	Safer	2	1857	//	22	1277	6	1316*	Cemâziyelevvel	7	1898	//	23
1237	5	1275	//	14	1858	//	23	1278	7	1317	//	17	1899	//	23
1238	6	1276*	//	25	1859	//	23	1279	1	1318	//	28	1900*	//	22
1239	7	1277	Rebi`ülevvel	6	1860*	//	22	1280	2	1319*	Cemâziyelâhir	9	1901	//	22
1240*	1	1278*	//	17	1861	//	22	1281	3	1320	//	19	1902	//	23
1241	3	1279	//	28	1862	//	23	1282	4	1321	Receb	1	1903	//	23
1242	4	1280	Rebi`üssâni	9	1863	//	23	1283	5	1322*	//	12	1904*	//	22
1243	5	1281*	//	20	1864*	//	22	1284*	6	1323	//	22	1905	//	22
1244*	6	1282	Cemâziyelevvel	1	1865	//	22	1285	1	1324	Şa`bân	4	1906	//	23
1245	1	1283	//	13	1866	//	23	1286	2	1325*	//	15	1907	//	23
1246	2	1284*	//	24	1867	//	23	1287	3	1326	//	25	1908*	//	22
1247	3	1285	Cemâziyelâhir	4	1868*	//	22	1288*	4	1327*	Ramazân	7	1909	//	22
1248*	4	1286*	//	15	1869	//	22	1289	6	1328	//	18	1910	//	23
1249	6	1287	//	26	1870	//	23	1290	7	1329	//	29	1911	//	23
1250	7	1288	Receb	8	1871	//	23	1291	1	1330*	Şevvâl	10	1912*	//	22
1251	1	1289*	//	19	1872*	//	22	1292*	2	1331	//	20	1913	//	22
1252*	2	1290	//	29	1873	//	22	1293	4	1332	Zilka`de	3	1914	//	23
1253	4	1291	Şa`bân	11	1874	//	23	1294	5	1333*	//	14	1915	//	23
1254	5	1292*	//	22	1875	//	23	1295	6	1334	//	24	1916*	//	22
1255	6	1293	Ramazân	3	1876*	//	22	1296*	7	1335	Zilhicce	5	1917	//	22

1256*	7	1294	//	14	1877	//	22	1297	2	1336*	//	17	1918	//	23
1257	2	1295*	//	26	1878	//	23	1298	3	1337	//	27	1919	//	23
1258	3	1296	Şevvâl	6	1879	//	23			1338*					
1259	4	1297*	//	17	1880	//	22	1299	4	1339	Muharrem	8	1920*	//	22

[40] Meslek-i Şemsîyye-i Teşkil İden Seyyârat

♀	Utârid	Havi	Şemsde	87		Gün	23	Sâa`td	} Bir devir icrâ ider
♁	Zühre	//	//	224		//	17	//	
♁	Arz	//	//	265		//	5	//	
♂	Merih	//	//	1 sene 231		//	17	//	

Merih ile muşterî arasında birtâkım seyyârat-i sağire vâdır ki bunlardan bu seneye kadar 312` aded keşf olunmuşdur. Bu seyyârelerin müddet-i devri ise ¼ ile ¼ 7 sene ârasındadır.

♁	Muşterî	Havi	Şemsde	11	314	Gün	20	Sâa`t	} Bir devir icrâ ider
♁	Zuhal	//	//	29	166	//	23	//	
♁	Urânüs		//	84	5	//	20	//	
♁	Nebtün		//	164	285	//	00	//	
♁	Kamer-i küre-i arzın etrafında			27		//	8	//	

● Şems Kendi Mühründe 25 Gün ve Yedi Sâa`td Bir Kere İcrâ-yı Devir İder

Beher Şehr-i Şemsîde Günlerin Mikdâr-ı İmtidâd ve Tenâkkusunu Mübeyyen Takvim-i Dâimidir.

İmtidâd

Kânun-i sâlide	1	Sâa`'t	2 dakika	} İmtidâd ider
Şubâtda	1	//	32 //	
Mârtda	1	//	50 //	
Nisânda	1	//	27 //	
Mâyısdâ	1	//	4 //	
Hazirânın 2'sine kadar	1	Sâa`'t	15 //	

Tenâkkus

Hazirânın 2'sinden nihâyetine kadar	0	Sâa`'t	2 dakika	} Tenâkus ider
Temmuzda	1	//	28 //	
Âğustosta	1	//	32 //	
Eylülde	1	//	41 //	
Teşrin-i evvelde	1	//	42 //	
Teşrin-i sâniyede	1	//	16 //	

Kânun-i evvelin 21'inci gününe kadar 18 dakika tenâkus, ve 21'inden nihâyetine kadar 5 dakika imtidâd ider.

Erbâb-ı Zirâa'te Göre Mebadi'-i

Fusul

Bulduğumuz iklime göre mevâsim-i erbâ-i zirâa't ve felâhat-ı mevâsim istilâhiyeye takdim ider; meselâ:

İlk bahâr, şubâtın onundan – yâz faslı, mâyısın 13'ünden – güz faslı. Âğustosun 12'sinden – kış faslı dahi teşrin-i sânisinin 11'inci gününden başlâr.

İşte mevâsim-i hakikiye ile mevâsim-i zirâa't arasında hemân her bir fasıl, birer âya yakın bir tefâvüt-ü irâe idiyor. Bunu umumen erbâb-ı zirâa't bilir. Çünkü köylünün takvimi âbâ ve ecdâdın eserine iktifâdan ve ta'bir-i âhirle i'dâd-ı ruz Hızır-ı ruz-u kâsımî şimârdan ibâretidir.

Ezmine-i Muhtelif-i Hasâd

Uruz-u küreye nazaran memâlik-i muhtelifede mevâsimin zamân-ı hulûlü nasıl tefâvüt iderse, ezmine-i hasâdın dahi muhtelif vakitlere tesâdüf itmesi tabii'dir. Bu bâbda mahsulât-ı sâireye misâl olmak üzere yalnız buğdây mahsulünün memâlik-i muhtelifeye göre tahlif iden mevsim hasâdı vech-i âti üzeredir:

Avusturâlyâ, Yeni Zelânda, Şili ülkesinin kısm-ı a'zimiyle Arjântin Cumhuriyeti'nin ba'zı taraflarında kânun-i sânide.

Hindistân-ı Şarkî'de vakt-i hasâd şubâtta bedâ iderek mârtda nihâyet bulmak üzere şimâle doğru mümted olur.

Meksikâ, Mısır, İrân ve Suriye sevâhilinde nisânda bedâ eyler.

Çin, Çâpon, Tunus, Cezâyir, Fâs ve Teksâs'da mâyıs ibtidâsında başlâr.

Kâliforniyâ, İspânya, Portugâl, İtalyâ ve Yunânistân ve Siçilyâ ile Frânsa'nın ve Ânâdolu'nun ba'zı eyâlet-i cenubîyesinde hazirânda.

Frânsa'nın kısm-ı mutâbakiyesiyle, Âvusturya ve Macâristân ve Memâlik-i Osmâniye'nin Rumeli kıta'sında ve Rusya'nın eyâlet-i cenubîyesinde ve Âmerikâ cemâhir-i müttefikasının kısm-ı a'ziminde temmuzda.

Memâlik-i Osmâniye'den muvakkaten Âvusturyâ idâresine geçen Bosna ve Hersek'de Belçikâ ve Flemenk ve Dânimârka ve Âlmânya'da ve Âmerikâ'nın Nivyork taraflarında âğustosda.

İskoçyâ, İsveç, ve Kanâda ile Rusya'nın kısm-ı a'ziminde eylül ayında.

Rusya'nın en ziyâde nokta-i şimâlîyeye karib bulunân eyâletlerinde ve Finmârk'da mevsim-i hasad âncak teşrin-i evvelde başlâr.

Binâenaleyh bilâd-ı arzda senede buğdây mahsulü alınmâyân yalnız teşrin-i sâni ile kânun âyaları kâliyor.

[41] Meteoroloji. Ya`ni Ahvâli-i Havâiyye¹⁵¹

Yirmi Senelik Tecrübeden İstihsâl Olunân Rasadâta Nazarân İstânbul'un

İnkılâbât-ı Havâiyyesinin Mikdâr-ı Vusta-i Seneviyesi

İrtifâ`-i mizânü'l havâ	½ 76	Kâr yağân günler	14
Derece-i hâralet	¾ 1		
Milimetre hesâbıyla irtifâ`-i matar	⅛ 71	Rutubetli eyyâm	70
'Aded-i eyyâm-ı matar	83	Poyrâz esdiği günler	143
Furtunalı günler	15	Lodos esdiği günler	122

---

¹⁵¹ N M * 6

İstanbul'un Hesâb-ı Vusta Üzere Bir Senelik İnkılâbât-ı Havâiyyesinin Nâtık Cedveldir^[1]

Evsâf-ı İnkılâbât-ı Havâ'i	Eylül	Teşrin-i Evvel	Teşrin-i Sâni	Kânun-i Evvel	Kânun-i Sâni	Şubât	Mârt	Nisân	Mâyıs	Hâziran	Temmuz	Âgustos	Mikdar-ı Senevisi
Poyrâz Estdiği Günler	23	20	17	16	20	18	18	19	18	20	26	27	342
Lodos	7	11	13	15	11	10	13	11	13	10	5	4	122
Yâğmurlu Günler	6	7	10	11	9	6	9	7	6	5	4	4	84
Fırtınalı Günler	2	1	1	3	2	4	2	1					16
Kârlı Günler				2	4	5	3						14
Mevsim İtibâriyle Eyyâm-ı Bârân	Mevsim-i harifde 23 gün			Mevsim-i şitâda 26 gün			Mevsim-i bahârda 22 gün			Mevsim-i sayfda 14 gün			
Mevsim İtibâriyle Poyrâz Estdiği Günler	60 gün			54 gün			55 gün			73 gün			
Mevsim İtibâriyle Lodos Estdiği Günler	21 gün			26 gün			36 gün			19 gün			
Mevsim İtibâriyle Rutubet-i Vasatiye	71			68			68			61 gün			

^[1]Rasadhânenin inkılâbât-ı havâ'ie cedvellerinden hülâsâ idilmiştir.

İstânbul'da Sâa` t-i Vakt-i Zevâlde (Ya` ni 12) de İken Memâlik-i Âtiyede Mikdârı

Kostantiniyye
Sâa` t 12
 İskenderiye'de 12'yi
 2 dakika geçiyor.
 Petersburg'da 12'yi
 23 dakika geçiyor.
 Dimaşk şehrinde
 öğleden sonra bire 10 vâr.
 Moskova'da öğleden
 sonra biri 3 geçiyor.
 Zengibâr'da öğleden
 sonra biri 7 geçiyor.
 Medine-i
 Münevvere'de öğleden
 sonra biri 10 geçiyor.
 Ejderhân'da öğleden
 sonra biri 45 geçiyor.
 Tahrân'da öğleden
 sonra ikiye 4 vâr.
 Buhârâ'da öğleden
 sonra üçe 18 vâr.
 Sibiryâ'da kâin
 Tobolsk şehrinde öğleden
 sonra üçü 1 geçiyor.
 Bumbây'da öğleden
 sonra üçü 18 geçiyor.
 Bender Buşir'de
 öğleden sonra dörde 18 vâr.
 Bâtâviye (Câva
 Âdası'nda) öğleden sonra
 beş buçuğu 9 geçiyor.
 Peking (Çây-ı Taht-ı
 Çin) 6'yı 17 geçiyor.
 Sidney
 (Âvustrâlyâ'da) 8 buçuğa 9
 vâr.

Meksiko nisf-ül
 leylden sonra 4'e 10 vâr.
 Pânâmâ'da nisf-ül
 leylden beşi 18 geçiyor.
 Vaşington kezâ beş
 buçuğa 2 vâr.
 Filâdelfiyâ'da kezâ
 beş buçuğa 3 vâr.
 Nivyork beş buçuğu 2
 geçiyor.
 Porto Riko 6'yı 6
 geçiyor. (Sabâh)
 Viyo Jâniro
 (Brezilyâ) sabâh 7 buçuğu
 dokuz geçiyor.
 Lizbon ona 6 vâr.
 (Sabâh)
 Dublin (İrlânda) 10'u
 3 geçiyor.
 Mâdrid 10 çâryek
 geçiyor.
 Londra 10 buçuğa 4
 vâr. (Gündüz)
 Pâris 10 buçuk.
 Cezâyir 11'e 20 vâr.
 (Gündüz)
 Jenev (İsviçre) 11'e 8
 vâr.
 Româ 11'i 18 geçiyor.
 (Gündüz)
 Berlin 11'i 24
 geçiyor.
 Viyâna 11 buçuğu 6
 geçiyor.
 İstokolm 11 buçuğu
 12 geçiyor.

Ümid Burnu 12'ye
 (öğleye) 14.
 Vârşavyâ 12'ye 13
 vâr.
 Âtina 12'yi 19
 geçiyor.
 Bükreş 12'yi 19
 geçiyor.

[42] Ta`yin-i Medhal-i Sâl
Sene-i Hicrîyye-i Kamerîyyenin Medhalini Ta`yin İçün Râsad-ı Türki-i Meşhur
Uluğ Bey'in Eser-i Tertibi Olan Cedveldir

0	00	30	60	90	120	150	180
1	5	3	1	6	4	2	7
2	6	7	5	3	1	4	4
3	7	5	2	1	6	6	2
4	4	2	7	5	3	1	6
5	1	6	4	2	7	5	3
6	6	4	2	7	5	3	1
7	3	1	6	4	2	7	5
8	1	6	4	2	7	5	3
9	5	2	1	6	4	2	7
10	2	7	5	3	1	6	4
11	7	5	3	1	6	4	2
12	4	2	7	5	3	1	6
13	1	6	4	2	7	5	3
14	6	4	2	7	5	3	1
15	3	1	6	4	2	7	5
16	1	6	4	2	7	5	3
17	5	3	1	6	4	2	7
18	2	7	5	3	1	6	4
19	7	5	3	1	6	4	2
20	4	2	7	5	3	1	6
21	1	6	4	2	7	5	3
22	6	4	2	7	5	3	1
23	3	1	6	4	2	7	5
24	7	5	3	1	6	4	2
25	5	3	1	6	4	2	7
26	2	7	5	3	1	6	4
27	7	5	3	1	6	4	2
28	4	2	7	5	3	1	6
29	1	6	4	2	6	5	3
30	6	4	2	7	5	3	1

Suret-i İsti`mâli

Medhali matlub olan seneden (210) rakamı `alettekrâr tenezzül ve sırasıyla tarh olunarak en sonra kâlânı (210) `adedinden nâks oldığı

hâlde vech-i âti üzere mua`mele idiliyor meselâ: 1305 senesi muharremin guresini ta`yin-i matlub olsa mezkûreden karâren rakamı tarh olarak nihâyet (45) rakamı kâlır ki işbu `adedle sâğ tarafda

`umumen birden bedâi' ile 30'da nihâyet bulân hânede mikdâr-ı mezkûr bulunamayacağı cihetle 45 rakamı biri 30 ve diğeri 15 olarak ikiye tefrik ile cedvelin bâlâsında afkı olarak mukim olan idâddan

(30) yâzılı olan hânedan
âşağıya inilmek ve sağdaki
`amudı sütunun (15)
`adedini şâmil olan
hânesinden dahi sola
gidilmek ile telâkki itdikleri

noktada (1) rakamı
görülüyor ki gurre-i
muharremin yevmül ahd,
ba`zı pâzâr günü olduğu
zâhir olur.

Birden otuza kadar
idâdî şimâl olan ilk hânedan
mâa`da yedi hânedeki
erkâm-ı günlerin ismidir.

Yani:

Pâzâr	Pâzârirtesi	Salı	Çârşanba	Pençşenbe	Cum`a	Cum`airtesi
1	2	3	4	5	6	7

**Müneccim-i Meşhur-u Ya`kub el-Kindî'nin Şühur-ı `Arabiyyenin Gurrelerini Ta`yin İçün
Tanzim Eylediği Cedveldir.**

	Sinin-i Kameriyye							
	0000	0000	0000	0000	0000	1301	1302	1303
Şühur-u `Arabiyye	1304	1305	1306	1307	1307	1309	1310	1311
	1312	1313	1314	1315	1316	1317	1318	1319
	1320	1321	1322	1323	1324	1325	1326	1327
	1328	1329	1330	1331	1332	1333	1334	1335
	1236	1317	1338	1339	1340	1341	1342	1343
	1344	1345	1346	1347	1348	1349	1350	1351
Muharrem	Çehârşenbe	Pâzârirtesi	Cum`a	Çehârşenbe	Pâzâr	Pençşenbe	Salı	Cum`airtesi
Safer	Cum`a	Çehârşenbe	Pâzâr	Cum`a	Salı	Cum`airtesi	Pençşenbe	Pâzârirtesi
Rebi`ülevvel	Cum`airtesi	Pençşenbe	Pâzârirtesi	Cum`airtesi	Çehârşenbe	Pâzâr	Cum`a	Salı
Rebi`ülâhir	Pâzârirtesi	Cum`airtesi	Çehârşenbe	Pâzârirtesi	Cum`a	Salı	Pâzâr	Pençşenbe
Cemâziyelevvel	Salı	Pâzâr	Pençşenbe	Salı	Cum`airtesi	Çehârşenbe	Pâzârirtesi	Cum`a
Cemâziyelâhir	Pençşenbe	Salı	Cum`airtesi	Pençşenbe	Pâzârirtesi	Cum`a	Çehârşenbe	Pâzâr
Receb	Cum`a	Çehârşenbe	Pâzâr	Cum`a	Salı	Cum`airtesi	Pençşenbe	Pâzârirtesi
Şa`bân	Pâzâr	Cum`a	Salı	Pâzâr	Pençşenbe	Pâzârirtesi	Cum`airtesi	Çehârşenbe
Şehr-i Ramazân	Pâzârirtesi	Cum`airtesi	Çehârşenbe	Pâzârirtesi	Cum`a	Salı	Pâzâr	Pençşenbe
Şevvâl	Çehârşenbe	Pâzârirtesi	Cum`a	Çehârşenbe	Pâzâr	Pençşenbe	Salı	Cum`airtesi
Zilka`de	Pençşenbe	Salı	Cum`airtesi	Pençşenbe	Pâzârirtesi	Cum`a	Çehârşenbe	Pâzâr
Zilhicce	Cum`airtesi	Pençşenbe	Pâzârirtesi	Cum`airtesi	Çehârşenbe	Pâzâr	Cum`a	Salı

[43] İyâdül Müslümeyn ve Ale'l Eyyâmü'l Şühure

Muharrem	9	Tâsuâ
	10	Âşura' ve şehâdet-i Hüseyin
	17	Kudüm-ü ashâb-ı keyf
	22	Vefât-ı Musa bin Ca`fer ve vefât-ı Zeynel Âbidin
Safer'ül hayr	10	Duhûl-ü reisü'l Hüseyin-i Dışmask
	13	Vaka-i hevâzin
	16	Merzâl nebi (sâllâllâhu `aleyhi vesellem)
	24	Hurucunnebi minel gâr (selam)
	27	Vefât-ı Muhammedü'l Bâkir

Şehr-i Rebi'ülevvel	1	Hicretü'nnebi alel Medine.
	4	Hülefaissâdık (radhe)
	8	Kudûmün nebi alel medine. Tezevvücün nebi
	10	bisseyyidetü'l Hadice
Şühür-u Rebi'ülsâni	12	Mevlid'ün Nebi (sav) Fizânü'l
	24	tenevvur bi'l Kûfe.
	1	Hasârü'l hacâcü'l Ka`be Vefât-ı Âmine (rdh)
	10	Takrir-i farzul salavat Evvel-i
Cemâziyelevvel	10	Devletü'l `Abbâsiye
	15	Katl-i kesrâ
	1	Mevlid-ü Zeynel Âbidin
	1	Şehâdet-i ibn-i Zebir (rdh)
Cemâziyelâhir	28	Vefât-ı Fâtımatüzzehrâ'
	8	Vefât-ı Ebu Bekir es Sıddık (rdh)
	9	Hülefa-i Fâruk (rdh)
	9	Mevlid-ü Ca`ferüt Tayyâr.

Receb	15	Tecdid-i İbn-i Zebir el-Ka`be	
	20	Mevlid-ü Fâtmai Zehrâ'	
	3	Vaka-i Sıffin Mevlidü'l	
	31	İmâm-ı `Ali (rdh) Meba`sün nebi	
Şa`bân	27	ve Mi`rac (selam)	
	15	Mevlidü'l Hüseynis sıbt.	
	15	Leyletü'l Berât Vefât-ı	
	18	Ca`ferüs Sâdık.	
Ramazân	8	Mevlid-ü Ca`ferüs Sâdık Duhûl-ün Nebi	
	12	bisseyyidetü'l Âyşe.	
	17	Gazavat-ı Bedir Feth-i Mekke-i	
	21	Müşerreffe. Şehâdet-i İmâm-ı `Ali.	
Şevvâl	21	Nüzûl-ü Furkân.	
	16	Leyletü'l- Kadir	
	27	1	Aydü'l fitr Yevmü'l mübâhele
	3	12	Gazavatü'l Tâif 14

Zilka`de	18	Vefât-ı İbrâhim bi ne'l nebi	
	1	Hitâb-ı Fâtma-i ba`li	
	1	Enşakkâ'l bahr-i li Musa`aleyhisselâm	
	1	Mevlid-ü İbrâhimü'l Halil	
Zilhicce	7	El müzdelife	
	8	Yevmü'l terviye Yevm-i `arefe ve el-vukuf `alel Cebel.	
	9	10	`Aid-ün-nahr Âhir-i eyyâmü'l teşrik. Nüzul-u
	14	14	.... Şehâdetü'l `Osmân. (Radha) Şehâdetü'l `Ömer bin Hattâb (Radha) Hilâfetü'l `Osmân. (Radha)

Hubutdan Hicrete Kadar Ba'zı Vakâyi' Mâbeyni

Sene		
İbnü'l Hasan bin Mesu'd Kavîf	2256	Hubutdan Tufân'a kadar.
	1079	Tufân'dan Mevlid-i İbrâhim'e
	565	İbrâhim'den Beni İsrâ'il'e
	656	Beni İsrâ'il'den binâ-i Beyt-i Mukaddese.
	719	Binâ-i Kudüs'den İskender'e
	670	İskender'den Mevlid-i 'İsâya
	520	Mevlid-i 'İsâ'dan hâtem'ül-Enbiyâ'ya.

Sene		
Hüseyn-i Harizmî Kavîf	1056	Hubutdan Tufân'a
	1240	Tufân'dan İbrâhim'e
	770	İbrâhim'den Musâ'ya
	500	Musâ'dan Dâvud'a
	1200	Dâvud'dan 'İsâ'ya
	620	Ândan hâtem'ül-Enbiyâ'ya.

Sene		
Muhammed ibn-i Câbir Battânî Kavîf	2242	Hubutdan Tufân'a
	350	Tufân'dan vefât-ı Nuh'a
	1246	Nuh'dan İbrâhim'e
	700	İbrâhim'den Musâ'ya
	500	Musâ'dan Dâvud'a
	1100	Dâvud'dan 'İsâ'ya
	620	'İsâ'dan Mevlid-i Nebeviye

Sene		
Hamza-i İsfahânî Kavîf	1056	Hubutdan Tufân'a
	1896	Tufân'dan vefât-ı Nuh'a
	307	Nuh'dan İbrâhim'e
	480	İbrâhim'den Dâvud'a
	410	Dâvud'dan 'İsâ'ya
	1550	Tahribden zuhur-u İslâm'a

Sene		
Nasârâ'dan Tusî Kavîf	424	Baht-ı nasrdan İskender'e
	194	İskender'den Âgustus'a
	166	Âgustus'dan Ântiyohs'a
	147	Ântiyohs'dan Yiyokitiyânos'a
	338	Yiyokitiyânos'dan hicret'e
	10	Hicret'den Yezid Cer'de
	626	Yezid Cerdd'en Hülâgü'ye

Sene		
'Ali Kavîf Yehud	1050	Vefât-ı Âdem'den Nuh'a kadar.
	894	Nuh'dan İbrâhim'e
	500	İbrâhim'den Musâ'ya
	480	Musâ'dan Süleymân'a
	524	Süleymân'dan İskender'e
	924	İskender'den hicret-i Nebeviyeye

Hristiyânların yortuları takvimlerinde müsâdîf oldukları eyyâmın hizâsına işâret idilmekdedir. Eyyâm-ı mahsusa-i Nasâra'nın birtâkımı takvim-i şemsîyye tâbi` ve binâ-i `aliye-i lâittegayyir olduğu hâlde bir kısmı mârta müsâdîf şehri kamerînin bedrine mua'llak olan pâskâlya tâbi` bulunduğundan zirde her ikisi hakkında izâhât i` tâsına lüzum görmüşdür.

Takvim-i şemsîye tâbi` olanlar

25 kânun-i evvel – milâd-ı `İsa. (Bu günden sonra gelen pâzâr günü İbrâhim, İshak, Ya`kub, Yusuf, Dâvud, Süleymân (a.m.) ile Tevrât'da mezkûr salhâ için).

26 <<— Meryem'in mâdır-ı Mesih olduğunu tezkâre mahsusdur.

27 <<— Nasrâniyet yolunda fedâi-i cân iden İstefân nâmına

1 kânun-i sâni – (reis-i sene) ve hitân-ı `İsa – yine bugün Kısâriye Piskoposu Vâsiliyos için. (Lâtinler 31 Kânun-i Evvel'de,

Ermeniler 2 Kânun-i Sâni'de tutârlar)

6 <<— Ta`mid-i `İsa (Ermeniler) milâd ile ta`midi bir günde ya`ni kânun-i sâni'de icrâ eylediler).

7 <<— Yahya `Ali İslâm nâmına.

17 <<— Mısırlı Âtonyus nâmına (Lâtinler dahi bu gün ya`ni Efrencî 29 Kânun'da tutârlar.

Yalnız Ermeniler 19 Rumî'de tezkâr iderler.)

18 <<— İskenderiye Patriki Ânâstâsyos ile Kirilos nâmına

20 <<— Râhib Eftimiyus nâmına (Ortodokslar icrâ ider).

21 Fedâkârân ruhbândan Ânâstâsyos nâmına (Ortodokslar icrâ ider).

25 İstâbul Patriki Griror nâmına (Ermenilere mahsusdur).

27 <<— İstâbul patriklerinden Yuvânis Hıristosus nâmına (Ortodokslarla Lâtinlere mahsus 3 gün).

30 <<— Kısâriye Piskoposu Vâsiliyos ile Gregor nâmına (bunâ

mekteb-i yortusu itlâk olunur).

6 Şubât — Meryem'in zât-ı Mesih'i tevellüdünün kırkinci günü beytü'l lahma getürüşini tezkâre mahsusdur. (Ermeniler 16 Şubât'da icrâ iderler.)

8 <<— Zekeriyâ (a.m.) nâmına.

10 <<— Lâpsekili râhib Hırâlâmbus nâmına (Ortodokslara mahsusdur.)

17 <<— Maktul Teo'dos nâmına (ilk perhiz haftasının cum'airtesinde Ermenilerle berâber dahi tezakâr iderler.)

9 Mârt — kırk çocuk nâmına.

25 Beşâret-i hamul Meryem.

23 Nisân — Nasârâ'dan Yureyos için (Lâtinlere Frenciye'nin 23'ünde, Ermenilerle berâber yalnız zikir ile iktifâ iderek ta`til-i işgâl itmezler)

9 Mâyıs — Şa`yâ `a.m. nâmına.

20 <<— Büyük Kostantin'in vâlidesi (Elenâ) için.

24 Hazirân — velâdet-i Yahya `a.m. nâmına.

29 <<— Hevâriyundan Petros ve Pâlos için.

30 <<— `Umum-u hevâriyun için

2 Temmuz – iltisâm-ı libâs-ı Meryem.

25 <<— Vâlide-i Meryem için.

26-Eazzatdân Nasârâ'dan Pârâşki ve nâmına (Ortodoksların.)

6 Âgustos — (aid-i tecelli) hevâriyundan Petros Pâvlos, Yâkos'un ba`de'l refi` Mesih'i Turi Sinâ'da rüiyetlerini tezkâr için (Ermeniler bugünden evvel veyâ sonra gelen pâzâr gününe tesâdif itdirirler.)

15 Âgustos — vefât-ı Meryem. (On beş gün evvelden perhizi bâşlâr.)

20 <<— Şemuel `a.m.

29 <<— Yahya `a.m.

30- Meyân-ı Meryemi telsim nâmına.

5 Eylül — Musa `a.m. için.

8 <<— Velâdet-i Meryem.

14 <<— Salîb-i keşf iden (Elenâ) ya teşekkürân

24 <<— Hevâri Yuhnâ için.

18 <<— Hevâri Lukâ için.

26 <<— Maktûl Dimetros için (Ortodoksların)

8 Teşrin-i sâni — melâike-i mukarrebûn nâme.

21 <<— (Aid-i takdime) Meryem'in 7 yaşında iken ma`bede hâdım oluşını tezkâr için.

25 <<— Eazzatdan (akâtırını) nâmındaki maktule için (Ortodokslarla berâber Lâtinlerde tutâr)

30 <<— Hevâriyon'dan en evvel İstâbul'a gelen Ândiriyâs için

5 Kânun-i evvel — Âbidsâvi için (Lâtinlerle Ortodokslara mahsus.)

6 <<— Psikopos Nikolaevis için.

8 <<— `Aid-i bekâret

9 <<— Meryem'in rahm-i madıra düşdüğü günü tezkâr için

12 <<— Kıbrıs Piskoposu İspiridon nâmına.

17 <<— Dâniyâl `aleyhisselâm ile uzemây-ı Nasârâ'dan (Ânâniyâ) ve (Âzâriyâ) ve (Mikâi'l) nâmlarına

25 <<— Milâd-ı `İsa.

[45] Pâskâlyâ'ya Tâbi' Olan Yortular

Seb`îne Pâskâlyâ'dan 70 gün evvel olan pâzâr 8 bunda Mesih'in gümrükci ile yehuda-i kâhin hakkında ki tefevvühâtı tezakâr idiliyor)

Pâskâlyâ'dan 63 gün mukaddimki pâzâr (Mesih'in veled-i sefih? hakkındaki misâli yâd idiliyor) Pâskâlyâ'dan 56 gün evvel olan pâzâr (buna lisân-ı `avâmda et kesimi haftası itlâk idiliyor ve Mesih'in yevm-i kıyâmet hakkındaki kelimâti tezakâr idiliyor)

Pâskâlyâ'dan 49 gün mukaddemki pâzâr (bunâ `avâm-ı Perhiz Haftası nâmı virir.

Mesih'in ced-i beni beşer hakkındaki kelimâti yâd olunur)

Perhiz-i Kebire Pâskâlyâ'dan 7 hafta ya`ni 42 gün mukaddemki pâzâr (bugün Selânik metropolisiydi Gregoryus Pâlâmâs yâd idiliyor) idür ramad. Perhizin birinci çârşımbasında icrâ olunur.

Îrâei-i sâlib. Perhizin ilk pâzâr günü Pâskâlyâ'dan 28 gün mukaddemki pâzâr. (İstâbul patriklerinden

Nerdbânlı Yuvânis zikir idiliyor)

Pâskâlyâ'dan 21 gün evvelki pâzâr. Mısırlı bir teebbühi tezakâr için.

Pâskâlyâ'dan 14 gün evvelki pâzâr. (Mesih'in bir sıpâya râkiben (celile)'den Kudüs'e `avdeti tahattür idiliyor. Bir gün evvelde ihyâ-yı emvât idişi yâd olunur)

Vaka`-i Yusuf ve Züleyhâ. Pâskâlyâ'dan 6 gün evveli pâzârirtesi.

Muhadderât-ı `aşere. Pâskâlyâ'dan beş gün evveli sâlı. (Yudâ'nın Mesih'e olan ihânetine izhâr-ı mâtem idiliyor.)

Pâskâlyâ'dan 3 gün evveli pençşenbe (Mesih'e hevâriyun ile sevk ettiği tâm tahattür ve zikri diliyor)

Cum'a-yı mübâreğe. Pâskâlyâ'dan bir gün evveli cum'a. (Yevm-i mezkûrda sâleb-i Mesih nâmına mâtem ve savm icrâ idiliyor)

Perhizin son günü defin-i Mesih yortu beyza-i sürh, pâskâlyâ. Bugün Mesih'in merkaddan hurucı za`m olunmağla teşekküren bâyrâm idiliyor.

Pâskâlyâ'dan

Sonraki Yortular

`Oruc-u `İsa Pâskâlyâ'dan 40 gün sonraki pençşenbe.

Ruh-ül Kudüs Pâskâlyâ'dan 50 gün sonraki pâzârdır ki (Pantecô Tepantekot) dinilür. Bugün ruh-ül Kudüs'ün hevâriyun üzerine nüzuli tezakâr idiliyor.

`Aidü'l Akânim Pântekont'dan tam bir hafta sonraki pâzâr seb'in sâni. Pâskâlyâ'nın yetmişinci günü (bugünden beda' ile Lâtin mezhebinde bulunânlar (Fête-Dieu) nâmıyla büyük yortular tutârlar.

(Bu sene Efrenci hazirânın 16 seniyye müsâdifdir)

Âlmanyâ fenn-i zirâa` t `ulemâsının tecârib-i `adide üzerine akâllim-i muhtelif-i küre-i arz-ı nokta nazarından tanzim eyledikleri (Takvim-i Zirâa` t) levhalarından akâllim-i mu`tedileye mahsus olan kısmıdır ki hâvi olduğu sâyâ-ı zirâa` tin herkesce bilinmesi fâi`deden hâli olmadığından bervech-i âti Nevsâl-i Marifet`e derc idildi.

Buralarca mârtda edilecek bir töhmet ihtimâl ki bu takvimde şubât ve yâni sâna tesâdüf olması gibi ba`zı takdim ve te`hire tesâdüf olunur. Binâenaleyh bu gibi takdim ve te`hirlere bâkılubda takvimin ve sâyâsında hatâsına kâil olmakdan ise halef-i akâllimi mülâhaza ile takvimin hatâsını değil kendi zehâbımızı tashih itmek evveli görünür.

Levha`-i Evveli: Fasl-ı Harif-i Eylül

Eylülde havâlar – ba`zı müstesnâ seneleri nazar-ı i`tibâra âlmâz isek – süra`tle soğumağa başlâr. Gicelerin âyâzı hazer idilecek soğuklardandır, zirâ kırâğu yâğâr. Gazel mevsimi bu mevsimdir.

[46] **Zirâa` t:** Hâzırlanmış tarlâlara buğdây, ârpa, yulâf ekilmeye başlânur. Bâklâsını kurumağa bırâkmış olanlar toplâr. Kuru fâsulye, kuru bezelye, pâtâtes, kokoroz, ikinci defa` dikilen ây çiçeği dahi bu âyda iltikât olunur.

`**Amelivyât:** Çârların ve târlâların saky işi ta`til olunur. Dinlendirilecek olan tarlâlara–bütün bütün boş bırâkmayarak mevkit çâyır hâline koymak için – su sâliverilür.

Teşrin-i Evvel

Bu ây bâğbozumı mevsimidir. Bir yândanda tohum-ı zer` idilmeli, buğda` yın a`zamı bu ây zarfında ekilür.

Gerek eşcâr ve gerek fidân gurreci için en iyi mevsim bu âydir.

Hayvânât: Nev mevsim gelür ekilmez hayvânât ve bilhâssa koyunlar hakkında ihtiyâtı elden bırâkmâmalı. Ednâ bir ihtimâl büyük bir mazereti mucib olur.

Mahsulât: Ceviz ve kestâne,- ve soğuklar irken başlâyân yerlerde, elmâ ve ârmud devişirilmelidir. Kışlık meyveleri havanın itmeye başlâmâlı. Sâklânacık ahır ve üzümleri torbalara bâsdırmâlı.

Bâğçuvânlık, pâtâtes zira` tına başlânur. Kuş konmâzsın sürgünlerini âyırma ve âşılarını hafif ve terbiyeli kuru toprağa dikmeli, ilk bahâr lahanalarıyla kış salatâlarını, pırâsaları, enginâr fidelerini diküb âz sulâmâlı. Bu âyda kuzu ıspanâkı ekilür. Çekirdekli meyve viren eşcârın çekirdekleri bu âyda dikilür.

Çiçek: Bu âyda kışın âçıkda durmıyacak teyinine âi`d ne kadar çiçek vâr ise – nevi`ne göre- gimini âyin ibtidâlarında kimini vustuna doğru sobalara kâldırılmâlı, ve o suretle vaz` itmeli ki ziyâyâ ma`ruz olsun. Gündüzleri kapularını âçık bırâkmâlı. Henüz harâret-i sanâa` yiye virecek zâmân değildir. Âra sıra cezve-i su virmeli.

Bâhusus ilk defa` virilecek suyun içine mikdâr-ı kâfi hardal kâtmâlıdır. Bu tedbir ile çiçeklerin köklerine muzır olacak haşerât mahv idilmiş olunur.

Nergis envâa`nda olan çiçeklerle, nahl, hercâi' menekşe tahmilleri dikülür. Lâle, sünbül gibi çiçek soğânlarını kemâl-i dikkatle sıra ile ve birâz derince dikmeli.

Çemşir, tâflân, mersin gibi şeyler tâldirilür.

Teşrin-i Sâni

Ameliyât: Bu âyda, ilk bahârda ikilecek tahmiller için, tarlâlar surülür. Çâyırlar için lâzım gelen gübreler hâzırlâgmâlî, limon sâksılarını kışlâklarını kâldırmâlî. Çiçek sobâlarına geceleri birâz hâraret virmek lâzım gelür.

Hayvânât: Bu âyda bârgir gibi, öküz gibi zirâa`t işlerinde kullânılân hayvânâta yulâflı pânçâr ve ya hâvuç virmeli, tâvuklar iyice beslenmelidir. İnekleri mümkün olduğu kadar âhurlardan âyirmâmâlî (fakat güzel hevâlar müstesnâ) südlü inekleri lâyıkıyla beslemek lâzımdır. Koyunların yemini birâz ârtırmâlîdir.

Bâğçuvânlık: Kuş konmâzların yâpraklarını gübreyle setre itmeli.

İspânakları sirkeletmeli. Turp, tere, salata mütemâdi ekilür.

Enginârları, hindibâları, karnıbahârları toydan muhâfaza itmeli.

Bâdem, erik, şeftâlü çekirdekleri dikilür. Fakat bunları duvâr diblerine ve şimâl rûzgârlarından masun olan garba nâzır yerlere dikmeli ve uc gösterince soğukdan kâvrulmariçün örtmelidir.

Levha-i Sâniye: Fasl-ı Şitâ'

Kânun-i Evvel

Zirâa`t: Kışın en şedid bir zamânı olduğu için öyle büyük işler görülemez. Bu âyda yalnız hevâ âçık oldıkça gübre tâşınur.

Bu ây zirâi için pek ticâretli bir âydir. Besili hayvânları bu âyda sâtub istifâde itmeli.

Ev içinde hayvânâta olunacak hizmetden başka köylü için iş yokdur. Bu âyda ineklerle koyunlar yâvrulâr. Ânlara dikkatle bâkmâlî. Eğer hevâ pek soğuk ise kümeslerdeki sulaklara sıcak su koymâlî. Ârıları bu âyda beslemeli.

Ormânlardan kesilecek âğâçları hevâ don olmadığı vakitte kesmelidir. Zirâ âğâçlara büyük zarar idilmiş olur.

Bâğçuvânlık: Kânun-i evvelde bâğçelere âid büyük işler yokdur. Yalnız güzel günlerde eşcâr-ı müsmire gars itmeli.

İkinci defa` olmak üzere karnıbahâr, mârul, salata, dikilür. Turp, hıyâr, kâvun fidelikte yetişdirilüb, bunların yatâkları târ olmâlîdir; zirâ âhurdan yeni çıkârlılmış gübre ile bunlara bir iki defa` harâret virmek lâzımdır.

Çiçek: Bâğçelerde nâzik çimenler hâl-i vukufda bulunduğundan, o kadar mühim hizmetler yokdur. Yalnız sünbül ve lâleler yâprâk göstermişler ise sümükli böceklerden muhâfaza itmeli.

Kânun-i Sâni

Kânun-i sâni, toprâğı sürmek ve terbiye etmek zamânıdır. Hevâyı müsâid görünce çiftci natâs itmeye veyâhud nats [47] olunmuş tarlâlara su sâlıvmeye, evlek evlek ya`ni tarh tarh taksimâta mebâşiret ider. Hevâ müsâi`d olmâzsa buğdây döğmek, yâhud kenevir kıymak, edevât-ı zirâa`ti ta`mir etmek ile meşgul olur. (Vakt-i hasâdı kış ta`kib iden soğuk yerlerde çiftci harman döğmeye vakit bulamadığından kışın âralık buldukca harmanını döğür)

Hayvânât: Bu mevsim hayvânâtın âhurlarını tathir idecek mevsimdir. Âtlarla öküzlerin yemlerini tedricle ârtürmâli, gebe ve emzikli kısırâklara bâklâ, pâncâr ve mısır buğdâyı gibi besleyici şeyler yedirmeli.

Bu âyda dahi âğâcların yerleri değışdiriliyor. Kınnâb ve hasbü'sselâtîn ve ezhârdan nahl ve menekşe ve ilk bahârda âçacak bu kabilden olan çiçek tohumları dikilir.

Mahsulât: Bu mevsimde ba`zı mahfuzca yerlerde birtâkım sebze yetiştirilebilir: Âlâbâş lahana, karnıbahâr, ıspanâk, salata, mâydânos, tere otu, kişniş, fernin mâydânosu, roka, kereviz, hindibâ, pâncâr, turp, şalgam havıç ve o kabilden olan sebzeler. Bunlardan başka kuş konmâz, kuzikulâğı, (ma`lumdur ki bunlar toprâğın âlında yetişür.)

Şubât

Şubâtta, bâhusus mu`tedil mahallerde hayât tâze uc göstermeye bâşlâr. Kuvvetli kırçâklar bir taraf olur. Fakat gicelerin soğuşı yine köylüyü üşüdü. Bâhusus âralıkda bir hevânın bozmâsı zirâa`'t için tehlikeli sâyılır.

**Zirâa`'t:** Şubâtta `alel`umum ârpa, haşhâş, yulâf, kış bâklâsı ekilir. Ba`zı yerlerde kurd mântârı dahi ekerler.

Hayvânât: Kânun-i sâvide yemleri âzâldılmış hayvânât vâre ise yemleri ârtırılır, çünkü işleride ârtâr. Geçen âyda iş görerek yemi ârtırılânlara lüzûmuna göre dahâ ziyâde virilir.

Gebe kısırâklara âz iş gördirilür. Besiye çekilmiş ineklere kırma ve yârma hâşlâması virilir. Teşrin-i evvel ve sâvide doğmuş kuzu vâre ise merâyâ çıkârılır. Koyunların bu âyda

tuzlarına zam idilmelidir. Bu ây koyun besisi için dahi mevsimdir.

Fidâncılık: Eğer kış müsâi`d ise şubâtta ba`zı mertebe yeşillik bâş gösterir. Bu zamân rutubetli yerlere fidân gars itmek vaktidir. Şeftâlû, kâyısı, erik kiraz, fişne âğâclarını, bâğlârı, âsmaları budâyacak mevsimdir. Ba`zı çâlışkân ormâncılar bu mevsimde ormânlarını budârlar ki, ormân budâmak usulü erbâbına ma`lumdur.

Levha-i Sâlise: Fasl-ı Bahâr

Mârt

Zirâa`'t en ziyâde dikkat olunacak bir mevsimdir. Bu âyda tâze hayât kesb itmeye bâşlâyân tâze nebâtâtın nâgihânı bir şimâl rûzgârıyla kâvrulması mukarrir olduğundan, güneşli olmakla berâber, ba`zı rûzgârlı günlerde ve `alel`umum giceleri nebâtât yâsdıklarını hasırlarla örtüb muhâfaza itmek elzemdir.

**Zirâa`'t:** Kış tohumu ekmemiş olan çiftci buğdây ve ârpâdan mâa`dâsını mârtta ekebilir. Kışın ekilmiş olan ârpa ve buğdâyı ziyâdece fişkirmiş ise köklerini kuvvetlendirmek için bicmek fâideden hâli değıldir.

Ây çiçeğı zer` idecek mevsim mârt ise de, evvelce ekilmiş ise mârtta köklerini kabârtmak lâzımdır.

Ba`zı `Ameliyât: Kurutulması matlub olan batâklıklar, hendekler kâzarak, suları âkıldıldıkdan sonra yâzın sâzları, kâmişları koruyub yâkılmak için hâliyle terk olunur. Çâyır olarak terk olunacak merâlara dahi su sâlinu virilecek mevsim bu âydadır. Bu âyda ikinci defa` bâğ budânur. Mâyıs da bâğçeleri tezyin idecek çiçeklerin tohumu ekilir.

Sebze: İlerüsi yâz olduğ için sebzenin dikilmesinde bâğçuvân `acele itmeye mecbur değildir. Fakat bâkla', fâsulye, bezelye gibi nebâtâtı dahâ ziyâde geciktirmek fâi'deli olmâz.

Nisân

Fasl-ı bahârın- neş ü nemâ-yı mezruât-ı nokta-i nazarından- bihakk ibtidâsı nisândır. Bu âydaki yâğmurları her katresi mezruâta mâdir-ı tabia`tin şir-i hayât bahşâsı hükmündedir. Çünkü mezruâtdaki feyz-i kemâl bu âyda kendini gösterir.

Zirâa` t: Kokoroz ve yer elmâsı mârtda dikilmemiş ise nisânda dikilür. Bâklâların dibleri kabârtılır. Kış buğdâyıyla ârpâsının ârasında beytin yabancı otlar âyıklanur (bu vesâyâyı bizim çiftçilerce icrâ kâbil değildir sânırım. Çünkü tarlâlar evvelkilere münkasım olmadığından, nebâtât-ı tufeyliyyeyi âyıklâmak mümkün olamâz. Şâyed tathirine imkân vâz ise mezruâtın feyzanca büyük yardımını vârdır)

Ba`zı `ameliyât: Mârttan evvel dikilmiş fidânların za'yıfları sulânur. Ve yâza kadar çâyır hâline getirilmesi matlub olan kâmişlikler biçilür. İktizâ iden mezruâtı gübrelemek dahi bu mevsime mahsusdur. Çâyırlara sık sık ve âzar âzar su sâlvirilmelidir.

[48] **Hayvânât:** Ekser hayvânât bu mevsimde kızışur. Kısırâklara dahi âygır kânmak lâzımdır. Kış için besiye çekilecek sığırlar işden âlnarak merâyaya sâlinur. Koyunlara lâakal haftada bir defa` tuz virilmelidir. Kuzuları merâyaya çıkârmalı, fakat uzâklara sevk itmâmeli. Bu mevsimde koyunları yâğmurdan ziyâdasiyle muhâfaza iktizâ ider.

Mâyıs

Çiftciyi ihyâ idecek olan toprâk vâz kuvvetini bu âyda meydâna çıkârır.

Mezruât: Buğdâyaların ârasındaki yabancı otları- mümkün ise- çıkârmalı. Lahana ekmiş olanlar mâyısda fide iderler. Bunların çıkârıldığı tahtaya yeniden lahana tohumu ekmek mümkündür. Yaz kolzası, keneviri, kış fâsulyesi mâyısda ekilir.

`Ameliyât: Fışkaları sulâmâlı. Çünkü için için yânarak bembeyâz kül kesilür. Havâlar ısınmağa bâşlâdığı cihetle çâyırların sulârı eksilür. Sâir mezruât - eğer sıcâk pek ziyâde ise - giceleri sulânmalı.

Hayvânât: Sıcâğın bâş göstermesi âhurların ziyâdesiyle temiz tutulmasını istilzâm ider. Hayvânât çiftcinin en menfa`atlı yârdımcısıdır. Ânların selâmeti hıfz-ı sıhhatlerine riâyetle olur. Bu âyda hayvânâtın samân ta'yını bütün kesilür. İneklere boğâ kâtilur. Pek semiz sığırlar, ta'yını kesilerek yâlnız çâyırla beslenmelidir.

Levha-i Râbi`a: Fasl-ı Sayf

Hazirân

Bu âyda güneşin harâreti ârtâr. Tâze yeşillik sulânmağa muhtâcdır. Bu mevsimde çâyırların otu serleştiği hâttan çıkârılmâmalıdır.

Zirâa` t: Hazirân âyı pâtâtesleri belliyecek mevsimdir. Şalgam ve pâncâr kabilinden olan mezruât dahi bellemelidir. Giçe kâlmış bâklâların filizleri kırılmalı.

`Ameliyât: Âhurların kâpu ve pencereleri açılır. Fakat içerülerine sinek girmek için pencerelerine, kâpularına seyrek bez germelidir.

Gübrelikleri sulâmaktan vâzgeçmemeli. Yukâruda yâza terk

olunmasını tavsiye ettiğimiz kâmişlikleri yâkmâli. Batâklık kurutmak için her ne `ameliyât lâzımsa bu âyda icrâ itmeli. Pâtate cimcimesi toplâmak isteyenler devşire bilür.

Temmuz

En sıcâk bir âydir. Bu sıcâklar, mezruâtın kemâlini mucib olursa da kışın dikilen fidânların hasm-ı cânidir.

Zirâa` t: Ây çiçeği devşirilür. Çalışkân çiftçiler kışa kadar bir mahsul dahâ âlmak için tekrâr ây çiçeği eker. Bu mevsimde şalgam dahi ekilebilür.

**`Ameliyât:** Ba`zı mezruâtı sulâmak iktizâ iderse mutlaka gice serinliğinde sulâmâli. Fakat yâ sekiz yâhud on günde bir sulâmâli.

Âğâçların diblerinden fişkırân şâhları âyırmaâli. Kâvun, kârpuz, hıyâr, şemâme, yâz lahanası bu mevsimin mahsulâtındandır.

Âğustos

Temmuzda kuvvetini gösteremiyân sıcâk, ekseriyâ âğustosda hükmünü icrâ ider. Fakat garb-ı cenubî rüzgârları, ki lodosdur. Mahsulâtın samyelidir. Ortada yeşil yâprâk bırâkmâz. Bu mevsim hasâd mevsimidir. Vakit olursa kış natslarına dahi bâşlânılır.

**`Ameliyât:** Kurâk yerlerdeki çâyırları giceleyn sık sık sulâmâli. Rütbetli yerlerdeki çâyırlar âz ve seyrek sulânur. Bu mevsimin en büyük işleri yulâf, kenevir, buğdây biçmek ve harman döğmekdir. Çiftci, her ne kadar bu âyda ziyâde yorulursa da bir senelik mahsul mesâi`sini iktitâf ideceği cihetle işini kışa bırâkmâmalıdır.

Bu mevsimde lahana dahi çoğâlur. Lahana mahsulünü kışa sâklâmak istemiyenler keser.

[49] Mülük-i Beni Emeviyye

Hicrî'	Kamerî	Hicrî'	Şemsî
Min	İlâ	Min	İlâ
41	60	40	59
	1'inci		
	Mua`viye		
	bin		
	Ebüsüfyân		
60	64	59	62
	2'inci		
	Yezid		
	bin Muâviye		
64	64	62	92
	3'üncü		
	Muâviye bin		
	Yezid		
Mervâniye			
64	65	62	63
	4'üncü		
	Mervân bin Hakem		
65	86	63	84
	5'inci		
	`Abdülmelik bin		
	Mervân		
86	96	84	93
	6'ıncı		
	Velid bin		
	`Abdülmelik		
96	99	93	96
	7'inci		
	Süleymân bin		
	`Abdülmelik		
99	10	96	98
	8'inci		
	`Ömer bin		
	1		
	`Abdül`aziz		
10	10	98	10
	9'uncu		
	Yezid bin		
1	5		2
	`Abdülmelik		
10	12	10	12
	10'uncu		
	Hişâm bin		
6	6	3	2
	`Abdülmelik		
12	12	12	12
	11'inci		
	Velid bin Yezid-i		
5	6	2	3
	Sâni		
12	12	12	12
	12'inci		
	Yezid bin Velid		
6	7	3	4
	bin `Abdülmelik		
12	12	12	11
	13'üncü		
	İbrâhim bin Velid		
7	7	4	4
	bin `Abdülmelik		
13	13	12	12
	14'üncü		
	Mervân (âhir-i		
7	2	4	8
	Beni Emeviye)		

Hülefâ-yı `Abbâsiye

Hicrî'	Kamerî	Hicrî'	Şemsî
Min	İlâ	Min	İlâ
132	136	128	132
	Ebu Abbas al-		
	Seffâh		
136	158	132	154
	Ebu Ca`ferü'l		
	Mansur		
158	169	154	164
	Mehdi Ebu		
	`Abdullâh		
169	180	164	165
	Hâdî Ebu		
	Muhammed		
	Musâ		
185	193	165	188
	Hârünürreşid		
193	198	188	192
	Muhammed		
	Emin bin		
	Harûn		
198	618	192	212
	El-Ma`mun		
	bin Harûn		
218	227	218	221
	Muhammed		
	bin Mu`tasım		
	bin Harûn		
227	232	221	225
	Vâsıkbâllâh		
	bin Mu`tasım		
332	247	225	240
	Mütevekkil		
247	248	240	341
	Alellâh		
	Muntasır		
	Muhammed		
	bin el-		
	Mütevekkil		
248	252	241	245
	Müstâin bin el-		
	Mu`tasım		
252	255	245	248
	Mu`tazz bâllâh		
	Muhammed		
255	256	248	249
	Muhtedî		
	Bâllâh		
256	279	249	271
	Mu`temid Alel		
	Allâh		
279	289	271	281
	Mu`tesid		
	Bâllâh		
289	295	281	287
	Müktefî Bâllâh		
295	320	287	311
	Muktedir		
	Bâllâh		

320	322	Kâhir Bâllâh	311	313
322	329	Râdî Bâllâh	313	320
		bin el-		
		Muktedir		
329	332	Mutteki Bâllâh	320	322
		bin el-		
		Muktedir		
333	334	Mustekfi Bâllâh	323	324
Hicrî'	Kamerî		Hicrî'	Şemsî
Mîn	Îlâ		Mîn	Îlâ
334	363	El-Muttayi` Ebu Hâşim	334	353
363	381	Tâyi` allâh Ebubekir	353	370
381	422	Kâdir Bâllâh Ebu Abbâs	370	410
422	467	Kâim Bâmerâllâh Ebu Ca`fer	410	453
467	487	Muhtedî Bâmerâllâh	453	473
487	512	Mûstezhir Bâllâh	473	473
512	529	Mûstershid Bâllâh	497	497
529	530	Râşid Bâllâh	514	514
530	555	Muktefi lâ Merâllâh	515	515
555	566	Müstencid Bâllâh	539	539
566	575	Müstezi Bâllâh	549	558
575	622	Nâsıraldinâllâh	558	904
622	623	Zâhir Bâmirâllâh	604	605
623	640	Mustensir Bâllâh	605	621
640	656	Mutsa`sim Bâllâh	621	637

Selâtin-i `Osmâniye				
Hicrî'	Kamerî	Hicrî'	Şemsî	
Mîn	Îlâ	Mîn	Îlâ	
699	726	679	705	Sultân `Osmân Hân Gâzi bin Ertuğrul Hân Gâzi.
726	761	705	239	Sultân Orhân Gâzi bin `Osmân
721	791	729	767	Sultân Murâd Gâzi Bin Orhân (Hüdâvendigâr)
791	805	728	781	Sultân Gâzi Yıldırım Bâyezid bin Hüdâvendigâr.
				§
816	824	793	800	Çelebi Sultân Mehmed bin Yıldırım Bâyezid Hân
824	855	800	820	Sultân Gâzi Murâd Hân-ı Sâni bin Çelebi Sultân Mehmed.
[50]				
Hicrî'	Kamerî	Hicrî'	Şemsî	
Mîn	Îlâ	Mîn	Îlâ	
855	886	820	860	Sultân Ebufeth Mehmed Hân Gâzi bin Murâd-ı Sâni Sultân Bâyezid Hân Sâni bin FâtiH Mehmed Hân
918	926	891	899	Yâvuz Sultân Selim Hân Gâzi bin Bâyezid-i Sâni

926	974	899	945	Sultân Gâzi Süleymân Hân-1 Kânunî bin Selim-i Evvel	1049	1058	1018	1027	Sultân İbrâhim Hân bin Ahmed Hân-1 Evvel
974	982	945	953	Sultân Gâzi Selim Hân-1 Sâni bin Süleymân-1 Kânunî	1058	1099	1027	1067	Âvcı Sultân Mehmed Hân-1 Rebi` bin İbrâhim Hân
982	1003	953	973	Sultân Gâzi Murâd Hân-1 Sâlis bin Selim-i Sâni	1099	1102	1067	1070	Sultân Süleymân Hân-1 Sâni bin İbrâhim Hân
1003	1012	973	982	Sultân Gâzi Mehmed Hân-1 Sâlis bin Murâd-1 Sâlis	1102	1106	1070	1073	Sultân Ahmed Hân-1 Sâni İbrâhim Hân
1012	1026	982	996	Sultân Ahmed Hân-1 Evvel bin Mehmed Hân-1 Sâlis	1106	1115	1073	1082	Sultân Mustafa Hân-1 Sâni bin Mehmed Hân-1 Rabî`
1027	1032	996	1002	Sultân Mustafa Hân-1 Evvel bin Mehmed Hân-1 Sâlis (defâ`-i evvel)	1115	1144	1082	1110	Sultân Gâzi Ahmed Hân-1 Sâlis bin Mehmed Hân-1 Rabî`
1037	1031	997	1001	Sultân `Osmân Hân-1 Sâni bin Ahmed Hân-1 Evvel	1144	1168	1111	1134	Sultân Mahmud Hân-1 Evvel bin Mustafa Hân-1 Sâni
1032	0000	1002		Sultân Mustafa [defâ`-i sâniye]	1168	1171	1134	1126	Sultân `Osmân Hân-1 Sâlis bin Mustafa Hân-1 Sâni
1032	1049	1002	1018	Sultân Gâzi Murâd Hân-1 Rebi` bin Ahmed Hân-1 Evvel	Hicrî` Min	Kamerî İlâ	Hicrî` Min	Şemsî İlâ	Sultân Mustafa Hân-1 Sâlis bin Ahmed Hân-1 Sâlis

§

1187	1203	1152	1167	Sultân `Abdulhamid Hân-1 Evvel bin Ahmed Hân-1 Sâlis	1255	1277	1218	1239	Hân-1 Sâni bin `Abdulhamid Hân-1 Evvel Sultângâzi
1203	1222	1167	1186	Sultân Selim Hân-1 Sâlis bin Mustafa Hân-1 Evvel					`Abdulhamid Hân bin Mahmud Hân-1 Sâni
1222	1223	1186	1187	Sultân Mustafa Hân-1 Rebî' bin `Abdulhamid Hân-1 Evvel	1277	1293	1229	1255	Sultân `Abdul`aziz Hân bin Mahmud Hân-1 Sâni
1223	1255	1187	1218	Sultân Gâzi Mehmed					

Fransa Hükümdârânı

Birinci Hânedân: (Marovenjyân)

Bu ırkdan 22 hükümdâr gelmiştir ki milâdın 420'inci sâlından 754'üncü sâlına kadar devâm eylemiştir.

İkinci Hânedân: (Kârlovenjyân)

Bu sülâleden 12 hükümdâr gelmiştir 751'den 986'ya kadar devâm itmiştir.

Üçüncü Hânedan: (Kâpasiyân)

Bu sülâleden 36 hükümdâr gelmiştir ve birinci kol 987'den 1328'ze kadar devâm eylemiştir.

(Vâlvâ) Kâpasiyân'dan ikinci koldur 1328'den 1589'za kadar devâm eylemiştir.

(Buryon) Kâpesiyân'dan üçüncü koldur ki 1589'dan 1848'ze kadar devâm eylemiştir.

Birinci Cumhuriyet

Konvânsiyon 1792'den 1795'şe kadar Hey'et-i müdirân 1795'ten 1799'ze kadar

Konsülüslük 1799'dan 1804'de kadar

[51] Birinci İmparâtorluk

1804'den 1814'e kadar.

Birinci restorâsyon (iâde-i hükümdârı) 1814'den 1815'şe kadar

İmparâtorluğun `avdeti: (meşhur yüz gün)

İkinci restorâsyon (iâde-i hükümdârı) 1815'ten 1848'ze kadar.

Cumhuriyet-i Sâniye

1848'den 1852'ye kadar

İkinci İmparâtorluk

1852'den 1870'şe kadar

Üçüncü cumhuriyet

17 Eylül 1870 senesinden beri.

**İngiltere Devleti'nin İbtidâ-i Teşkilinden Berü Mesned Hükümdâriye Vâsıl Olan
Zevânın Müddet-i Hükümetlerini Nâtk Cedveldir**

Birinci Sülâle: Sâkson Hânedâmı

Milâdi		Hicrî		Şemsî	
Min	İlâ	Min	İlâ		
800	836	179	215		Egber
836	858	215	237		İselvulf
858	860	837	239		İselbold
860	866	239	245		İselberd
866	871	245	250		İslerd
871	900	250	279		Büyük Âlfred
900	925	279	304		Birinci Edvâr
925	941	204	320		İslesten
941	946	320	225		Birinci Edmun
946	955	325	234		Edred
955	957	234	336		Edoy
957	975	326	354		Edgâr

Milâdi		Hicrî-i Şemsî		
Min	İlâ	Min	İlâ	
975	978	254	357	İkinci Edvâr [Lomârtir]
978	1013	357	392	İkinci İslerd

İkinci Sülâle: Sâkson ve Dânimârka Hânedâmı

1013	1014	392	393	Su'enun [Dânimârkalu]
1014	1016	393	395	İkinci İslerd [Sâniye-i Cûlus-u Sâkson]
1016	1017	295	296	İkinci Edmun [Sâkson]
1017	1036	396	415	Kânut [Dânimârkalu]
1036	1029	415	418	Hârold Kezâ
1039	1041	418	420	İkinci Kânut Kezâ
1041	1066	420	445	Üçüncü Edvâr [Sâkson]
1066	1066	445	445	İkinci Hârold [Dânimârkalu]

Üçüncü Sülâle: Normân Hânedâmı

1066	1087	445	466	Birinci Vasilis
1087	1100	466	479	İkinci Vasilis
1100	1135	479	514	Birinci Hânri
1135	1154	514	538	Antiyân

Dördüncü Sülâle: Plântâjenet Hânedâmı

1154	1189	537	568	İkinci Hânri
1189	1199	568	578	Risâr [Ârslân Yürekli]
1199	1216	578	595	Jân Sânter
1216	1272	595	651	Üçüncü Hânri
1272	1307	651	686	Birinci Edvâr
1307	1327	686	706	İkinci Edvâr
1327	1377	700	756	Üçüncü Edvâr
1377	1399	756	776	İkinci Risâr
1399	1413	176	792	Dördüncü Hânri
1413	1422	792	801	Beşinci Hânri
1422	1461	801	840	Âltıncı Hânri
1461	1483	840	862	Dördüncü Edvâr
1483	1483	862	862	Beşinci Edvâr
1483	1485	862	864	Üçüncü Risâr

Beşinci Sülâle: Tudor Hânedâmı

Milâdi		Hicrî-i Şemsî		
Min	İlâ	Min	İlâ	
1485	1509	864	888	Yedinci Hânri
1509	1553	888	932	Sekizinci Hânri
1553	1553	932	932	Jângari
[52] 1553	1588	932	9237	Mâri
1558	1603	937	982	Elizâbet

Âltıncı Sülâle: Sutuârt Hânedâmı

1603	1626	982	1005	Birinci Jâk
1626	1649	1005	1028	Birinci Şârl

Cumhuriyet Zamânı

1649	1652	1028	1031	Meclis-i Medirân
1652	1658	1031	1027	Karumuel (Diktâtör)
1658	1660	1037	1039	İkinci Karumuelkezâ

Sutuârt Hânedânı'nın İade-i Hükümeti

1660	1685	1039	1064	İkinci Şârl
1685	1689	1064	1068	İkinci Jâk

Yedinci Sülâle: Orânj Hânedânı

1689	1702	1068	1081	Üçüncü Viliyis ve Zevcesi Meryem
1703	1714	1081	1093	Ân (Sutuârt Hânedânından)

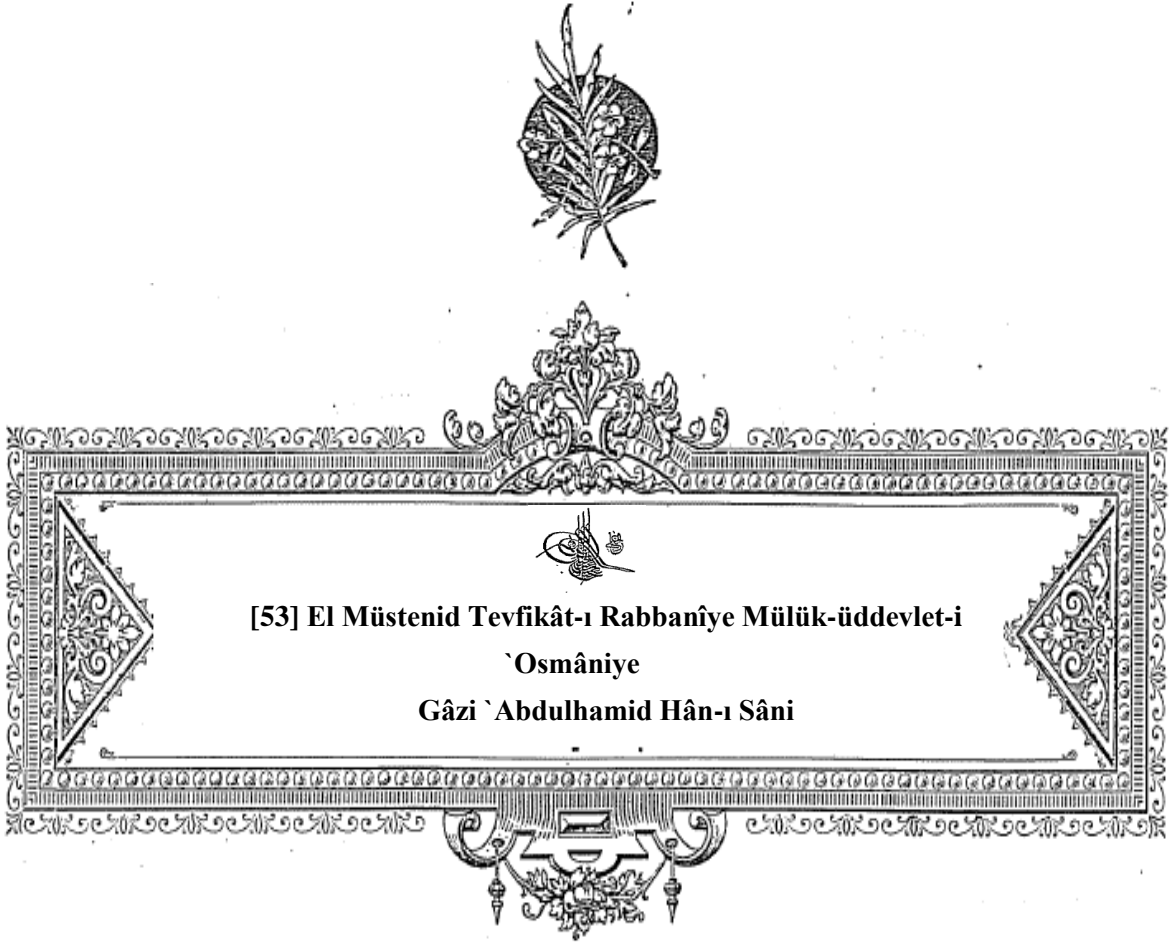
Sekizinci Sülâle: Hânör Hânedânı

1714	1727	1093	1106	Birinci Corc
1727	1760	1106	1139	İkinci Corc
1760	1820	1139	1199	Üçüncü Corc
1820	1830	1199	1209	Dördüncü Corc
1830	1837	1209	1216	Dördüncü Viliyis
1837		1216		Viktoryâ (Hâlâ Krâliçedir.)

Âmerikâ Devlet-i Müctemia'sının Bedâiyet-i Teşkilinden Berü Re's-i İdâreye Geçen Rüe'sâ

Hicrî-i Şemsî		Milâdi		
Mîn	İlâ	Mîn	İlâ	
1155		4 Temmuz	1776	Târih-i İstiklâl
1168	1175	1789	1796	Cezerâl Washington [Kongre Rei'si]
1176	1179	1797	1800	Con Âdâm
1180	1183	1801	1804	Tomâs Jiferson
1184	1187	1805	1808	Tecdiden
1188	1191	1809	1812	Ceymis Medison
1192	1195	1813	1816	Tecdiden
1196	1199	1817	1820	Çonnon Rui'

1200	1203	1821	1824	Tecdiden
1204	1207	1825	1828	Çon Keynes Adâm
1218	1211	1829	1822	Cenerâl Ândrev Ceksm
1212	1215	1833	1826	Tecdiden
1216	1219	1827	1840	Mârtinvân Boren
1220		4 Nisân	1841	Cenerâl Vilyum Hânri Hârison
1220	1223	1841	1844	Contâyler [Rei's-i Sâni]
1224	1227	1845	1848	Ceymis Konokspolk
1228		1849		Cenerâl Zâhâri Tâylor
1229	1231	1850	1852	Millârd Filore [Rei's-i Sâni]
1232	1235	1852	1856	Cenerâl Frânklin Pie'rs
1236	1229	1857	1860	Ceymis Boşânân
1240	1244	1861	1865	Âbrâhâm Linkoln [14 Nisân 1865]
1244	1248	1865	1869	Ândre Conson [Rei's-i Sâni]
1248	1251	1869	1872	Cenerâl Ulis Grânt
1252	1256	1873	1877	Tecdiden
1256	1260	1877	1881	Rüsrford Biçerhâys
1860		1881		Cenerâl Âbrâhâm Gârfie'ld
1260	1264	1881	1885	Cenerâl Çestur Ârtur [Rei'si Sâni]
1264	1268	1885	1889	Garvur Kuluveland
1268		1889		Hâlâ Rei's Cezerâl Hârison

Hükümdârân-ı Düvel ve Rüe'sâ-yı Cemâhir

Almânyâ-İmparâtor İkinci
Vilhelm. Velâdeti
27 Kânun-i Sâni 1859
pederi İmparâtor Üçüncü
Frederik'in yerine kuu'dı fi
15 Hazirân 1888
Âvusturyâ-Macâristân:
İmparâtor ve Krâl
Birinci Frânsuvâ Josef.
Velâdeti: 18 Âğustos 1830
`emucesi Birinci
Ferdinând'ın ferâğı üzerine
kuu'dı: 2 Kânun-i Evvel
1848 Macâristân Krâllığı
tahtına kuu'dı 1867

İspânya-Krâl On Üçüncü
Âlfons.
Velâdeti 17 Mâyıs 1886
(pederi On İkinci Âlfons'un
vefâtında henüz rahm-i
madırda bulunmakla yüz
kırk üç gün sonra hıyn-ı
tevellüdünde resmen krâl ve
vâlidesi Mâri Kristiyân
nâ'ibe-i' hükümet ilân
olunmuşdur.
İsveç-Norveç-Krâl İkinci
Oskâr.
Velâdeti: 21 Kânun-i Sâni
1829.

Biraderi On Beşinci Şârl'ın
vefâtı üzerine kuu'dı 18
Eylül 1872.
İngiltere (Grân Britânyâ)
İtâlyâ-Krâl Birinci
Hömbert. Velâdeti:
14 Mârt 1844. Pederi İkinci
Viktore Mânue'l yerine
kuu'dı: 9 Kânun-i Sâni
1878
İrân-Şâh Nâsrüddin Kâçâr.
Velâdeti
1830 pederinin tahtına
cülusu: 1843.

Bâd- Grândüke Frederik.
Velâdeti 9
Eylül 1826. Pederi
Grândük Lüpeldik vefâtı
üzerine kuu'dı: 24 Nisân
1852
Bâvâryâ-Krâl Uton.
Velâdeti 27 Nisân
1848. Biraderi İkinci
Ludvik'in intihârı üzerine
kuu'dı: 13 Hazirân 1886
nâib hükümet: `emucesi
Prens Le'opold.
Belçikâ-krâl ikinci
Le'opold. Velâdeti
9 Nisân 1835. Pederi
birinci Le'opold'un vefâtı
üzerine kuu'dı: 10 Kânun-i
Evvel 1865
Portugâl-Krâl Birinci Şârl.
Velâdeti
28 Eylül 1863. Pederi
Birinci Dom Lui'nin yerine
19 Teşrin-i Evvel 1889'da
kuu'd eylemiştir.
Pey Bâ- Krâliçe
Vilhelmine. Velâdeti 31
Âğustos 1881. Pederi
Üçüncü Vilhelm'in vefâtı
üzerine vâldesinin taht-ı
vesâyetinde olarak kuu'dı
23 Teşrin-i Sâni 1890.
Çin-İmparâtoru Kong-
Siyu. Velâdeti 1871
Taht-ı vesâyetinde olarak
kuu'dı: Evâsit Kânun-i
Evvel 1875
Dânimârka- Krâl
Dokuzuncu Kristiyân.

Velâdeti: 8 Nisân 1818.
Yedinci Frederik'in vefâtı
üzerine kuu'dı: 15 Teşrin-i
Sâni 1863
Rusya-Çâr Üçüncü
Âleksândır. Velâdeti:
10 Mârt 1845 pederinin
yerine kuu'dı 13 Mârt 1881
Românyâ-Krâl Birinci Kârl
da Hohonzollerden.
Velâdeti: 20 Nisân 1839.
Krâllığı ilânı 26 Mârt 1881
Jâponyâ-İmparâtor
Mutshiton (sülâle-i
hükümdârının: 12'incisidir)
velâdeti: [54] 3 Teşrin-i
Sâni 1852. Pederi İmparâtor
Osâhito'nun yerine kuu'dı:
1867.
Sâks-Krâl: Frederik Âğust-
Âlber
Velâdeti: 23 Nisân 1868.
Pederinin yerine kuu'dı: 29
Teşrin-i Evvel 1874.
Sen-Siej (Ba'zı Româ
Pâpâlığı) On Üçüncü
Le'on Pâpâ. Velâdeti 2
Mârt 1810. Pâpâlığa
intihâbı 20 Şubât 1878.
Sırpistân-Krâl Birinci
Âleksândır. Velâdeti:
14 Âğustos 1876.
Pederinin istifâsı üzerine
kuu'dı 22 Şubât 1889.
Grân Britânyâ ve İrlândâ-
Krâliçe Birinci
Viktoryâ. Velâdeti: 12
Mâyıs 1819 `emucesinin

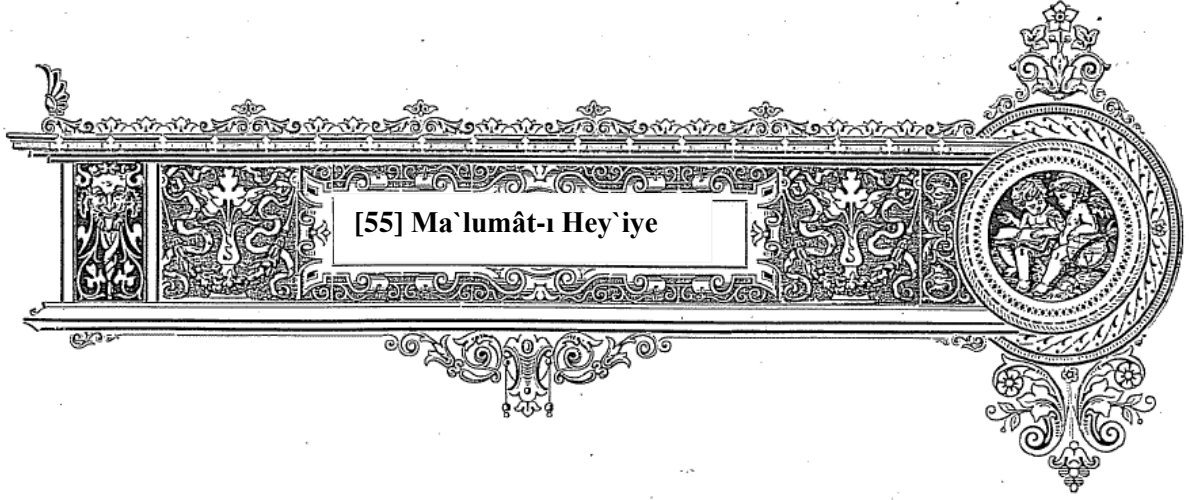
yerine târih kuu'dı 20
Hazirân 1827
Gresyâ (ya'ni Yunân) Krâl
Birinci Jurej.
Velâdeti: 24 Kânun-i Evvel
1845 krâllığa târih-i ittihâb
ve kuu'dı 30 Mârt 1863
(müşârünileyh hâlâ
Dânimârka Krâlî
Dokuzuncu Kristiyâ'nın
oğlu ve Rusya
İmparâtoricesiyle Prens dö
Gâl'in kâim biraderidir)
Fâs (Mâroka)
Filistin (Peybâye)
Karadâğ- Prens Birinci
Nikolâ (İslâvca
Gospodârlıkını hâi'zdir)
velâdeti: 7 Teşrin-i Evvel:
1841 Prens Dânilo'nun
yerine nasibi: 1860 ilân-ı
istiklâli: 1887
Lüksemburg-Grândüşe
(Flemenk Krâllığına
âiddir)
Mâdâgâskâr-Krâliçe
Üçüncü Dânavolu.
Velâdeti 1862 kuu'dı: 13
Temmuz 1882
Mârok (Fâs) Sultân Mollâ
Hasan. Pederi Melik
Mehmed'in yerine târih-i
cülus: 1873.
Meklbürg-Duka Üçüncü
Frederik Frâns.
Velâdeti: 19 Mârt 1851
kuu'dı: 15 Nisân 1883.
Monâko-Prensi Âlbert-
Hanore-Şârl.

Velâdeti 13 Teşrin-i Sâni
1843 pederinin yerine târih-
i emâreti 20 Eylül 1889
Vortaneberg: Krâl İkinci
Vilhelm kuu'dı
Eylül 1891.
Hâvuai' (Sânduvic Cezâiri)
Krâl: Lili.
Nokohâni. Velâdeti: 2
Eylül 1838 Krâl
Kâlâkânâ'nın yerine târih-i
kuu'dı: 20 Kânun-i Sâni
1891
Hes-Grânduka: Dördüncü
Ludvig. Velâdeti:
12 Eylül 1837 Üçüncü
Ludvik'in yerine kuu'dı: 13
Hazirân 1877
Holştâyın-Duka: Ernest
Guntie'r. Velâdeti:
11 Âgustos 1863.
Pederinin yerine ilân-ı
hükümeti 14 Kânun-i Sâni
1880 Yunân (Gresyâ'ya)
—••—
Ârjântin (Cumhuriyet)
rei's-i Cumhur
Doktor Pelle Grini târih-i
intihâbı 12 Teşrin-i Evvel
1886
Âmerikâ-Devlet-i
Müctemia'sı- Rei'si:
Jenrâl Hârison. İntihâbı:
1889
Akâtor (Cumhuriyet)
Rei'si: Ântonyo
Flore. İntihâbı: 30 Hazirân
1888

Orânj (Serbest Hükümet)
rei's-i hükümet
Retij. Nasibi: 18 Kânun-i
Evvel 1888
Uruguây (Cumhuriyet)
Rei'si: Cenerâl
Mâksimyo Tâcesi. İntihâbı:
18 Teşrin-i Sâni 1886
İsviçre (heye't-i müctemia')
rei'si: Rohon Net? rei's-i
sâni: Vâlti.
Brezilyâ-(Cumhuriyet)
rei'si Cenerâl
Dâfonsaka. İntihâbı 21
Şubât 1891
Bulyoy (Cumhuriyet) rei'si
Ânisato
Ârsa. İntihâbı: 1 Âgustos
1884
Pârâguây (Cumhuriyet)
Rei'si: Gonzâles.
İntihâbı: 12 Teşrin-i Evvel
1890
Peru-(Cumhuriyet) Rei'si:
Pernudoj.
İntihâbı: 10 Âgustos 1890
Dominikan (Cumhuriyet)
Rei'si: Cenerâl
Ureo
Sen Mârino-Mösyö
Tuninini ve Mârkoçiçi
(Nâi'beyn rei's-i cumhur)
Trânsvâl (Cumhuriyet)
Âfrika-ı Cenubîye) Rei'si:
Kroker intihâbı 1882.
Guâtamâlâ (Cumhuriyet)
Rei'si: Cenerâl
Bârillâs. İntihâbı: 1885

Kostârikâ (Cumhuriyet)
Rei'si Rodriges
İntihâbı: 8 Mâyıs 1890
Kolombiyâ (Cumhuriyet)
Rei'si: Nomej
İntihâbı: 1887
Liberyâr (Cumhuriyet)
Rei'si: Conson.
İntihâbı: 7 Kânun-i Sâni
1884
Nikârâguâ (Cumhuriyet)
Rei'si: Sâkkâzââ.
İntihâbı: 1887
Meksikâ-(Cumhuriyet)
Rei'si: Porfiryo
Diyâz. İntihâbı: 1 Kânun-i
Evvel 1884
Venezue'lâ (Cumhuriyet)
Rei'si: Anduazâ
Pâlâçiyö intihâbı: 1890.
Hâiti (Cumhuriyet) Rei'si:
Cenerâl Hipolit.
İntihâbı 9 Teşrin-i Evvel
1889
Hondurâs-(Cumhuriyet)
Rei'si: Cenerâl
Lu'i Dogrân. İntihâbı:
1887

Takvim

Takvim, mesâha-i zamânın taksimi dimekdir ki cem`iyet-i beşeriyeden her biri bunu kendi âdâtına göre hesâb ve ta`yin itmiştir.

Takvim, günleri, haftaları, âyları ve bir sene zarfında vuku` bulacak eyyâm-ı mahsusa-i diniye ve kavmiyeyi gösteren âdi bir cedveldir.

Mesâha-i zamân her milletde, her kavimde arzın kendi mahveri üzerinde icrâ ettiği hareketin müddetiyle ta`yin ve tahdid edilmiş ve bu devr-i arz ise eyyâmı teşkil eylemiştir.

Bundan başka kamerin hivel-i arzda bir kere devir itmesi için sarf ettiği zamân dahi şühur-u kameriyyeyi, ve şemsîn mintikatü'l burucda müddet-i meks ve tahavvüli şühur-u şemsîyyeyi meydâna getürmüş ve arzın bir kere hivel-i şemsde seyrânı tâm bir senenin zuhurına sebep olmuştur.

Hususât-ı medeniyenin tanzim olunabilmesi şühur-u seneyi taksim ve

müddetlerini temdid eylemek ve zamânı mesâha itmek ile olduğu gibi, zirâa` t ve felâhat zamânlarını ta`yin için dahi nizâm-ı lâ-ittegayyur mevâsîmi mutâla` iderek muvaffakiyet hâsıl olmuştur.

A`sâr-ı kadimeden berü zamânı mesâha ve taksim için birtâkım usul-ı muhtelif istîmâl oluna gelmiştir. Haftalar eyyâmdan başka olarak mesâha zamân için `umumen kabul olunmuş ve eskiden berü i`tibâr edilmiş bir devir gibi görünür. Müverrihine göre evvelâ Mısriiler kendü senelerine bir şekil mahsus virmişdir. İlk rei`s-i kavimleri (ya`ni hükümdârları) için hazret-i Musâ'nın ahlâfa bıraktığı hesâbât ile Tufân'ın ahvâl ve keyfiyatını izâh ettiği tarz, o a`sırlarda bile zamânın bir mesâha-i sahihe ve sâbiteye müstenid olduğunu isbât idiyor. Mısriiler seneyi 12 âya taksim itmişlerdir, ki bunâ muvaffakiyetlerini kevâkib hakkındaki ma`lumâtları husule getürmüşdür.

Bu âylar o zamânlar birer ism-i mahsusî hâiz olmadıklarından birinci, ikinci diye on ikinciye kadar sırasıyla zıkr ve ta`dâd olunur idi.

Heredot, senenin on ikiye taksimi Mısrîlerin eser-i marifeti olduğunu ityân ettiği hâlde senenin sene-i kamerîyye, ya`ni 354 günden `ibâret mi veyâ 360 günlük bir sene-i şemsîyye mi olduğunu suret-i katî`yede beyân idemiyor.

Yalnız şurâsı biliniyor, ki senenin 360 güne taksimi Mısrîlerce pek kadim bir âdet olarak, bu taksim bî`set-i Musâ`dan evvel olduğu dahi isbât ve tasdik olunuyor. Zirâ Tevrât-ı `İbrânî`de sinîn-i âlem ve bilhâssa Tufân senesi 360 güne taksimiyle i`tibâr idilmiş idi. Muahharen Mısrîler [56] fenn-i heye`tinde terakki itmekle sene-i âdiyelerine 365 gün olmak üzere hesâb ve takvim itmişlerdir.

Yunâniler ibtidâları aylarını üçe taksim iderek her kısmı onar gün i`tibâr itmişler idi. Birinciye (`aşr-ı evvel) ikinciyi (`aşr-ı evâsıt) üçüncüyü (`aşr-ı ahir) diye yâd iderlerdi. Günlerin dahi ism-i mahsusı olmadığından eyyâm (`aşri) birinci ikinci diye ona kadar ta`dad iderler ve meselâ ayın on âltıncı günü demek lâzım gelince `aşr-ı evâsıtın altıncı günü derler idi.

Bundan mâa`dâ Yunânilerin dört senede bir teccid ider bi de (Olimpiyâd) devirleri var idi ki her bir Olimpiyâd`ın ibtidâki günü büyük ve `umumi bir yortu tutularak pehlivânlar güreşür, `araba yârişları idilir, şuarâ manzumeleri okur, hutebâ-i nutuklar irâd ider, nisvân-ı melâhatnişân envâi` ezhâr ile ârâste tâclar giyerek mevki-i temâşâda harâmân olurlar idi.

Olimpiyâd târihi hubutun 2616`ıncı sâlından ve hesâb-ı âhirle milâddan 776 sene mukaddem bir yevm-i harifden bâşlar.

Milâddan tahminen 600 sene mukaddeme kadar Yunâniler `İbrânîlerin takvimini taklidden iki seneyi otuzar günlü on iki ây ve üçüncü seneyi on üç ây şimâr ile bir dereceye kadar mevâsım-ı takvimiyeyi muhafaza iderler idi. Muahharen (Delfi) kâhinleri seneleri hareket-i şemsîyye ve şühuru hareket-i kamerîyye göre tanzimi telkin eylediklerinden, bundan âtideki takvim meydâna geldi:

Ya`ni seneler 12 ây i`tibâr idilerek her şühur-u kamerîyede birbiri ârdınca ve her rüi`yer-i helâlden i`tibâren 30 ve 29 gün sâyılmağa başlâdı.

Oktâetrid [devr-i semâni] dinilen bu devrin, beşinci, sekizinci, on üçüncü senelerinin her biri 30 ve 29 günden mürekkeb bir şehir-i kebisi hâvi olurdu. Ve her âya (Oktâetrid)`den sonra fazl`üssene olarak 3 gün daha `ilâve eylediler.

Âtinalı hey`etşinâs meşhur (Meton) bu takvimi ıslâh için (19) seneden `ibâret bir devir ihdâsını tasavvur itmiş ve bu devirden sonra eyyâm ve şühur ve seniyyenin münâsebâtı kamer ve şemsîn semânın sâbit bir noktadan kâlkarak yine o noktaya `avdetleriyle muvâffak düşmüşdür. Bu devirde tâm 228 devr-i kamer vâri idi. Çünkü kamer senede 12 defa` hivel-i arzda icrâ-yı devir eylediğinden yedi defa` sı şehir-i kebîs i`tibâr olunarak bu kebîselerin ise âltısı 30 günden ve biri 29 günden `ibâret idi. Bu netice Yunânîlerin o rütbe-i nazar-ı hayretlerini celb itdi ki takvim-i mezburu meydânlara dikdileri mermer sütunlar üzerine âltun huruf ile hak ve

nakş itdiler. Ve bunâ “aid-i müzehhib” nâmını virdiler.

Erbâb-ı hey’etden (Kâlıp) dahi (Meton)’un hesâbında görülen cüzi bir hatâyı tashih için bir devrin dörtde birinin nihâyetki gününü hıfz eyledi

§

Româlıların takvimleri dahi pek çok inkilâbâta uğrâmıştır.

Ânlar seneleri, sene-i kamerîyye idi. Yunânîler gibi eyyâm-ı kebîse isti`mâline mecbur olmadıklarından, bitta`bi âyların tebdili zuhura gelürdi nihâyet (Yolus Cezâr) ya`ni Kayser-i Rum, Mısırlı (Suzijen) nâmında bir müneccime sene-i şemsîyyeyi takvim itdirdi ki (Julyen Takvimi) diye meşhur oldu.

Sene 12 âya taksim edilerek sırasıyla 30 ve 31`rer gün şümâr idildi. Ve şubât 28 gün i`tibâr olunarak kebîse senelerinde 29 gün `ad idildi.

§

Milâdın 1093`üncü senesinde sultân Celâleddin Selcukî mebadii`-i nevrüz ya`ni tesâvi-i leyl ve nehâr-ı rebî olmak üzere bir takvim ittihâz eyledi ki hesâbâtını hükemâ-yı `asırdan `Ömer`ül Hayyâm, Ebu Muzaffer, Meymûn Vâsiti, Muhammed Hâzin, ve `Abdurrahman Hârsi gibi huzzâk-ı müneccimin ta`yin [57]¹⁵² eyledi. Bu takvim sene-i şemsîyye üzere hesâb ve tanzim olduğundan seneleri sene-i şemsîyye-i hakikiye olmakla üç senesi 365 gün ve dördüncü senesi kebîse, ya`ni 366 gün olarak takvim idildi. Fakat her yedinci defa` beşinci

seneye tehir olunarak 130 senede 32 defa` kebîse olacak iken 31 defa` olarak, bununla 130 senede fark idecek bir gün dahi kapâdılmış oldu.

Bu târih milâdın 1093 senesine müsâdif olduğu hâlde 489 sene sonra, ya`ni milâdın 1582`inci sâlında pâpâlardan On Üçüncü Greguvâr (Yolus Çezâr)`a mensub olan takvimin hesâbâtında 11 dakika 9 sâniyeden `ibâret olarak vâki` olan hatânın 137 senede bir güne bâliğ olduğunu ve binâenaleyh 1582 senesinde 10 gün etdiğini hesâb, ve tesâvi-i leyl ve nehâr-ı rebî` 11 mârtta vâki` olmak lâzım gelürken 21 mârta geldiğini müşâhade eylemekle `asrının erbâb-ı heyetinden (Kalâviyus) ve (Sivokonbus) marifetiyle 1582 sene-i milâdiyesi teşrin-i sânisinin beşinci günü, teşrin-i sâninin on beşinci günü olmak üzere kabul edilmesini emr ve i`lân eylemiştir.

Bu ıslâhı `umumen Katolikler kabul eylediler ise de Protestânlarla Ortodoks mezhebi erbâbı kabul itmedi. Bir asır sonra, ya`ni 1699`da Almânyâ`da 1700 senesi şubâtının on sekizi mârtın ibtidâsı olmak üzere kabul edilmesine karâr virildi. Bundan sonra İsviçreliler, Dânimârkalıları, Hollandâlıları ve İsveç Norveçler ve İngilizler dahi kabul eylediler ise de Rusyalılar Kayser`in müttehizi olan takvim-i rumiyye`yi bir takvim-i mukaddes gibi za`m iderek muhâfazasında sebât itmektedirler.

Burâda Devlet-i `Osmâniye`nin sene-i mâliyesinden bahs itmeye lüzum göremeyiz. Çünkü takvimindeki sakâmet bizâtihâ butlânına delildir.

¹⁵² NM * 8

Nevsâl-i Marifet'i sırasıyla mutâla'ya râğbet buyurân zevâta ma'lum olduğu üzere üç seneden berü devletlü Gâzi Ahmed Muhtâr Pâşâ hazretleriyle bilmuhâbere karârlaşdırmış olduğımız takvim-i şemsî-i hicrî eserimizin ibtidâsında mukayyiddir.

Bu bâbda ma'lumât-ı mükemmele istihsâl itmek istiyân zevâta ise müşârünileyh hazretlerinin (İslâhü't-Takvim) `unvânıyla tanzim itmiş oldukları eseri tavsiye ideriz.

Sinîn-i Kebîse ve Ânâ Dâir Ma'lumât

Kebîse lugatta kebîs olunmuş, ya'ni doldurulmuş şeye dinür. Te'nisi mevsûf i'tibâriyledir. Sene-i kebîse bu ma'nâdandır ki kendi için bir gün zam olunmuş senede istilâh olmuşdur. Arzın muharriki üzerinde bir devr-i senevisini, mihverî hivelindeki hareket yevmiyesiyle bilâ kesr ölçmek kâbul olamaz. Binâenaleyh devr-i mezkûr nücûmi ve medârî olarak iki nevi` i'tibâr olunmuşdur. Sene-i nücûmiye, şemsîn semâda bir nokta-i sâbitden infikâk ile tekrâr orâya gelmesinden ve sene-i medârîye ise infikâk ettiği noktaya 51 sâniyelik bir kavs kadar takribî için sarf ettiği zamândan `ibâretidir ki takvim-i evkât için müsta'mel seneler işte bu nevi` ya'ni medâridir. Şemsîn tekmi-i dâireyi devr itmeyerek her sene mütevâsıt 1 ve 51 sâniye mikdârı te'hir itmesinin sebebi ise, çünkü i'tidâl noktaları ba'zı esbâbdan dolâyı her sene bu mikdâr girü gitdiğinden, geçen sene i'tidâl noktasından kâlkân şems ânı, bu sene 1 ve 51 sâniyelik bir kavs kadar dahâ evvel bulur. Devr-i mezkûr müddeti 365 gün ve bir günün [58] milyon cüzünde 242 bin 216 kısım olduğu

indi ehli'l hey'e mütebeyyan olmakla, yekdiğerini mutâkib bir kâç sene 365 şer günlü olarak ta'dâd olunduğı hâlde kesr-i mezkûr bit terâküm bir güne bâliğ olacağında ve gitgide ârtacağında şübhe olmadığından, kesr-i mezkûr bir gün mikdârına hângi senede bâliğ olur ise o seneyi 366 günlü `ad ile (sene-i kebîse) nâmıyla yâd itmek, evkâtını takvim iden milletlerce öteden berü ittihâz olunmuş bir kâi`dedir.

Ümem-i sâlifeden her biri bu bâbda birer tarz-ı mahsus ittihâz iderek, takvimlerini o suretle tanzim itmişlerdir. Fakat ânların usûl-ü müttehizeleri kendüleriyle berâber mensi olub gitmiş ve zamânımızda ise müneccimeyn-i İslâmiye ile akvâm-ı Efrencîye `indinde iki usûl kebîse mu`teber bulunmuşdur:

Birincisi târih-i mülkide müttehiz kâ'idedir, ki yedi defa` dördüncü seneleri ve sekizinci defa` beşinci seneyi kebîs itmek, ya'ni, 33 senede 8 kebîse yâpmaktan `ibâretidir.

İkinci ise Greguvâr takviminde müttehiz usûl-u kebîsedir, ki 400 senede 97 seneyi kebîs itmek için dört `asırdan ilk üç `asrın nihâyetleri müstesnâ olmak üzere zikr olunân 400 senenin mütebâki her dördüncü senesini kebîse `ad eylemekden `ibâretidir.

Târih-i mülkiyenin ihrâfı, ya'ni hatâsının bir güne bâliğ olması 4802 seneye muhtâcdır.

Greguvâr takviminin ise 3521 sene-i mürurunda bir gün yine fazlası zuhura geleceğı cihetle Usûl-u Kebîse-i Mülûkiye, Târih-i Frenkî'nin tarz-ı kebîsesinden dahâ ehvendir.

Binâenaleyh vaz`-i târih ve takvim idenlerce en evvel düşünilecek şey, kebîse için

bir kâi`de-i sâlma bulmaktır, ki mebadisine muvazza`ndan müddet-i medide infikâk idemeyerek hesâbât-ı rasadî ile `alel devâm muvâffakatda bulunsa, ya`ni hesâbât-ı rasadî ile ta`yin ve ihbâr olunân sene bâşı bir düzineye senenin birinci gününde kâlabile.

İşte bu mutâla`ya binâen müttehizimiz olan sene-i şemsîyye-i Hicrîyye için Gâzi Ahmed Muhtâr Pâşâ hazretleri tarafından bir usûl-u kebîse keşf olunmuşdur, ki bu hesâb hükmünce sene bâşı mevzi` hey`inden bir gün aksâya bilmek için (35087) otuz beş bin seksân yedi sene sarfına muhtâcdır. Ta`bir-i âhîrle bu usûl-u kebise hatâsını otuz beş bin seksân yedi senede bir güne iblâğ ettiği zamân celâli usûl kebîsesinin hatâsı dahi 9,96 dokuz gün ve yüzde doksân âltıya bâliğ olacaktır ki icrâsındaki suhuletle berâber şimdiye kadar bu derece-i saht-ı hâi`z bir usûl-u kebise henüz nihâde-i mevzi` isti`mâl olmamışdır.

Usûlüne gelince: ma`lumdur, ki kesr-i sene 0,242216 gün olduğundan 128 sene gâyesinde bâliğ olacağı mikdâr:  $31,00648=0,242216*128$  gün ve kesrden `ibrâretdir, ki her dördüncü sene-i kebise idilerek her yüz yirmi sekizinci senenin idilmemesi kâ`idesiyle müddet-i mezkûrede otuz bir gün kebs idilmiş olacağından, ârada terk idilen hatâ, ancak 0,003648 gün kesri, yahud beş dakika on dört sâniye (14niyye 5d) ve ma`kesr 49 sâliseden `ibâret olduğu ve hâta-i mezkûrun bir yevm-i kâmile buluşu ise 35 bin 87 senenin mürurine mütevakkıf bulunduğu cihetle zikr olunân usûl-u kebise ile takvim idilen târihin bilhesâb ta`yin idecek re`s sene-i zamânı, yıl bâşı gününden hârice çıkamaz. Vâkâ bu hesâb, bir hesâb-ı mutavassıt, çünkü zikr olunân sene, sene-i medâriye-i

mutavassıttır. Sene-i meâriye-i hakikiye müddeti ise arzın cazibe-i kevâkib ihtilâlâlatine ânen fe ânen surgir-i muntazamada duçâr ola gelmesinden ve mihrakın tabâa`d-ı merkeziyesinin ise `alettevâli tenâkkusiyle hakiki noktasının dahi seyyâr bulunmasından dolâyı kâh uzun ve kâh kısa olacağı şübhesiz ise de, hesâb-ı sâlifüzzikr bir fikr-i `umumi virilmek için gösterilmiş ve ma`mâfih pek külli ihrâf itmeyeceği ve on bin seneden ziyâde süreceği aşikâr bulunmuşdur.

[59] Çünkü her hângi bir senenin olursa olsun kebise olup olmadığını bilmek için on sene rakamının bilâ kesr dörde taksim kabul idüb itmediğine bâkılmak kâfidir. Eğer dörde taksim kabul iderde 128`ze bilâ kesr taksim kabul itmez ise kebisedir. Meselâ:

1148 ve 1144`1140 seneleri kebise 1280`1152 1272`1281 seneleri âdiyedir. Vekıs `aleyhi`l bevâkî.

Şafak ve Fecre Dâir Ma`lumât

Âkşâmları gurub şemsinden sonra ufuk-u garbîyede ve sabâhları ufuk-ı şarkîyede vâki` tâm matla`-ı şemsde görülen âydınlıktan âkşâmkine (şafak) ve sâbâhkine (fecd) dinildiği gibi, bunlardan gerek gün yüzine ve gerek yer yüzine sâçılân ışığada beynel`umum "âlâca karanlık" ta`bir olunur. Sâniyen şafak ve fecrden her biri (sâdik) ve (kâzib) nâmlarıyla ikiye âyırıldıklarından bunların her biri hakkında izâhât-ı âtiyeye lüzum görünür:

1— Âlâca karânlık.

Ufuk âltında ve ufka karib olan şemsîn ufuk üstündeki havâ-i nimsiye neşr eylediği hutût-u şâi`ye ve in`ikâsâtdan elvân-ı şemsîn

derece-i şiddeti havânın berrâklığı ve kesâfetiyle mütenâsibdir. Âlâca karanlık dediğimiz âydınlık dahi iki kısımdır, ki birine (‘avâmi) diğerine (heyî) dinür.

‘Avâmisi şemsîn gurubunu müta`kib [kadr-i evvel]’de bulunân kevâkibin bilâ vâsita rü’yet-i âdiye ile görüle bileceği zamâna kadar mümteddir ki o vakit şems ufukdan 6 derece münhat bulunur.

Heyîsi ise [kadr-i gâye]’de bulunân kevâkibin kezâ rü’yet-i âdi ile görülebileceği zamâna kadar devâm ider, ki o vakit şems ufukdan râsadeyn-i İslâm’a göre 19 ve râsadeyn-i Efrence göre 18 derece münhat bulunur.

Binâenâleyh bu ikinci müddet, ba`d-ı gurub-ül şems (şafak-ı sâdık) ve kabl-i tulü`-üs şems (fecn) veyâ (sabah-ı sâdık) müddeti dinilür, ki ba`zı mevâkı` ve mevâsımda âkşâmları bundan dahâ sonra ve sabâhları dahâ evvel ufuk-ı gurubı ve şarkı fevkindeki kıtaât-ı semâviyede ziyâdâr görüle bilen hâdesâta (şafak-ı kâzib) veyâ (fecn ve sabah-ı kâzib) dinilür. Sabah-ı kâzibin ise müddet-i şerengiceden ma`dud olarak şafak-ı sâdıkın hitâmında salâtı ‘İsânın ve fecr-i sâdıkın bedâiyetinde imsâk ve salât-ı sabahın vakitleri duhûl ider.

Şafak ve fecr-i sâdıkın vakt-i imtidâdları ve inhitât şemsleri müsâvidir.

Frânsız riyâziyyûnundan feylesof meşhur (Lâmber) gurub-u şemsî müteâkib ufuk-u şarkîyede bir seyâhatı zuhura geldiğini keşf itmiş ve “ufuk-u gurub âltında şems-i kesb-i inhitât itdikce bu hattın şarkdan semt-i resimize doğru terfî` iderek, ufuk-u şarkî ile beynlerinde hâsıl olan ziyâsız mıntıkanın süra`tle bitvesi` semâyı kâmilten kâblâdığı zamân âlâca karânlık hitâm buldı” demiştir.

Âlim-i müşârünileyh 1759 sene-i milâdiyesi teşrin-i sânisinin on dokuzunda vusta-yı Avrupâ’da bu bâbda icrâ idildiği tarassudât üzerine netâic-i âtiyeyi bulmuşdur:

Dakika	Derece	Dakika	Derece	
0	0	26	4	Gurub-u hakiki
33	0	29	4	İn`ikâsdan dolâyı gurub zâhiri
34	1	36	4	Ufuk-u şarkîde hatt-ı siyâhın zuhuru
56	5	5	5	Hatt-ı siyâhın semt-i rese vusulu
3	8	19	5	Ziyâ-yı şafakın irtifâi`
			30	8° // // //
59	8	25	5	15 7 // // //
48	11	43	5	45 5 // // //
5	15	4	6	15 3 // // //

Bu cedvelden ânlaşılaçağı üzere müşârünileyh rasadını [60] gurubdan 1 sâa` t 28 dakika sonraya kadar icrâ itmiş ve ziyâ şafak ufukdan dahâ 3 derece 15 dakika yüksek iken ta`til-i rasad eylemişdir, ki irtifâa`-i mecus anhun safer-i müncer olması dahâ birâz zamâna ya`ni şemsîn tevsi`-i inhitâtına muhtâc idi. Avrupâ râsadlarınca 18 derece ve bizce dahâ ihtiyâtlı olarak 19 derece münhat olmasına mütevakıfdir.

Şafak-ı Kâzib ve Fecr-i Kâzib
(Ta`bir-i Âhîrle Ziyâ-yı Mantıkî)

Âlâca karânlığın hitâmıyla leylin bedâiyetini mutaâkıb cihet-i garbda, ve hitâm-ı leyle karib âlâca karânlık bâşlâmazdan mukaddem cihet-i şarkda kâi`desi ufka mevâzi ve mihveri semâya doğru dâi`re-i buruc boyunca uzânmış ve ziyâsı keh-keşân ziyâsı gibi âkıl ve donuk heremî eşşekil bir ziyâ zâhir olur. Vusta-yı Avrupâ `arzlarında ba`zen gurubdan iki sâa`t sonraya kadar görüldüğü vâdır. İşte bu ziyânın âkşâmları görinânana (şafak-ı kâzib) ve hitâm-ı leyle karib zâhir olanına dahi (fecd-i kâzib) veyâ (sabah-ı kâzib) dinür.

Dâire-i buruc, ufka ne kadar ziyâde dik ve `amuda karib ve hatta `amud bulunur ise ziyâ-ı mezkûr evvel kadar sürekli ve revnaklı görüldüğü gibi, ne kadar mâ`il ve yâlık olur ise görülmesi o rütbe müstehîl ve hatta meyl-i ziyâdeleşdikce ufkun kesif havâsından intişâr idememesi ve o hâlde keh-keşân ziyâsıyla dahi mahlut bulunması mâni` rüiyetdir. Binâenaleyh bunun müddet-i mer`iyet ve derece-i revnakiyeti mevki`n `arzına ve havânın safvet veyâ zulmetine tâbi` olarak, hatta istivâya doğru takarrüb olundıkca rüi`yet başkalaşur. Hatta mintika-i mu`ted ile de ziyâ-yı mezkûr kânun-ı sâni, şubât, mârt ve gâhice nisân âylerinde ba`del gurub ve eylül, teşrin-i evvel, teşrin-i sâvide kable`l fecr meşhud olarak, evkât-ı sâi`rede iki taraftada görünmez veyâhud ba`zen pek âz has olunur.

Beynü`l medâreyn hatta istavâya takarrib olundıkca her gün hem sabâh ve hem âkşâm görüldüğü gibi, ba`zen nısf-ül leyle kadar uzânmış bir sütun nurânî veyâ şekli-

heremî dahi görüldüğü vâdır. Bir de ziyâ-yı mezkûr şemse karib iken dahâ revnaklıca görünür: bu da: âlâca karânlık müddetinin kısâlılığına ve `alehusus mehtâb olmâsına mütevakıfdır.

Ziyâ-yı mantıkî üç kısımdır: Birincisi ve en câlib-i nazarı mahrutî olândır ki ziyâsı gurub-u şemsden sonra âlâca kâranlığın vücûdı hâlinde semt-i mağribden ufuk üzerinde `arzânî olarak sâğa vusula münteşir olur ve âlâca karânlığın hitâmında `amudî bir şekil âldığı gibi vakit-i seherdede kible`l fecr `aksi hâlde görünür. Ya`ni hitâm-ı leyle doğru matrutî bir ziyâ, ufk-u şarkî üzerinde ba`del husul dururken şemsin ufka takaarrib itmesiyle erimiş kâr gibi birden ufka yâyluvirür, ki işte o ânda fecr-i sâdikbeda` ider. Mahrut-u mezkûrun mahveri hemân dâi`re-i burucun istikâmetinde bulunduğundan, ekseriyâ bir mahrut-u mâi`l hâlinedir. Bu kısım, beyne`l şarkıyyun sabah-ı kâzib nâmıyla İslâmiyet`in zuhurundan berü ma`lumdur. Ve sabâh namâzının vaktiyle, vakt-i imsâk, hitâm-ı leyli mu`lin olan ânın gaybubet ve nüzuli ânında dâhil olur.

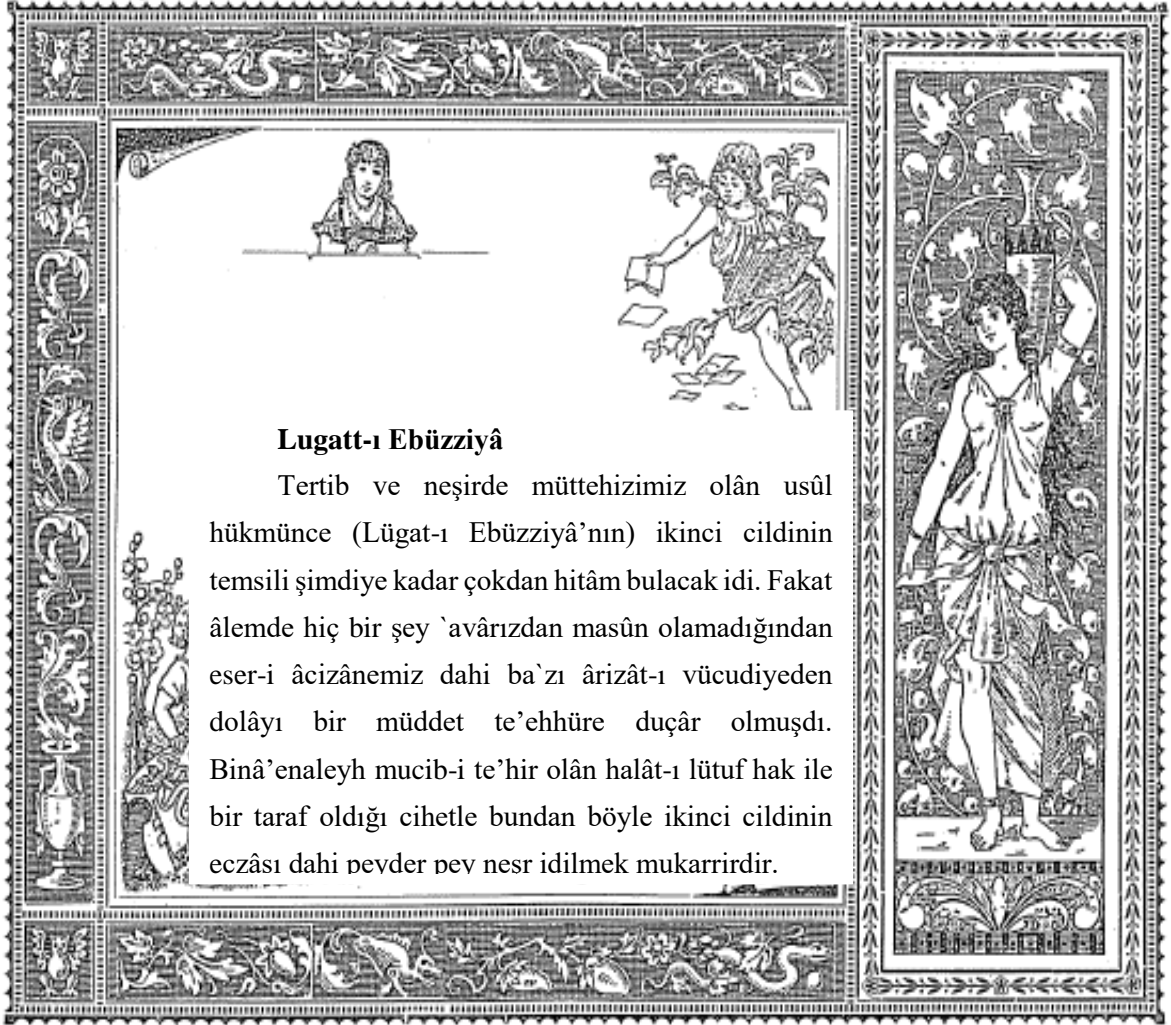
Ziyâ-yı mezkûr Avrupâlılarca takriben üç `asırdan berü (ziyâ-yı mantıkî) ismiyle müteârif ve beynü`l Müslimeyn (sabah-ı kâzib) dinilen ziyâ-yı mezkûrun ziyâ-yı mantikiden başka bir şey olmadığı bugün ânlarca da musaddıkdır.

Ziyâ-yı mantıkînin ikinci kısmı şemse 180 derece ba`id, müdevverce veyâ beyzice leylen rüi`yet oluna bilen pârlâkca bir buludcağızdır, ki bunu ibtidâ (Bürudzun) nâm zât keşfiderek in`ikâs nâmı virmişdir.

[61] Âmerikâlı Râsad (Luis) nâm zâtın tarassudâtına göre ziyâ-yı mezkûrun nokta-i merkeziyesi güneşe nâm 180 derece mukâbil

olan bir nokta-i semâviyenin ancak iki derece kadar hârice düşdüğü ve cesâmeti 7 derecelik kadar mahal istiâb iderek ziyâsı pek za'yıf ve mevzi`-i şemse nazaran tebdil-i mekân iden âdi bir lekeden `ibâret olduğu ve kendisinin oldukça eyü görülebilecek zamânı keh-keşânın ufka karib yâtık vaz`iyetinde (ki şubât ve mârtta) ve ây yok iken göz karânlığa âlîşdirilmek suretiyle nısf-ül leylde dâire-i buruc üzerinde mevzi`-i şemsîn 180 derece-i mukâbilinin âranılmasıyla mümkün olarak ziyası ise birinci kısım ziyâ-yı mantıkîden dîn ve keh-keşânın iç kısmında donukca bulunduğu ve ba`zı küre vasatında daha müzi ve iki derece kutrlı bir merkez görüldüğü ve ekseriyâ ziyâsı müsâvat üzere münteşir küçük bir bulud şekli âldığı tahakkuk itmiştir. Ziyâ-yı mantıkînin üçüncü kısmı birinci ve ikinci kısımlarını dâire-i buruc istikâmetinde yek-diğere vasıl ve rabitâ iden keh-keşân vüsa`ına yakın ve levn i`tibâriyle ikinciden ve samân oğrusunun pârlâklığından dahâ za'yıf ve gözle ..... rü`iyet olunabilen kemer gibi semâyı kuşânmış hafifce âkcıl bir mantıkîdir, ki esnâ-yı leylde evvel-i en muzlim bir noktaya bâkarak göz âlîşdirildikden sonra defa`en orâya tevciye nazarla görülmek mümkündür. Üç kısma mınkasım kemer vari, nısf-ı semâyı istiâb iden şu ziyâ-yı mantıkînin en donuk ve en pârlâk ikişer noktası vârdır, ki donukları mahal-i gurub-u şemsîn tarafeyninde ufukda yek-diğerinden 130 derece ba`id bulunân kenârları olduğu gibi, en pârlâk noktalarıda şemsîn mahal-i gurubiyle şemse mukâbil ziyâ-yı mantıkî-i mün`akisenin merkezidir.

Lugatt-ı Ebüzziyâ

Tertib ve neşirde müttehizimiz olân usûl hükmünce (Lügat-ı Ebüzziyâ'nın) ikinci cildinin temsili şimdiye kadar çokdan hitâm bulacak idi. Fakat âlemde hiç bir şey `avârizdan masûn olamadığından eser-i âcizânemiz dahi ba`zı ârizât-ı vücudiyeden dolâyı bir müddet te'ehhüre duçâr olmuşdı. Binâ'enaleyh mucib-i te'hir olân halât-ı lütuf hak ile bir taraf oldığı cihetle bundan böyle ikinci cildinin eczâsı dahi pevder pev nesr idilmek mukarrirdir.

[62] Kârbânsarâyın ne demek olduğunu tefsire ihtiyâc yokdur sânuruz. Şurâsı muhakkaktır ki ezmine-i kadime bakiyâtından olan şark kârbânsarâlarıyla memâlik-i garbîye kârbânsarâları ârâsındaki fark bu`del meşrikâyn menzilesindedir.

Zamânımız kârbânsarâyı dediğimiz yerler, elyevm (otel) ıtlâk eylediğimiz melce-i mesâfirin dirki her biri cesâmet ve ziynetlerinden dolâyı Londra gibi, Pâris gibi, Berlin Viyâna gibi medeniyet-i garbîye ma`murelerine şeref resân olan mebâni-i `azimet ve ihtişâmdan ma`duddur.

Kapuları ise prenlere hükümdârlara kadar her sınıf halka küşâd olduğundan, cebinde beş on frânkı olan bir âdem, gicenin, gündüzün hângi sâa`tinde dâhil olsa her dürlü lâzime-i istirâhati câmi` ve hâl menâliyle mütenâsib bir odaya çekilür ve âsâyış-i bâl ile uykusunu uyur.

Meselâ Londra'nın (Çernikroz Otel) Grând Otel, Otel Viktoryâ, veyâ Otel Metropol'u âltışar yedişer yüz odalı, beşer âltı şar kâtlı birer füşat-serâdır ki içlerine girenlerin kendülerini kişver-i medeniyet içinde bir kişver-i diğerde kıyâs ideceği gelür.

Vaktiyle Pâris'in Grând Otel'i dillerde destân olmuş bir kârbânsarây idi. Fakat bugün otel Kontinântâl ile Otel Terminus, vesâi'l istirâhat ve intizâmca tertibât-ı cedideyi şâmil oldukları hissiyetle Grând Otel'i ikinci dereceye tenzil itdiler.

Viyâna'nın on beş sene mukaddem binâ idilmiş olan [Otel Metropol]'ü intizâm ve mükemmeliyet ve vüsa`t ve cesâmetce `umum-u Viyâna otellerine isbât-ı tefvik eylediği gibi Berlin'in (Otel Sânrâl'i) (Kâyzer Hof Oteli), (Otel Kontinântâl'i) tarz-ı inşâ ve intizâmca mertebe-i evveliyi ihrâz

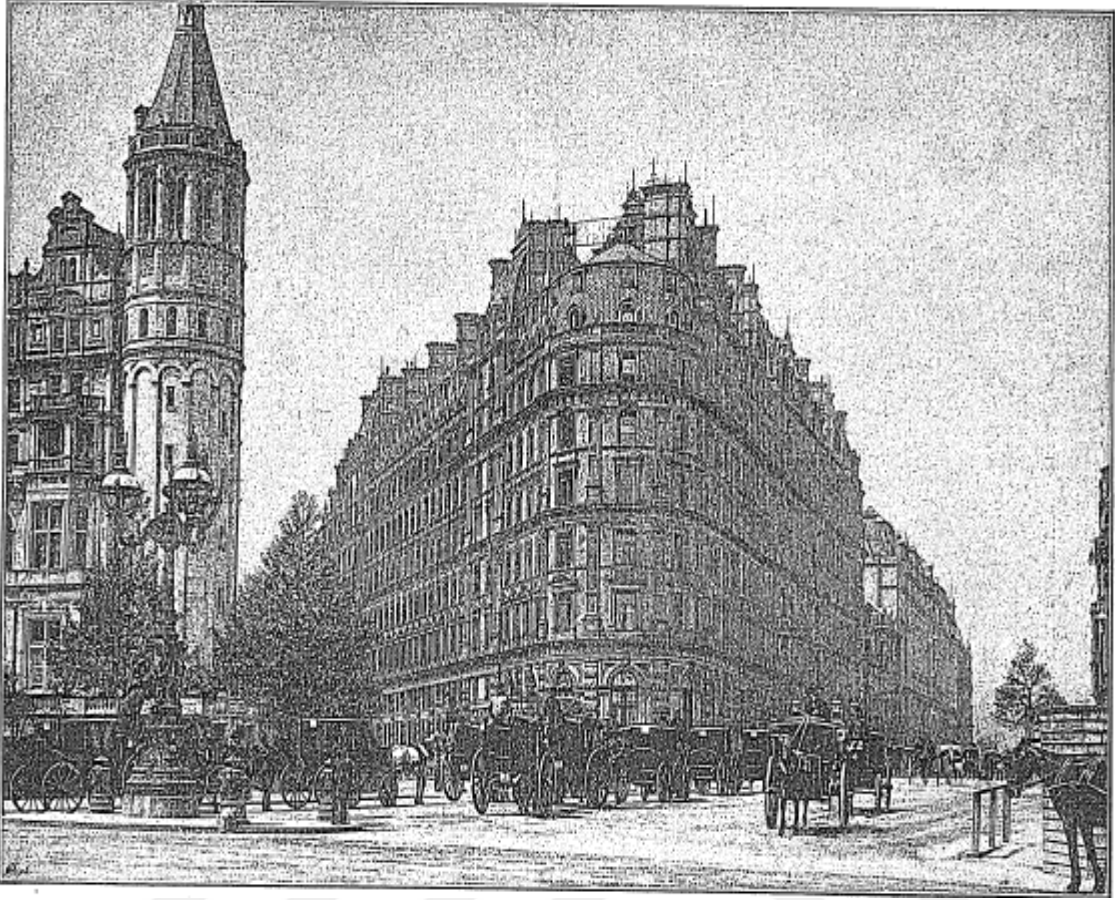
eylemiştir. Bâhusus Kâyzer Hof (ya'ni İmparator Otel) en sonra yapıldığı için emsâlinin kâffesinden mükemmel ve muntazamdır.

Eshâb-ı mutâla'dan memâlik-i garbîyeye seyâhat itmâmiş olanlara Avrupâ'da otel âlemine duhûl ve kabulün tarzını ta'rif idelim: vâkâ Avrupâ'ya her seyahât iden bieyyi hâl bir otele inmek mahcuriyetinde bulunduğu hâlde dâhil olduğu otelin ahvâl-i mahsusiyesini nazar-ı dikkate âlmış pek âz âdema tesâdüf idilir. Binâenaleyh ta'rifât-ı âcizânemden Avrupâ'ya defâtle gitmiş olan zevâtın dahi istifâde ideceklerinden eminim. Çünkü içlerinde âylarca kaldıkları otelleri bu `abd-ı âciz kadar nezzâreye urmuş olmalarında şübhem vârdır.

Şimendüfer Gârı'ndan binmiş olduğunuz `araba kârbânsârâyın pişgâhına vâsıl olur. Gâyet güzel giyinmiş bir kapucu yamâğı bulunduğu yerden şitâb ile `arabının kapusını âçâr. Misâfirin `arabandan çıkmasıçün dest-i ihtirâmı takdim ider.

Otelin kapusına yakın olan mevki`-i mahsusundan ahyânen infikâk iden ve vazifesi misâfirini istikbâlden `ibâret olan me'mur, otele dâhil olan zâtı tepeden tırnâğa kadar hâdde-i nazardan geçürür.

Otel ıstılâhında (şef dö resepsiyon) ta`bir olunân bu istikbâl me'murı, vazifesinin nezâketi i`tibâriyle gâyet mühim bir zattır. İkinci, üçüncü derecede bulunân otellerde bu vazifeyi kapucular veyâ bizzât otel sâhibi ifâ ider

[63] Londra'nın otel metropolidir ki 750 oda ve sâloni şamildir

ise de büyük kârbânsarâlarda bu vazife içün âyruca bir me'mur istihdâmına lüzum görülmüşdür.

Bu me'murun vazifesi ne kadar mühim ise kendüside vazifesine mütea'llik hususâtda o kadar sâhib-i mehâretidir.

(Ma'lumdurki bir şahsın hutut-u vechisinden ahvâl-i `akliye ve fitriyesini istihrâc iden `ilme (fizyonomi) ya'ni `ilm-i (simâ) veyâ (kiyâfet) dirler.)

Bu me'murların marifeti ise insânı görür görmez (eğer ta'bire i'tirâz olunmâz ise) ma'îşet ictimâi'yesini, hatta kisesinin ka'rına kadar derece-i servet ve iktidârını [64] istihrâca munhasırdır ki bunâ münâsib bir ta'bir bulmaktaki `aczimizi i'tirâf ideriz.)

Kendüsi otelin büyük me'murlarından ma'dud olarak bir kaç lisânı mükemmelen ve Frânsızca'yı bir Pârisli ve İngilizceyi dahi Oksford Medrese-i Âliye'sinden `ulema şehâdet nâmesi âlmış gibi söylemeye mecburdur. Berlin'in etvâr-ı muâmelâtınca iltizâm zarâfetle mükellef ve her şeyden evvel tabî-i muhtelik-i beşerî tanımak hâssasında sâhib-i mahâretidir.

Misâfir bu zâtın veyâhud bu zât misâfirin huzurunda istbât-ı vücûd eyledikleri vakt derece-i talibi ve iktidârını takdire muvaffak olur. Bu iktidâr ise bittabi misâfirin kisesine â'id bir mese'ledir.

Me'mur-u misâfir dahâ `arabadan inerken hângisinin hângisi huzurunda bulunmaklığı lâzım geldiğini keşf ile ânâ göre

hareket ider. Meselâ sâde bir kıyâfete girmiş bir prensi veyâhud gâyet mutantan tavır âlmış ..... derhâl keşf iderek, evvelkisinin huzurunda istbât-ı vücûd ile `arz-ı ihtirâm ve ikinciye ise kendüsüne mürâca`ıt itdikden sonra kıyâm ider.

Lemha-i basarda vuku` bulân bu teftiş ile yolcının ahvâl-i şahsiyesine dâi`r hâsıl ettiği fikre medâr olan `alâmet-i zâhire ve bâtinenin neden `ibâret olduğunu belki kendüsünde ta`rifden âcizdir. Elbise değildir. Çünkü pek çok milyon sâhibi zevât vârdır ki dağdağa ihtişâmdan âzâde ve sâde bir kıyâfetle seyâhat ider. Eşyâ sanduklarının zarâfeti de değildir. Çünkü ekseriyâ bi serupâ mukavelesi eşhâs-ı müzeyyen-i libâs ve metantan sanduklar ile i`lân-ı isâr itmek ister.

Tavir ve her hareketinden istidlâl itmek dahi mümkün değildir. Çünkü pek kibârdan zevât olur ki nihâyet mertebelerde mütevâzâne etvâr-ı ezhâr iderler. Zâten istikbâl me`muri gelen misâfirin ne kıbâlde bir zât olduğunu keşf için uzun uzâdıya düşünecek vakt bulamaz. Gelenin mütenekkiren seyahât ider bir prens, yâhud âltun ma`denlerine mâlik bir Âmerikân, veyâ sivil elbise giymiş bir topcı yüz bâşısı, veyâ âdi bir ticâret yolcusı veyâhud en tehlikeli sınıfdan bir dolandırıcı olduğunu âdetâ his ider. Beş sâniye bile tereddüd itmeksizin telakkiye muntazır olan hizmetkârlara emirlerini virir, meselâ:

Dördüncü kâtda 207 veyâ ikinci kâtda 54 veyâ birinci kâtda 14,13,12 numarılı odalar!

Bu gibi takdir-i mâhiyâtda ise hemân yüzde doksân dokuz isâbet ider.

Kendisinin erbâb-ı servetden olmadığını bir nevi` i`lân demek olan dördüncü kât ta` biri, yolcuyu menfa`l ide bilmek ihtimâli olduğu cihetle, böyle bir infâle meydân virmemek üzere yolcının önünde rüku` idercesine bir baş keserek, (üçüncü veyâ ikinci kâtda bir oda boşâncaya kadar zât-ı âlileri bu oda ile iktifâ buyursunlar mı) kavliyle nahvetini okşâmakdan girü durmâz.

Yolcu bu suret-i ifâdeden hoşnud olmakla berâber mâddeten dahi birtakım mesârif-i tâkatfersâya kâtlânmak belâsından kurtıldığı içinde kalben memnun olur.

İstikbâl me`murunun kuvve-i hâfızasıda zekâsına muâdildir. Meselâ Otel Kontinântâl âltı yüz, Londra'nın Otel Metrepol'ü 750 odayı hâvi olduğu hâlde hângi tabakada hângi numarılı odaların boşandığını veyâ boşânacağı günü hâtırda tutabilmek epeyce bir marifetdir.

Ba`zı kere her tabakada pek çok boş oda bulunduğu hâlde eğer yolcının hâlini gözi tutmâz ise nâzikâne ve fakat hâkimâne bir kati`yet ile hiç bir boş oda bulunmadığını ihbâr ider.

İstikbâl me`muri meselâ 54 numarılı oda emrini virdikden sonra yolcu yabâncılıktan çıkarak otelin bir “numrosı” `ad olunur. Misâfirlerden biri otelde kendisinin numrudan başka bir şey olmadığını his idecek [65]¹⁵³ olsa otelin müdir-i `umumiyesi pek mahzun olur. His-i idâreye mâlik otellerde fevkâlâde cesâmetler ile berâber yine her misâfirin hissiyetiyle mütenâsib suretde muâmele-i ihtirâmiye muhâfaza idilmek matlub ve mültezimdir. Çünkü otele kabul edilmiş bir misâfirin en birinci talebi râhat ve ârzularını istifâde-i müsâraatdır. Bu ise otelcinin

¹⁵³ N M * 9

borcudur. Şu kadar vâir ki kesesinin ka'rı pek amîk olan bir yolcu ile kesesi pek sığ bulunân bir misâfir mutâlibâtca müsâvi bir hâlde bulunurlar ise ikincisi i'tibârını tâşırır olur. Bu yerlerde de "âyâğını yorgânına göre uzâtmak" mislîne itbâ` ve ânâ itbâ` idilmediği hâlde merâmını pâre ile ismâ` zaruridir.

Zâmânımızın ba'zı cesim otelleri Âmerikâ tarzını taklid ile yâlnız misâfirlerin külliyyetle vürudu noktasına hasr-ı nazar ticâret eyledikleri hâlde diğeri birtâkımı dahi öteden berü misâfirhânelerce câri olarak fâi`de bahş oldukları tecârib-i `adide ile sâbit olmuş ba'zı usûl vukua`d-ı mahsusayı bu cesim ve cedid otellerde tatbik muvaffak olmuşlardır.

Birinci takım, ya'ni Âmerikân taklidi oteller, vasatî olarak gelüb giden ve temizce bir oda, iyi bir yatâk ile hoşnud olan ve sâi`r-i hususâtda serbest bulunmasını ârzu iden misâfirinin mecmua'nı nazar-ı i'tibâra âldığı hâlde ikinci tâkım oteller, muâmele-i mahsusa taleb iden misâfirini esbâb-ı hesâb ittihâz itmişlerdir. Gezdiğimiz memâlik içinde birinci ve ikinci tâkım otelleride cami` bulunduğı i'tibârıyla misalimizi de Berlin otellerinden getürmek istedik:

Ma`lumdur ki 1870 ve 71 muhârebesinden sonra ticâret ve siyâsetce hâsıl etdiği ehemmiyet-i sâi`kasiyla Berlin'e hemân her mevsimde pek çok misâfir vürud itmekdedir. Bugünki günde Londra ve Pâris'den sonra Berlin mühim bir mevki` ihrâz itmişdir. Binâenaleyh şu yirmi bir sene zarfında Berlin'de birçok müessesât-ı resmiye vücûda getirüldüğü gibi inşât-ı tezyiniden ma`dud olan ebniye-yi âliye sırasında her biri birer burc-u medeniyet itlâkına şâyân ve tarz-ı mi`mârisi a'yân-ı nâzarına veleh resân olacak tarz-ı nevin otellerde te'sis

olunmuşdur, ki Sânrâl Otel, Otel Kontinântâl, Kayser Hof ve Otel Monopol bunların birincilerinden ma`duddur.

Otel Sânrâl Âmerikân tarzını taklid itmiş otellerdendir. Kontinântâl, Monopol, Kayser Hof ise misâfirlerini her suretle hoşnud idecek vesâili hemân yârim `asırlık tecârib semeresi olmak üzere mevki` tatbik koymuş kârbânsarâlardandır. Binâenaleyh şu üç otel âyrı âyrı şirket veyâ sâhib-i münferid mâlı olmakla berâber, nevi` i'tibârıyla bir olduğı ve Kayser Hof ise bu cümlemin en yenisi bulunduğı cihetle kendimizi orâda farz iderek otelin ahvâl ve ihtivâatını teftişe bâşlâyalım:

İstikbâl me'murı gelen yolcının otelde hâi'z olacağı hâl ve mevki'i bir kere ta'yin itdikden sonra kendisini kâpuçî muâvenete teslim ider. Bu da yolcuyu ârzusına göre yâ gâyet geniş ve leyyinü'l meyelân olan nerdebâna veyâhud âsânsör dinilen (misâd)'a isâl ider. Berlin'in yeni otelleri gerek misâfir ve gerek eşyâ için bir kaç dâne âsânsörü şâmil olarak Bütün gün ve ba`zen nisf-ül leylden iki sâa`'t geçinceye kadar bunları meccânen idâre iderler. Acebâ misâdlar yirmi dört sâa`tin hemân on sekiz sâa`ti zarfında binânın dördüncü kâtına kadar kaç defa` su`ud ider? On sene mukaddem bu âltdan bir dereceye kadar ihtirâz olunuyor idi. Bugünki günde ise her dürlü muhâtarâ-i azâi`l olarak, dünyâyı seyâhate hasr-ı nefes itmiş bir seyyâh gibi, eyâletin küçük bir kasabasından gelmiş [66] âdi bir köylü daha bilâ pervâ bunlardan istifâde ve hâb-gâhı olan dördüncü kâta bu vâsita ile su`ud itmekdedir. Pek olsa âsânsör harekete bâşlâdığı ânda- defâatle binmiş olduğı hâlde yine her defa`sında—mâdâm birâz ürker ve yânında bulunân bir yolcının

kolını sıkarak âsânsörün emniyetli olup olmadığını su'âl ider!

Eyü otellerde kullânılân müsâdlar bugünkü günde o kadar dikkatli i'mâl idilmektedir, ki yolcu kendisinin her dürlü muhâtarâtdan me'mun bulunduğuna kuvvet-i kalb ile mutmai'n olmalıdır. Çünkü muhâtaradan selâmetine dâ'imâ bir teftiş-i kefâlet itmektedir.

§

İkinci kâta geldik. Âsânsör tevakkuf iderek kâpucu muâvini vâsi` hevâdar olan divânhâneye açılân kâpuyu küşâd ile bizi 54 numaralı odaya sevk ider.

Odaya girdiği ânda yolcunun önüne varakâ'-i misâfirini `arz etmek vazifesidir. Yolcu bu varakâyı matlubât-ı mahalliyeye nazaran ismini, şöretini, sana`tını ve sâi'reyi kayd ider (ba`zen hiç bir şey yazmak istemiyân İngiliz ve Âmerikânlara tesâdüf olunur. O hâlde ise otelci tabi`i ses çıkâramaz) bu işden sonra uşâk yolcunun başka bir ârzusu olup olmadığını, ba`zı kere eşyâsı hakkında bir su'al irâd ider. Çünkü ekseriyâ yolcular eşyâsını berâber getürmiyerek Şimendüfer İstâsyonu'nda bırâkdıklarından, hângi otele yerleşecek ise sonra orâyâ celb ider. Bundan sonra da uşâk yolcuya elektirik ziyâsının tertibiyâtını irâ'e ve ta'rif ider. Vâkâ bir kaç sene sonra bunu göstermeye hâcet kâlmayacak ise de şimdiki hâlde gece yârısı otelin her tarafında `azim bir sadâ ile tanin-i endâz olan çânâ meydân-ı ihtizâz virmemek için herhâlde lâzımdır.

Misâfir efendi 54 numaralı odanın ortasında bulunân elektirik lâmbasına çâbuk âlişur ise de pek çok kere yatâğının baş

ucundaki küçük lânbanın dökmesindeki hafâyânın hala muktedir olamaz. (Nefsimde tecrübemle inân söylerim sanâ) hâl bu ki uykuya varmâzdan evvel bir gazetenin havâdis-i ecnebiye sütununu gözden geçürerek insânın vatanına mütea'llik ma'lumâta olan inhimâkı muhtâc-ı izâh değildir.

Hakikaten otellerde iliktirik ziyâsının isti'mâline bâşlânması en birinci derecede tertibâtdan ma'duddur. Bir el hareketle tek mil odayı en gayr-i munkısmada gündüz gibi ziyâdâr etmek kadar zevk-i âvr ve bu sebeble mum isti'mâlinin büsbütün isti'mâlden sükûtle berâber hiç bir vakit yerinde bulunmıyân ve bir kaç kere delik itmedikce âteş âlmıyân o cân sıkıcı kibritlerin ortadan kâlkması kadar bâ'is-i mahzûziyet bir şey olamaz.

Odamızın her tarafını istediğimiz gibi nazar-ı muâyeneden geçirebilirüz. Bu odayı gördüğümüz zamân eski otellerin güyâ kibârâne düşmesini der hâtır etmekden kendimizi âlâmayız. (Viyâna'nın (Ârşidük Kârl) nâmındaki otelini görmüş olanlar döşemeli otel ne demek olduğunu biliyorlar. Ârşidük Kârl Oteli tarz-ı kadim otellerinin zamânımıza yâdigâr bırâkdığı nûmunelerdendir. Orâda her şey eski tarzdadır. Hidmetde bile Âvusturyâ hânedân-ı hükümdâriyesi efrâdından birinin sarâyındaki gibi uşâklar merâsim-i teşrifatiyeye riâyetde bulunurlar.)

Müddeâmızı isbât için en bâlâ derecede zinetle ülfet itmiş misâfirlere mahsus bir yolda Kontinântâl ve Kâyzer Hof Otellerinin birinci kâtındaki odaları ziyâret idebilirüz. O odalar, ki prenlere, kontlara, milyon sâhibi lordlara ve ba`zen mütenekkiren seyâhat iden krâllara bile kendi sarây ihtişâmlarını âratmıyacak ziynet ve zarâfeti cami'dir.

Bununla berâber döşeme ve sâirce olan tertibât-ı `alel` umum terakki itmiş olduğundan, en ucuz odalar bile nazar-ı [67] takdiri celb idecek suretde her nevi` esbâb-ı istirâhatı câmi`dir. Döşeme tahtaları yerine pârkeler kâi`m olduğu gibi, üzerlerinde de yumuşak Şark taklidi hâlîlar mefruşdur. Geniş bir (lâvâbo) temiz peşkirler, râhat bir kanâpe, bir yâzuhâne, bir orta mâsası en küçük odalarda bile mevcut olarak, tahâret ve nazâfet ise fevkâlâdedir. Gerek odalar, gerek koridorlar gâyet latif bir harâreti hâi`zdir ki bunun kuvve-i mevlidesi su buhârıyla bir çok teshin borularından `ibâretidir. Şimdiki otellerin hesâb pusulalarında eskiden mu` tâd olan (teshin) hânesi tayy olunmuşdur.

Bugünkü günde büyük şehirlerde bulunân bir otelde misâfirlere vaktiyle olduğu gibi dâr yatâklı, ratib çârşafli bi oda âçılmağa çesâret idilecek olsa, otelci bir sene zarfında mutlakâ i`lân-ı iflâsa mecbur olur.

Tecrübedide bir otelci eyü bir yatâğın misâfire teknil otel hakkında eyü bir fikir vireceğini bilür. Kendüsi hesâbâtını boşa tutmıyor. Misâfire râhat idüb itmediğini boşuna sua`l itmiyor. Otelcinin teknil-i nazar-ı dikkati yorgunların suret-i istirâhatine âiddir. İnsânlar içinde ise yolcular herkesden ziyâde yorgun ve binâenaleyh muhtâc-ı istirâhatdir. Demir yolunun tarrâka-i sâmia`-ı harâş ve harekât pek irtîâşından (zâhir ve bâtını) sârsılân bir yolcu ârtık râhat bir yatâk bulamadığı otelde bir giceden ziyâde arâm idebilür mü?

Uşâk, izâhât-ı lâzım eyi ifâ ile çıkdıktan sonra odalara hizmet iden (servânt) hizmetci kız gelür. Misâfirin kuş tüyi ve yâhud flânıl (fânıla) yorgândan haz idüb itmediğini, başının altına konılacak yâsdiğın ât kılından

mi yoksa kuş tüyünden mi olacağını sua`l ider. Böyle vesâi`l mütea`ded-i râhat mebzül bulunduğu bir oteline insân âylarca kâlsa şikâyet itmez.

Zamânımız kârbânsarâlarının birinci meziyeti şudur ki: misâfirlerine kendi meskenlerinde ma`luf oldukları her nevi` esbâb-ı huzuru tehyie` i`tinâ itdikden başka, kendüleride fazla olarak bir hayli vasâi`t-i istirâhatı cem` bulunmalarıdır. Kâyzzer Hof Oteli`ne inmiş olduğımızı haber virmiş idik. Seyâhat a`zâ-yı bedenimizi pek ziyâde yormuş olduğundan kırklığımızı def` itmek için istihmâm ârzusunda bulunuyoruz. Kendisini çağırmağa mahsus olan elektririk çânına tokunur tokunmaz hizmetci kız gelür. Ânâ hamâma girmek istiyorum dimek kâfidir. Çünkü burâda içinden hiç bir vakit sıcâk su eksik olmâz ve gâyet kibârâne bir tarzda müretteb-i mütea`ddid hamâm odaları vârdır.

Düşünerek elimizle çenemizi yoklâr ve bir büyük şehre yâkışır hâlde bulunduğumuzu ânlarız. Tırâş idecek delikânlı derhâl isbât-ı vücûd ider. Hamâmdan çıkılacağı sırada ise nâsurcî âyâklarınızın botin tazyikâtından mütehasıl kabârcıklarınızı, yolda uzâmış olan tırnâklarınızı keser.

Bir mektub yâzmaq, yâhud erbâb-ı siyâsetden bulunubda me`muriyetinize mütea`llik bir râpor kaleme âlmak istiyor iseniz otelin kırâa`t sâlonunda üzeri keçi derisi ile müzeyyen mütea`ddid yâzu seferelerinden birinin önüne geçersiniz. Kâyzzer Hof Oteli`nde en yeni usûlde yapılmış bir (Remington) yâzı mâkineside vârdır. Piyâno biliyor iseniz ânı pek kolây kullânabilürsünüz.

Yolda sandukanızın anahtârı gâi`b olmuş- çünkü seyâhatde böyle şeyler herkesin başına gelür- otelde bir çilingir mevcut olduğu

gibi, kopmuş düğmelerini sökülmüş elbisenizi
dikmek içinde dâi'mâ bir terzi hâzırdr.

§

Velev bir zamân için olsun insân ikâmet
ideceği mahalın her hususını öğrenmeyi ârzu
ider. Bizde ibtidâ şu bulunduğımız tabakaya
âi'd hademâtın suret-i ifâsına yakından bir göz
gezdirelim. Çünkü misâfir sıfatiyle en evvel bu

[68] Berlin 'de Kâzzer Hof Oteli

hidmetlerle münâsebetde bulunacağımız gibi, ihtimâl ki hidemât-ı sâi'reye ittilâ` için bunun tadvkikatından ba`zı fâideli fikirler istihsâlde idebilürüz.

İntizâm lâ-ittegayyur bir hâlde bulunmalı! İşleri gâyet mütenevvi olan büyük bir otelde en birinci kâi`de budur. Binâenaleyh hademât-ı muhtelife âdetâ vezâi`f-i `askeriye gibi bir nizâm

[69] Berlin'de Sânrâl Otel

muîne tâbi` olarak, her me'mur ve hizmetkârın kendüsine âi'd ve zâif hususiyesi vârdır.

Odalarda intizâm ve tahâret hususâtına istikbâl me'murından başka (müfettiş) bir kâdın nezâret ider. Odasında her kim bir kusur veyâ noksân görececek olursa hizmetci kıza yalnız müfettiş kâdını çağırmaklığını emir itsün, [70] (müfettiş) nâmının zikri bir elektirik bâtâryasına temâs kadar lerze virür.

Mâdmazel, müfettiş makâm-ı me'muriyetine irtifâ idinceye kadar kendüsi de oda hizmetcisi idi. Binâenaleyh böyle çekirdekden yetişmiş olduğu için her nevi` hida` hademâtı ve bir odayı sathî bir surette temizlemekle ciddi bir yolda tathir ne demek olduğunu pek eyü bilür. Köşede bucâkda en gizli bir tevzi, tavânda en küçük bir örümcek âğı, bir sürahi kenârının sıçrâmış olduğunu, geç değişmiş bir yüz havlusını veyâ fenâ yapılmış bir yatâğı bunun nazar-ı teftişden ihfâ kâbil

değildir. Her şeyi olduğu gibi görür. Her şeyi olacağı surette ister.

Veyl! O kızın hâline, ki noksân-ı vazife nâmına müfettişin huzuruna çıkmış olsun.

Müfettiş gâyet vakarlı bir hânım tavrında ise bunâ mukâbil oda hizmetcisi de gâyet şatâretli, kanâdları eksik bir kuş hâlini tâkınur.

Hidmetler âğırdır- ekseriyâ erken kâlkılub geç yâtlur- vâkâ büyük otellerin hesâb pusulalarında "hidmet" kaydı hızf idilmiş ise de yine kibârdan olan veyâ kendüsine ifâ idilen hizmetden memnun bulunân misâfirler, kıza ârada sırada, Berlin'in oteli terk idileceği zamân bahşiş i`tâsını aslâ hâtırdan çıkârmâz.

Eyü bir oda hizmetcisi vezai'fini ifâda mâhir ve seri` bulunmalıdır. Tıbkı dâhilinde bulunân odasında oturur iken çingirâğın en hafif bir tınısını işitmeye, odaları gâyet temiz tutmağa, çâbuk-rev âyâklara, Berlin'in huzurunda isbât-ı vücûd ettiği misâfire kârşu

mütebessüm ve mültefet görünmeye mecbur olduğu gibi, 53 numarılı odada saçlarını tarâyân misâfir mâdâma birâz yardım itmek için âz çok (frizur)'luk idecek kadar mişâтта vâkıf ve hânımın korsesinden kopmuş bir bâlina çubuğunu ilişdirecek, veyâ mösyönün boyun bağını bağlayacak kadarda mahârete mâlik olmalıdır. Bu mahâretler ise hiç olmâzsa kendüsü için "bahşış" mikdârını izâf edecek esbâbdan olmakla mahal-i şikâyet değildir.

Odalara hizmet iden uşâk ise temiz giyinmiş, muâmele-i şinâs bir âğadır. Kendüsü otelin birâ ve kahve hânesinde hizmet iden âdi gârsonlara yukâridan âşâğı mütehakkimâne bir nazar ile bâkâr. Yalnız ta'âm sâlonunda hizmet iden gârsonları âz çok ülfete şâyeste görür. Hususiyle birinci kâtda hizmet ettiği zamân muâmelesi gâyet kibârânedir. Muhâttabâtında dâi'mâ gâi'b sigasıyla lakırdı söyler. O me'muriyete muktezi olan ma'lumât ve rüsûhi hâsıl itmek için mutlakâ Londra veyâ Pâris'de terbiye görmüş olmalıdır. Üzerindeki frâkı (etkisiz setreyi) ziyâfet-i resmiyeye mev'uv bir sefâret me'murı gibi a'zimet feruşâne tâşır. Odaya, âyâklarında keçeli terlik vârmış gibi katâ pâtırdı itmeksizin girer ve söyleyeceği sözi hem hafif ve hemde işitdirecek suretde bir sadâ ile söyler. Elinde bulunân tebsinin mâsaya konurken ses çıkârmaklığını- kendüsü için bahşış red itmek kadar- bir günâh sâyâr.

Mesleğine ise öteye berüye koşdırılır gârson sıfatıyla bâşlâmış olduğu hâlde günün birinde otelci olarak hitâm virecektir. (Viyâna'da Otel Royâl'in, Grând Otel'in, Zâhâr Otel'in sâhibleri vaktiyle birer otel hizmetkârı idi. Bugünkü günde zir-i idârelerindeki otellere prensler misâfir olmaktadır)

Kendisini birâz tâniyânlar ârasında sermâyelerinden bahs olunur ve hatta borsada oyun oynâdığı bile rivâyet olunur. Gârsonlar 'alel'umum beşinci kâtda yâtıyorlar ise de dâi're-i hükümetleri buldukları tabakanın (büfe)'si olduğundan, fâliyet-i şahsilerinin kısım-ı a'zmi burâda merkezlenür. Her büfenin tabâklara, kadehlere mahsus bir dolâbı sıcak su bulundurmak için semâver hükmünde bir kızgânı, bir buz muhafazası ve harik zuhurunda derhâl söndirmeye [71] mahsus sırça humbaraları hâvi âçık bir dolâbı, büfeden zemin kâtına doğru borular, yemekleri rafa' mahsus bir âsânsör, sipârişlerin süra'ti için telefonu vâdır.

Oda uşâğı 'alessabâh kahvâltıya mahsus olan tebsilerin üzerine icâb iden tabâk ve fincânları ve pişkir ile yumurtalıkları çatâlı, bıçâğı, tereyâğı kâsesini dizer.

Bir numarılı oda bir çây emr idiyorsa matbaha bir telgrâfla ihbâr olunmakla çây dahi o ânda âsânsörle yukâruya isâl olunur. 40 numarılı oda mükemmel bir kahve istiyor. O ânda gümüş cezve matbahdan yukârıya gelir. Eğer hizmetkârın mahâreti görülmek iseniyor ise odalarda yemek virmek, sofrâ kurmak lâzım geldiği vakit hâline bâkmâlıdır. Bu işe kendüsü asıl meşguliyet hususiyesi nazariyle bâkâr. Ve şâyed otel müdiri kendüsine muâvenet için ta'âm sâlonundan gârson gönderecek olursa âdetâ câni sakılır. Çünkü kendüsü hâi'z olduğu mahâret ve dirâyetin her dürlü muâvenete ihtiyâcdan müberra olduğına mutma'indir. Hele teknil boşânâmâmış şarâb şişelerine, hususiyle kıymeti gâllî olan şarâbları hâvi oldukları zamân iltifât itmekden fevkü'lgâye mahzûz olur.

Oda hizmetkârlarının da bir müfettişi vâdır, ki ânların ifâ-yı hizmet idüb

itmediklerini tedkike me'murdur. Kedüsi, mekanet-i vakar ile yürür. Hatta `askerlik olduğu yirmi hatve uzâkdan fark idilür. Bu me'mur tabka dâhilindeki odalardan çıkacak misâfirlerin hesâb puslalarını yapdırub takdim ider. Ve pâraları kabz ile sandık eminine teslim eyler. Bahşışden yanâ pekde sahî olmadıklarını his etdiği misâfirlere bile `askerce bir vakâr ile ifâ-yı ihtirâmdan gerü durmâz. Ma`mâfih ekseriyâ hesâb puslalarında epeyce hürmetli bir kesr-i vâka` olduğundan bozdırılân bir âltundan kâlân dört beş frânklik kûsür mûmaileyh bahş idilür. O ânda ise mekânet-i `askeriye tabi`i bir mezillet tama`kârâneye inkılâb eyler.

Sabâhleyin her tabakada mütea`dded çingırâk sadaları velvele sâz olmağa bâşlâr. `Aynıyla bir köyde sabâha kârşu her kümesden ötmeye bâşlâyân horoslar gibidir. Bu ise tabaka dâhilindeki odalarda bulunân misâfirlerin botinlerini elbisesini furçalayub temizlemeye me'mur olan tathirât hademesini celb içündür. Meselâ ben kâlkâr kâlmâz pântâlonumı giymek isterim. Hâl bu ki pântâlon âkşâmdan oda kapusının hâricine bırâkılmış olduğundan tathirâta me'mur hizmetkâr ânı âlub süpürmeye getürmüştür. Botinleride boyacı âlmışdır. Bunlar her oda kapusından âldıkları eşyânın üzerine bir numrulu kâğıd koyduklarından yine yerli yerine bırâkurlar. Şâyed bırâkılmâmış ise çingırâk sadaları tarâkalarıyla ortalığı velveleye virür.

Bu birinci hücumdan sonra misâfirlerin ufâk tefek hizmetleri bâşlâr. Birisi sandukını yerleşdirmek ister, diğeri her uğrâdığı yerde gördüğü tuhaf ve tefârikı mubâyâ`dan dolâyı gıtdikce hamulesi ârtân sanduka eşyâsını sığdırmağa çâlışurda muvaffik olamıyınca

gârsonun mehâretine mürâca`t ider. Bir diğeri falân mağâzadan bir gün evvel âlmış olduğu boyun bâğının gelüb gelmediğini kapucıdan su'al itmesini emreyler. Bunların hepsine mukâbil hizmetkâr beşuşâne ve mutiâne bir inhinâ ile "bâş üstüne efendim" dimeye mecburdur.

Tabaka me'murları ârasında (gârdiyân dö nüi) didikleri gice kulciyesini unutmayalım: bunun me'muriyeti nısf-ül leyde bedâ` itmekle sabâha kadar tekml tabakaları `alettevâli devr ider. Bu kulcılık pek mühim bir hizmetdir. Çünkü en mu`teber bir otel bile bir gün bir hırsızın otele konubda örme yünden ma`mul siyâh bir libâs ile cânbâzlar gibi gâyet tetik yürüyerek oda kapularını yoklâmasından emin bulunamâz. Otel istilâhında bunlara (siyâh âdem) itlâk olunur. Diğeri taraftan her otel, muhterem misâfirlerinin bir şeyi çâlnmâmasına ziyâdesiyle i`tinâ ider. Bu i`tinâ meselâ [72] otelin âdı çıkacağından dolâyı değildir. Belki kânunun otel sâhiblerini misâfirinin emvâl ve nukudundan dolâyı şiddetle mesûl eylesindendir. Binâenaleyh otel sâhibi gelen misâfirlere yânlarında mühimce bir mikdârda meblağ bulunduğu hâlde odalarında bırâkmıyarak otelin kalem odasında bir senede mukâbil hıfz itmelerini tavsiye etdiği zamân haklıdır. En eyü çâre nukuda bedel (çek) defterleri olduğundan, bu sâyede hırsızlarda kendülerini tehlikeye alakâdan mesun bulunmaktadırlar.

§

Hâydi keyf mattefak bir odaya girübde misâfirinden birini ziyâret idelim: farz idelim ki bu zât Berlin'e ilk defa` gelmiş, ihtimâl ki

pek uzâk mahalden meselâ (Buenos Aires'den) gelir. Bu uzun seyâhati sırasında Berlin şehrinin de şâyân-ı temâşâ yerlerini görmek ve istediği gibi eğlenmek ârzusunda bulunuyor. Vâkâ bu iş o kadar ehemmiyetsiz bir mese'le değildir. Bununla berâber ârzusunu yerine getirmek için cebinde pârası da vâ. Fakat işin içinde yalnız bir ufâk mahzur görünüyor. Kendüsü o kadar fenâ bir Frânsızca söylüyor, ki otele girdiği zamân mutâlibâtını istikbâl me'murı pek güç, âdetâ keşf idercesine ânliya bildiği gibi bir çok lisân söyleyân oda me'muruda bu İspânyol'un karşusunda şâşkın bir hâlde kâlıyor. Ma` mâfih bir çok yerlere seyâhat itmiş olan bu zât fert-i huzur ile dışâru çıkmağa hâzırlanıyor. Çünkü oteli terk itmezden evvel kendüsine bir rehber terfîk idileceğinden emindir.

Hepsinden evvel otelin kapısı ittisâlindeki sıcak odada birçok lisân söyliyân kapucu bulunuyor. İspânyol, Kâyzer Hof gibi mu`teber bir otelde kapucu ile kendi memleketi lisânıyla konuşacağına âslâ şübhe itmiyor. Yalnız bu husus değil, kapucu kendüsine dahâ pek çok mevâni` ber taraf ider. Birinci derecede bir otelin kapucusu misâfirlerin hâlis dostu olarak her taraftan kendüsü istişâreye, muâvenete da`vet olunur. O her şeyi bilür, her şeyi tânur, âdetâ bir âyâklı kitâbhânedir. Tecrübedide yolcular vârdır ki bir otelin kıymet ve ehemmiyeti yalnız iki cihetden tedkik iderler: birisi yatâk, diğeri kapucunun şahsı. Vâkâ bu takdirlerinde pek haksız değildirler. Bir eyü kapucu bir menba`-i huzur ve refâhdır. Hiç yorulmâz, mütevâzi`, diblomâtların bile nazar-ı hasedini celb idecek derecede insânlar hakkında hâssa-i teşhise mâlik, her nevi` tüccâr ile tevsî`-i vukuf itmiş, her dürlü müşkülâtı iktihâm itmenin yollarını

öğrenmiştir. Pâyitahtın ricâl-i meşhuresini şahsen tânur. Vükelâdan falân ve filân zâtların yânına kabul olunmak için ne gibi vesâi'te mürâca` t iktizâ ideceğini irâ'e ider. En sonra size (Büyük Operâ) veyâhud bir iâne bâlosı için bir (bilet) takdim ider. Her nevi` ticâret hânelerinin en mühimlerini size pârmağlarının ucuyla birer birer ta`dad ider. Öyle veyâ âkşâm ta`âmlarının hângi lokântada dahâ a`lâ yinebileceğini `ârz ider. Bir âktrisin za`yıf tımları hakkında size âdetâ bir tiyâtro müdavimi centilmen gibi hikâyâtda bulunur. Ve her nevi` (sport) hakkında en yeni havâdisi i` tâ eyler. Diğeri tarafında bir mezâr kadar muhâfaza-i esrâr hâssesine mâlikdir.

Oteline inmek şerefini deriğ itmeyân bir prense, devr-i âlem itmekte olan mu`teber bir seyyâha, vilâyet ahâlisinden âdi bir yolcuya hâsil her kime olur ise olsun mutlakâ hademât gûnâ gûnile ânları kendüsine minnetdâr itmeyi bilür.

Sâtun âldığımız şeyler için iktizâ iden meblağ, eşyâyı getiren mağâza hizmetkârlarına, o deruni bir dürlü boşâlmak bilmiyân pâre çantasından tesviye etdiği gibi, icâbetinde kesesini dahi size açâr. Bütün bu işlerle berâber, bir kapucunun me'muriyeti en a`lâ bir hizmet olduğunda şübhe [57 ve 58. Sayfalar yeniden eklenmiştir. Bir baskı hatası mevcuttur.] [57] eyledi. Bu takvim sene-i şemsîyye üzere hesâb ve tanzim olunduğundan seneleri sene-i şemsîyye-i hakikiye olmakla üç senesi 365 gün ve dördüncü senesi kebiş, ya`ni 366 gün olarak takvim idildi. Fakat her yedinci defa` beşinci seneye tehir olunarak, 130 senede 32 defa` kebiş olacak iken 31 defa` olarak, bununla 130 senede fark idecek bir gün dahi kapâdılmış oldu.

Bu târih-i milâdın 1093 senesine müsâdif olduğu hâlde 489 sene sonra, ya`ni milâdın 1582'inci sâlında pâpâlardan on üçüncü Greguvâr (Yulis Çezâr) a mensub olan takvimin cesâbâtında 11 dakika 9 sâniyeden `ibâret olarak vâka` olan hatânın 137 senede bir güne bâliğ olduğunu ve Binâenaleyh 1582 senesinde 10 gün etdiğini hesâb, ve tesâvi-i leyl ve nehâr-ı rebî' 11 mârtta vâka` olmak lâzım gelürken 21 mârta geldiğini müşâhade eylemekle `asrının erbâb-ı heye'tinden (Kalâsyos) ve (Sokonbus) Marifetle 1582 sene-i milâdiyesi teşrin-i sânisinin beşinci günü, teşrin-i sâninin on beşinci günü olmak üzere kabul idilmesini emir ve îlân eylemiştir.

Bu ıslâhı `umumen Katolikler kabul idildiler ise de Protestânlarla Ortodoks mezhebi erbâbı kabul itmedi. Bir `asır sonra, ya`ni 1699'da Âlmânyâ'da 1700 senesi şubâtının on sekizi mârtın ibtidâsı olmak üzere kabul edilmesine karâr virildi. Bundan sonra İsviçreliler, Dânimârkalılar, Hollândâlılar ve İsveç Norveçler ve İngilizler dahi kabul eylediler ise de Rusyalılar kayzerin müttehizi olan takvim-i rumiyi bir takvim-i mukaddes gibi za`m iderek muhâfazasında şubât itmekdedirler.

Burada Devlet-i `Osmâniye'nin sene-i mâliyesinden ces itmeye lüzum göremeyiz. Çünkü takvimdeki sakâmet-i bizâtih âbutlânına delildir.

§

Nevsâl-i Marifet'i sırasıyla mutâla`ya râğbet buyurân zevâta ma`lum olduğu üzere üç seneden berü devletlü Gâzi Ahmed Muhtâr Pâşâ hazretleriyle bâl hâbere karârlaşdırmış

oldığımız takvim-i şemsî-i hicrî eserimizin ibtidâsında mukayyiddir. Bu bâbda ma`lumât mükemmele istihsâl itmek istiyân zevâta ise müşârünileyh hazretlerinin (İslâh-ı Takvim) annuânıyla tanzim itmiş oldukları eseri tavsiye ıderiz.

Sinîn-i Kebise ve Âna Dâi'r

Ma`lumât

Kebise-i lügatde kebîs olunmuş, ya`ni doldurulmuş şey dinür. Tânisî mevsûf îtibâriyledir. Sene-i kebîse bu ma`nâdandır ki kendi için bir gün zam olunmuş senede ıstılâh olmuşdur.

Arzın muharriki üzerinde devr-i seneviyesini, mihveri havalindeki hareket yevmiyesiyle bilâ kesir ölçmek kâbil olamaz. Binâenaleyh devr-i mezkrur nücümü ve medârı olarak iki nevi` îtibâr olunmuşdur. Sene-i nücumiye, şemsîn semâda bir nokta-i sâbit edenin fikâk etdiği noktaya 51 sâniyelik bir kavis kadar takribî için sarf etdiği zamândan `ibâretdir, ki takvim-i evkât için müsta`mel seneler işte bu nevi`, ya`ni medâriyedir.

Şemsîn tekmiş dâi'reyi devr idemiyerek her sene mutabassıt 1 ve 51 sâniye mikdârı te`hir itmesinin sebebi ise, çünkü îtidâl noktaları ba`zı esbâbdan dolâyı her sene bu mikdâr girü gitdikden, geçen sene îtidâl noktasından kâlkân şems ânı, bu sene 1 ve 51 sâniyelik bir kavis kadar dahâ evvel bulur. Mezkûr-u müddeti 365 gün ve bir günün [58] milyon cüzî 242 bin 216 kısım olduğu indehül leyh mütebeyyan olmakla, yek diğerini mutâkıb bir kaç sene 365 şer günlü olarak tadâd olundığı hâlde kesr-i mezkûr bitterâkim bir güne bâliğ olacağında ve git gide ârtacağında şübhe olmadığından, kesr-i mezkûr bir gün mikdârına hângi senede bâliğ

olur ise o seneyi 366 günlü `ad ile (sene-i kebîse) nâmıyla yâd etmek, o kâtını takvim iden milletlerce öteden berü ittihâz olunmuş bir kâi`dedir.

Ümem-i sâlifeden her biri bu bâbda birer tarz-ı mahsus ittihâz iderek, takvimlerini o suretle tanzim etmişlerdir. Fakat ânların usûl-ü müttehizeleri kendüleriyle berâber mensi olub gitmiş ve zamânımızda ise müneccimin İslâmiye ile akvâm-ı frenciye `indinde iki usûl-ü kebise mu`teber bulunmuşdur:

Birincisi târih-i mülkiyede müttehiz kâi`dedir, ki yedi defa` dördüncü seneleri ve sekizinci defa` beşinci seneyi kebs etmek, ya`ni 33 senede 8 kebîse yapmaktan `ibârettir.

İkinci ise Greguvâr takviminde müttehizusûl-u kebîsedir, ki 400 senede 97 seneyi kebs etmek için dört `asırdan ilk üç `asrın nihâyetleri müstesnâ olmak üzere zikr olunân 400 senenin mütebâki her dördüncü senesini kebîse `ad idilmekten `ibârettir.

Târih-i melikinin ihrâfi, ya`ni hatâsının bir güne bâliğ olması 4802 sene-i mürûrunda bir gün yine fazlası zuhura geleceği cihetle Usûl-u Kebîse-i Melike, Târih-i Frenkinin tarz-ı kebîsesinden dahâ ehvendir.

Binâenaleyh vasi` târih-i takvim idenlerce en evvel düşünilecek şey, kebîse için bir kâi`de-i sâlime bulmaktır, ki mebadi`sine mevzu`ndan müddet-i medide infikâk idemiyerek hesâbât-ı rasadî ile a`leddevâm muvâffakatda buluna, ya`ni hesâbât-ı rasadî ile ta`yin ve ihbâr olunân sene başı bir düziye senenin birinci gününde kâlabile.

İşte bu mutâla`ya binâen müttehizimiz olan sene-i şemsî-i Hicrîyye için Gâzi Ahmed Muhtâr Pâşâ hazretleri tarafından bir usûl-

kebîse keşf olunmuşdur, ki bu hesâb hükmünce sene başı mevzi` hey`iye bir gün âksâyabilmek için (35087) otuz beş bin seksân yedi sene sarfına muhtâcdır. Ta`bir-i âhirle bu usûl gibiyse hatâsını otuz beş bin seksân yedi senede bir güne iblâğ etdiği zamân Celâli usûl-u kebîsesinin hatâsı dahi 9.96 dokuz gün ve yüzde doksân âltıya bâliğ olacaktır ki icrâsındaki suhuletle berâber şimdiye kadar bu derece-i sahti hâi`z bir usûl-u kebîse henüz nihâde-i mevzi` isti`mâl olmamışdır.

Usûlüne gelince: ma`lumdur, ki kesr-i sene 0,242216 gün olduğundan 128 sene gâyesinde bâliğ olacağı mikdâr:  $31,003648=0,242216*128$  gün ve kesrden `ibârettir, ki her dördüncü sene-i kebîse idilerek her yüz yirmi sekizinci senenin idilmemesi kâi`desiyle ârada terk idilen hatâ, ancak 0,003648 gün kesri, yâhud beş dakika on dört sâniye (14 niye 5d) ve ma` kesr 49 sâliseden `ibâret olduğu ve hatâ-yı mezkûrun bir yevm-i kâmile buluş ise 35 bin 87 senenin mürûrına mütevakkıf bulunduğu cihetle zikr olunân usûl-u kebîse ile takvim idile târihin bih hesâb ta`yin idecek rei`s-i sene-i zamânı, yıl başı gününden hâraca çıkamâz. Vâkâ bu hesâb, bir hesâb-ı mütevasıtdır, çünkü zikr olunân sene, sene-i medâriye mütevasıtdır. Sene-i medâriye-i hakikiye müddeti ise arzın câzibe-i kevâkib ihtilâlaltına ânen fe ânen fânâ suver gayr-i muntazamada duçar ola gelmesinden ve mahrekin tebâa`d merkeziyesinin ise `alettevâli tenâkkusiyyeyle hakiki noktasının dahi seyyâr bulunmasından dolâyı kâh uzun ve kâh kısa olacağı şübhesiz ise de, hesâb-ı sâlifüzzikr bir fikir-i `umumi virilmek için gösterilmiş ve ma`mâfih pek kelli ihrâf itmeyeceği ve on bin seneden

ziyâde süreceği âşikâr bulunmuşdur. [73]¹⁵⁴ idilmemelidir. Hatta birinci derecedeki otellerin kapucuları muvazzaf olmadıktan başka, hizmetleri için kendüleri otel sâhiblerine senevi epeyce hürmetli bir ücret virirler. Hâl böyle iken bir otel kapucısının vükelâdan bir zât kadar vâridâtı vârdır. Böyle büyük otellerin kapucuları, hizmetlerine Berlin içinde beş âltı yüz lirâ irâd getürür. Bir mağâza ve yakın karyelerde vâsi` ve muntazam bâğçeli bir hâne idinerek hitâm virirler.

Birinci derece olan bir otel için kapucu ile ma`iyetinde bulunân gece nöbetçisi ve kapucu çırâğı kâfi değildir. Meselâ Kâyzer Hof Oteli'nde beş nefer (komisyoner) dâi'mâ kapucu odasında hâzır ve misâfirlerin emirlerine muntazırdır. Bunlar iktizâsı hâlinde tercümânlık iderler, çünkü ekseriyası âltı veyâ sekiz lisân ile mütekellimdir. Bunların içinde bir Portugiz, ve bir `Osmânlı, veyâ Macârzâdegâni'ndan biri kendi lisânlarını söyler âdemler bulacakları gibi, bir zengin İspânyol, veyâ bir Rus diplomâti eğer ârzu iderse bunlardan birini tercümân intihâb idebilür. Bu komisyonerler yevmi 10 mârk, ya`ni 55 guruş bir ücret mukâbilinde ecnebiye Berlin'in her tarafını ve şâyân-ı temâşâ-i emâkinini gezdirirler. Hatta ekser defa` hizmetlerini o kadar beğendirirler, ki zengin seyyâhlar bunlardan birini seyâhatine devâm için refâkatine kabul ider. Böyle bir refik-i seyâhat ile yolculuk itmek pek râhat ve bâis-i mahzûziyet ve emniyet olduğunu banâ da haber virdiler ise de öyle bir devr-i `alem seyâhatini te'min idecek büyük ikrâmiyeyi

kazânmış olduğumuzdan, tecribesine henüz muvaffik olamadık.

§

Misâfirlerin pek çoğu yalnız odalarda yatmak ve esbâb-ı istirâhatle iktifâ itmeyerek ta'âmı dahi otelde itmek isterler. Berlin'in misâfirinin ekserisi erbâb-ı servetden olduklarından fevkâlâde nefis ta'âmlara âlîmiş olan mi`delerini hüşud itmek iktizâ ider. Şimdiki zamânda misâfirler pek müşkülpesend olmuşlardır. Temiz çârşafı bir yatâk, nezâfetine i`tinâ olunmuş bir oda ile iktifâ itmezler de, odaları tavânlarına vârıncaya kadar müzeyyen ve katife perdelerle ârâste görmek isterler, bu ârzu ise ta'âm hususunda dahâ ziyâde tevsî` ider.

Bundan dolâyıdır, ki cesim-i kârbânsarların matbah ciheti gâyet mühim bir kısım i`tibâr olunmuşdur. Bununla berâber vaktiyle olduğu gibi misâfirleri otelde ta'âm itmeye icbâr itmeyüb hareketlerinde serbest bırâkurlar. Bu zamân zamân icbâr değil, zamân itmâ` ve iğrâ olduğundan, otelciler şehrin en benâm lokantalarıyla bi-hakkı rekâbet idebilecek sofrâ evânisi ile mükemmel âşcılar tedârik itmiş ve sarâylara bile gıpta-ı fermâ olacak ta'âm sâlonları tertib eylemişlerdir. Vâkâ yemekdan kazân mâzlar, ihtimâl ki zarar bile iderler. Lakin yemekle berâber içmekte vâ. Binâenaleyh yemekde sarf olunân şarâblardan pek büyük istifâde iderler.

Birinci derecede olan ve derunundaki sâi'r şeylerden sarf-ı nazar, lâakıl üç yüz kişilik kadar akşâm ta'âmı ihzâr iden bir otel

¹⁵⁴ N M * 10

matbahının tertibât-ı cesmîyesini tasavvur etmek birâz güçtür. Ârzu bıyurulduğu hâlde Kâyzer Hof Otelî'nin tahtızemin olan dâî'relerini ziyâret idebilürüz. Bu oteli intihâb idişimize sebep Berlin'de en ziyâde bu otelde büyük ziyâfetler virilmesi ve binâenaleyh matbah hususunda sâî'r otellere fâî'k bulunmasıdır.

Meşhur bir darb-ı mesel hükmünce “matbahda üç şey lâzımdır: birincisi, nezâfet, ikincisi nezâfet, üçüncüsü yine nezâfetdir” fevkâlâde latif olan evâni-i nuhâsiye dıvârlarda ve râflar üzerinde şimdi âmîli elinden çıkmış bir hâlde mücellâ birer levha gibi pârlâr, kâr gibi biyâz ketândan ma'mul elbiseyi lâbis olan iki âşçı ustası dahi o cesim iki tabh mâkinesinin yânında matbuhâta nezâret ider. Bunların ikişer neferde muînleri vâdır.

İbtidâ kendimizi matbahın bâş kumândânına, ya'ni [74] aşçıların rei'sine takdim idelim. Bu zâtın evvelâ Frânsız olduğu hâtırdan çıkârmâmalıdır. Kurub topunu, iğneli tüfengi icâd ile tarrâka-i holnâklarıyla Frânsayı âlt üst iden Âlmânlar, âşçılık hususunda Frânsızlara henüz yamâklıktan kurtulamâmışlardır. Bu zât gâyet mühim bir me'mur olarak, teknil-i matbah içindeki muvaffakiyet ânın dirâyet ve mahâretinevâ bestedir. Matbahın bir tarafında yedi cildten `ibâret olan (kâmus-u at`ime) dahi mezheb-i cidleriyle zî bâver-i hacere-i mahsusadır. Fakat Frânsız Efendi bunâ hemân yılda bir kerre bile mürâca'ta mecbur olmâz. Bu rei's matbahda işliyânların `umumen âmiridir. Kendüsi bizzât yemek bişürmez. Olsa olsa ba'zı at`imenin çâsniyesine bâkâr veyâ âra sıra müşkülüttabh olan ba'zı at`imede muâvinlerine ihtârâtda bulunur. Ma'mâfih

yine hepsini o idâre ider. Ânın orâda vücûdu at`imenin tuzı hükmündedir.

Yukâruda otelin müdir-i `umumisinin odasında her sabâh bu matbah-i rei'sinin inzimâm râî ile öğle ve akşâm ta'âmlarının cedvel-i yevmisi tertib ve tanzim olunur. Bu cedvele nazarân matbah rei'si her o gün için ne kadar et, tâvuk, âv eti, bâlîk, ve sâî're, sebze, ve çereze ihtiyâc olduğunu hesâb ve râporını müdir-i `umumiye i'tâ ider. Müdir-i `umumi bu râporı esâs ittihâz iderek her sabâh mütea`hhidlere icâb iden emirleri tahrir eyler. Bir sâa't sonra etrafındaki buz dolâblarından dolâyı yâz kış fevkâlâde soğuk olan et mağâzasında cesim rozbifler, her birinden yirmişer otuzar [porsiyon] çıkân fileler, koyun sırtları, kâburgaları, âlâcalı seglonlar, somon bâlîği, âlâ bâlîk, yengec, istâkoz gibi böcekler terâkkim ider. Dâî'mâ derûnundan tâze su ceryân iden bâlîk havuzu mercân bâlîkleriyle tolâr. Yârim düzine âşçı çırâğı çullukların, kekliklerin tüylerini yolmağa bâşlâr.

Bundan sonra rei's-i matbah-ı aşçı ustalarına emirlerini i'tâ ider. Âşâğıda muntazım bir silsile-i merâtıb vâdır. En evvel kızırtıdaki mahâretinden dolâyı [dürüst] tabâhat sergisinde meselâ âltun madâlyaya nâî'l olmuş olan kebâbcı bâşı gelür. Ândan sonra refiki olan (sos) ya'ni İtalyânca Türkçesi (sâlsa) ustası gelür. Dahâ sonra ise (ânterme) dinilen derece-i sâniyedeki ta'âmların mertebidir. Bunların yânında bir dâî're-i mahsusa da olarak, istâkoz (mâyonez)'inden (ya'ni terbiyesinden) bedâ ile muhtelif soğuk ta'âmları tertib iden usta ve ânın yânındaki dâî'rede dahi pâstacı ve şekerlemeci ustası çâlışur. Bu me'murlardan her biri ikişer muâvini hâi'zdir. Bundan başka rei's `umuminin emr-i tahtında olarak sekizi

mütecâviz çırâk, bir bölük bulâşıkçı, gümüş tâkımları temizleyici çırâklar, Sâksonyâ tabâkları kurulâyân kızlar ve pâtâtâ âyıklâyân kâdınlar vârdır.

Matbah rei'sine mahsus ve pençereleri matbaha nâzır olan küçük odanın dıvârında birçok pusulalar ma`lik bulunur. Bunlar o günlerde virilmeleri mukarrer olan biyücek hususu ta`amların veyâ ziyâfetlerin fihristidir. Bu pusulalar üzerinde sipâriş iden zâtın ismi, ta`âma da`vet olunacakların mikdârı ve ta`âmın fiyâtı mukayyed olduğu gibi, fiyâtın şarâb ile mi veyâhud şarâbsız olarak mı hesâb idildiği tasrih kalınmıştır.

Meselâ: Şehr-i hâlin yedinci günü S. F.. âilesinin bir ziyâfeti (16 kişiden `ibâret) dokuzuncu günü dahi 200 kişi için büyük sâlonunda bir ziyâfet vâd. Şarâb ve şânpânyalar berâber.

İşte cidden şâyân-ı hayret olan cihet, bu matbah rei'si olan Frânsız'ın şu iki yüz kişi için ne kadar biftek, ne kadar bâlık ne kadar ıstâkoz lâzım olduğunu hesâb ve ta'yinde gösterdiği mahâretidir.

Otel yalnız misâfirlerini değil, misâfirlerle berâber gelen hademeyi ve kendi hademesini dahi düşünmeye mecburdur. [75] Otel hademesinin ta`âmı ihzâr hususu ma`iyetinde iki âşçı kâdın bulunân bir âşçı bâşı mâdâma havâle kalınmıştır. `Umum-u hademenin yemeğini bu üç kâdın pişirür, ya`ni yevmi iki yüz nefer hademeye ta`âm yetiştirir. Öğle vakti hademe, (o yemeği) nâmi virilen kuvvetli bir yemekle karınlarını toyuurlar. Bu da leziz bir çorba, nesâbında pişmiş bir kızârtmadan `ibâret.

§

Matbahların yân tarafında cesim bodrumlar mümted olur, ki bunlar otelin mühimmât-ı ta`âmiye kileridir. Bunlardaki intizâmı bir sâhibetü'l beyt görecek olsa hayrette kâdur. Burâda nâmütenâhi sıriklar üzerine sucuklar âsılmış olduğu gibi, yerde dahi cesim şeker ve tuz çuvâlları, râflarda kâz ciğeri bestiller ile memlü tenekeler top bâtaryaları gibi muntazamen dizilmiştir. Böyle cesim bir otelin muhtâc olduğu erzâk hakkında hemân hiç kimse bir fikr-i mahsus beyâna muktedir değildir.

Meselâ mevzu bahsimiz olan Kâyzer Hof Otelinde yevmi 2500 ya`ni dokuz yüz on iki bin beş yüz fincân kahve pişirülür! Bu fincânların büyüklüğü ise bizce ma`ruf olan çây fincânlarının iki mislidir. Artık bu kadar fincân kahve için kaç okka kahveye lüzum olduğunu ve kilerden ne mikdâr şeker kilesi çıkacağını bizim o kâdınları hesâbdan `acizdir.

Bütün mahzen erzâka bir kiler müdiri nezâret ider. Kendüsi dâiresinde bir nevi` erzâk tâciri hükmünde ise de matbaha virdiği erzâkın pâresine bedel birer makbuz-u `alem ve haberi ahz ider. Bunun gibi matbah idâresi dahi matbuhâtını gârsonlara sened mukâbilinde i`tâ ve teslim eyler. Her o günün hitâmında otelin muhâsebe odasında bu senedler hesâb ve tatbik olunarak, nihâyet netice-i muhâsebe bir satırlık hafif veyâ ağır bir yekün ile misâfirlerin hesâb pusulalarında `arz-i didâr ider. Kilerde iki gün tayana bilecek nev`lerinden i`tibâren, bir sene kâlabilecek nev`lerine kadar bir kaç büyük okka peynir, yüzlerle, jânbón, (tomuz budı) binlerle şişelerde mevzu` İngiliz turşileri, müstahzir sâlsalar. Sebze salâmurâları,

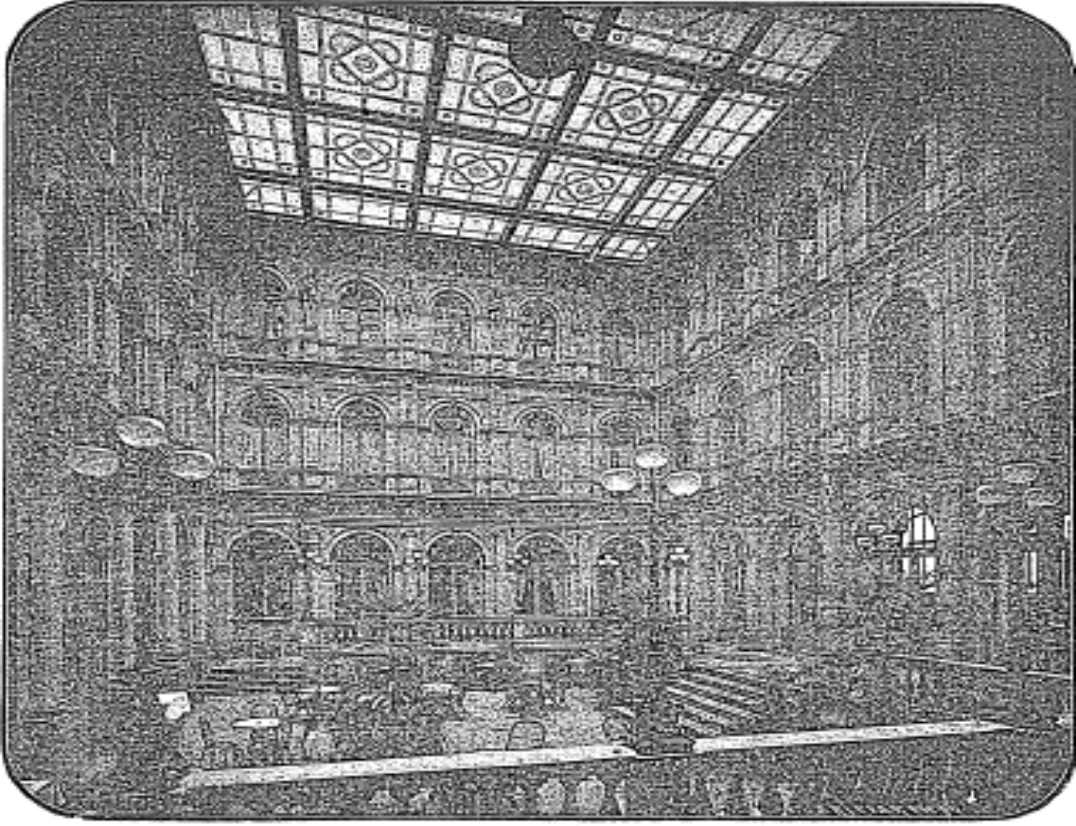
Hâmburg sığır tuzlamaları, hâsılı bibere vârucaya kadar envâi` erzâk mevcuddur.

Erzâk an bârlarından dahâ` azametli olan şarâb mahzenleri görölmeğe şâyândır. Zâten Kâyzer Hof Oteli`nde müddahir şarâb, Berlin`in hemân hiç bir otelinde, hatta hiç bir şarâb tâcirinde bulunmâz bir mikdârdadır. Nihâyet bulunmâz şişe sıraları ârasında insân bir sâa` t tolâşabilür. Bu sıralarda (Gârun) vâdisinin en gâlli şarâbları (Rein) ve (Muzel) vâdilerinin en eyü şarâbları geniş kârınlı şâmpânyâ şişelerinin yânında turmaktadır. Bu mahzende bir çok milyon şişe şarâb mahfuzdur. Fuçıda olan şarâblarına başka, ânlar için şehirde âyruca mahzenler isticâr olunmuştur. Kâyzer Hof Oteli doğrudan doğruya bâğ sâhiblerinden ve birde terekelerden şarâb sâtun âlur. Bu vazife, kendüsine tevdi` olunmuş olan otelin midir-i sânisini tarafından ifâ olunur. Bu me`mur her sene bâğlara mâlik olan eyâletleri tolâşarak en eyü mahsulâtı sâtun âlur. Mubaâyâ` olunân şarâblar, ma`iyetinde yirmi nefer şarâbci bulunân kilerci bâşının idâresi tahtında olarak tasnif olunur. İşin cesâmetini lâyıkıyla takdir ide bilmek için Kâyzer Hof Oteli`nde her vakit dört milyon mârk kıymetinde (iki yüz bin İngiliz lirâsı) şarâb bulunduğunu beyân etmek kâfidir.

Kiler ve matbah dâire-i hükümetini bununla ta`rif ve ikmâl itmiş olmadık. Her büyük otelde olduğu gibi Kâyzer Hofda dahi kahve matahı (ya`ni ocâğı) asıl matbahdan âyru olarak, Berlin`in Kâyzer Hof`un, zamânımızın `umum-u cesim otelleri gibi, kendüsine mahsus ve hemde bu nevi` kahve [76] hânelerin Berlin`de en eskisi olan (Viyâna Kahve Hânesi) nâmında bir kâzinosi olduğundan kahve matbahı âyruca bir

ehemmiyeti hâi`zdir. Bu matbah gice gündüz işler. Ve iki kahveci bâşı münâvebe ile dâi`mâ âteşin önünde çâlıştır. Ma`mâfih kahve matbahı dinildiği zamân tamâm-ı ma`nâ-yı lugavisiyle telakki olunmâmalıdır. Zirâ (Melânjpikolu`)'ya kadar muhtelif tarzda kahve bişürildikten mâa`dâ had ve hesâba gelmez fincânlarla çây, çikulâta ve yüzlerce (şeri kubl) ve müntevi` ponşlar pişirilür.

§

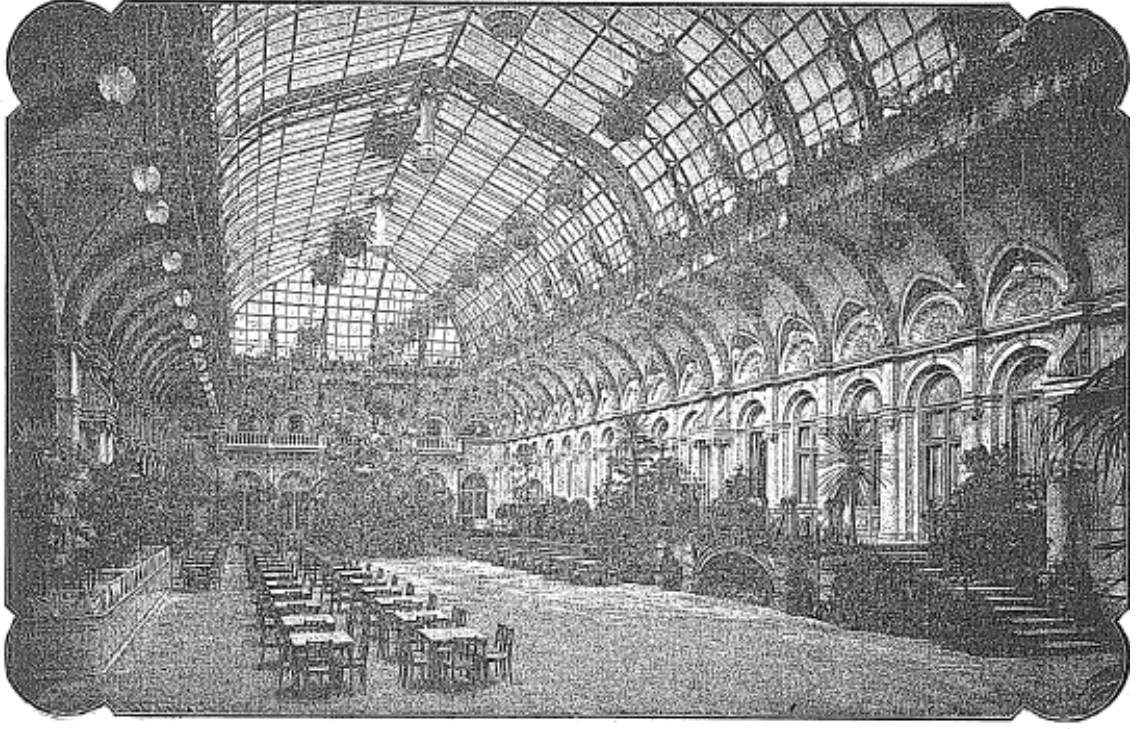

Kâyer Hof'un üzeri câmlı havlısı

Matbah dâi'resinden çıkârken birde (çerez) odasına `atf-ı nazar edilmelidir. Burâda bir düzine genc kız yevmi sarf olunmak için kâseler tolusu şekerlemeler, meyveler, leçeller hâzırladıkları gibi, gümüş kâblara mevzi` billur kovânoslara peynir ve tere yâğı toldırarak, büyük havlıya çıkârırlar. Üzeri billur câmlarla örtili ve bir nevi` kış bâğçesi hükmünde olan bu havlı her sabâh zî kıymet sofrâ evânilerle hükümdârâne bir yemek sâlonı hâline ifrâğ olunur. Yemek vakti hulul ider itmez misâfirler birer ikişer odalarından zuhur ider. Yalnız olanlar tek başına birer sofraya oturur. Gümüşden ma`mul ve eti`menin sofraya soğumaksızın gelmesine medâr olan ve âltında dâi`ma yüz derece hârâreti hâi`z sıcâk su bulunân `araba ile önüne sürülmüş bir tane göğsi

kızârtmasıyla yâhud (âlârus) bir çorba ile teskin cev`a ibtidâ ider.

Berlin'in ekser otellerinde olduğu gibi, Kâyer Hof'da dahi ecnebler ta'âm sâlonının en küçük bir kısmını teşkil itmektedir. Görülen galebelik yerli ahâlidir, ki

[77] Sânrâl Otel'in kış bâğçesi

ekserisi âbone suretiyle müdâvimdir. Hususiyle öteden berü âdet olduğu üzere meclis-i me`busânın fark-ı muhtelifesine mensub, dâi`mâ öğle yemeğinde burâda isbât-ı vücûd ider. Her fırkanın efrâdı burâda beyinlerinde bir nevi` müzâker-i mu`ahhare icrâ iderler. Ma` mâfih firkalar yek diğlerinden tamâmiyle müteferrik olarak oturmaktadırlar.

[78] Meselâ havlının sağ cihetinde muhâfazakârân, cebheye doğru merkeziyyun öteden berü (minli? küçük ekselânsın) ya`ni ve bende horsun<sup>155</sup> riyâseti âlînda otururlar idi. Sabâhleyin (Rayştrât) mübâhâsâtı ne rütbe-i şedid ve husumetkârâne bulunmuş olsa, yine çerez vakti hulul eylediği zamân muhtelif fırkalara mensub a`zâ birbirlerine dostâne âşinâlık ibrâz ider. Hatta Rayştrât`da haline imkân bulunamıyân bir mese`le-i dâhiliye burâda bir şişe (Pomerigarâno)

şarâbının te`siriyle dostâne bir surette faysal-pezir olduğu hezâr kerre görülmüşdür.

Kârını toyurân bir misâfir sigârasını tellendirdikten sonra meselâ bir telgrâf, bir de mektub yâzmaq üzere otelin kırâa` t sâlonuna gidebilir. Bunların ikisinde irsâlden kolây bir şey yoktur. Çünkü havlıdan dışâru çıkılınca kapunun ittisâlindeki büyük oda hem telgrâf, hem de posta me`murları vârdır. Ânları müsâde binmeden evvel i` tâ idebilir.

Otele henüz gelen bir misâfir çamâşırını değışdirübde iki sâa`te kadar ütülenmiş, kolâlanmış olarak müheyâ tutulmasını emr idebilir.

§

Bir otelde çamâşır işi mühim bir işdir. Çünkü böyle cesim bir otel misâfirlerin çamâşırından başka kendi isti`mâl eylediği

¹⁵⁵ Tasviri ve tercüme-i hâli zirde mündericidir.

çarşaf ve havlu ve pişkir gibi isti`mâl bir defa`ya mahsus şeylerden her gün çamâşırhânesine bir kaç büyük pârça eşyâ gönderir. Bundan yirmi beş sene evvele gelinceye kadar mevcut olan çamâşırıcı kârihârın şimdi Âlmânyâ, Viyâna ve Macâristân otellerinde nâmları bile işidilmez. Şâyân-ı hayretdir ki her şeyde tecdidde mâi`l ve hâssa-i terakki-i hasâi`l mefrutelerinden bulunduğuna kâi`l olan Frânsızlar hâlâ Pâris otellerinde çamâşırhâne ihdâs idemâmişlardır.

Hakikaten Pâris otellerinde bulunân misâfirler yıkâtıldığı çamâşırın rebî` fiyâ`ına yakın bir ücret-i te`disine mecbur olur. Fazla olarak çamâşırını kendi istediği zamân değil, çamâşırıcının istediği zamân âlur.

Vâkâ merdivânlardan nüzul ve su`ud iden o nâzende çamâşırıcı kızlar ile tenvir-i `uyun itmekde başka bir haz vâr ise de, akşâm katârıyla hareket itmek üzere sabâhleyin otele dâhil olan bir misâfir için ârkasındaki gömleğini yıkâtub ütülenerek, yol çântasına âtmak bir çamâşırıcı kızının refâtâr-ı `işve perdâzânesine herhâlde müreccedir.

Bugünkü günde Âlmânyâ cesim otellerinin dâhilinde birer çamâşırhânesi olarak, burâda mevâd-ı kimyeviyeden hiç birine mürâca`ıt itmeksizin çamâşırılar buhâr ile yıkânur, buhâr ile kurudılır. Zâten bu çamâşırhânedede her iş buhâr sûra`tiyle görülmekte olduğundan, evvelki gibi misâfirin kolalı gömleğinin çamâşırıcıdan gelmesini beklemeksizin `azimet etdiği, bugünkü günde aslâ vâki` değildir.

Böyle bir çamâşırhâneyi bizim o kâdınlarına irâe itmek ne kadar ârzu olunur. Ânlar ki sâbunun kireçli suyıyla, sodanın kuvvetli tuzıyla ellerini ve elleriyle berâber çamâşırılar pâraladıkları hâlde sabâh

karânlığından akşâm ezânlarına kadar çamâşırılıktan çıkmaya muvaffik olamazlar. Bununla berâber çamâşırılar yine beyâzlatmaya kâdir oldukları nâdirdir.

Cesim bir fuçî tarzında ve dâi`mi suretde devrân üzere bulunân çamâşır mâkineleri, çamâşır kurutmaya mahsus olarak derunlarından buhâr geçen ve her biri âdem kuçâklıyamıyacak bir katri hâi`z olan boruları hâvi cesim-i sâlon. Ütü sofası, her biri âyru âyru temâşâyâ şâyân ve bizlerce mahir-i `akl ve i`zân müessesâtındandır.

Senevi yâlnız yeni çamâşır tedârikiyle fesudelerin yerini doldurmak için 35000 ilâ 60000 mârk sarf iden bir otelde çamâşırıcı bâşının idâresi tahtında olarak âltı nefer çamâşır yıkâyıcı kız, o mikdâr kurudıcı kız ile iki nefer meremmetci, on sekiz nefer ütici kızın gice [79] gündüz bilâ ârâm çalıışdığını görmek insâna veleh virir hâlâtindendir. Otelin kahve ocâğıyla çamâşırhâne için buhâr istihsâl iden kazgânın söndüğünü kimse görmemiştir.

Hakikaten böyle cesim bir otelde beş âltı yüz misâfir odasında isti`mâl olunân ve birbiri üzerine bin beş yüz pârçaya bâliğ olan yüz hâvlılarıyla çârşafı, yasdık yüzlerini, battâniyelere sârlân çârşafı, yemek pişkirlerini, fazla olarak çorâbdan mendile kadar bir yolcının esnâ-yı seferde kirletdiği bir kaç kat çamâşırını yıkâyub iki sâa`ıt zarfında yetiştirebilmek medeniyetin müe`sir-i kemâletinden `ad olunmaya sezâdır.

§

Mâ hâsıl böyle cesim bir otele bâşlı bâşına bir şehir itlâk olursa revâdır. Çünkü yüzlerle oda ve sâlonlarıyla hâvlılar ve ziyâfet

dâi'eleri ve sâi'r tetimmât-i ebniye yânyâna getirilecek olsa biyücek bir mahale kadar yer istiâb ider. Bu binâlar fenn-i mi'mârice dahi şâyân-ı dikkat bir şekil mahsus irâe' eylemekdedir. Bunların inşâsında zarâfetle kâbiliyet-i râhat el ele virmiş olduğundan, her biri âyrı tavır ve emzicede bulunân misâfireyn-i ecnebiyesinin mişvar ve i'tiyâdına tevâfuk idecek oda ve lâzime-i huzur vücûda getürmek bayâğı emzice-i akvâmı tetbi' mütevaflık hususâtıdır.

Zamânımız kârbânsarâyılarında en müşkülpeşend bir İngiliz, en ziyâde râhatını ârâyân bir 'Osmanlı, bile kendi i'tiyâdu ârzusuna muvaffik bir oda bulabilir.

Sâniyen bu kadar cesim bir binâda misâfirinin ikmâl-i râhatı, hizmetde süra'te mütevaflık olduğundan, işte asıl nazar-ı i'tinâyâ âlınân hususâtıdan biri de bu emr-ü mühimdir. Zirâ yirmi dört sâa'tin hemân her dakikasında tanin-i endâz olan çingirâk sadâları birinci kâtdan beşinci kâta kadar hizmetci sevk ve celb eylediğinden, otel hademesinin süra'tle berâber yorulmâmaları dahi nazar-ı dikkate âlınmış ve kendülerine mahsus kesdirme merdibânlar, hususi mis'âdlar, emir virmeye mahsus telefonlar, kezâ meşrubât ve me'kulât-ı hafife-i celbinde kullânılır borular yâpdırılmışdır.

Vâkâ maslahata muvâffakat-ı mülâhazasıyla bu binâların taksimât-ı dâhiliyelerinin pek yeknesak tarh olunmuş olduğu kâbil-i inkâr değildir. Kısmen gayr-i mestur bulunân bir âydınlık holinin etrâfında ve zemin kâtında idâreye mahsus odalar ile ziyâfet sâlonları, otelin lokântası vâki'dir. Bunların sokâk cihetinde olan kısımları ise mevki'den istifâde mülâhazasıyla ekseriyâ dükkân ittihâz olunmuş vâsıl otel hizmetine

mahsus olan dâi'eler en lüzumlu kâta âtılmışdır. Yukâru ki kâtlarda bulunân dâi'eler ise asıl otelin maksadına hizmet itmekdedir. Birinci ve ikinci kâtlarda ekseriyâ âi'le âpârtmânları (ya'ni müfrez dâi'eler) bir veyâ iki yatâk odasını şâmil sâlonlar mevcut olarak, dahâ yukâruki kâtlarda münferid odalar bulunmakdadır. Yeni otellerin binâlarında suret-i 'umumiyyede yer kazânmak nazar i'tibâra âlınmâmışdır. Çünkü misâfirin havâ ile ziyâyâ olan ihtiyâcı münekker olmadığından, asıl bu hususa hasr-ı i'tinâ olunmuşdur. Yalnız münâsebetsiz bir şey vâir ise o da havlıya nâzır olan odalardır. Berlin'in câmlı sakfın âltına tesâdüf idilürse her yolci-hemde behak- bu odalardan tevahhuş ider. 'umumen yeni büyük otellerde 'umuma mahsus olan nerdebândân başka- bâlâda dahi bilmünâsebe ifâde olunduğı üzere- bir çok kârişik, gizli nerdebânlar, eşhâs, eşyâ ve ta'âm için âsânsörler, mükâleme için borular, tabakât-ı binâyı teshin-i tertibâtı, gâz tertibâtı, su yolları, iliktirik ziyâsına mahsus tertibât, çingirâk tertibâtı gibi bir çok şeyler mevcuddur. Bunların boruları, telleri ve sâi'r teferruaâtı kâffe-i tabakât binâyâ mümted olmakla berâber, cümlesi inzâr misâfirinden ihfâ olunmuşdur.

Yekdiğerine olan müşâbetleriyle berâber, hususiyle Berlin'de en sonra inşâ olunân cesim otellerin kendülerine mahsus bir hâsseleri vâirdir: meselâ ahvâlini ta'rib etdiğimiz [80] Kâyzer Hof'un bâlâda resmi mûnderic havlısı fevku'lgâyâ şâyân-ı takdir olduğu gibi Sânrâl Otel'inin kış bâğçesi dahi emsâliyle kıyâs kabul itmez mertebelerde latif bir ziyâfet sâlonıdır. Berlin'in otelin medhalinde vâki' ve derununda 'aleddevâm yânmakda olan müzeyyen ocâğın neşr ettiği

harâret-i mu`tedile ile a`sâbi irâheye himmet iden ve mefruşât ve müzeyyenâtı bedâi`-i nefisee nümune tutulmağa şâyân bulunân bir istikbâl sâlonı dahi bu otelin medâr-ı temeyyüzi olan hususâtıdır.

Otel Kontinântâl ise yekdiğeriyle muhtelit ve müzeyyen ve muntazam mefruşâtıyla meşhur odalarıyla âi`le oteli olmak üzere sâi`re-i emsâline teveffük etdiği gibi, Otel Monopol dahi fevkâlâde mükemmel olan sâlonları ve mertebe-i gâyede müzeyyen bulunân döşemesiyle sâi`rlerinden müstesnâdır. Üç seneden berü yâpılmakda olan ve henüz isimleri tahsis olunmıyân iki büyük otelin enzâr-ı misâfirine dahâ ne gibi hârikalar ibrâz ideceğini ân lâmak için hitâmlarını idrâka muhtâcdır.

Otel ne nisbetde cesim ise idâresi dahi o nisbetde bir dikkat-i `uzemâya ihtiyâc gösterir. Filhakika memâlik-i mütemeddinede böyle emâkin-i `umumiyele muntazaman idâre hususi bir fen hâlini âlmış ve ânâ his-i muvaffakiyet mahzâ-i intizâm ve tertibinde fevkâlâde sâhib-i zekâ ve mahâret olanlara müyesser ola gelmişdir.

Bundan on sene evvel oldığı gibi, şimdi otelcinin sâde bir çehre-i taltif âmiz-i izhâr itmesi ve misâfirlerinin elden geldiği kadar istirahatini te`mine çâlışmakla berâber ba`zen zaruri olan nevâkısâ mukâbil mütevâzâne `özürler dileyerek isti`fâ-yı kusur eylemesi ve birâz fenn-i tabâhata ve bir dereceye kadar şarâbların ecnâs ve envâi`ne âşinâ olması kendüsi için medâr-ı imtiyâz `ad olunmâmadır.

Zamânımız cesim kârbânsarâlarından birinin idâre me`muru oteldeki hademâtn kâffesini yukârudan âşâğı teferruâtıyla bilmesi ve bir de erbâb-ı ticârete mahsus olan bir

dirâyet ve basireti hâi`z olması mukteziyâtıdır.

Tepeden tırnâğa kadar (Evm Dumond) (vâkıf-ı `âlem) olması ve ânsızın impârâtorun `arabası, meselâ Prens dö Gâl'i ziyâret için otelin kapusunda tevafuk etdiği vakit şâşirmâması ve bununla berâber kasâb ile râic-i vakit üzerine pâzârlık ide bilmesi lâzımdır.

Her cesim otelde senevi devrân iden meblağ yüz binlerle mârkdan `ibâret ise de vâridât ve mesârifin esâsen küçük küçük şeylerden tereküb itmekde oldığı nazar-ı dikkate âlnur ise külliyyetin vücûdı cüzü`yâta hasr-ı dikkatle te`min olunacağı zâhir olur. Binâenaleyh teftiş gayet dikkatli ve mübâyât-ı fûnûnda gayet mâhir ve bâhusus müterekki bulunmak iktizâ ider. Meselâ icrâ olunmak ve mübâyâa olunân kahvenin beher kıyyesinde bir guruş ve şekerden on pâre âldâmlı olacak olsa bu fazla sene bâşında dört saferli bir meblağ irâe` ider. Binâenaleyh hesâb itmek, hemde doğru ve eyü hesâb itmek her işe aslü`l esâs `ad olundığından, bu hususda cüzi` ihmâl veyâ eser-i gafflet sene nihâyetinde cesim bir açığın zuhurına `alet olur, ki bu da hissedârâni- çünki zamânımız cesim otelleri ekseriyet üzere hisse üzerine mü`esses şirketlerin elindedir- duçar-ı esef itmekden kurtâmâz.

§

Bir zengin İngiliz veyâ Âmerikân misâl idindiğimiz Kâyzer Hof Oteli'nde sekiz gün ikâmetden sonra `azimet ideceği sırada- yine yeni usûllerden olmak üzere- Şimendüfer biletini de otelde âlur, eşyâsını otel vasıtıyla gönderür, otel kâsasında hesâbını tesviye ideceği vakit fiâ`tın gâlâsına ehemmiyet virmeden pâraları- (Nâsyonâl Bânk) üzerine

bir çek i'tâsıyla- tesviye ider. Fakat ittisâlindeki odada ikâmet ettiği ve sipâriş emirlerinde pusulanın yekûnini kabârtmâmak için imsâk idildiği hâlde yine sekiz günlük hesâbın hâsıl-ı yekûnünden ürken Petersburglu bir gospodâr birdenbire âlnından âşâğı soğuk soğuk ter tâmları dökmekden kendini âlâmâz. [81]¹⁵⁶ Hâlbuki ikiside otelin kendülerine bir “mesken” ta'bir-i `umumiyesi tahtında ne dürlü vesâi't huzur ve istirahat ibrâz itmiş olduğunu o ârâlık hâtıra getürseler idi. Biri semehât itmeyüb kendi israfına mağlub olduğına, diğeri imsâk itmiş olmakla hâlkın dâ rü'l misâfirinine veyâ sefere-i ta'âmına fuzuli mihmân olamayacağına hüküm itmeleri lazım gelürdi.

Bu zâtlar bilmeli idiler, ki oturdukları odanın dıvârında mevzi' bulunân çingırâk düğmesine bâsmakda bir ehemmiyet olmasa ellerini düğmeye doğru uzâtmâzlar idi. Öyle ise o düğme orâya mürüvveten konmâmış, o düğmeye temâs itmekle tanin-i endâz olan çingırâk sadâsını müteâkib isbât-ı vücûd iden kızcağız, misâfir efendinin kara gözine, kumrâl sâçına âşık olduğu için hizmetine şitâbân olmâmışdır.

Ân-ı vâhidde bir hücre-i mazlumeyi nurlara gark iden elektirik ziyâsı, ârzu idildiğini müteâkib pîş-i iştihâda nihâde olan yüz gibi Bâvyerâ birâsı, hâsılı her istinilen şeyin hâricde tedârik oluna bilenlerinden `alâsı mücerred misâfir efendinin kudümüne hürmeten ihzâr ve tedârik idilmâmışdır.

Bir otelde mebzul olan vasâi't-i istirahat ve huzuzâtı bir otelin üçüncü veyâ ikinci kâtında misâfir olan orta hâlli bir âdem, kendü evinde vücûda getürmeyi murâd idinse kül

olur. Hâl bu ki misâfir efendi otele, velev diğlerinden yüz kât eksik pâre virse yine istiksâr ider. Berlin'in otelin inşâsından evvel `arsa için virilen yüz binlerle mârkları, inşâsına tezyinâtına, tefrişâtına, tecemmülâtına sarf olunân milyonları bu fedâkârlık mukâbilinde hissedârânın veyâ otel sâhibinin bir temettü'-ü ârzu-yı muhikkinde bulunmaktığını hiç hesâba kâtmıyor.

Hepimiz, topumuz bu fikirdeyiz. Seyâhate mübâderetin ilk günlerinde binnisbe kisemiz dahâ tolu bulunacağından, fiyâ'tlara ehemmiyet vermeyiz, fakat pâre âzaldıkca otel fiyâ'tından, yemeklerin behâsından şikâyet çoğâlur. Hesâb pusulalarının yekûnini istiksâr ettiğimiz hâlde irtesi günü vâsıl olacağımız şehirde yine birinci derecede bulunân otellerden birine nüzûl ideriz.

Ma`mâfih bu yolda hareket idişimizle isbât eylemiş oluruz. Çünkü zâhir hâlde ucuz olan bir şeyin hakikat hâlde pek bahâli olduğunu bilmeliyiz. Birinci mertebeyi hâi'z olan cesim otellerin fiyâ'tı eyü olmakla berâber küçük otellerin fiyâ'tından dahâ gâlli değildir. Bir de bu küçük otellerde birinci kâtda ikâmet edilmediği vakit kendümüze yukârudan âşâğı nazar olunduğu ve otelde yemek yediğiniz suretde dahi âdetâ çehre-i burudet gösterildiği hâlde, birinci derecedeki büyük otellerde ister odası yevmi yirmi mârka olan birinci kâtda, ister icâr-ı yevmisi dört mârka olan üçüncü kâtda ikâmet itdik, ister günde bir şişe (Hâydzik) içen ister otelde yalnız sabâh kahvesi ismârlıyan veyâ cânınız istemezse bir kadeh konyâk veyâ bir bârdâk birâ bile ismârlıyan hakkınızda ibrâz olunacak riâyet ve hürmet aslâ tagayyür kabul itmez.

¹⁵⁶ N M * 11

Ba`zı misâfirler sabâh kahvesini otelin hâricinde, hatta otelin âltındaki dükkânlardan birinde ve fakat oteldeki fiyâ'tından bir sülüs noksânına viren kahve hânelerde içerler. Misâfirin bu hâli pek çâbuk şâyia` olur. Bundan imsâkine, hatta zinnetine kadar hâkim olunur ise de size yine râiyetde kusur idilmez.

Yeni cesim otellerin belki ba`zı kusurları ola bilsün. Eski vaktin tarz-ı kadim otellerinde otelci ile misâfir ârasında-yüzlerce yatâklı otellerde gayr-i kâbil olan bir suretde-bir samimilik husule geldiğini bizde tasdik idelim. Fakat o zamânın otelcisi en ziyâde ikrâm itmek istediği misâfire ne gibi esbâb-ı istirâhat irâe' idiyor ise, bugünkü yeni cesim oteller bilâ istisnâ her bir misâfir hakkında o zamânın esbâb-ı istirâhatini, bu zamânın fikir terakkisiyle mütenâsib olarak irâe' eyliyor. Bundan başka cesim oteller misâfirlerinin serbesti-i harekâtına zerre [82] kadar müdâhale itmeksizin kendüsine her nevi` vesâi't haz ve huzuru dahi ihzâr idebilir, ki küçük oteller bu vesâi'ti istihzâr değil hayâl bile idemez.

Bir insân yolculuk iderse pek çok sergüzeşt-i sefer dahi hikâye idebilir. Fakat bu sergüzeştler şimdi Avrupâ'da bir taraf olmuştur. Vaktiyle posta `arabasından, bâgirlerin lâgırlığından delijânsalardaki râhatsızlıktan, uğranılan menzilhânelerin murdâr lokântalarından şikâyet olunur imiş. Şimdi ise yatâklı vâgonda, münferid bir hücrede sâa`td e âltmış yetmiş kilometre kati`yle idilen seyâhatlardan, inilen büyük otellerin vasâi't-i istirâhatden, yenilen büfteklerden romesteklerden, içilen soğuk birâlardan bahs olunur. Bugün (Reygi) zirvesindeki (tulü`-u şems) oteline ve (Ântarlâkin)'deki pânsiyona inen bir misâfir

bu iki otele muttasıl olan yerli hâne sâhiblerinden ziyâde vesâi'l huzur ve rahâta mâlikdir.

(Zamân zamân terakki cehân cehân huzur)

Dersâdet'de Sirkeci Gârının Binâsı

[Makâle-i âtiye balâdaki `unvân ile Âlmânyâ'nın resimli gazetesinde görülmekle Avrupâlıların Memâlik-i `Osmâniye hakkındaki mâlumât ve istihbâratına nümune olmak üzere derc idildi]

Geçen 1890 senesi teşrin-i sânisinin üçüncü günü zât-ı hazret-i pâdişâhiye vekâleten Müşir Mahmud Hamdi Pâşâ ile dâhiliye ve nâfia` nazırları ve Âvusturyâ Sefiri Bâron Fon Kâlis ve sâi'r birçok zevât huzurunda Rumeli Demir Yolu yeni mevkufunun resm-i küşâdı icrâ kalınmıştır.

Resmimizde gösterilen binâ' `Arab usûl mi`mârisinde inşâ ve tertib edilmiş ve İstânbul cihetinde Galata'nın kârşusunda kâi'n Sarây Burnı nâm mahalde ve Marmara deniziyle Boğâziçi sevâhiline civâr bir noktada te'sis olunmuştur.

Levâzım-ı inşâ'iyeye olarak binânın kâi'desiçün grânit ve cebheler için dahi Mârsilyâ tâşı kullanılmıştır. Binânın tolu 97 ve `arzu 22 metre olarak, vustunda bir kubbe ile mestur cesim bir havlı teşkil edilmiş ve bu havlıdan cesim intizâr sâlonlarına birer medhal virilmiştir.

Kubbenin hâricinde ve iki tarafında iki ufâk sâa` t kulesi te'sis edilmiştir. Binânın iki bâşında hidmât-ı muhtelifeye mahsus olan odalar ve dâi'reler bulunur.

Dâhil binâdaki devâir dahi `Arab tarz-ı nukuşu üzre tezyin kılınmıştır. Açık mâi,

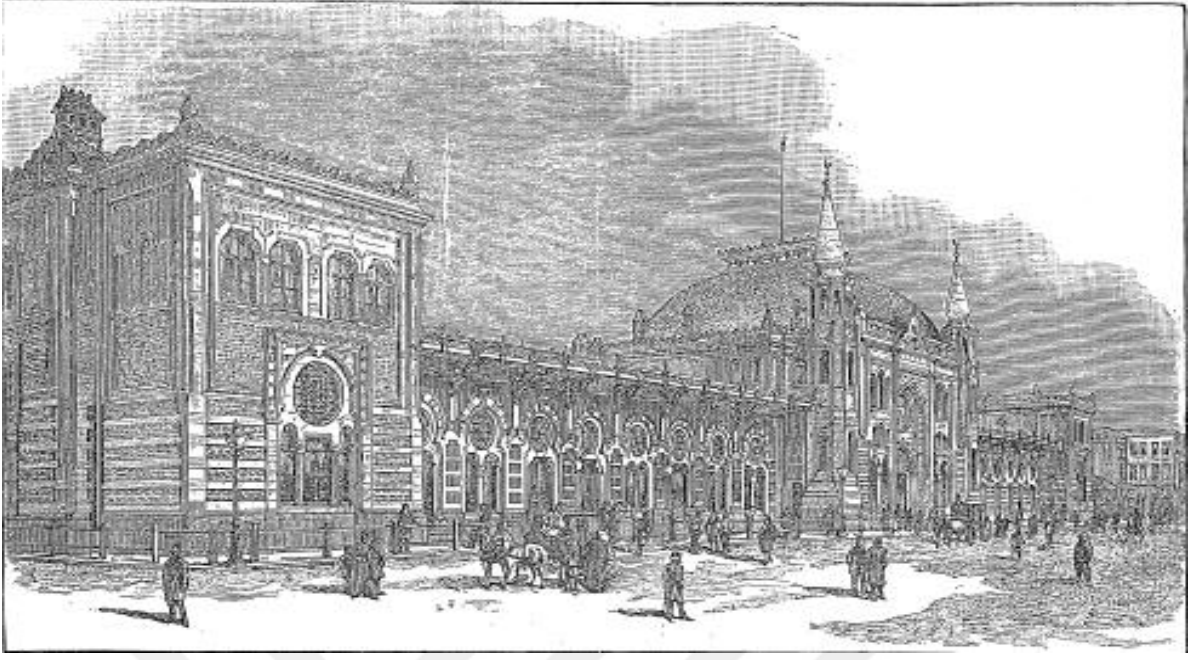
kahverengi, sâri ve ângidi bâslıca renklerdir. Marmara denizi cihetine doğru intizâr sâlonlarının önünde cesim terâsalar¹⁵⁷ yapılmıştır ki mevsim-i sayfa yolcuların denizden ve zân olan havâdan istifâdelerini te'min ider. Her biri üç yüz metre toında¹⁵⁸ olarak iki `aded (peron) ya`ni sâçâk. Yolcuların nüzul ve rükubuna mahsus kılınmıştır.

Avrupâ demir şebekesinin cenub-ı şarkî kısmının nokta-i müntehâsını teşkil iden bu muvakkıfın inşâat plânları Prusyâ hükümeti inşâat mühendislerinden Mösyö (Yâsmond)'un eseridir, ki bu plânları tanzim için mi`mâr mümaileyh Rumeli Demir Yolu Kompânyası tarafından dersâadete da`vet ve celb idilmiştir. İnşâatın hitâmında zât-ı hazret-i pâdişâhı mümaileyh Mösyö Yâsmond'u mükâfâten sarây-ı hümâyun mükâfâten mi`mâr müşâvirliği mesnediyle taltif bıyurmuşlardır.

İnşâatın idâresi Mösyö (Opr mân) ile Mösyö (Çullar'a) muhavvel idi. Opr mân, kompânyanın bâş mühendisidir. Dâhil binâdaki dâirelerin tezyinâtı Beyoğlu'nda mütemekkin Teşner'e havâle idilmiş idi.

¹⁵⁷ Cesim terâsalar dînilen ikişer metre `arzında on ikişer metre toında yârmışer metre irtifâa`nda birer çıkındıdan `ibâretidir. Bunlar Marmara Denizi'ne doğru bir istikâmet virmek için binâyı yedi kulede farz itmek lâzım gelür.

¹⁵⁸ Bu peronların beheri 146 metredir ki şu hâlde ikisinin tolı 300ze vârmak için 8 metre `ilâve olunmağa muhtâcdır.

[83] *Rumeli Demir Yolu'nun Sirkeci Gârı*

Românyâ Krâliçesi Elizâbet Hazretleri

Românyâ Krâli Birinci Şârl 1869 senesinde Prens Elizâbet Fon Vied ile `akd-i izdivâc eylemiştir.

Müşârünileyhâ 1843 senesi kânun-i evvelinin yirmi dokuzuncı günü Prens Hermân Çovid ile Mâsâv Prensi Mâri'nin sulbünden dünyâyâ gelmiştir. Elizâbet cenâbları ebeveyninin ikdâm ve teşvikât ve hüsn-ü terbiyeleri sâyesinde ilm-i edebiyede ve sinayi`-i bedia`da pek çâbuk iktisâb ma`lumât eylemiş ve dahâ `ahd-i civânlarında bir tabia`t şâi`râneye mâlik bulduklarını âsâr-ı nefiseleriyle ibrâz eylemiştir.

Üçüncü Nâpolyon Prens Şârlı Frânsa prenseslerinden biriyle izdivâc itdirmek `azim ve gayretinde iken o zamân Prusyâ veli`ahdı bulunân müteveffa İmparâtor Frederik Vilhelm, müşârünileyhin hem güzel, hem de gâyet zeki olan bu Âlmân prensesiyle izdivâcını terviç itmiş ve teşebbüsünde muvaffıkda olmuştur.

Müşârünileyhâ Elizâbet, Românyâ'ya muvâsalatından sonra Frânsız teşvikâti neticesi olarak hakkında ba`zı güftgüler

tekevvün itmiş ise de meftur olduğu fetânet ve nezâketiyle pek âz zamân zarfında Românyâ halkının teshir-i kulubuna muvaffık olduğu gibi zekâvet hârkulâdesini dahi pek âz vakitte suret-i mükemmelede tahsil ettiği Românyâ lisânıyla ibrâz eylemiştir. Binâenaleyh bu sâyede Âlmân işâr ve edebiyâtının en güzel pârçalarını Românyâ lisânına nakle himmetle berâber, eserlerini muvâcehe-i ekâbirde kırâa`td iderek kübrâdan bir haylisinin Âlmân lisân ve edebiyâtına tamâmıyla sebep olmuş ve `umum ise böyle âz zamân içinde kendi lisânlarını tahsil ile memleketlerine olan muhabbetini bilfi`l göstermiş olan bu krâliçeye bilmukâbele fevkü`lgâyeye muhabbet eylemiştir.

Müşârünileyha lisânında âsârı nümune tutılân erbâb-ı kalemden ma`dud olduğundan evvelâ havluların gerek târih ve gerek rivâyâta müstenid vakâyi`-i milliyesinden ba`zı garâi`bi ricâl-i sâlifelerine mütea`llik hususât hârkulâdeyi kâh nazım ve kâh nesir suretiyle tiyâtro suretine tahvil ile Avrupâ âlem-i edebiyâtına peyder pey `arz itmekle emrâr-ı

evkât itmekde bulunmuştur. Kendüsi (Kârmên Silviâ) nâm müsteârını imzâ-yı âsâr ittihâz etdiğinden müellefâtını bu nâm âlînda neşr itmekde bulunmuştur.

Geçen sene eski Evlâh voyvodalarından birinin garâi'b ahvâli üzerine Âlmân lisânında neşr etdiği bir tiyâtro Avrupâca fevkalâde câlib-i rağbet olmuş ve Viyâna'nın büyük operâsında defâtle mevki'-i temâşâyâ `arz idilmiştir. Müşârünileyh bir seneden berü `asabi bir hastalığa giriftâr olmakla, etubbâ tavsiyesi üzerine ibtidâ Tiritse sevâhilinde ikâmet itmiş ve mu`ahhiren İtâlyâ'da vâki` (Pâlânzâ) kasabasına nakl eylemiştir. Orâda bulunduğı müddetce edebiyât ile iştigâlden men` idilmekle kuvve-i mefekkiresince hâsıl olan bu huzur a`sâbının dahi râhat ve sükûnunu te`min etdiğinden hastalığı bir taraf itmeye muvaffak olmuştur. [85] Fıtratında olan meyl-i bedâyi` cihetiyle şiir ve inşâ ve resim ve musiki gibi sinâi'n her birisinde mahâret-i fevkâlâde ile meşhur olan bu nâdire-i devrân, bâzice efkâr idindiğı edebiyâtdan memnu` olunca kaleme bedel furçaya sârılarak (pâlânzâda) ornomân ya`ni (nokuş) ile koca bir resim mecmua`sı toldırmışdırki zevci Krâl Şârl tarafından şükrâne-i âfiyet olmak üzere Românyâ'da ta`mirini nezr etdiği kilisenin cidârları bu nokuş ile tezyin olunmak kârârlaşdırılmışdır. Kudret-i fatıra müşârünileyhde birbirinden bâlâ ter maddi ve ma`nevi birçok mahâsin cem` eylemiştir: Meselâ hasen ve ince bir behcet-i nazar rübâyâ ve kâmet ve endâmca ressâmını meftun idecek bir tenassübbi hemtâyâ mâlik olduğu gibi zarâfet tabi`, nezâket-i lisân, rikkat-i kalb, hâliset-i vicdân, meyl-i tevâzu`, nefret-i ta`zim, iltizâm-ı sâdegi, red-i ihtişâm tarafdar-ı terakki, sevdâ-i mesâi` gibi her biri mâlik

olanlarca medâr-ı temâyiz olabilecek bir çok hasâi'l bir güzideyi hâi'zdir.

Sârâ Bernhârd

Mâdâm Sârâ Bernârd'ın bil münâsebe geçen seneki nüshamızda ba`zı evsâfına tercüman olmuş idik. Derç etdiğimiz bu tasviri ise Mısır melikesi meşhur [Kle'opâtrâ] rolündeki kıyafetidir, ki tasvire nazar olunursa kendüsi ser tapâ kâffe-i ihtisâsâtıyla bir Kle'opâtrâ gelmiş olduğu zâhir olur.

Bu kâdın `asrımızda mevcut olan ve her birisi bir dürlü mehâretiyle müştehir bulunân âktirislerin hiç biriyle mukâyese olunamâz. Kudret-i fâtıra-i Sârâ Bernâr'a bir hâssa-i fevkâlâde râygân kılınmıştır, ki ânın derecesine takarrib-i taklid ile müyesser olmâz.

Sârâ Bernâr, mu`arrız-u tatbîke nihâde kılınân bir oyunun eşhasından birinin ifâlini taklide icbâr olunamâz. Bu kâdın eşhâs-ı vak`adan kimin etvâr ve efâlini intihâb iderse güyâ bizâtihâ sâhibe-i vak`a imiş gibi bir tavır-ı tabi'i âlur. Güyâ ki o kâdın mezârdan kâlmış da Sârâ Bernâr suretine temsil itmiş zan olunur. Bir de şurâsı şâyân-ı dikkatdir, ki muma`ileyhâ ekseriya (Viktoryân- Sârudnun) tiyâtrolarını intihâb ile oynâr. Veyâ ârzu etdiği bir vak`a-i târihiye üzerine müşârünileyh bir tiyâtro tertib itdirir.

Prens dö Gâl Hazretleri

Prens Ruâyâl Âlbert, evâr, 1841 senesi teşrin-i sânisinin dokuzunda tevellüd itmiştir. Meşâileyh resmen şu `unvânları hâ'izdir:

Prens dö Gâl, Dük dö Sâksân, Dük dö Kornvâl, ve Rotezây, Kont dö Çestur, Kont dö Kârrık ve dö Dublin, Bâron Duân Ferv, Lord Dezil Grând- İştivârd dö Kos. Feld Mâreşâl Dân Lârma Britânik (ya`ni Britânyâ donanmâsında Feld Mâreşâl) ve onuncı hevesâr âlâyı mirâlâyı.

Müşârünileyh, Dânimârka Krâlı Dokuzuncı Kristiyâ'nın kerimesi prens Âleksândrâ- Kârulin- Mâri- Şârlot- Lui'iz- Juli ile izdivâc eylemişdir ki bu sıhriyyet sebebiyle Yunân Krâlı Jorj'un eniştesi, ve Rusya İmparâtorı Üçüncü Âleksândır'ın bâcanâhıdır.

Mahâdiminin birincisi: Âlbert-Viktor-Kretien-Edvârd'dır, ki 1864 senesi kânun-i sâninin sekizinde [Vindsor]'da doğmuşdur.

Geçen 1891 senesi teşrin-i sâninin dokuzunda ellinci sene-i velâdetini devr itmesi münasebetiyle `umum-u Avrupâ

[86] Sârâ Bernhard'ın Kle'opâtrâ rolünde nigerân olması. (Sahife 85)

[87] Românyâ Krâliçesi Elizâbet hazretleri (sahife 84)

[88] evrâk-ı musavviresi müşârünileyh resmini ve tercüme-i hâlini neşr itmişler idi.

Müşârünileyhin evvelki sene ressam şehriyârı `Abdullâh Birâderler tarafından Kâhire'de âlınmış olan fotoğrâfi `aynen burâya derç idilmişdir ki tasvirinin en muahharıdır.

Zirâ müşârünileyh 1868 senesinde pâyitaht-ı saltanat-ı seniyyeyi ziyâret eylediği zamân ressam mümaileyhe âldırılmış olduğu resimden sonra Avrupâ'da bir iki defa` dahâ fotoğrâfını çıkârtmış ise de en ziyâde beğendiği resim `Abdullâh Birâderler tarafından âlınân fotoğrâf olduğundan beher sene bu resimden beşer âltışar düzine sipâriş iderdi. Evvelki sene Mısır'a seyâhatinde ise ressam mümaileyhin orâda bulunmasından dolâyı bu fotoğrâfi âldırılmışdır.

Prens dö Gâl hazretleri, `ahd-ı cevânisini, her dürlü âmâl ve müştehiyâtını icraya müsâ'id olan mevk'i-i âzâdisi sâyesinde gıpta-i fermâ-yı akrân olacak bir yolda imrâr eylemişdir.

Gayet hâluk bir tabia`tı, fevkülgâye lâabâli bir meşrebi hâ'iz olduğundan prenslerden, terbiyeli âhâd-ı nâs evlâdına kadar pek çok icâb peydâ eylemişdir.

Dünyâda ne kadar eğlence mutasavvur ise hepsini icrâ etmiş ve bâr hükümdarından âzâde olduğu hâlde sâye-i mâdırda on beş yaşından berü âmâl ve ârzularının bir hükümdâr-ı `ali alâtelâkki olmuşdur.

Müşârünileyh milleti nezdinde dahi fevkülgâye ihrâz-ı muhabbet eylemişdir. Bundan âltı yedi sene mukaddem epeyce şiddetli bir hummâya mübtelâ olduğu zamân `umum-u Londra halkını bir sehâb-ı yei's ve fütur bürümüş idi. Her gün, her sâa't müşârünileyhin ahvâl-i sıhhiyesinden bahs

iden gazeteler her sınıf ahâli tarafından bir tehâlük-ü hârikulâde ile okunarak herkes ânın ahbâr-ı âfiyetle meşgul olurdu.

Müşârünileyhin pek garib sergüzeşleri vârdır. Hele bir defa` gayet tehlikeli bir vaka` da geçürmüşdür: Bundan beş sene mukaddem Hindistân'a seyâhat eylediği zamân kâplân âvına çıkmış idi. Bir filin üzerinde yâveriyle berâber mahfe içinde buldukları sırada bişezârdan kurtılân bir kâplân, ân gayr-i munkasımda filin üzerine per tâb ile müşârünileyhe pençe-i derâz olmak üzere iken, yâveri elinde bulunân reminkton tüfenkini hayvânın âğzına boşâltmakla müşârünileyhi tehlikeden kurtârmışdır.

Ezop

Ezop (Firiyâ)'da kâi'n (Âmuriyum)'da ya'ni elyevm Kevtâhiye dediğimiz beldede milâddan beş yüz sene mukaddem evlâd-ı üseradan olarak tevellüd ve ellinci olimpiyâdda iştiâ eylemişdir.

Ezop, bir hekim idi ki efkâr-i hakimiyesini ve maksud ve merâmını rumuz ve kinâyâtı hâvi-i fikriyât ve kısas-ı muhtera`sıyla neşr ve tefhim itmek mu`tâdi idi. Berlin'in fıkralarının ekserisini hayvânât ve haşerât lisanından tertib ve hikâye eylediğinden, bu tarik ile hem muvâhaza itmek istediği eşhâsın şerinden masun ve hemde zamâim ihlâkdan ictinâb hususını istediği âdeme eğlence yolunda tefhime muvaffik olurdu.

Frânsız hekim-i meşhûrî Lâfonten, ki özü pek ekser kıssâlarını nizamem Frânsızca'ya nakl itmişdir. Ekserinin

mukaddemesinde müşârünileyhden bahisle dimişdir ki: “Hele şurâsı agrebdir ki [Bir yazım yanlışı mevcuttur: agreb: garib] muharrib mudun ve akvâm veyâ mahrum-u fazilet ve nîknâm olan eşhâsın terâcim ahvâlini zabt ile berâber kendülerinden sudur iden ifâl-i rediye-yi envâi` muhâkemât ile

te`vil ve ihfâya çalışacak müverrihler gelmiş iken ahlâka dâ`ir bunca emsâl bir güzidesi olan Ezop gibi bir hekimin sergüzeştini muâsırları içinde temâmiyle yâzub da ihlâfa yâdigâr idecek bir sâhib-i kalem bulunamamışdır.

[89] Prens dö Gâl hazretleri (Sahife 85)¹⁵⁹

“Hele Yunânilerin müşârünileyhi, vücutlarıyla iftihâr itdikleri felâsefe idâdına idhâl itmeyişleri kibr-i gururlarından başka bir şeye mahmul olamaz. Hâl bu ki Ezop,

Eflâtunlar, Âristolar falanlardan dahâ müfid bir yolda ta`lim-i ahlâk eylerdi. Hele ittihâz etdiği tarz-ı emsâl ile hükümete usûl ve

¹⁵⁹ NM * 12

kavâi`d ve vuzi`na çâlişân hükemâya bin kerre isbât rüchân eylemiştir.”

Kurun-u vustâda gelen Rum erbâb kaleminden (Mâksim Palânud) nâm zât bir çok tetebbuât ve mutâlâtı semeresi olarak müşârünileyhin fikârâtıyla sergüzeştine mütea`llik rivâyâtı fakat tesâdüf ve istimâ`ı vechle `aynen cem` ve tahrir e himmet itmekle ihlâfa bir büyük hizmet eylemiştir.

İşte el yevm essene-i nâmda mütedâvil olan kısas-ı meşhure, müe`llif-i müşârünileyh in cem` etdiği şeyler olduğu gibi, Ezop hakkındaki ma`lumât dahi yine ânın tahrirâtından `ibâretidir.¹⁶⁰

Bâlâya nakl eylediğimiz resim Âlmânyâ meşâhir heykel tırâşânından (Hânrih Möller)'in eser-i maharetidir, ki modelini bundan dört sene mukaddem âlçıdan tasni` eylemiştir.

[90] Bu heykel, Ezop meftur olduğu hevâs ve fezâ`yla lisân hâliyle tercümân olmaktadır. Üzerinde bulunduğu mürekkebin kulaklarını sârkıdarak yâlnız müştehiyât-ı hayvâniyesini teskine, ya`ni bir takım nebâtât ile imlâ-yı şikeme çalışmasına mukâbil, iki cânibinde bulunân iki tıfıl ma`sumun hayat-ı ma`neviyesini doyurmak için ellerinde bulunân fevâkihi bile unutarak hekimin nakil ettiği kısas-ı hisse âludahasr-ı? sumah-ı dikkat ya`ni meyve-i hüşgüvâr fazl ve `irfân ile telziz-i dimâğ-ı âdemiyet eylediklerini irâe ediyor.

Eser-i melhus-u `anh Âlmânyâ`da fevkülgâye takdir olunmakla sâni`ne birinci

dereceden âltun madâlya virilmiş ve eseri Berlin müzesi tarafından iştirâ olunmuştur.

Lâipsik Polis Dâi`resi İngiltere ve Âlmânyâ ve Âvusturya Polisleri

Âlmânyâ'nın Lâipsik şehri ebniye-i `aliyece hemân Berlin şehriden dahâ ilerüdedir dinebilir. Vâkâ bu şehir 170,340 nüfusu şâmil ve Berlin ise 1,315,800 nüfusu hâvi olduğu hissiyetile dünyanın bir kaç büyük pâ-yi tahtı `idadine dâhil ise de ebniye-i `umumiye ve müesât-ı `alemiye ve tezyinice Lâipsik kadar zengin değildir.

Lâipsik'in üniversiteleri, tiyâtroları, `umumi bâğçeleri Berlin'in bu nevi` müessesâtından ekser ve enfes olduğu gibi bilhassa Lâipsik şehri dünyanın bir belde-i tabâi`ti olmak üzere meşhurdur. Lâipsik`de meselâ yâlnız (Brok Hâus)'un matbaa`sı Bütün Berlin matbaa`larına muâdil tutılabilir. Târih, kanun, edebiyât, tasvir, coğrâfyâ, dârü'l fûnunlarına mahsus olan matbaa`larından mâa`dâ, efrâd veyâ şirketler elindeki matbaa`ların, dünyanın hiç bir şehrinde emsaline tesâdüf olunamaz.

Bu şehir, tâbi` bulunduğî Sâksonyâ Devleti'nin makarridâresi olan (Dresd) şehriden sonra ikinci derecede olmakla berâber, kadimden berü Âlmânyâ'nın mahkeme-i kübrâ-yı istinâfî orâda bulunmasından dolâyı âyruca bir şerefi hâi`zdir. Hatta 1871`de Âlmânyâ İmparatorluğu'nun teşkilinden sonra dahi

¹⁶⁰ Ezop'un tercüme-i hâli Kitâbhâne-i Ebuzziyâ sırasında mukaddemâ neşr olunmuştur.

mahkeme-i mezkûre orâda ibkâ kılınmıştır. Bugün Âlmânyâ'nın herhâangi şehrinde olursa olsun, vuku` bulân bir cinâyet veyâ siyâset da`vâsı dahi yine mertebeye uhrâda mahkeme-i mezkûrede fasıl ve hasm idilür. Bu sebeble bundan yedi sene mukaddem Lâipsik`de bir `adliye dâi`resi inşâ edilmiş idi ki resmi 1303 senesine mahsus olan Rebi` Marifet`de neşr edilmiş idi. Geçen sene ise şehir-i mezkûrda müceddeden bir de polis nezâreti inşâ edilmiştir. Bu dâi`re en yeni usulde yapılmış ebniyeden olduğundan, Âlmânyâ'nın sâi`r hükümetlerinde bulunân, hatta Berlin'deki polis nezaretinden dahâ a`lâdır.

§

Bu vesile ile İngiltere Âlmânyâ ve Âvusturya polislerine dâi`r erbâb-ı mutâlâyâ ba`zı ma`lu mât i`tâsını münâsib gördük:

Polis dinilen ve medlülü âsâyiş-i âmme hizmetkârlığından `ibâret olan sınıf, dünyâda en ziyâde İngiltere`de mazhar-ı takdir olmuştur. Bunda ahlâk-ı ahâlinin te`siri ârânılmâmalıdır. Çünkü Londra, başlı başına en muzecegâh akvâm `ad olunacak derecelerde müzdehim olduğundan, öyle bir mehşer-i enâmda âsâyiş memleketi ahlâk-ı ahâlîde ârâmak semâhatinde bulunmamalıdır. Belki dünyanın her tarafında mahal-i âsâyiş-i etvâr ve ifâlde bulduklarından dolâyı memleketlerine sığâmyân ve bu suretle haşerât nevi`-i beşer itlâkı haklarında bir meydân virmemekle, ta`rif-i mükemmel olân birtâkım derbederlerin icrây-ı maneviyatına âsâyiş memleketi mustakrân-ı muhafaza hususı polisin kemâl ahlâkından bilinmelidir.

[91] İngiliz polisleri en genci otuz ve en ihtiyârı elli beş âltmış yaşlarında birer timsâl-i mekânedir, ki kânun memleketin

kendülerine tahsis itmiş olduğu vazifeyi, kimseye izhâr çin-i cebin itmeyerek, ve hele hiç bir ferde-velev ki ehass-ı mahlukât olan bir kâtil bile olsa-(efendi) ta`birinden başka hitaba hâcet görmiyerek herkese ehsas-ı mutâva`at itdirecek bir tavır ile ifâ ider.

Muâmeleleri o rütbe kati`yyet-i ifhâmider, ki bir tafl ma`sum havf ve halecâna düşmeden ve bir şahıs malum fikir mukâvemeteye sapmadan lüzum-ı itâa`ti vacib bilür de irâe` ettiği şey ne ise âni kabulde tereddüd itmez.

İşte bir mahşer-i medeniyet vasfına sezâvâr olan ve nüfusu beş milyonla dört buçuk milyon arasında mütereddüd bulunân o koca Londra 14369 nefer polisle idâre olunmaktadır, ki bundan başka hiç bir kuvve-i zâbita mevcut değildir.

Bu kuvve-i âsâyiş ise vech-i âti üzere mertebedir: Beş nefer bâş komiser, 3 nefer komiser muâvini, 30 nefer yüz bâşı, 084 müfettiş, 1400 çâvuş, 12091 polis neferi, 354 bârgir.

İngiliz polis neferi

Kuvve-i âsâyiş yirmi dört dâi'reye munkasımdır. Her bir dâi're birer polis me'muru idâresinde olarak 184 polis merkezini şamildir. Londra'yı ihâta itmiştir. Ta'bir-i âhîrle her merkezin yekdiğere ba`di-hatt-ı müstakim üzere- on beşer mildir.

Bunlardan başka Londra dâhilinde bir merkez-i `umumî olarak, bir yüz bâşı, ve bir bâş müfettiş, ve on iki merkezin tahriri me'murları için bir müfettiş, 14 merkez çâvuşu, 28 âdi çâvuş ve 782 nefer polisi hâvidir. Bu merkez-i `umumiden mâdâ ikinci

derecede âltı merkez dahâ vâdır, ki birer yüz bâşıyla komiserler ikâmet ider.

Polis idâresinin 15 mahkemesi ve cünha-i âdiye ascâbını muhâkeme ile lüzumuna göre zâbıta-i `adliyeye teslim veyâ i`tâ-yı nussâhıyla sebillerini ihlâ için 27 nefer hâkimi vâdır.

İngiltere bûdcesinde polis tahsisât-ı seneviyesi ise 4 milyon İngiliz lirasıdır, ki hesâb-ı mutavassıt üzere beher nefere senevi 97 lirâ 19 şilin isâbet itmektedir.

İngiliz polisleri hiç bir vakit hiç bir nevi` silâh tâşmâz. Elllerinde irâe` hükm-ü kânun için yârim zirâa` tulunda ve üzeri kraliçenin ârmasını hâvi boyâlı birer değnek vâdır.

§

Âlmânyâ polisi Bütün Bütün başka bir tarzdadır. Prusyâ Devleti yârim `asırdan berü kendüsine (dâsfol kâyn vâfeyn) ya`ni millet-i müsellaha `unvânını virmiş olduğundan, orâda polis efrâdı dahi bir nevi` kuvve-i müsellehadır, ki iktizâ-yı hâle

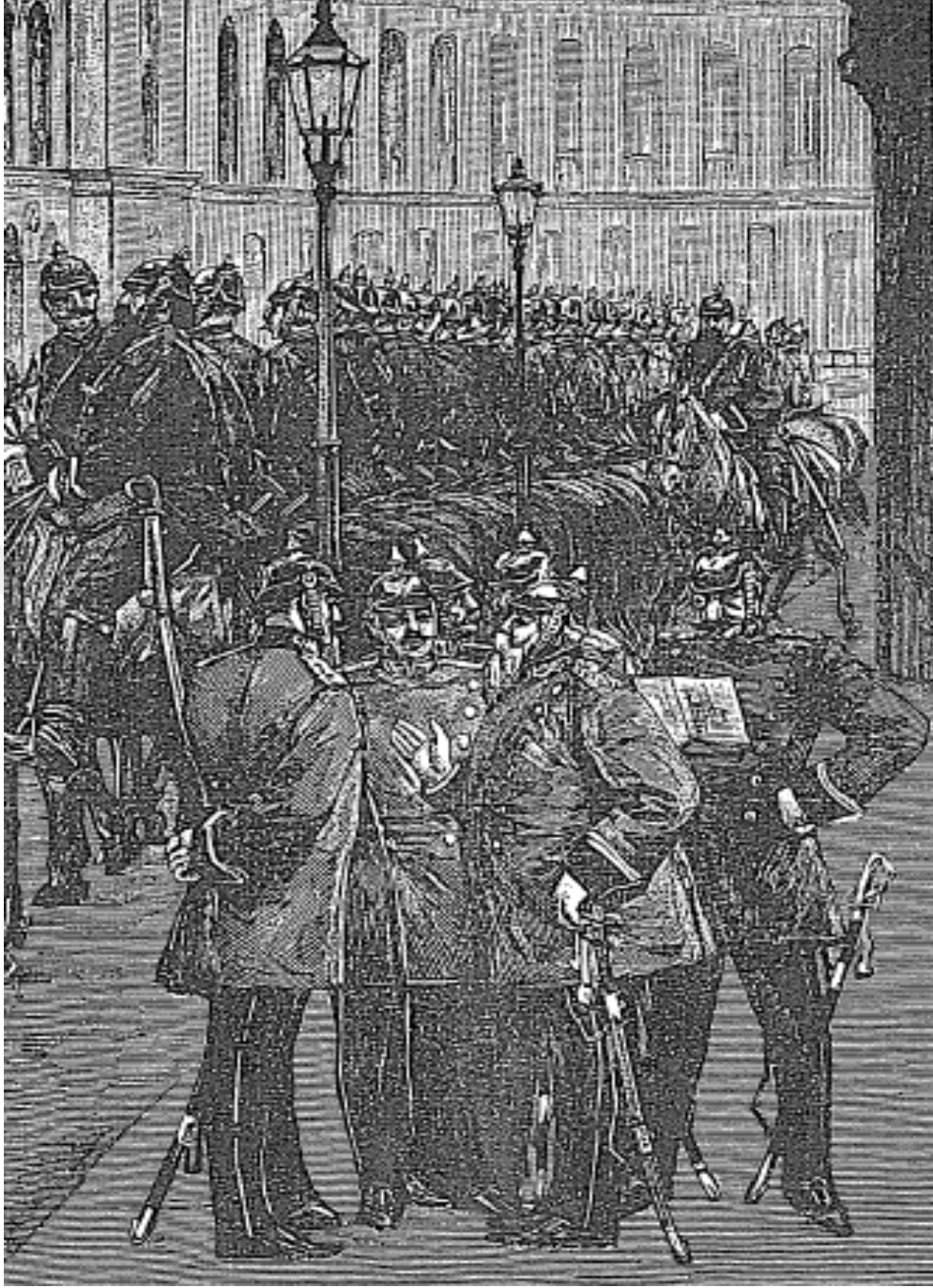

[92] *Álmányá hüner-verânından Hânrih Möller tarafından Ezop nâmına tırâş olunân heykel*
(Sahife 88)

[93] Geçen sene Lâipsik'de inŖa olunân polis nezâret id i'resi (Sahife 90)

[94] Piyâde ve süvâri Âlmânyâ polisleridirki zabitlerinden (divân) ta`bir olunân ta`limât âlmak üzere toplânmalarını irâ'e ider.

göre muâmelesi de `askerlikden, cândarmalıktan veyâ âdi polis vazifesinden `ibâretidir. Çünkü lüzum görürse silâh çeker, âteş ider, urur, döğer, pederâne nasihat eyler. Prusyâ polis efrâdı ekseriyet üzere `asker-i müstebileden intihâb olunur. Bunlar nâmus ve metânet-i `askeriyenin birer misâl müşahhısidirlar. Hiç kimseye güler yüz göstermezler, kimse ile ihtilât itmezler, fakat mürâca`t idenlerin merâmını istimâi` ile ânâ çâresâz olmakdan da hiç bir vakit girü durmâzlar. Berlin'in ecebiler hakkında dâi'mâ irâe'-i târik ve i`tâyı te'minât iderler. Ve hiç bir vakit ahâli-i memlekete olan muâmeleleri gibi dürüstâne muâmele de bulunmâzlar. Kıyâfetleri ise bâşlarında birer miğfer olduğu hâlde kış ve yâğmur zamânlarında uzun bir kâput ve sâi'r-i eyyâmda `asker vâri bir setre ve uzun bir çizmeden ve birer düz kılıçdan `ibâretidir. Ma`mâfih Berlin'de âsâyış-i memleket Londra'daki kadar te'min olunmâmıştır.

§

Âvusturyâ polis, bir nevi` (gârdiyân de vol) ya'ni memleket bekçisi hükmündedir, ki Frânsa'daki (serjân de vol) ya'ni şehir kavvâsları kabilindedir. Bunlara her sokâkda her köşe bâşında büyük câddelerin orta yerlerindeki mevki`-i mahsuslarında gicenin, gündüzün her sâa`tinde tesâdüf olunur. Vazifeleri galebekide bir kazâ veyâ bir vaka` vuku'na meydân virmemek, mazanne-i sui olanların etvârını nazar-ı dikkatden âyirmâmak, dört yol âğızlarında `arabaların süra`tini ta`dil etmek, yol sorânlara irâe'-i tarik, olunân şikâyetlerin esbâbını tahkik ile

gavgâ ve `arbede ve vuku'nda nâsihâne sözlerle münâzi`nin beynlerini tefrikidir.

Giceleri ekser zî kıymet eşyâ sâtân mağâzalar, Berlin'in bânka şu`beleriyle cevâhirciler kepenklerini kapâmâmak ve dâhil dükkânda gâz yâkmakla mükellef tutulduklarından, bu me'murlar o gibi dükkân ve emâkinin önlerine gelerek içerde bir hâl cereyân idüb itmediğine nezâret iderler. İnsân gicenin herhangi sâa`tinde olursa

Âvusturyâ polis neferi

[95] olsun ve ne kadar hicrî bir mahallede bulunursa bulunsun, Viyâna'nın her sokâğında bir emniyet-i mutalleka içinde gezebileceğine hâkim itmelidir. Ta`bir-i âmiyâne üzere (çit) olsa o ânda bir âsâyış me'muru isbât-ı vücûd ider. Bu sebebledir ki Viyânâ'da cinâyet hemân yok dincek kadar kalildir. Olsa olsa, o da sokâlarda olmayub,

ba'zı eşhâs-ı muzıra ikâmetgâhlarında vukua` gelebilir, ki kablü'l vuku` [muhtesibrâ derun hâne çekâr] hükmüne dâhildir.

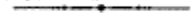
Viyâna polisinin kıyâfeti kısa bir çâket, dâr bir pântâlon, butin veyâ çizme, ince bir meç, hafif bir kepiden `ibâretdir. Gerdanlarında ise numrularını – nâtik ve bizim `askeri kânunlarında olduğu gibi- hilâl resminde birer levha vâdır.

§

Şurâsını tefrik-i iktizâ ider ki gerek Londra'da, gerek Pâris'de ve gerek Berlin ve Viyâna'da polis nâm `umumisi âltında ve bir zîma hususı hâi'z olan efrâd bugünkü günde bizim (polis)'den istifhâm eylediğimiz ma'nâyı tezammün ider bir hey'et değildir. Avrupâ'da polis ta'bir-i `umumisinden, kıyâfet-i mahsusa âltında görünür, bilinür, tânilur, vazifesi ise `alenen âsâyiş-i memleketin istikrarına münhasır bir hey'e't anlaşılır. Hırsız koğâlar câni taharri ider, eşhâs-ı muzıra izi ârâr me'murlara ise (polis-i sekret) ıtlak olunur, ki bunların ne kıyâfet-i mahsusaları vâdır, ne de hidmetlerinden ahbâ ve odâsı ve hatta evlâd ve akrâbası haberdardır.

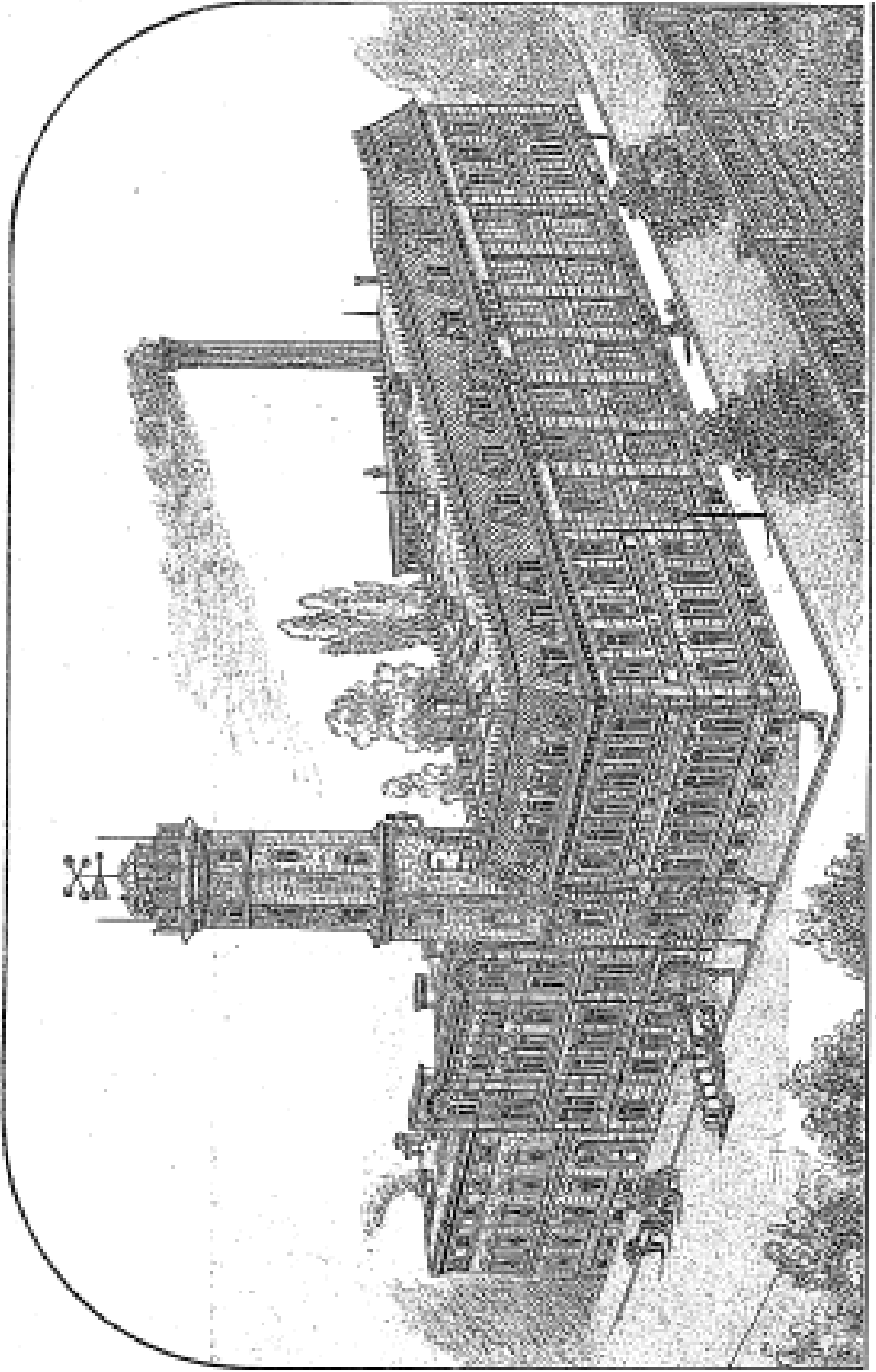
Âlmânyâ'da kâi'n Mâgdaburg şehrinde 266 seneden berü bilâ fâsıla neşr olunân [Mâgdaburgişe Çâytonig] ya'ni Mâgdaburg Gazetesi nâmındaki verka-i havâdisin âbonelerine hitâben neşr eylediği i'ân nâme ile gazete hânesinin resmidir.

Rebî' seneliği 7 mârk 50 fenik.
Gazetenin `ilân-ı mevcut olan en eski numrusunun târih neşri sene 1626.

Mâgdaburgiş Çâytonig Gazetesi Sâksonyâ Eyaleti'yle inhâlet ve bir Anşovig Dukalıklarının vesâi'r `umum merkezi Cermânyâ Memâliki'nin başlıca gazetesi olduğu gibi, zâten Âlmânyâ'da en ziyâde mutâla` olunân gazetelerden biridir.

[96] Mâgdaburgiŷe Çâytonig'in Matbaa'sı, idâresi, dârü'l tahriri ile rasadhânesi

[97]¹⁶¹ mesleki: zî şeref Hohonzoller'in hânedânının delâleti sâyesinde vücûd bulân Âlmânyâ İmparatorluğu'nun tezyid-i mikeneti ve dâhilen tevsî-i kudreti noktasına müteveccih ve ahâlinin mühikk olan âmâl ve mutâlebine muvâffık ve Âlmân komünün hayr-i hâh olan erbâb-ı fikir ve zekâsıyla müttefikdir. "Politika hevâdisi" en seri' ve en muvazzah bir suretde virilür.

Gazetenin bir çok seneden berü Âlmânyâ ve Prusyâ mebu'sân dâi'leri dâhilinde kendüsine mahsus kalem odaları oldığı gibi, munhaseren kendü tarafından isti'mâl idilmek üzere bir kaç seneden berü Berlin ile Mâgdaburg arasında bir de telgrâf hattı vâdır.

Telgrâf hususunda olan fâliyetini dahâ ziyâde ilerületerek, dünyanın hemân bilcümle pâ-yi tahtlarında kendüsine mahsus "hususî telgrâf kalem odaları" te'sis eylemiştir.

Tefrika: mükemmel ve gayet mütenevvi'dir. Âlmânyâ'nın en mu'teber erbâb-ı kaleminin eseri olan românlar, makaleler yâzılır.

Dünyanın her tarafından telgrâfla alınân borsa ve ticâret havâdisi. Mükemmel eshâm fiâ'tı cedveli, piyângoların mikâtı günü gününe neşr idilir.

Hârunürreşidin Odası

Zirâa't mesâi'linden fart-ı dikkat ve mükemmeliyet ile bahs idilerek, bu mesâi'l hakkında mübde'le-i efkâr itmek üzere en muktedir erbâb fen ile mukâvele olunmuşdur.

Gazete, ordu ve donanmanın becâyış ve tevcihât ve sâi'r hususâtından ve 'adliye ile muhakemeden ve devâi'r-i sâi're-i hükümete mütea'llik mevâddan suret-i muntezimedema'lumât virdiği gibi, i'tâ olunân (pâtent)leri ve bir de keşide olunân piyângoların cedvellerini keşidenin irtesi günü 'alesabah neşreyler.

Mâgdaburgişe Çâytonig gazetesinin rasadhânesi ahvâl-i havâiye'-i rûz-merreye dâi'r ma'lumât neşr etdiği gibi, ahvâl-i havâi'yeyi lâyıkıyla efhâm için "ahvâl-i hevâi'ye haritaları" resim ve neşrider.

Îlânât, iştirây emtia'ya muktedir ve Âlmânyâ'nın en zengin havâlisinde mütemekkin bir çok ashâb-ı mutâla'ya mâlik olan Mâgdaburgişe Çâytonig vesâtetiiyle neşr idildiği hâlde hem vâsi' bir dâi're dâhilinde

¹⁶¹ NM * 13

müntezir olur, ve hem de hüsn-ü muvaffakiyet husule gelür. “Mâgdaburgişe-Çâytonig” gazetesinin nümune nüshaları dâi'mâ her taraftan taleb olunabilür, ve taleb vuku'nda meccanen gönderilür.

Hârunürreşid'in Odası Yâhud Şark Uslûbunda Tefriş-i Biyut

Avrupâlilar her `asrın uslûb-u mi'mârisinde binâlar inşâ eyledikleri gibi evlerin dâhilini dahi ârzu olunân tarz-ı ziynet üzere tanzim ve tefriş iderler. Târihde şöhret bulmuş olan uslûb-u tefriş bir kâç [98] nev`dir, ki gotik, flâmân, (`Arab ve `Acem dâhil olarak) Şark, İtalyân ve bir de Frânsız üslûbudur.

Her bir millete mensub üslûb-u tefrişin dahi duvarları vâdır, ki kimi, kadim, kimi cedit ile tefrik olduğu gibi, kimiside o üslûbu ittihâz itmiş olan zevâta `atıf ile yâd olunur: meselâ (gotik Rönesâns) veyâ (Lui' Kâtorz) (Lui' Sez) (Elizâbet) (Mâri Terez) dindiği zamân gotikin tarz-ı tecdidi ve On Dördüncü Lui' veyâ Mâri Terezâ tarzı murâd idilmiş olur.

İngilizlerin dahi kendülerine mahsus bir tarz-ı tefrişleri vâdır. Fakat bu tarz, meselâ Âlmânlarınki gibi ağır ve ciddi olmadığı gibi Frânsız tarzı gibi de nazar rübâ bir şa`şa` irâe` itmez, yalnız istirâhat ciheti ve bir de metânet-i iltizâm olunmuşdur.

Bir kâç sene vâdır ki her şeyde tecdide mâi'l olan tavır-ı beşer- muhâfazakârlıkdaki taa`ssublarıyla ile berâber- İngilizlerde dahi hükmünü göstermeye başlâmıştır. Binâenaleyh ânlarda tarz-ı tefrişlerini değışdirdiler. Fakat ziynetle vesâi'l râhatın

izdivacından mütehasıl bir tarz vücûda getürerek (Hârunürreşid) üslûbiyle yâd itmeye başlâdılar.

Bu tarz, derç idilen resminde görüleceği üzere bir serirden, (Frânsızların meşrebiye galatı olarak (muş `Arabi) nâmını virdikleri) hurda âğâç pârçalarıyla şebike vâri terkib olunmuş oymâlarla veyâhud üzerlerine hutut ve nakuş-u `Arabiye işlenmiş kumâşlarla mestur dıvârlardan, şa`şa` kumâşlardan yâpılmış âtma perdelerden, bizim sedefli müsemmen iskemlelerden, gayet nefis kâliçeden ve câ becâdı vârlarda merbut oymalı hacereleden ve tavânlara ta`lik olunmuş `Arab usulünde kandillerden `ibâretidir.

Bu tarzı, bedâ`-i nefisenin rünk `azimi olan ressâmân, Ceziretü'l `Arab'a seyâhât iden erbâb-ı tadvikin görüb resim itdikleri biyüt ve mefruşâtdan ve bir de elfü'l leyl hikâyelerinde tasvir olunân odaların kuvve-i mütehayyile pezir olan suret-i muhayyilesinden terkib ile meydân koymuşlardır. Bu yolda meselâ sekiz metre merba`nda bir oda lâakl iki üç bin lirâ ile tefriş olunabilmektedir.

Şimdiki hâlde mefruşâtda en ziyâde iltizâm olunân moda bu üslûbdur.

Lusern Posta Hânesi Pişgâhında Telefon Heykeli

İsviçre memleketi ebniye-i âliyece o kadar zengin değildir. Ma`lumdur, ki kudret-i fezanın o kıta'ya ibzâl eylediği bir takım mebâni-i tabi'ye öyle göklere çıkacak âsâr-ı mi'mâriyeye hâcet bırâkmamıştır. Çünkü birbirinden bilâter cibâl-i şahika ile ülfet itmiş

olan nazarlara kârşu ne kadar yüksek binâlar olsa yine küçük kâlacağında iştibâh olunamaz.

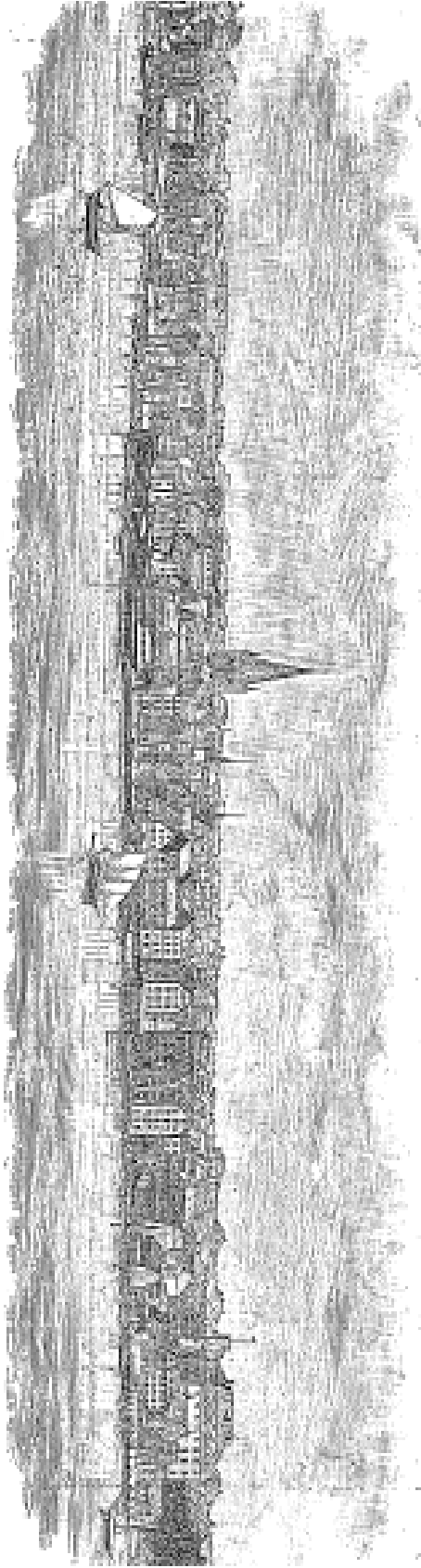
Ma`mâfih âlemde bir şeyi ilcâât-ı `asra ittibâa`dan âyrılamayacağından, İsviçre dahi tabi`atın bunca bedâyine mazharetiyle berâber etrâfını muhât olan medeniyet ma`murelerinin müzeyyenât-ı sanâi`ye ve mi`mâriyesini taklide lüzum görmekle, on seneden berü ba`zı bilâd-ı meşhuresini hususi ve `umumi âli binâlarla tezyine i`tinâ itmekde bulunmuşdur.

Binâenaleyh Zurih, Bern, Jenev, (ya`ni Cenevre) (Lâvzân) şehirleri beş on sene zarfında inşâat-ı tezyiniyece pek büyük âsâr-ı terakki göstermişdir.

Lusren şehrinin ise emsâli olan şehirlerden girü kâlmaklığına bir mâni` olmadığı gibi, bila`kis ânlarla terakki musâbakasında bulunmaklığına mâddi bir de müşevvikvâr idi. O ise (Sen-Gutâr) Demir Yolu'nun küşâd ile yeni bir tarik mevârda açılmasından dolâyı pek çok erbâb-ı seyâhatin bedâyi` tabia`tı temâşâ için Lusren'e kesretle vürudu idi.

[99] *Lusren Posta Hânesi pişkâhında telefon heykeli*

[100] Kiel şehrinin Cenub tarafından
görünüşü

(Konfederasyon Helvetik) ya'ni İsviçre hükûmât müctemia'sı bu yolu küşâda iştirâkiyle postaya bir mevki'-i cedid dahâ 'ilâve eylemiştir. Bu posta ise hey'e-t-i müctemia'nın hazine-i mâliyesine gitdikce feyzâni efzâyış bulân bir menba'-i vâridât hükmünde olduğundan (Mozâlet) ve (Gul) nâmında iki mi'mârın eser-i Marifetleri olmak üzere tanzim itdikleri plân üzerine Lusren Gölü sâhasında gayet nefis ve âli bir tarzda bir posta hâne binâ edilmiştir.

Bu binâ fevku gâye müzeyyen olan cebhesiyle göl üzerindeki köprüye mütevecciddir, ki tabia'tın letafetine kârşu marifetin bir hediye-i bihterini 'ad olunmağa şayestedir.

Bâlâya derç eylediğimiz resim binanın cebhesinde bulunân dört heykelden biridir, ki İsviçreli heykeltrâş (Lâns) tarafından tasni' ve nakr olunmuşdur. Bu heykel istimâ'-i ecbâr için hasr-ı sımâh itmiş birü za'dedir,? ki bugünkü günde telgrâf gibi posta tetimmâtından olan ve fakat henüz 'ahd-ı cevânide bulunân telefonun timsâl-i müşahhasıdır.

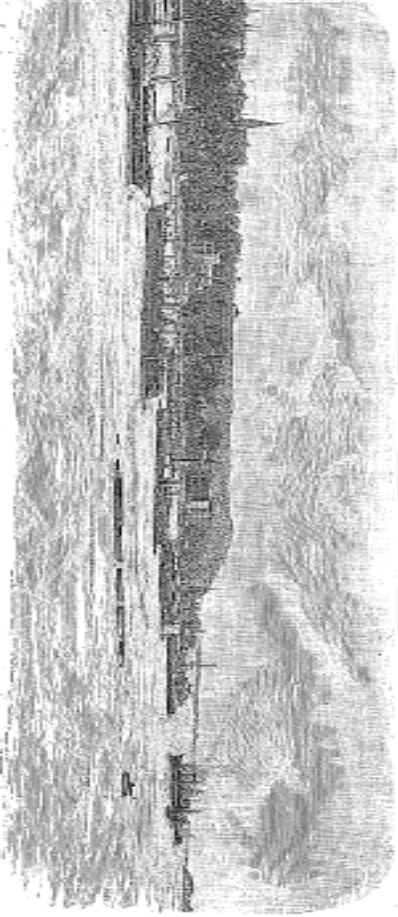
Bu bânoy? hayâlinin böyle hâl-i tekayyuzda bulunması o kadar güzel tasvir olunmuşdur, ki delâlet ettiği ma'ni nazar idrâk önünde tecessüm itmektedir.

Kiel Şehri

Kiel şehri, Prusyâ'nın 1864 de Dânimârkalulardan âlmış oldukları, [Şelozvik Holiştâyın] eyaletinin merkezidir. Prusyâ hükûmetine âi'd "Kiel Nöy Münster" ve "Kiel Aşaberg" Demir Yolu hatlarıyla "Kiel

Felensberg” şirket demir yolu hattı üzerinde ve “Holiştâyın”ın şarkında gayet güzel birer azide ve Âlmânların “şark denizi” ve bizce beher Bâltık ta`bir olunân denizin körfezlerinden birisinde vâki`dir. İşte bu körfez üzerinde tolı takriben

[101] Kiel şehrinin Şark tarafından görünüşü

15 kilometre ve gayet derin olan “Kiel Limânı” vâki`dir, ki sâhil-i “Dustern Brok” tesmiye idilen ve şehre âi`d olan latif ormân müşâhîde olunur.

Şehr-i mezkûr mahkeme-i âliye ve mahkeme-i eyâlet makarı olduğu gibi, derununda hükümet bânkası ve eyâletin î mâllerine mahsus bir de melce` mevcuttur.

Burâsı Âlmânyâ hükümetinin tersânesi olmak münasebetiyle umur-u bahriyeye âi`d devâi`rin ekserisi ve ceriye-i dârü`l funun ile

mektebi, ve mâkinisit ve dümenci ve torpido mektepleri dahi burâda te`sis edilmiştir.

Kiel Körfezi beher Bâltık limânlarının en elverişlisi ve Berlin`in en emniyetlisi bulunduğu cihetle 1866`dan sonra Âlmânyâ donanmâsının tersânesi ittihâz olunabilecek bir hâle ifrâğ olundu.

Şark denizi ilen doğrudan doğruya muvâsala peydâ itmek için hafır edilmiş olan “Şelzovik Holiştâyın Âyder” kanalı “Holtanâv” karyesi kurbunda Kiel körfezine vâsıl olur.

Körfezin medhalini “Frederihs Ort” ve bunun kurbundaki “Fâlkân İştâyân” kale`leriyle bunların kârşusunda ve sâhil-i şarkide vâka` “Lâbu” ve “Molten Ort” istihkâmâtı mudâfa` itmektedir.

Dâi`re-i bahriye “Eller Berk” ile “Gârden” karyeleri ârasında kâi`ndir. Bunun ittisâlinde dahi birtâkım cesim fâbrikalar mevcuttur, ki bir Demir Yolu şa`ibesiyle gerek dâi`re ve gerek fâbrikalar Kiel şehrine rabt edilmiştir.

Kiel`in bu suretle tersâne hâline vaz` olunması şehir ile havâlisini şâyân-ı ta`cib bir süra`t ile î mâra sebep olmuş ve o zamandan berü gerek şehrin ittisâ` ve gerek nüfus-u ahâli üç dört misli tezâyüd eylemiştir.

Çünkü Kiel 1864`de, ya`ni Prusyâlılara terk olduğu zamân 18695 nüfusu şâmil iken 1880`de icrâ olunân tahrirde 43594 ve civâr karyelerle berâber [102] 54357 nüfusu hâvi olduğu zâhir olmuş ve doksân tahrir nüfusunda ise on bir bin nüfus dahâ ârttığı görülmüştür.

Eski şehir sâhilinde ve etrâfı su birkeleriyle muhât bir hâlde olarak, manzaraca dahi o kadar güzel değildir.

Fakat şehrin yeni ve tevsî` iden kısm-i şimâl, cenub, ve gurub cihetlerine müntehi ve gayet dîlnişîndir.

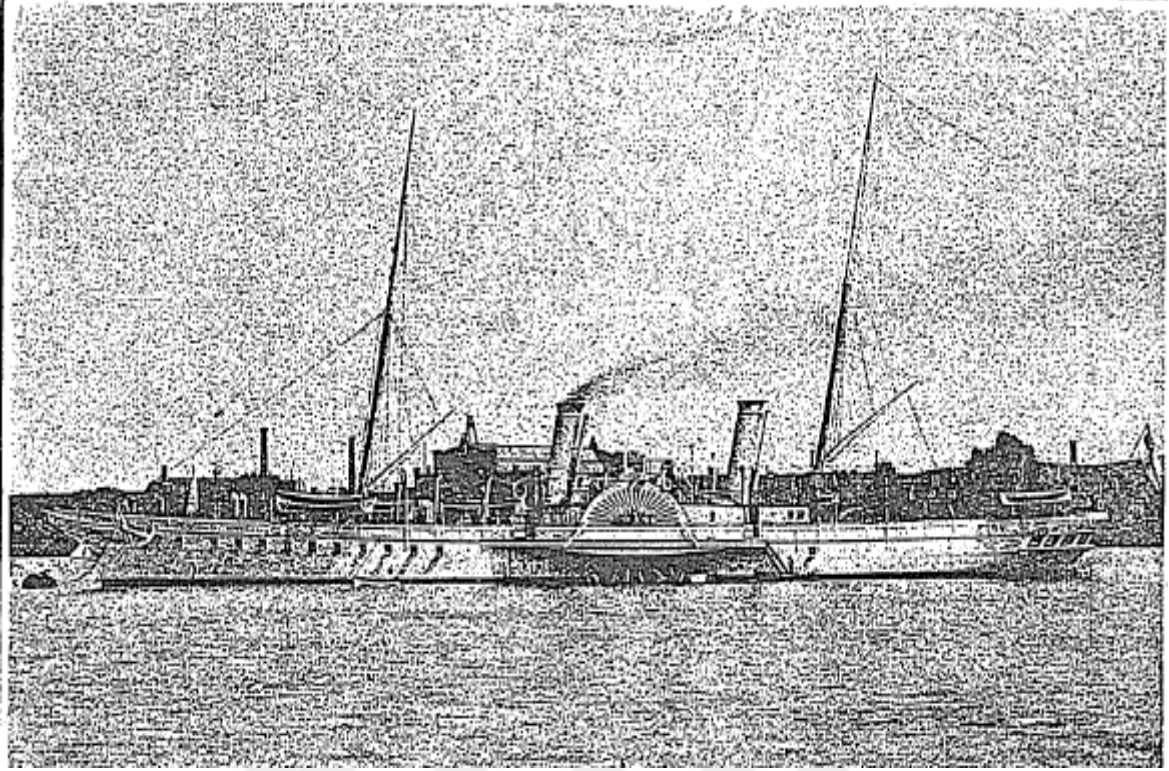
Derununda bir mekteb-i âli, bir jimnâz, pek çok mekâtib-i i`dâdiye ve büdelâlar için bir melce-i mahsus, bir ticâret odası, bir mekteb-i sınaî ve dahâ birtâkım ebniye-i umumiye mevcuddur.

Sınaî-i nokta nazarından dahi demir dökme hâneleri, mâkine fâbrikaları, âltun yâldızlı çerçeve çubukları i`mâline mahsus cesim bir fâбрика ve su ve buhâr ile işler cesim değirmenleri ile şâyân-ı ehemmiyetdir.

Derununda bir dârü`l fünûnı vârdır ki 1872`den 1876`ya kadar inşâsı ikmâl idilmiş ve fen-i mi`mârice dahi şâyân-ı dikkat âsârdan bulunmuşdur. Bu dârü`l fünûnda 60 ma`lum ve 400`den mütecâviz talebe mevcut ve kimyâ ve tabakâtü`l arz, teşrih, felsefe mektepleri dahi bu dârü`l fünûna merbutdur.

187000 cildi hâvi güzel bir kitâbhânesi olduğu gibi “Şelzovik Holiştâyın” târihine âi`d bir müzesi, ve heykel tırâş, ve zâyi` bedai`, ve ma`deniyât müzeleriyle bir de rasadhânesi vârdır. Resim müzesi ile etnogrâfi müzesi dahi şâyân-ı dikkat müzelerdendir.

En yeni usulde bir gurebâ hastahânesi dahi cümle-i müessesât-ı`umumiyedendir.

Âlmânyâ imparâtorunun rükûbuna mahsus olan Hohonzoller'in vâpurı

“Şelzovik Holiştâyn” eyaletine mahsus olmak üzere Kiel’de bir târih encümeni tabî’i ve zâyî’ ve fen-i zirâa’t-ı ‘umumiye encümenleri mevcuttur.

Şehirden uzâkca ve cenub tarafında “Horhâym” nâmında bir de “tımârhâne” ve şimâl cihetinde “Duşrenburg” ve “Bel Vo” denizi hamâmları bulunur. Âlmânyâ imparatorunun biraderi Prens (Hânri Dö Prus) ki ilerüde Âlmânyâ donânmasında feld âmirâl olmak isti’dâdını hâi’z ve el yevm mirâlây olarak mezkûr tersâneye [103] me’murdur. Kadim Şelzovik düklerine mahsus ve şehrin en güzel bir mahalinde vâki` sarâyda ikâmet ider. Bu sarâyın bâğçesi o kadar vâsi` olmâmakda berâber birtâkım `azimüs sehin dıvârlarla sed sed binâ kılındığından âşâğidan yukârı bâkıldığı hâlde gayet dîlnişin bir manzara irâe’ ider. Bâğçe ise en yeni usulde tanzim ve tezyin kâlinmişdir.

Şehrin denizden manzarası pek ziyâde nazar-ı ribâdır. Hele Bâltık havalisine mahsus olan tulu` ve gurub letâfeti bu şehir halkını meftun iden bedâi`-i tabî` iden biridir.

Âlmânyâ imparâtorı Kiel’den pek mahzûz olduklarından ekseriya orâya seyahât ve fakat resmi mûnderiç olan “Hohonzoller’in” vâpurunda beytutet iderler.

İki resimden her biri Kiel’in şimâl ve cenub cihetlerinden olân manzarasını irâe’ ider.

Viyâna'nın Şehremâneti Dâi'resi ve

Mimâr-ı Meşhur

[Frederik Bâron Fon Şimit]

Bir kaç sene evvel muhterik olan ve ihtirâkıyla niçe âi'leleri dâğ ber dâğ yeis ve mâtem iden (Ring Tiyâtrosu)'nun `arsası üzerine Âvusturyâ imparatorunun emriyle bizzât kendisinin inşâ eylediği hastahânedede

1891 senesi kânun-i sânisinin 23'üncü günü (Sen Stefâno) kilisesin mi'mâr -ı meşhûr bulunân (Frederik Bâron Fon Şimit) âltmış âltı yaşında olduğu hâlde irtihâl itmiştir. Müşârünileyh bir kâç sene evvel [Rungliştâyın] kasrının ta'miri esnâsında bir hastalığa duçar olmuş ve o vakitte pek çok tedâvi itmiş ise de bir dürlü `illete gâlebe idememiş ve vefatına yakın diğerk bir marazın ihtilâtı sebeb-i mevti olmuşdur.

Bu zâtın vefatıyla (gotik) tarzı üzere inşât-ı dîniyyede `asrın en mâhir ve en muktedir bir mi'mârı gâib olmuşdur.

Frederik Şimit'in hıyn-ı tevellüdünde kendisinin bulunduğu `asrın en be-nâm mi'mârı olacağını kim me'mul iderdi. Vâkâ ekser eâzimin bilâhare vâsıl olduğu derecât-ı âliyyeyi mebadî-i sabâvetinde kimse keşfe kâdir olamaz ise de ekser eâzime âi'lece, tavır-ı ma'îşetce `ahd-ı sabâvetinde bulunduğu meva`kin-i te'siri olduğunu da kimse inkâr idemez. Elbette bir kişi zâde vesâi't-i tahsile bir çiftçi zâdeden ziyâde mâlik ve cihet-i semânın birçok müsâi`dâtına mazhar olduğundan bedâyet tahsilinde müstakbelen vâsıl olacağı meslek hakkında bir fikir virebilir.

[Fon Frederik Şimit]

Bu kâi`deden müstesnâ olanlar ise şazzdır. İşte sâhib-i tercüme Frederik Şimit dahi bu şazzlardan idi.

Bu zât fikre yakın bir hâlde yaşâmakda bulunân (Vortenberg)'li bir pâpâsın sulbundan 1825 senesinde pederinin pâpâslık etdiği (Frederik Hof'un) kasabasında tevellüd itmiş ve dahâ küçük yaşında inşâat için büyük bir isti`dâd göstermeye başlâmış idi. Binâenaleyh pederinin 1838 senesinde vuku`-u irtihâli üzerine ba`zı mu`teber hâmiler, gayet masraflı olan fen-i mi'mârı tahsiliçün kendüsine iktizâ iden ve sâi'li ibzâl itmişlerdir.

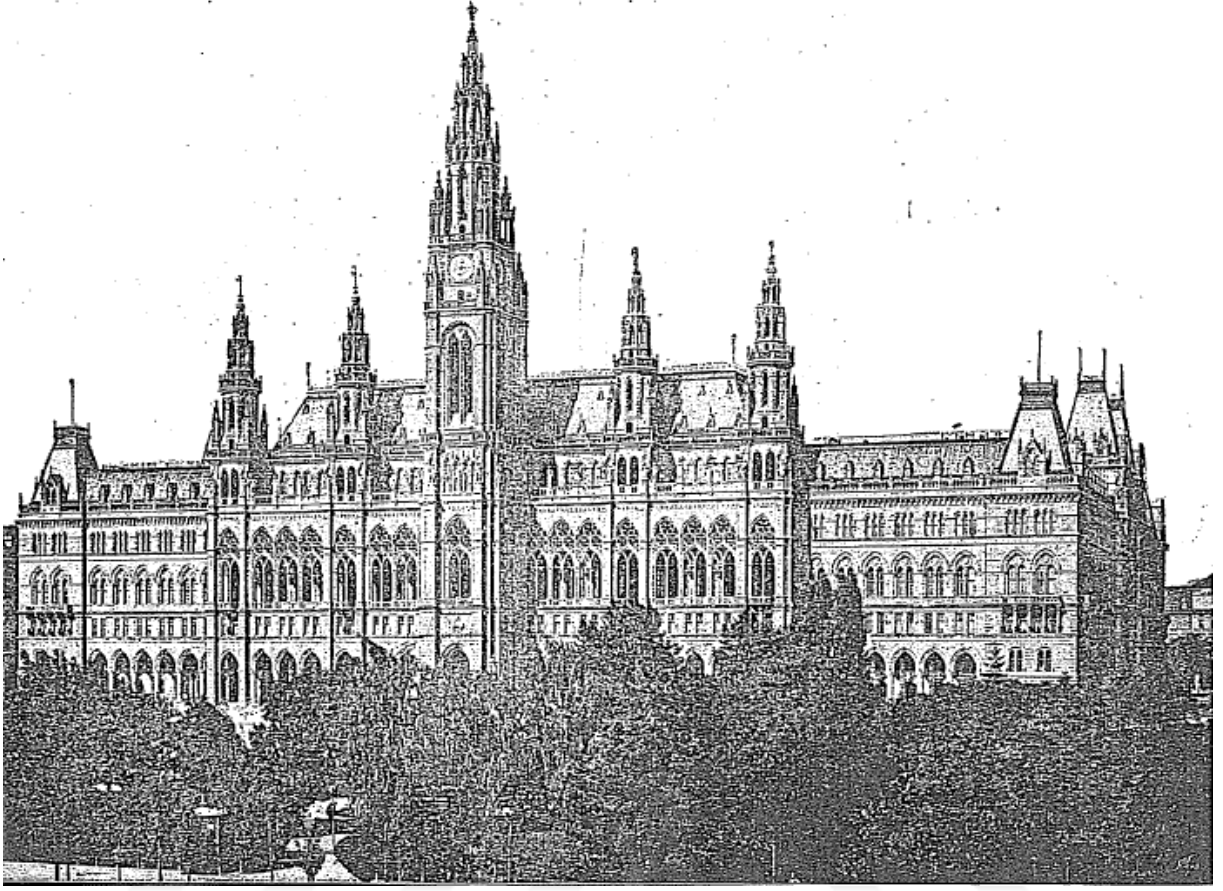
Inşâat-ı isti`dâdi genç Frederik'in âdetâ kânında mevcut idi. Büyük pederi vaktiyle Hânorâ'da sarây mi'mârı bulunmuş olduğu gibi pederi dahi ba`zen kerre, emvâr-ı ruhâniyesini muvakkaten terk ile, zevk âlmış olduğu dülgerlikle iştigâl eylerdi.

[104] (Düşes Hânri dö Voritenburg) bu müsta`id çocuğa senevi iki yüz filorin tahsil sarfı tahsis itmekle Frederik ibtidâ, (Reâl) mektebine ve ândan sonra (Şotegârt'da) ki (Politiknik) mekteb-i âlisine duhul ile (Berâymân) ve (Mâvh) nâmındaki meşhur ma`muller nezdinde nazariyât-ı mi'mâriyyeyi tahsile muvaffik oldu. Mevsim-i şitâda tahsil-i nazariyât ile iştigâl etdiği hâlde mevsim-i sayfda dahi dıvârcılık ve taşçılıkta iktisâb-ı melike için çırâklıkla bir ustaya intisâb iderdi. Muahhiren âltı yüz senede hitama ermiş olan meşhur Kolonyâ Kilisesi'nin ikmâlâtıyla iştigâl iden meşhur dıvârcı (Sirner)'in yanında iş ârâdığı zamân bu ma`lumât kendüsine pek ziyâde yardım itdi, çünkü Sirner'in yanında ikmâl-i nazariyât itmiş bir tâşçı sıfatıyla hizmet bulmağa muvaffik olmuş idi. Bu hizmet sâyesinde yeni kalfanın fevkâlâde ma`lumât ve mahâreti meydâna çıkmakla en

müşekkil işler ânın yed-i kifâiyetine tevdi` olunur idi. Ressâm ve cilâcı olarak tamâm on dört sene Kolonyâ Kilisesi'nin ikmâlâtında istihdâm olundu. Ândan sonra fen-i mi`mâriden imtihân virerek Kolonyâ dâi're-i belediyesi tarafından [mekteb-i sınaî] müdiriyetine ta`yin idildi. Bu me'muriyet üzerinde iken Hive ve Linbalorg gibi bir kaç şehir tarafından kendüsine kilise inşââtı havâle edilmiş idi.

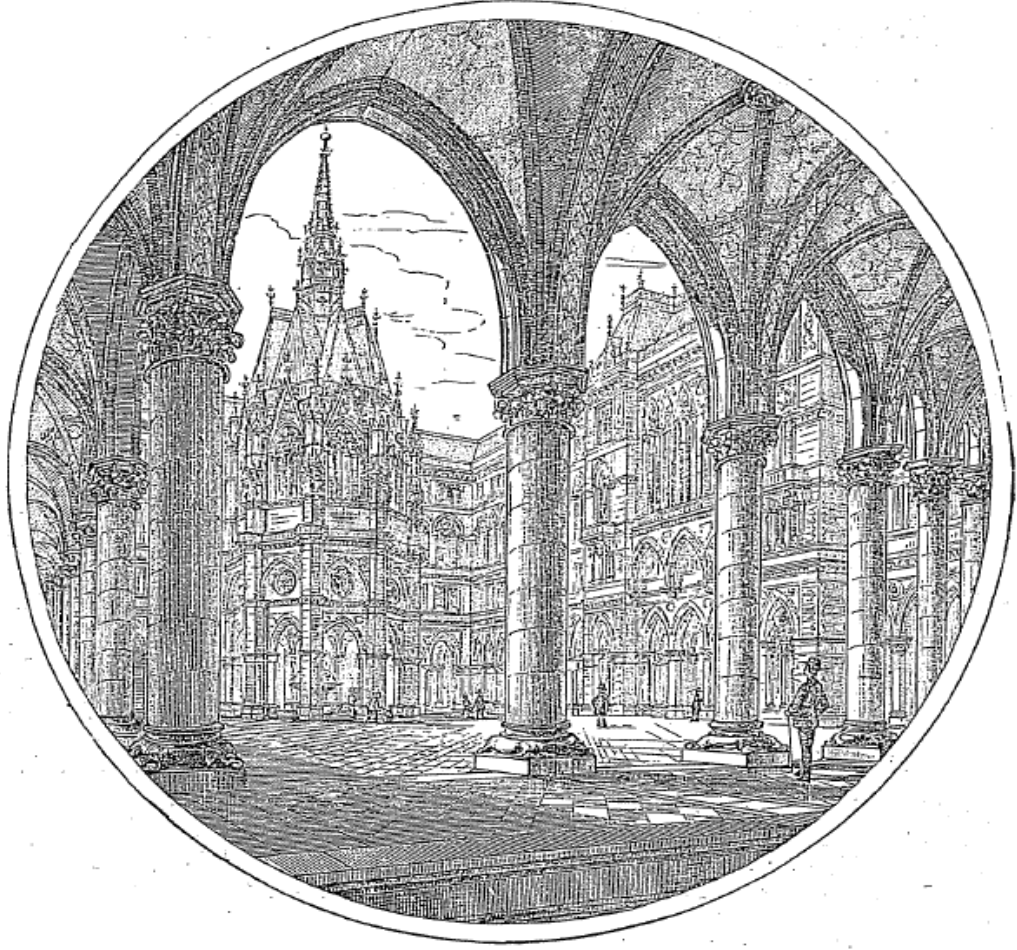

Viyâna'nın Şehremâneti Dâi'resi

1855 senesinde Viyâna'da (Votiyo) Kilisesi'nin [105]¹⁶² inşâsıçün vuku' bulân müsabakaya iştirâk eyledi. Gerçi bu müsâbakada üçüncü mertebeyi ihrâz itmiş ise de birinci mukâfâtı zamanının en büyük mi'mârî olân (Fersitil) nâm mi'mâr kazanmış olduğundan ânâ kârşu üçüncü mertebede bulunmak Frederik için zül değil, bila'kis ânâ

bir mertebe takrib etdiğinden dolâyı medâr-ı mefharet idi. Binâenaleyh bu hâdise bir kâtedhâ iştirârına sebep oldu. Ya'ni bu sâyede Âvusturyâ'da celb-i enzâra muvaffak olduğundan Âvusturyâ tarafından Lombârdiyâ eyâleti vâlisi bulunân [Kont Lui Ton] kendisini Milân şehri dârü'l fûnûnda fen mi'mârî mu'allimliğine da'vet itmiştir.

¹⁶² NM * 14

Şhremâneti dairesinin esâtini hâvi revâkları ârasından dâhilinin görünişi

Müşârünileyh, Lombârdiyâ kıta'sı İtalyânların eline düşünceye kadar orâda kâlmış ve kıta'-i mezkûreye İtalyânlar mâlik oldıktan sonra, Âlmânlara olan nefretleriyle berâber Frederik, ânlar nezdinde o rütbe-i hâi'z-i i'tibâr olmuş idi, ki Milâno Kilisesi'nin inşâ için vuku' bulân müsâbakada kendisini hâkim sıfatıyla da'vet etmişler idi. Hatta Âlmânya Krâli müteveffâ Viktore Mânue'l bu sırada kendüsine birçok mevâi'dde bulunmuş ise de Frederik Milâno'da kâlmağa muvâfakat itmâmı ve Binâenaleyh harbden sonra orâdaki mevki' ve me'muriyetini terk ile [106] Viyâna'da sınaî-i nefise dârü'l fûnûnda fen-i mi'mâri mu'allimliğine deru'hde eylemiştir.

Bu târihten i'tibâren Viyâna'nın sınaî-i nefise âleminde büyük bir mevki' şeref-i ehemmiyet ihrâz etdiğinden, gerek Viyâna dâhilinde ve gerek vâroşlarında ve gotik tarz-ı mi'mârisinde bir çok mâbed ânın sâye-i mahâretinde inşâ idilmişdir.

Ezcümle, Lâzârist Kilisesi, San Otmâr Kilisesi, Bir Birib Kişinâv Kilisesi, ve Fon Fahâvz ve Vering Kiliseleri ânın âsâr-ı mi'mâranesindedir. Bunların cümlesi gotik mesleğinde inşâ idilmiş olduğu gibi manzara-i hâricileri mi'mârlarının derece-i mahâret ve zarafetine lisân hâllerıyla tercümân olmaktadır.

Bunlardan başka müşârünileyh, Garâs, ve İmâr ve İldibâd, Gâştâyın, İnsburk,

Dortmund, Mâlma ve Bekrş şehirlerinin kilise plânlarını tertib ve tanzim eylemiştir.

Çin şehirlerinden biriside kendisinin tanzim ettiği plâna tevfikân yapılmış bir kiliseye mâlikdir.

Viyâna'nın meşhur Sân Stefo Kilisesi'nin ta'miratına me'mur olmakla, bu vazifeyi `aleyhinde bulunân âsâr-ı `atika tarafdârlarının rağmına Olavek Kilisesi'nin dâhiliyle çân kalesi üzerinde gotik tarzına tevâfuk itmiyân ba'zı akşamı tecdid ile ifâ etmiş ve kiliseyi hakikaten hârkülâde bir maharet ile ta'mire muvaffik olmuştur.

Frederik Aşmit'in bunca âsâr-ı ma`zumesi içinde en mühimi ve Berlin'in tarzındaki servet ve zarâfet cihetiyle en `azimetlisi yine Viyâna'nın şehremâneti dâi`resi olmak üzere `asırlarca muhâfaza-i kıymet idecektir.

Gerek bu dâi`re-i cesimeye ve gerek sâlifüzzikr Ring Tiyâtrosu mahalinde inşâ olunân hastahâne hakikaten gotik mesleğinin birer incisi makamındadır ki bunları bir kere muşâhide idenler levha-i hâtırlarına in`itâf iden hayâlini müddet-i `ömürlerinde piş-i nazardan âyiramâzlar.

Viyâna'nın Yeni Burg Tiyâtrosu

İnşâsı yedi senede hitâm bulân ve evvelki sene küşâd olunân yeni (Hofburg Tiyâtrosu) ziynet ve ihtişâm hususlarında her zamân için ebniye-i âliye ve cesimeden bulunmak şerefini muhâfaza itmek üzere Âlmânların yalnız güzellik nokta-i nazarından değil belki mükemmeliyet cihetiyle de en birinci tiyâtrosudur.

Mi`mâr meşhur (Hâznâver) tarafından inşâ edilmiş olan bu binanın haricen hâvi

oldığı ziynet ve ihtişâm nasıl nazar-ı rebâ ise dâhilen her hatvede bir başka bedia` irâe` iden tasni` dil firibi o rütbe hayretfezâdır.

Sana`t ve Marifetin `ulviyet ve ciddiyetiyle memzûc olan birtâkım müzeyyenât-ı ceyyide tiyatronun her kısmında ve bu suretle `zimet ve ziynet ve ihtişâm ve servet-ı sakfindan zemine kadardır ve dıvârında ve kâffe-i eşyâ ve muhteviyâtında `arz-ı vücûd itmekdedir.

Cenâhında bulunân ve localara mulâki olan iki nerdebân en ziyâde `uyun ârây-ı züvvâr olan bedâi`-i mi`mâriyeden birisidir. Bu nerdibânların teşkilât ve tezyinâtında mermer, âltun, ve gümüş kabilinden pârlâk ve müşa`şa` şeyler isti`mâl olunmuştur. Yek diğerine vâsi` iki sahn ile iltisak iden ve kademeleri penbe samâkiden? ma`mul bulunân bu çiftte nerdibâna koyı kırmızı katife ferş idilmiştir. Bu nerdibânlardan çıkılınca vustunda büyük bir kapısı bulunân iki tâk muallâ her dürlü müzeyyinât-ı muhteşeme ile meşhud çeşm-i hayret ve yemin ve yesârındaki gurfeler derununda ise şekillerini derc eylediğimiz “akıl” ve “cemâl” mâlikeleri çehre-i nümây fetânet ve melâhat olmaktadır.

Bu kapudan, iki tarafında iki teneffüskâh `umumî bulunân sofaya girilir. (Tiyâtro istilâhında fevâya dinilen) bu teneffüskâhlar ise binanın en ziyâde nazar-ı ferib olan tetemmât-ı müzeyyenesinden biridir, ki vustunda da şekli bâlâda munderiç-şehremânet-i dâi`resine nâzır olan cebhede kâi`n [107] medhal-i `umuminin üstünde [Korent] tarz-ı mi`mârisinde âli sütunlarla teşkil olunmuş bir şehnişin dilârâ mevcuddur.

İki cânibinde birer [büfe] bulunân bu teneffüskâhların en esâslı müzeyyinât-ı

[Edvâr Şârlmon] nâm ressâm meşhurun çire desti-i mehâreti olan ve tiyatroya âi'd bulunân birtâkım tesâvir muhayyiledir, ki insân sâa'tlerce bunların temâşâsına vakıf nazar ettiği hâlde hâsıl ettiği zevk ve cidâniyi bir gayeye isâl idemez.

İttisâayı 2000 seyirci istiâbına kâfi suretde yapılmış olan tiyatrunun derunı beyâz zemin üzerine âltun ve la'l ile nokuş günâ günü ve kubbe ile kâi'desi ve locaların fâsıllarındaki kitâbeleri Viyâna'nın en meşhur ressâmları tarafından tasvir idilmiş eşkâl hayret-nümüne hâvidir.

Kubbenin merkezinde bir âvize-i müzeyyen vârdır ki yirmi beş bin mum kuvvetinde elektirik ziyasının ecsâm-ı menşuriyeye ina'kâs ve inkisâr ile hâsıl ettiği elvân-ı münevvereye bâkânların âvize değil belki icrâm-ı münireden âyrılmış bir küre-i elmâs olduğına hükmedeceği gelür.

Fevâya ise dâi'ren mâdâr-ı Viyâna Hor Burg Tiyâtrosu'nda iki `asırdan berü icrây-ı sana't itmiş meşhur âktör ve âktrislerin resimleriyle ârâstedir.

Mösyö Eflând'ın Tuncdan Ma'mul Küçük İstâtuları

Dökme tunç ile tasni` olunân müzeyyenâta şimdi pek ziyâde rağbet idilmektedir. Bu sana'tda Frânsızlar pek ilerü gitmiş ve nazar-ı karib olan âsâr-ı masnu`alar ile her tarafda mazhar-ı takdir ve sitâyiş olmuş iken Âlmânlarda bu hususda ihrâz-ı muvaffakiyet hevesine düşmekle yavaş yavaş Frânsız masnuâtında ma`del âsâr vücûda getürmeye muvaffik olmuşlar.

Hususiyle sâlonlarda ve nisvânın halvetgâhlarında, ve erbâb-ı kalemin hücre-i iştigâllerinde tetemmât-ı ziynetden olmak üzere mâsa veyâ ocâk, ve râf üzerlerine vaaz` olunmak için i`mâl olunân gayet zarif ve mevzi` heykelcikler pek ziyâde câlib-i rağbet olmaktadır. Berlin'in Berlin bedâi` nefise âkâdemisinden neş`et itmiş olan (Eflând)'ın bu yoldaki (istâtuit)'leri dünyanın her tarafında hatta Frânsa'da bile takdir olunmaktadır.

Eflând'ın bu yoldaki istâtularından ma`ruf olanları (bâküs) (bâkântin) (ressâm ve modeli) (kroket ve top oyunu) ile rokoko dinilen üslûbda tasni` itmiş olduğu (şikârda Viyâna) ve sâi'r esâtire mütea`lik eşhâsır.

En yeni olarak meydâna koyduğu (mevsim-i sayf) ile (mevsim-i şitâ) nâmındaki heykellerinin resimleriyle hususi olarak yapıdırılmış şeylerden çehresi boğâz tülbendle örtülmüş (büst)'ün `aynı nümune olarak nevsâle derç idilmiştir.

Buse-i Vedâ`

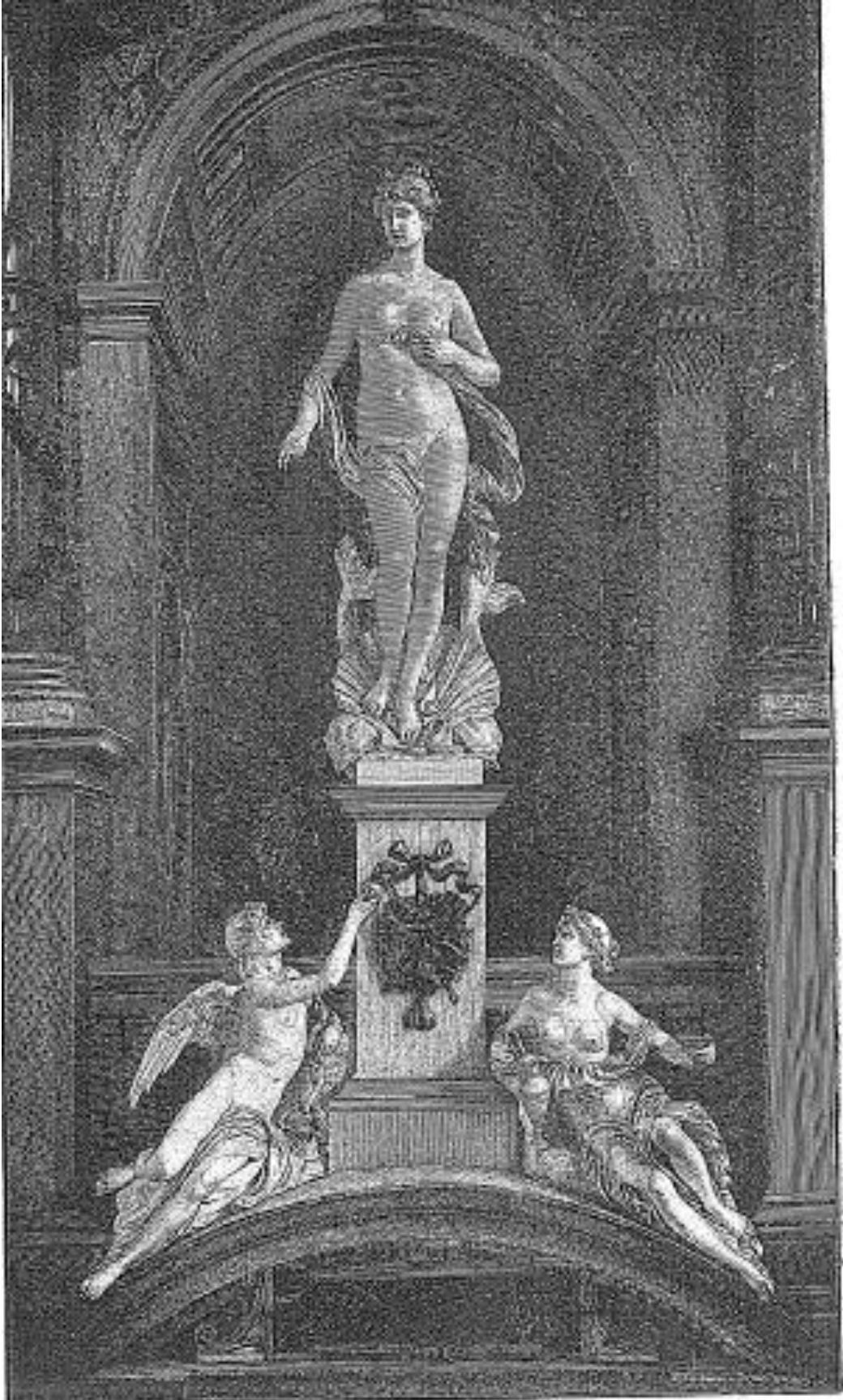

Bu tâblo geçen sene Münih resim ekspozisyonunda birinci derece mukâfâta lâyık görilân Bâvyerâlı genc bir ressâmın eser-i hayâlidir ki âhir bir şehirde izdivâc itmiş olan genc bir kızın memleketine `avdet iden validesiyle teâtî-i buse itdiklerini tasvir ider. Levha-i mezkûre hükümet tarafından Münih'in (galip-tu-tek) nâm tesâvir müzesiçün iştirâ olunmuştur.

[108] 'Akal (Sahife 106)

[109] *Cemâl* (Sahife 106)

[110] Sayf (Sahife 107)

Edvâr Blâk Bey

Sultân Mahmud Sâni hazretlerinin `ahd-ı hümâyunlarında ya`ni 1832 sene-i milâdiyesine mûsâdif 246 sene-i hicrîyyesi'nde takvim-i vakâyi` ile berâber bir de “Monitör Ottomân” nâmıyla Frânsızca resmi bir gazete te`sis olunmuş idi ki idâre-i tahririyesi Frânsa devleti teba`sından Mösyö (Blâk) isminde erbâb-ı kalem ve ma`lumâtдан bir zâta tefviz olunmuş idi.

Şitâ' (Sahife 107)

[111] Bu Mösyö Blâk Frânsa'da On Âltıncı Lui'nin müdâfa'sını deruhde iden meşhur âvukâtlardan yine bu isimde bir zâtın oğlu idi, ki muahhiren Frânsa'dan tebâa'da mecbur olmuş olan pederiyle berâber Memalik-i 'Osmâniye'ye hicretle İzmir'de ihtiyâr ikâmet eylemiş idi. İşte el yevm ecille-i ricâl devlet-i 'aliyeden olan 'utufetle Edvâr Blâk Beyefendi zikr olunân Monitör Ottomân Gazetesi müdirinin mahdumu ve âvukât Mösyö Blâk'ın hafididir. [112] Büyük pederi, âkibeti nefsi için hatırgâhin in'idâma çıkân bir kârı deru'hde ile hükümdarına hizmeti, şâi'r ni'metşinâsânenen 'ad itmiş. Ve pederi ise memâlikini bulunduğu 'asrın etvâr ve

elcâât-ı mediniyesine tevfiq için her dürlü muhâtarayı iktihâm ile 'azmında sebât iden bir pâdişâh-ı mecidden ifâl ıslâhâtpervânesine tercümân olmakla târih-i 'Osmâniye'de hâdimân-ı terakki sırasına geçmiştir. Blâk Beyefendi ise müşârünileyh Sultân Mahmud Sâni hazretlerinin kisse-i 'inayetlerinden tahsis bıyurdıkları mâaş ile Pâris'de meşhur (Sen Bârb) Mektebi'nde tahsil-i ilm itmekle hitâmet-i tahsilden sonra sâyesinde iktisâb-ı neam-ı ma'neviye eylediği devletin hidemâtına hasr-ı vücûd eylemiştir. Çünkü Blâk Bey nesilen Frânsız olmakla berâber Memalik-i 'Osmâniye'de doğmuş ve zâten vataniyle kat'-ı 'alâka itmiş bir zâtın

sulbundan geldiği cihetle kendüsi gerek velâdeti ve gerek tâbiyyet ve hizmet-i i'tibârıyla 'Osmânî bulunmuştur.

1258 sene-i Hicrîyyesinde, ya'ni vâlid mâcid cenâb-ı pâdişâhı 'Abdulmecid Hân hazretlerinin evâi'l saltanatında 18 yaşında olduğu hâlde bin guruş mâyış ile limân odası tercümanlığına ta'yin olunmuştur. Dört sene sonra ya'ni 1262'de nim resmî olarak te'sis olunân "Kurye Dö Konstântinopol" Gazetesi muharrirliğine taraf bâb-ı âliden 2500 guruş mâaşla me'mur idilmekle o günden i'tibâren meslek pedere, ya'ni neşriyâta bâşlâmış ve yedi sene mezkûr gazetenin riyâset tahririyesinde bulunduktan sonra 1269'da 3000 guruş mâaşla Pâris sefâret seniyesi ma'iyetine âteşe ta'yin olunmuştur.

İşte gazetecilikden diplomatlığa, ta'bir-i âhîrle 'umumiyetden hususiyete tahvil-i meslek iden bu zât bir sene sonra beş bin guruş mâaşla sefâret müşârünileyhâ bâş kitabetine ve yedi sene sonra 1277'de Nâpoli şebenderliğine ta'yin olunmuştur.

Me'muriyet-i mezkûreyi beş sene hüsn-ü ifâ ile [113]¹⁶³ me'zunen dersâdete 'avdetinde ve 1283 senesinde -ki beş sene imtidâd ile nihâyet şimâlluların galebe-i külliyesiyle hitâm bulân- şimâlî ve cenubî Âmerikâ muharebesinden sonra Âmerikâ devlet-i müctemi'siyle münâsebât-ı siyâsiyenin hüsn-ü cereyânı maksadıyla Sultân 'Abdula'ziz Hân hazretleri tarafından birinci defa' olarak te'sis olunân Vâşington sefâret-i seniyyesine 25 bin guruş mâaş tahsis ve rütbe-i evveli sınıf-ı sânisini tevcihle me'mur bıyurulmuş ve mü'ciren 88 senesi evâi'ilinde mâaşları 300 lirâyâ iblâğ olunmuştur. Yedi

sene imtidâd iden müddet-i sefâretlerinde devlet-i müctemi'a ile Devlet-i 'Osmâniye ârasında öteden berü câygir olan muhâdenet ve müsâlemin takviyesine ve ticâret-i 'Osmâniye'nin kıta'-i mezkûrede tevsi' ve terakkisine himmet itmekle berâber, Mârtini Hânri tüfenklerinin hıyn-ı iştirâsında mütea'hhidin şerâi't-i mukarrire hilâfetinde hareketine meydân virmeyerek devlet ve memleketin mâddi ve ma'nevi muhâfaza-i şân ve menfa'atine muvaffik olmuştur.

Sefâret-i müşârünileyhadan infisâlinden sonra iki buçuk sene ma'zul kalarak, doksân üçde bir müddet matbuât müdirliğine ve yine o sene Şurâ-yı Devlet'e me'mur olmuş ve doksân beş senesinde on bin guruş mâaşla âltıncı dâi're-i belediye riyasetine ta'yin bıyurularak, üç yüz sekiz senesine kadar on iki sene me'muriyet-i mezkûrede ibrâz-ı mâ'asir ehliyetle hususât-ı belediyeye âi'd pek çok ıslâhât ve tezyinâta muvaffik olmuştur. Sene-i mezkûre zarfında Bükreş sefâret-i seniyyesine me'mur bıyurulduklarından el yevm hizmet-i sefâret 'uhdelerinde bulunulduğu hâlde berây-ı tebdil-i hevâ me'zunen büyük âdada bulunmaktadırlar.

¹⁶³ N M * 15

Edvar Blâk Bey

Müşârinileyh Frânsızca'dan mâa'da İngiliz ve İtalyân lisânlarında dahi iktidâr-ı tahrir ile ma`rufdur.

El yevm rütbe-i bâlâyı ve mecdi ve `Osmâni nişânlarının birinci rütbesini ve imtiyâz nişânının gümüş madâlyasını hâi'z olduğu gibi düvel-i ecnebiyeden Âlmânyâ, Âvusturyâ, İspânyâ, İtalyâ, Portugâl ve İsvec Norvec devletlerinin rütbe-i muhtelifede nişânlarını hâmilidir.

Pederi Mösyö Blâk, fi 25 şa`bân sene-i 248 senesinde Sultân Mahmud Sâni hazretlerinin huzur-u hümâyunlarına şerefyâb müsûl olduğu gün, taraf-ı hümâyun-u mülükânedden pek çok taltifât-ı teşvikkârâneye mazhar olmuş ve niyyât-ı ıslâhâtperverâne-i saltanât-ı seniyye hakkındaki neşriyât-ı ve vâkıfânesinin Avrupâ efkâr-ı `umumiyesince hâsil ettiği te'sirât-ı haseneye mükâfaten kendüsine bir kıta` murassa`-ı nişân iftihâr-ı ihsân

[114] *Bir buse-i vedâ` (Sahife 107)*

[115] bıyurulmuşdur, ki muahhiren nişân-i âli mezkûrun pederinden intikâl suretiyle müşârünileyh tarafından ta`likine

müsâa`de-i seniyye-i hazret-i pâdişâhı şeref vâki` olmuşdur.

Müşârünileyhin pederi Mösyö Blâk'ın huzur-u Mahmud Hânı'ye suret-i müsuliyle gerek nâi'l olduğu iltifât ve irâdât-ı seniyye ve gerek teşekküren irâd eylediği makâlât-ı tahmidkârâne mezkûr Monitör Ottomân'ın 28 Şa'bân 248 senesine müsâdif olan 59 numrulu ve 19 Kânun-i Sâni 1833 târihlü nüshasında münderiç bulunmuşdur, ki had zâtında mühim olan bu makâlenin nevsâle dercine, mutavvel oluşı mâni` olmuşdur.

Blâk Beyefendi gayet zeki ve fûnun-u siyâsiye ve mülkiyede vukuf külli ile mümtâz bir zât oldukları gibi hizmet-i saltanat-ı seniyyeye târih-i duhulleri olan 58 senesinden berü buldukları me'muriyetlerin kâffesinde ibrâz-ı ehliyet ve rüiyet itmiş ve hiç bir vakit hiç bir suretle kisve-i haysiyyet ve istikâmetini lekedâr etmemiştir. Müşârünileyhin hoş sohbet, ve sâhib-i `irfân ve zarâfet ve Berlin'in bizim ülfetine dâhil olan ihbâsı `inde vüçûd-u muhteremleri pek ziyâde hâi'z-i kıymet olduğundan, dahâ çok zamânlar mazhar-ı refâh ve âfiyet olmaları kulüb-ü eviddâce ahas-ı teminâtdır.

Âlmânyâ İmparatoru İkinci Vilhelm

Prusyâlı ressam meşhur Kofmân'ın eser çire desti mehâreti olan bu levha (kırmızı husâr âlâyı) mirâlâyı kıyafetiyle Âlmânyâ imparatorunun tasviridir, ki cesâmet-i tabi`iyede resim olunmuş ve müşârünileyhin fotoğrâfla âlınmış bir tasviri gibi hutut-u vechiyesinin tamâmıyla `aynı bulunmuşdur.

Prens Bismârk

Hayâtında kendüsinden en ziyâde bahs olunân bir zât vâir ise o da Prens Bismârk'dır. Müşârünileyh 1862 senesinde mevki-i iktidara geldiği zamân Berlin'de bile o kadar hâi'z-i ehemmiyet değildi. Vaktâ ki şimdiki Dânimârka Krâli Dokuzuncu Kırıstiyâ'nın mesned-i hükümdâriye vusuliyle (İşle Zovik Holiştâyın) mese'lesi meydâna geldi. Prens Bismârk'ında bahs olunmağa bâşladı. Çünkü müteveffâ kralın vefâtıyla beraber bu iki eyâletin Prusyâ'ya ilhâkı mese'lesini Mösyö dö Bismârk meydâna çıkarmış idi. Ânı tâkib iden 66 mese'lesini ise prensin iktidâr-ı siyâsiyesini âsâr-ı fiiliyesiyle isbât ettiği gibi, bu mese'lenin hüdusundan evvel Nâpolyon'u bi-taraf bulunduracak derecede iğfâle muvaffik oluşı dahi müşârünileyhin desâyis-i siyâsiyede ki kemâlinin delâi'linden idi.

Prens Bismârk'ın 1851'de Frânkfurt die'tine me'mur olduğu vakitdeki resmi

1870 muhârebesinin zuhurı ise Bismârk'a ma'tuf olamaz çünkü o mese'lenin menşeyini Berlin'de değil

Âlmânyâ İmparatoru İkinci Vilhelm (Sahife 115)

[116] Pâris'de ârâmak lâzım gelür. O mese'lede Bismârk'ın mahâreti ise, hitâm-ı muhârebede karârgir olan şerâi't-ı sulhiye ile Âlmânyâ İmparâtorluğu'nun meydâna gelmesinde ve taraf-ı mağlubun harben

gördüğü hezimetden ziyâde siyâseten uğrâdığı sille-i te'dibin kuvvetinde görünür.

İşte Prens Bismârk 28 sene mevki`-i iktidârda

Prens Bismârk'ın en sonra âldürdüğü fotoğrafından muktebesdir.

[117] bulunduktan ve memleketinin ikbâl-i istikbâlini istihzâr ve ikmâl eyledikten sonra geçen sene mesned-i vekâletden çekilmekle mecbur olmuştur, ki bu da mua`melât-ı beşeriyenin havâs-ı tabi`yesi netâyicinden bulunduğu cihetle şâyân-ı tea`ccüb görülmemek lâzım gelür.

Bu zâtın `umumiyet-i ahvâl ve ifâli yirmi beş seneden berü herkesin bildiği şeyler olduğu cihetle burâda ândan bahs itmek ma`lumı i`lâm kabilinden olur. Fakat Prens'in mahsusâtıyla kendüsünden sadr olmuş veyâ kendü hakkında irâd olunmuş ba`zı akvâl vârdır ki ekserisi garâib ve letâi'fden `ibâret

bulunmakla berâber, müşârünileyhin mâhiyyet-i efkârına delâlet iden hâlâtdan bulunduğundan ba`zı şâyân-ı dikkat olanlarını nevsâle derc itmek istedik.

[118] Ekselâns Âteşinizi Lûtf İder Misiniz?

1851 senesinde Bismârk Prusyâ vekili sıfatıyla Frânkfurt (die't) meclisinin baş kitabetine ta`yin olunmuş idi. Müşârünileyh Frânkfurt'a vusulünde (o zamân Âlmânyâ İmparâtorluğunu hâi'z olmaklığı haysiyetiyle) meclise riyâset itmekde olan Âvusturyâ murahhısı (Kont Ton Hohonştâyın)'ı ziyârete gider. Bismârk içerüye girdiği zamân, kont kendisini her dürlü merâsim-i riâyetkârânenen âri bir suretde kabul ider, hatta Bismârk'ı oturmağa bile da`vet itmez. Bismârk ise kontun bu muamelesine katâ eser-i infia`l göstermeksizin hemân cebinden sigâra kutısını çıkârub bir sigâra âldıktan sonra (Ekselâns, ateşinizi lûtf ider misiniz) diye Kont'un içmekde olduğu sigârâyı bilâ pervâ elinden âlarak, sigârasını yâkâr, ve yazı masasının yanında bulunân bir iskemleyi çeküb oturduktan sonra "İşte şimdi râhat konuşabilirüz" der. Kont ise bu muameleye kârşu ne söyleyeceğini şaşırarak mebhut olur.

İşte şu hâdise o zamân Âvusturyâ'nın Prusyâ'ya ne gibi bir nazarla bâkdığını ve Bismârk'ın muâmelesi ise bu nazar-i istihfâkârâneye Prusyâ'nın ehemmiyet virmediğini pek güzel irâe' ider.

§

Heye't-i vükelâ rei'si müteveffa Fon Mântâyfl Frânkfurt'da mûna`kid hükümât müttefika meclisi sefâretine Bismârk'ın ta`yini Krâl Dördüncü Frederik Vihelm'e¹⁶⁴ tavsiye` itmekle, müşârünileyh [Sânsos] Sarâyı'na da`vet ve krâl tarafından kendüsine teklif-i sefâret olunması üzerine Bismârk safvet kalbine delâlet ider bir lisânla "Eğer efendimiz tecrübe bıyurmak ârzusunda bulunuyorsanız bendeniz de bu hizmeti kabule hâzırım" cevâbını virince Krâl, Bismârk'ın bu derecede bir safvet ve cesaretine ta`cib etdiğinden, bu sefâretin hâi'z olduğu müşkülât ve ehemmiyeti uzun uzâdıya ta`dâda başlâyınca, Bismârk birâz dirice bir lisân ile "Efendimiz benimle bir kerre tecrübe idebilirsünüz, işler, fikrinize muvaffik suretde gitmeyecek olursa âltı ây sonra veyâ bu müddetden evvel `azlim mümkündür" cevâbını virerek krâl, Bismârk'ın bu sefâreti matlub-u vechle ifâ ideceğine mutmai'n olamâmakla berâber, mâ netâyiflik te'mini üzerine ihâle ider:

§

Bismârk'ın umur-u sefâreti nasıl ifâ etdiğini ise târih irâe' ider.

Bismâk, bir zamân Berlin mahkemesinde müstahdem bulunduğı esnâda bir da`vâdan dolâyı isticvâb olunmakda olan bir müdde`-i `aliye, sâdedin hâricinde ba`zı münâsebetsiz sözler serd itmesiyle Bismârk müdde`-i `aleyhe hitâben: "İfâdâtımı ta`dil itmezsek şimdi dışâru âtârım"dır.

¹⁶⁴ Bu zât 1861 senesi kânun-i sânisinin ikisinde vefât itmişdir ki şimdiki imparâtorun büyük pederi müteveffa Birinci Vilhelm'in birâderi ve selefi idi.

Bismârk'ın hod behot böyle bir ihtârda bulunmasını hukukuna tecâvüz `ad iden mahkeme rei'si "Mösyö Bismârk! Dışâru âtmak benim hukukumdan olduğunu derhâtir itmelisiniz" kolya bir hitâb-ı tekdir-i âmizde bulunur.

Cereyân iden şu muameleden cerâitini ârtürmüş olan müddeâ`-i `aleyh müdâfât ârasında münâsebetsiz sözlerde bir kât dahâ ilerü gitmekle bu defa` Bismârk yine merkuma hitâben "Âğzını toplâ! Yoksa şimdi seni rei's efendi marifetiyle dışâru âtdırırım" demiştir.

§

Prens Bismârk Berlin'de âdi me'muriyetlerden birinde iken bir gün bir şey `arz itmek üzere mâ fevkindeki me'murlardan birinin odasına girer. Bismârk girdiği zamân [119] bittesâdüf pencereden dışâruyu seyr itmekte bulunân me'mur efendi Bismârk'ın girdiğine ehemmiyet bile virmeyerek câmin üzerinde parmaklarıyla bir havâ çâlmağa bâşlâdığından, bu hâle hidmet iden Bismârk da diğer pencerenin önüne giderek parmaklarıyla bir mârs çâlmağa bâşlâyınca mâ fevki bulunân zât bu havâ-yı nâgihânının te'siriyle havâb-ı gurur ve nahvetden uyânarak Bismârk'ın istizâhâtine hasr-ı sımâh itmiştir.

Bismârk Pâris'de sefir iken 1857 senesinde zuhur iden bir şuriş esnâsında Nâpolyon'la cereyân iden bir mükâlemesini hâki hemşiresine yâzdığı mektubda Pâris'deki cân sıkındısını şu sözlerle bildirmiştir:

"Beş `aded sobâm vâ, yine soğukdan tonıyorum. Beş `aded işler sâa`tim vâ, yine

sâa`tin hakikaten kâçda olduğunu bilemiyorum. On bir âyinem vâ, yine boyun bâğım dâi'mâ eğri turuyor. Üç nefer oda hidmetkârım vâ, yine her işi kendim görüyorum."

1862 senesinde Pâris sefaretinden ifsâli esnâda vedâ` için Nâpolyon'un huzuruna girüb çıkdıktan sonra Nâpolyon, yanında bulunân Deroïn dö Luise Bismârk hakkında şu sözi söylemiştir "Bu zât ciddi bir âdem değildir."

§

Bismârk'ın ciddi olup olmadığını bilâhare vakâyi` meydâna koymuş ve binâenaleyh Nâpolyon'un bu kulu, kendisinin ciddi olan zevâtı olduğu gibi tanımak hâssasından mahrum olduğunu isbât itmiştir.

§

1886 seferinden bir sene evvel Frânsa muverrihlerinden müteveffi gizü? [Reuf dö Dokmund] nâm mecmua`-i mevkutede Âlmânyâ ahvâline dâi'r yâzdığı bir makâlede ise şu sözi söylemiştir: "Avrupâ'da haris ve cüre't perver bir kişi vâdır, o da Mösyö Bismârk'dır"

İşte ifâlden havâs-ı eşhâsa istidlâl idenler böyle keşf-i istikbâl idercesine bahsitdikleri zevâtın mâhiyet-i hakikiyesine tercümân olurlar. Hâl bu ki bir âdemın hakikat hâline şahsiyle veyâ kavliyle hükm itmek istiyanlar Nâpolyon gibi zâhir beyinâne neticeler çıkarırlar.

§

Âlmânyâ-Frânsa harbinin bidâiyetinde Krâl Vilhelm Bismârk'dan "Şimdi Frânsa ile

ne yapacağız?” diye endişekârâne bir istimzâçda bulunmasıyla Bismârk da bilâ-tela`süm: “ne yapacağız, elbette 66 oynâyacak değiliz!” cevâbını vermiştir. (Âltmış âltı hem bir kâğıd oyunudur. Hem de Âvusturyâ ile olan seferin târihidir.)

§

1870-71 seferinin hitâmında İngiltere sefiri Lord Rusel Bismârk ile mülâkât için Versây'a gelir. Bismârk'ın yanında muahhiren Âlmânyâ'nın Pâris seferetini ifâ iden meşhur Kont Ârnim bulunmakla birâz dışâruda tevkife mecbur olur. Bu ârâlık Kont Ârnim işini bitürüb dışâru çıktığı sırada Lord Rusel'e der ki:

“Amân bu Bismârk da çekilür belâlardan değil! Sigaranın birini bitirür bitürmez öbirini yâkâr. Dumândan boğulma raddesine geldim. Bin ricâ ile pencereyi âçdırmağa muvaffik oldum.”

Bunun üzerine Lord Russel içerüye girer. Bismârk bunu görincedir ki:

“Amân şimdi Ârnim burâda idi. Ne garib âdem. Birtâkım `itriyât suriniyor ki kokunun te'sirinden âz kâldı bâyılıyordum. Mecbur oldum pencereyi âçmağa, müsâa`de iderseniz oda birâz havâ âlsun.”

Rusel, muahhiren bu fıkrayı hikâye itdikce şu sözi [120] `ilâve idermiş: “Ârtık hakikat-ı târihiye ne olduğunu bundan ânlâyabilürsünüz”

§

Bismârk, tabib-i zâtisi olan doktor Şiveninger'in Berlin mekteb-i `alisi mua`llimliğine ta`yinini mârif nâzırı Mösyö Guslardan iltimâs ettiği sıra, Guslar

imtinâ`kârâne ba`zı mülâhazât serd itmekle Bismârk der ki:

-Pek a`lâ! Şiveninger kâlkub münihede giderse bende kâlkub birlikde giderim. Ârtık ötesini siz bilürsünüz.!

Bunun üzerine Guslar Şiveninger'e istediği mua`llimliği vermiştir.

§

Âlmânyâ'nın meşhur sarraflarından biri Bismârkla musâhabet ettiği sırada, o hilâlde mevcut olan bir mese`lenin ne şekil âlâbileceğini su'al itmekle, Bismârk da cevaben:

“Vâllâh bilmem dostum! Bugün gazeteleri dahâ okumadım” demiştir.

§

Bismârk'ın Çizmeleri

Bismârk, dahâ mahkeme mua`vini iken dâi`mâ kundura ve çizme yâpdırdığı kunduracıya bir çift çizme ısmarlar. Harif hem-sana`t gibi yâlânla müşteri oyâlamağa âlşmış olduğundan, meselâ pâzâr gününe söz virdiği çizmeyi mutlakâ çârşamba veyâ pençşenbe günü teslimi i`tiyâd itmiş idi. Bu defa` dahi böyle vâki` olmağla Bismârk teslimini tahsis ettiği günün sabâhı harife bir uşâk göndererek çizmenin hâzır olup olmadığını sordırır. Bittabi` henüz hâzır olup olmadığını cevabıyla `avdet ider.

Bismârk ise her şeyde olduğu gibi bu harifede bir ders `ibret virmek istediğinden, o gün her yârım sâa`de bir uşâk göndererek “Mösyö Bismârk'ın çizmeleri hâzır mı?” diye sordırır.

Biçâre kunduracı ne ye uğrâdığını bilemeyerek ve o gün her işini bırakarak

Bismârk'ın çizmelerini ikmâl ile akşâma doğru göndermeye mecbur olur ve ândan sonra bir dahâ Bismârk'ı bekletmeye cesâret idemez.

§

Dışâru

Bundan otuz sene evvel bir gün Bismârk Berlin'de birâhânenin birine girüb oturur. O sırada yâni bâşındaki mâsada oturânlardan birinin hânedân-ı hükümdârı `aleyinde hakâret âmiz bir söz söylediğini işitmekle hemân o sözi söyleyene teveccühle: “Dışâru! Ben bu kadehi içinceye kadar dışâru çıkmayacak olursan ânı bâşında iki pârça iderim” diye tehdidkârâne bağırır. Bunun üzerine büyük bir gürültü ve Bismârk'a kârşu tehdid âmiz bir hareket hâsıl olursa da, Bismârk aslâ istifini bozmayarak kadehindeki birâyı râhat râhat içdikden sonra herifin bâşına o kadar şiddetle fırlâdır ki kadeh fi'l hâl kırılmakla etrafa tâğlulur ve herif de haykırarak yıkılır.

Bu cüre't pervarâne hareketi görenler mebhut kâlmakla ne diyeceklerini şâşırdıkları hâlde Bismârk'ın kemâl-i i'tidâl demle “gârson! Kadehle birâ kaç pâredir” diye sordığını işidenler yine bir gürültü çıkarırlar. Fakat bu defa` ki gürültü meftun metânet olanlar tarafından Bismârk'ı takdir yolunda olmağla “Pek eyü oldı. Herif-i müstehak idi.” gibi takdirâtdan `ibâret idi. Bismârk ise evvelce tehdid idenlere mukâbelede bulunmadığı gibi bu defa`da takdirâtda bulunanlara ehemmiyet vermeyerek kadehle birânın pâresini virüb çıkâr gider.

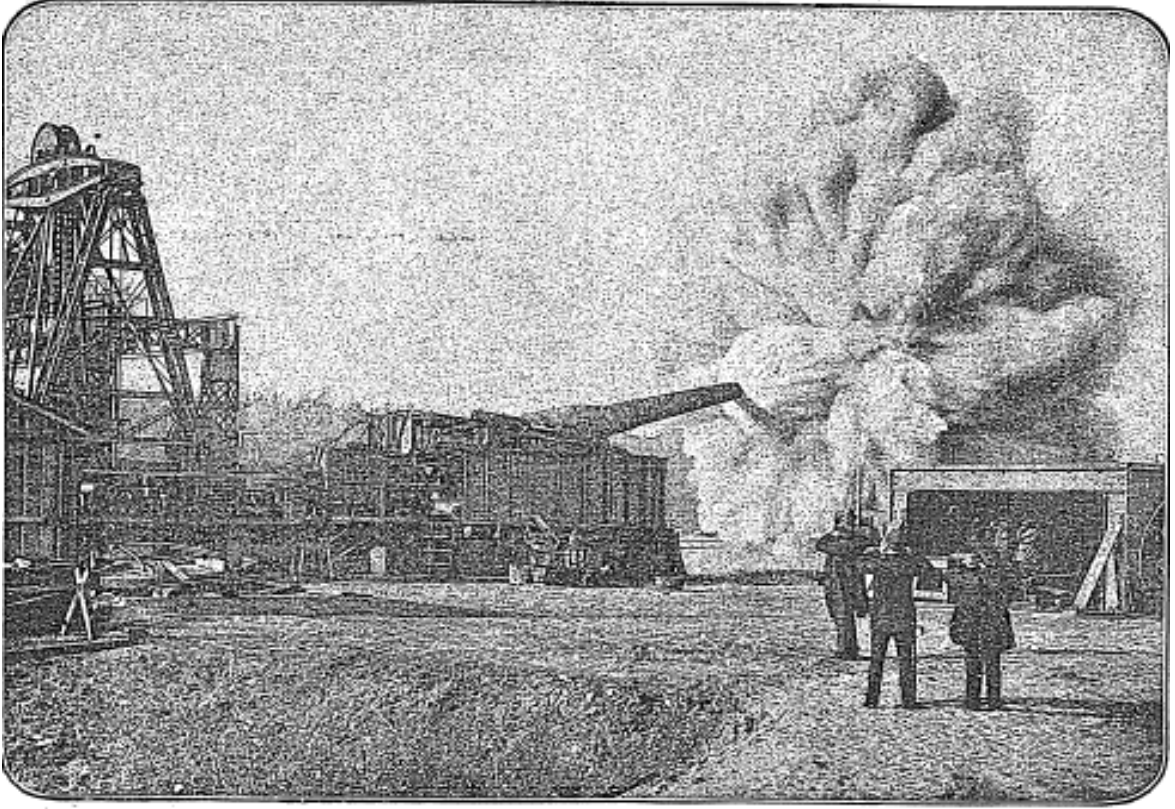

[121] Kruppun 30 Buçuk Sântimetre Katrında İdrolik Ya`ni Tazyik-i Bi`lmâ` Usûlüyle İdâre
Olunur
Sevâhil ve Sefâi'n Topu¹⁶⁵

Birtâkım topcı mühendisleri gerek sevâhil ve gerek merâkib-i bahriye müdâfa`sıçün kullânılân büyük çâpdaki topları tazyik-i bi`lmâ` usulüyle isti`mâl itmeyi nazar-ı mutâla`ya âlarak, krupp fâbricasında 30 buçuk sântimetre katrında bir top i`mâliyle mezkûr fabrikanın (Mepn)'deki mahal-i mahsusunda erbâb-ı fenden birtâkım zevât huzurunda tecrübe itmişlerdir ki bu tecrübedende netâic-i matlube hüsule gelmiştir.

Burâya şeklini derc ettiğimiz top, tecrübe meydânında ilk endâht ânında fotoğrâfla âlınmıştır ki âğzından zuhur iden dumânın bile o ândaki eşkâl-i mahsusasını irâde' ider.

¹⁶⁵ N M * 16

Kruppun 30 buçuk sântimetre katrında idrolik ya`ni tazyik-i bi`lmâ` usulüyle idâre olunur sevâhil ve sefâi`n topu

Bu top, resimde görüldüğü üzere başluca üç kısımdan mürekkebirdir:

Birincisi, asıl topun kısm-ı bâlâsı.

İkincisi, cesim kundak tákımı.

Üçüncüsü, refi` ve besta-i mahsus olan âlât-ı mahirrikerdir.

Topun nâmlusu, kundak makâmında olan iki cidârının kısm-ı bâlâsına bir mahur ile rabt edilmiştir. Kamâsı hareket -i şakuliye ile icrâ olunur. [122] Cidârlara merbut bulunân silindirler hem topu sâbit kılâr ve hemde nâmlunun ilerü, gerü hareketinde kullanılır.

Bu top birtâkım âlât ve tazyik-i bi`lmâ` ile hareket ider mâkineler vesâtetiyle elli sâniye zarfında mahveri üzerinde bir devir icrâ itmektedir.

Kundak tákımının ârka tarafında topu idâre iden heyet ve duman mâsası ve topu imlâ vaz`ında sâbit kılmağa mahsus sürgü bulunur.

İmlâ mevki`nde cuncunâyı topun medhaline isâda mahsus mâkine konmuşdur. Ve mevcut olan tertibat-ı meccânikiye sâyesinde bir nefer topu tahrik ve idâreye kâdir olur. Hâsılı gerek nâmlunun ve gerek kundâğın ve imlânın kâffe hademâti idrolik kuvvetiyle icrâ idiliyor.

Endâhtdan sonra namlunun derununu tathir için yine idrolik usulünde bir tulumba isti`mâl olunur.

Top, zırlı bir kubbe âltında mestur olarak âdi hizmet esnâsında suyun tazyiki ise 60 havâ-ı nesimi kuvvetindedir.

Kundâk tâkımı namlunun 13 derece kadar terfi`ne ve beş derece kadar inhitâtına müsâi`ddir. Topun bâlistik havâsına dâi`r ba`zı ma`lumât-ı mücmele:

Krupp fabrikasının 30 buçuk santimetrelilik topu 455 kilo grâm sıkletinde zırhlı bir humbarayı endâht iderek, bu humbara dahi boz renginde 200 kilo grâm prizmatik bârudını muhtevidir, ki bu bârudun mikdârı mermiye 210 metrelik bir süra`t-i ibtidâi`ye virir.

Krupp zırhlı humbarasının te`siri:

Kruppun zırhlı humbarası, topun âğzına yakın bir mesâfede döğme demirden ma`mul 97,9 sântimetrelilik bir levhayı ve 1000 metre mesafeden 81,1 sântimetre kalınlığındaki bir levhayı deler.

Eğer dumansız top bârudı isti`mâl idilecek olursa, o zamân 1889 modeli olan dumansız top bârudundan 103 kilogrâm bârud ve 455 kilogrâm sıkletinde mermi ile 281 metrelik bir süra`t-i ibtidâi`ye istihsâl olunur.

Viyâna Operası'nın İki Bâleti

Avrupâ tiyâtro âlemlerine dâhil olanlar pek a`lâ bilürler ki bâletler ekseriyet üzere hüsn ve ân ile müşâr-ü bi`l benân olan nisvândan intihâb olunur. Bunların melâhatlarına bir de raks sana`tındaki mehâretleri inzimâm etdiği cihetle nazar-ı firibâna birtâkım evzâ`larıyla seyridenleri vâllah ve hayrân iderler.

Resimlerini derc eylediğimiz iki bâletden sağ tarafdaki Hânriet ve sol tarafdaki Eliz isminde iki kızdır ki Hânriet, oyun

ârasında âlmış olduğu ve kâffe-i âmaline müsâi`d olmasından dolâyı berât-ı sâdeti hükmünde telakki eylediği bir mektubu refİKası elizaya okutmaktadır.

Şârl Moris dö Tâlleyrân-Perigor

ve

Hâtırât-ı Siyâsiyesi

Frânsa ricâl-i siyâsiyesinden Tâlleyrân'ın elli beşinci sâl-i vefâtı olan geçen sene memmuârları ya`ni zamân-ı hayâtında zabt itmiş olduğu (Yâd Dâştı) üç büyük cild üzerine müretteb olduğu hâlde iki cildi Frânsa'da neşr olunmuş idi. Bu münâsebetle ekser Avrupâ gazeteleri ve Berlin'in musavver gazeteler müşârünileyhin resmiyle berâber ahvâl-i hususiyesine mütea`llik ba`zı ma`lumât-ı neşr itmiş

Viyâna Operası'nın iki bâleti (Sahife 123)

[123] olduklarından, bizde gerek tasvirini ve gerek tercüme-i hâline dâi'r ba'zı hususât-ı mühimmeyi erbâb-ı mutâlâya `arz itmeyi münâsib gördük:

Tâlleyrân Perigor 1754 senesinde Pâris'de tevellüd itmiştir. Kendüsi asilzâdegândan olarak dahâ tıfil nevsâl iken ekâbir âi'lelerince mu'tâd olduğu üzere civâr karyelerden birinde bir dayeye teslim olunmuş idi. Biçâre çocuk henüz yürümeye başlâmadan bir gün dâyesi, tarafından [124] düşürülmekle bir âyâğı topâl olmuş ve kendüsi ekber evlâd iken bu ârızasını hânedânının mahal-i şerefi za'm iden pederi, biçâreyi pâpâslığa sevk ile küçük birâderi vâris-i hânedân i`lân itmiş idi.

Tâlleyrân, dâyesinin dikkatsizliği belâsı olan bu ârızadan dolâyı hem derest-i reftârdan, hem de mecit-i vâlidin ile berâber şeref ve yesârdan mahrum olarak, hiç sevmediği bir meslekde terbiye görmeye mecbur olmuş idi.

Şârl Moris dö Tâlleyrân Perigor

Mümaileyhin sonraları ahlakınca görülen redâet, her mevlûdun hakkı olan şefkat-i ebeveyn gibi bir ni`metden mahrumiyetle berâber istemediği bir meslekde

gördüğü terbiye netâicinden olduğunda şübhe idilemez.

Tâlleyrân pâpâslığı tahsilden sonra ibtidâ [Sen Solpis] Kilisesi'ne girerek heye't-i ruhâniye tarafından me'mur-u `umumi dinilen mesnede (ki hükümet nezdinde bir nevi `kapu kethüdâlığı hükmündedir) vâsıl olmuştur. Kendüsi pâpâslığa kâtâ ehemmiyet virmemiş ve pâpâslığı ve pâpâslık kisvesi âlînda terakkiperverliği münâfa` zâtîyesini istihsâle vâsıta itmiştir.

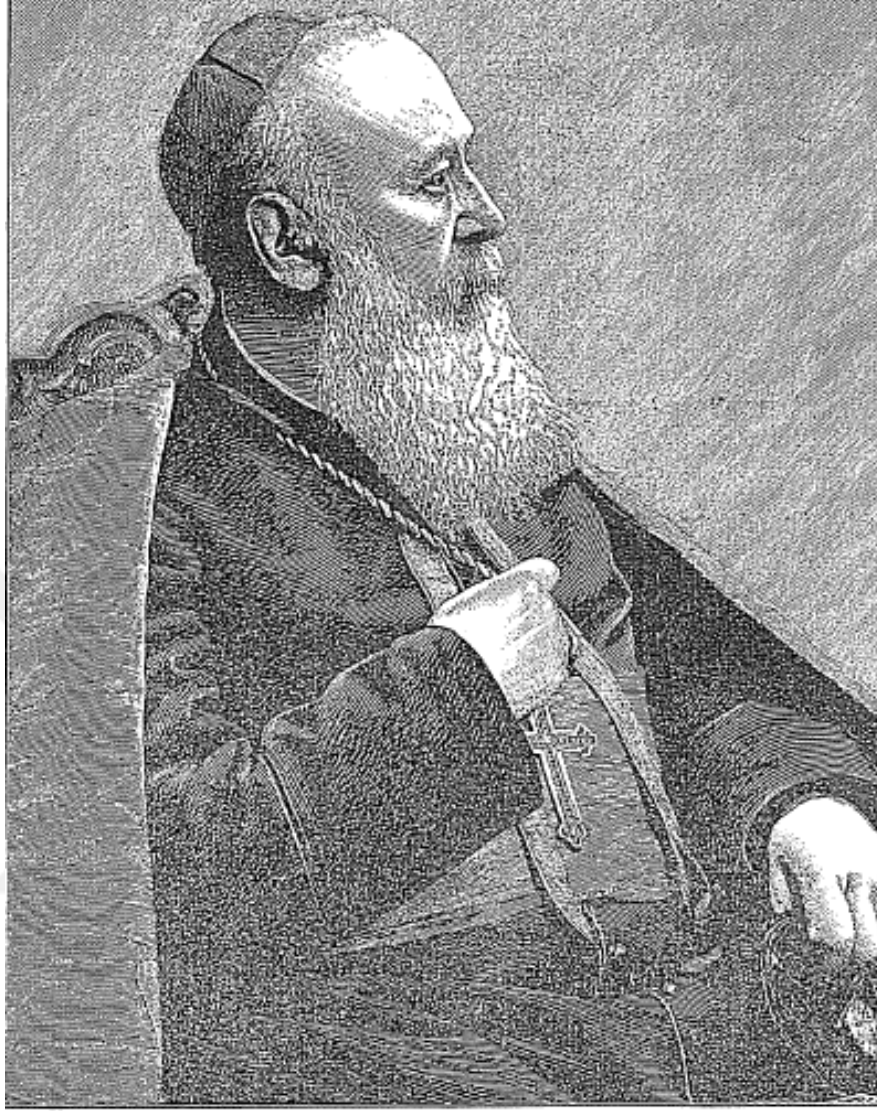
1789'da ilk ictimâ` iden meclise ruhbân tarafından mebu`s olmuş ve mevki`-i ruhânisi hükmünce bizzât hükümdârın müdâfa`-i hukukiyle mükellef olmak lâzım gelür iken, ahvâl-i müstakbeleyi hâlât-ı cariyyeden keşf ile muhalifine iltihâk eylemiştir. Hatta desisekârlıkdaki maharetine delâlet iden hâlâtdan biride mâliye nâzırı meşhur (Kâlon) ile `akd-ı râbıta-i vedâd ile kendisini isrâfâta sevk idişi ve mevki`-i iktidârda bekâsına imkân kâlmayıncaya kadar mümaileyhi müdâfa` etdiği hâlde sükûta meyelânını idrâk idince `aleyhine kıyâm eyleyişidir.

Meclis-i `umumi, mebu`sân nâmını âldığı zamân üç firkadan, ya`ni kilise, asilzâdegân, ve `avâmdan `ibâret bulunmuş idi. Tâlleyrân hem asilzâdegândan hemde vekil-i ruhbân bulunduğu hâlde `avâmın ruhâniyun ile itlâfına hizmet itmiş ve bununla gâi'b etdiğinden dolâyı mutazzarır olmadığı asilzâdegâna bir zarb-ı nâgehânide bulunmakla berâber güyâ menâfi`ne hizmeti o suretde bulmuş olduğına iknâ` ile ruhbân tâkımını dahi gücendirmemiş ve hakikat hâlde ise kendisini `avâma hoş göstermekle istikbâlini te`min itmiştir.

Bu sırada kilise evkafıyla tahsisatının zabt olunarak mâliyeye i`tâsını teklif

eylemekle, mümaileyhin menvî-i zamirini keşf iden ezkiyâ-yı a`zâdan biri kıyâm ile “Tâlleyrân’ın bu teklifi bir fikr-i vatanperverânededen neşâ’t itmiyor, belki bu sâyede hazine-i mâliye, tahvilâtını tesviyeye muvaffik olâcağını bildiğiçün evvelce tedârik etdiği tahvilleri sâğlıyarak pâre kazânmak sevdâsından ilerü gelür” demişdir. Ma`mâfih zâten musammem olan bu müsâdire icrâ olunmağla Tâlleyrân da epeyce pâre kazânmış, ve pâpâ tarafından hakkında icrâ olunân (âforoz) ise `avâm `andında bir kâtedhâ i`tibârını mucib olmuşdur.

Kârdinâl lâ Vijâri

[125] Frânsa, tarz-ı idâresini değişdirdiği zamân İngilizlerle husul-u i'tlâf için Tâlleyrân'ı Londra'da mükâmeleye me'mur itmişlerdir. Meftur olduğı derâit ve cerbeze-ı nutuk sâyesinde İngiltere ricâl-i devletinin ekserisiyle ihtilâta muvaffik olmuş ise de, her birini akvâl-i günâ günüyle iğfâl itmiş olduğı bilâhâre tebeyyün etdiğinden, İngiltere Devleti hemân Londra'yı terk itmesi için kendüsine emir virmişdir.

Frânsa'ya `avdetinde, Londra'daki entrikalarından dolâyı taht-ı muhakemeye âlınub da mahkûm olacağını cezm idince, Âmerikâ'ya savuşarak orâda şeker ve pâmuk ticaretine bâşlâmış ve fakat ümid etdiği kadar te'min-i istifâde idemeyince Âmerikâ'yı terk ile Hâmburg'a gelmiş ve bir müddet sonra ihbâsının tevassutıyla `afv olunarak Frânsa'ya `avdet eylemişdir. Pâris'e geldikten sonra 1797'de heye't-i müdirân sırasına geçmiştir.

Kâhire-i Mısır'da kahvehâne

[128] Nâpolyon'un Elbâ Âdası'ndan `avdetiyle muzafferin Pâris'e duhuli haberi bir kaç yüz fânus ile tenvir olunmuş büyük sâlonun ortasında humbara gibi velvele ress-i vurud olarak ortâlîği, târikhâne-i mâtem hâline tahvil eyliyor.

İşte Yâd Dâst'ın ikinci cildi dahi burâda hitâm buluyor. Üçüncü cildin tabî'i henüz hitâm bulmadığı cihetle mündericâtı hakkında bittabi bir şey dinemez ise de İmparâtor Nâpolyon'un meşhur (100) gün imparâtorlığı esnâda Frânsa'ya `avdet itmâmı ve fakat On Sekizinci Lui' tarafından hademâtına mükâfaten 28 Eylül

1815'te kendüsine (Ekberkrnâ) `unvânı tevcih kalınarak, Nâpolyon'un polis nâzırı oldığı hâlde bilâhâre mazhar-ı iğbirârı olan ve redâet-i ahlakça Tâlleyrân'la âtbâşı berâber bulunân meşhur (Foşa) ile krâlin cümletü'l meliki menzilesinde bulunmuş ve 1824'de On Sekizinci Lui'nin vefatıyla Üçüncü Şârl'ın mesned-i hükümdâriye vüsulunda, bir müddet dahâ mevki`-i ikbâlde kâlarak birâz sonra sefâretle Londra'ya i`zâm kalınmış ve nihâyet 1838'de vefât itmiştir.

Meşhur mâdâm istâi'l Tâlleyrân'dan bahs idildikçe "Bu topâl moris hacı yâtmâza benzer, ne taraftan tutulubda âtılsa yine bâşını kâldırmağa muvaffik olur" [129]¹⁶⁶ kavliyle mümaileyhin tâ konvâsyondan restorasyona kadar Frânsa'da bilâ fâsıla ihrâz-ı mevki` etdiğine imâ eylemiştir.

Hâsılı Tâlleyrân, takrib etdiğı zevâta dâi'mâ menfaa't-ı şahsiyesini hedef-i mekâsıd idinerek hizmet itmiş ve dünyâda kendüsünden başka kimseye sadâkat ve muhabbet itmemiştir. Çünkü kendüsıde vâlideyninden bile muhabbet görmemiştir.

Kârdinâl Lâ Vijeri (Resmi 125'inci Sahifede)

(Şârl Mârsiyâl Âlmân) Lâ Vijeri, 1825 senesi teşrin-i evvelinin 31'inci günü Frânsa'nın Bâyon şehrinde tevellüd itmiştir. Tüloji ya`ni `akâi`d-i diniyyede `ilâme-i şehâdet nâmesini âldıktan sonra Pâris'de (fâkülte) mekteb-i âlisinde kilise târihi tedrisiyle kesb-i şöhret iderek bir zamân mürurunda

(Vâtikân)'da pâpânın ma`iyetinde muhtelif-i hademât-ı âliyeye nâi'l olmuş ve 1863'de Frânsa'nın Nânsi Piskoposluğuna ta`yin idilmiştir.

Bu me`muriyetinde ibrâz etdiğı meâsir-i `irfân ve derâit Frânsa hükümetince takdir olunmağla 1867 senesinde 42 yaşında oldığı hâlde Cezâyir Piskoposluğı, Ârşı Piskoposluğa terfi` ve mümaileyhin `ahde-i liyakatine tevdi` kılınmıştır.

Lâ Vijeri'ni bu me`muriyetinde dahi vazife-i ruhâniyesini muvâfik insâniyet bir suretde hüsn-ü ifâ itmekle berâber bir çok müessesât-ı hayriye ihdasına muvaffik olmuştur.

Cezâyir'de bir müddet kâldıktan sonra Kârtâcına Ârşı piskoposluğuna me`mur olmuş ve Sahra-i Kebir, Sudân, Afrika-i vusta ve Kudüs'de kâi'n (Sent-Ân) Cemi`yeti'ne pâpâ tarafından vekil ta`yin idilmiş ve 1882 senesi martının yirmi ikisinde kârdinâl rütbesini ihrâz eylemiştir.

1886 senesi temmuzunun 14'dünde Frânsa Devleti tarafından kendüsine Lejyon Dunor nişânı i`tâ kılınmıştır.

Kârtâca'da bulunduğı müddetde Tunus dâhilinde kâtolik mezhebiyle Frânsa nüfuzunun tevessü`ne gayret etdiğı gibi, orâlarda dahi bir çok âsâr-ı hayriye te`sisine delâlet eylemiştir.

İsrâ-yı zenciye himâye ve bu ticâret-i sekîmeyi mani` için Avrupâ'da en sonraki teşebbüsâtın müşevviki kendüsıdır.

Cezâyir'de irâd eylediğı bir nutuk-u ruhânisinde Kâtolik ruhânını Frânsa hükümet haziresine sadâkate da`vet itmiş ve ruhânın ekserisi tarafından bu da`vete hüsn-ü icâbet gösterilmiştir.

¹⁶⁶ N M * 17

Çâroviç
(Resmî 127'inci Sahifede)

Nicolâ Âleksândrovic, İmparâtor 3'üncü Âleksândır ile İmparâtorice Mâriyâ Fiedorunâ'nın sulbundan 1868 senesi mâyısın 6'ıncı günü tevellüd itmiş ve elyevm 24 yaşında bulunmuşdur.

Kendüsi nahîf-ül bünye, kâmeti-i nihâl gibi uzun ve ince, benzi soluk ve `asabiyü'l müzâcdır.

Beniyyesince meşhud olan zai'f sebebiyle sigar-ı sünenden berü sıhhatine fevkü'lgâyeye i'tinâ olunmuş ve peder ve mâdırı hiç bir vakit yânlarından âyrılmasına rızâ göstermedikleri hâlde müşârünileyh tabien mâi'l-i seyr ve sefer olduğundan uzun bir şark seyâhatini tasmin eylemiş ve hatta imparâtor ile imparâtorice şâyed tahvil niyet itdirmeye muvaffakiyet hasıl [130] olur mutâla'sıyla bu seyâhati mümkün olduğu kadar te'hire çâlışmış idi. Fakat müşârünileyh tasmininden bir dürlü fâriğ olmadığından, seyâhetine bâşlâmış ve ibtidâ İngiltere'nin zir-i idâresinde bulunân Memaliki Hindîye'ye, ba'de Hind-i Çini'ye seyâhat iderek (Sâygun) şehrinde Frânsa me'murini tarafından gayet pârlâk suretde istikbâl olunmuş ve Sâygun şehrinden Câponyâ'ya `azimet eylemiştir.

Câponya'da esnâ-yı seyâhatde bir büyük tehlike sâvırdır.

Bu seyâhati ahvâl-i sıhhiyesince pek ziyâde hüsn-ü te'sir gösterdiğinden, müddet-i gibutide elem-i iftirâkıyla duçar-ı helecân olan vâldini hıyn-ı `avdetinde simâr-ı fevâidlerini sıhhat ve âfiyetce iktisâb-ı kuvvet itmiş görmekle karîrü'l`ayn olmuşdur.

Çâroviç, tabi`en nâzın ve terbiyeten gayet mükemmeldir.

Kâhire-i Mısır'da Bir Kahve Hâne
(Resmî 128'inci Sahifede)

Avrupâlılar ba`zen o kadar tuhaflıklarda bulunurlar ki bu hâllerine bâkânların kendülerinin başka bir kerede sâkin olduklarına veyâhud bahs itdikleri hâllerin başka bir kerenin vukuatından olduğına hükmedeceği gelür.

Bundan yirmi beş otuz sene evvel gelinceye kadar şarka dâi'r Avrupâ'da her ne neşr olunursa, çünkü ekserisi mesmuâta mübteni ve istimâ` olunân şark rivâyeti ise `alel ekser muhtereât ve muhayyelâta müntemi olduğundan, bu rivâyetleri nakle vesâtet idenler bir dereceye kadar ma`zur görülür idi.

Hâl bu ki zamânımızda Garb'dan Şark'a ve Şark'dan Garb'a gerek ticâret ve gerek seyr-ü seyâhat niyetiyle gidüb gelânların mikdârı çoğaldığı ve seyâhat idenlerin ekserisi erbâb-ı ma'lumât ve kalemden bulunduğu hâlde yine burâlara dâi'r garbda neşr olunân âsâr, birtâkım garâi'b-i vekâyi' veyâ eâcib-i ahvâl ile mâl â mâldır.

Mesâlâ ressâmın biri üzeri düz birtâkım resim ider ta`âmın üzerine de bir mezâr tâşı oturtur. Yanında bir sedefli istikmale, bir nârgile, bir leğen ibrik, bir de buhurdân bulundırır. Yere bir seccâde serer, harâr kadar kuş tüyi dolu bir bâlin istirâhata bir dilrubâ yâslandırır kârşu sendede birünceken bir gömlek giymiş, eline âşık garibin şâh senem hikâyesindeki gibi tanbur virmiş bir câriye tasvir ider. Levhanın âltında (İstâbul'da bir harem) diye bir `ibâre yâzâr. Bunların hepsi bir ressâmın tasavvurât-ı şâi`rânesinden olmak

üzere hoş görülmesi de ta'âmların üzerinde mezâr bulundırmağı hangi tabia't-ı şâi'râne veyâ hangi divâne tasvir idebilür bir dürlü `akıl irmez. Sonra bu levhayı `umum-u Avrupâ musavver gazeteleri nakli der. O ressamın muhayyelâtından bin kât mubâlağalı birtâkım ta`rifâtda da bulunurlar. Çünkü şark dindiğı vakit garbın tamâmı tamâmına `aksi olduğına i`timâd olunur.

İşte bâlâdaki Mısır kahve hânesi dahi âkâdemi a`zâsından (Pie`r Loti)'nin İstâbul'a seyâhat `unvânlı eserinde (İstâbul kahvehânesi) diye derc edilmiş tesâvirdendir. Bu resim ise Lâipsik'de şarka mütea`llik şâyân-ı tesâvir-i âsâr neşr itmekle meşhur olan cem`yetin tasvir-i mecmua`larından alınmış ve fakat âltındaki (Kâhire-i Mısır'da bir kahve hâne) lafzı (İstâbul'da bir Türk kahve hânesi) suretine tahvil olunmuşdur.

Mâreşâl Möltke

Möltke geçen 1891 sene-i milâdiyesi nişanının yirmi dördüncü günü akşâmı âlâfrânka sâa't takuji üç çâryek geçerek vefât eylemiştir. O günü öğleden sonra meclis-i a'yânda hâzır bulunduğı hâlde ne veçhinde, ne de hâlinde `alâi'm-i emrâz meşhud idi. Mâreşâln vefâtı garib bir suretde birdenbire vuku' bulmuştur.

Akşâm ta'âmından kalkınca piyanodan bir kâç hava istimâ' ile ânı müteâkib vist oyunu oynâmış ve o sırada üzerine bir fenalık geldiğinden bahs ile birâz istirâhat için odasına çekilmiştir. Fakat âradan bir hayli müddet geçtiği hâlde mâreşâln zuhur itmemesinden endişeye düşen efrâd-ı âi'lesi, odasına giderek kendisini hemân hâlet-i neze` yakın bir hâlde bulmuşlardır ki birâz sonra da müşârünileyh teslim-i ruh eylemiştir.

Kont dö Möltke 91 sene yaşâmış ve 23 sene `askerlik itmiştir.

Mâreşâl Möltke

Mâreşâl Möltke 1800 sene-i milâdiyesinde eski Meklenburg dukalığında [Pârşim] şehrinde dünyaya gelmiştir. Pederi Dânimârka ordusunda cenerâl olarak şehr-i mezkûr kurbundaki şâtosunda ikâmet idermiş.

Möltke 1811'de Kopenhâk harbiye mektebine dühul ile cenerâl Lorençek halka-ı tedrisinde bulunmuştur. 1818'de hademe-i hâssa-i silkine dâhil olmuş ve bir sene sonra

[Rusburg] şehrinde bulunân tâburlardan birine mülâzım-ı evvel ta`yin edilmiştir.

Dânimârka`da terfi` rütbe-i `askeriye bir çok zamâna tevkif etdiğinden, Mösyö dö Möltke 1821`de Prusyâ`ya hicretle [Oder] nehri üzerindeki [Frânkfurt] şehri piyâde tâburına me`mur edilmiş ve bir sene mürurunda Berlin harbiye âkâdemisi [132] derslerine devamına müsâ`ade istihsâl eylemiştir. 1828`de Frânkfurt mekteb-i harbiyesini idâre idildiği zamân ibrâz etdiği ehliyet ve iktidâr üzerine erkân-ı harbiye topoğrafyâ kısmına muâvin nasb olunmuştur.

1834`de Mösyö dö Möltke fevkâlâde bir şöhet-i `askeriye kâzandıktan sonra şarka seyâhatle Vârna ve Silistre taraflarında ba`zı tettebbuât-ı harbiye icrâ eylemiş ve o sırada sivil olarak Dersâadet`e dahi gelmiş idi. Müşârünileyhin İstânbul`a vürudu mesmu`-ı hümâyun olması üzerine Sultân Mahmud Hân-ı Sâni kendisini huzurına celb ile keyfiyet-i seyâhati hakkında istizâhâtda bulunması ve müşârünileyhin virdiği doğru cevâblardan kendisinin hem sâhib-i nâmus ve hem sâhib-i iktidâr bir `asker olduğunu istihrâc eylesi üzerine müşârünileyhin Devlet-i `Osmâni`ye hizmet-i `askeriyesinde istihdâmıyla tensikât-ı `askeriyemizin `uhdesine tefvizine müsâa`de edilmesini evvel zamân Prusyâ krâli bulunân Birinci Vilhelm`den iltimâs eylemiş ve vuku` bulân müsâade üzerine dört sene, ya`ni Nizib vaka`sına kadar hizmet-i `Osmâniye`de bulunarak o târihde henüz hâl-i sabâvetde bulunân ordularımızın tanzimine sarf-i mesâa`i eylemiştir.

Sultân Mahmud`un irtihâli üzerine müşârünileyh dahi hizmetinden isti`fâ ile Prusyâ`ya `avdet itmiş ve birâz sonra Prusyâ

Preysi Hânri`ye yâver idilmiş ve dört sene sonra şark seyâhatini nâtk olan hâtîrâtını neşr eylemiştir.

1857 senesinde erkân-ı harbiye riyasetine irtikâ eylemekle tensikât-ı `askeriyeye o târihden ibtidâ eylemiş ve Binâenaleyh Âlmânyâ ordularındaki bugünkü intizâm, Mâreşâl Möltke`nin sâye-i ikdâm ve ictihâdında husule gelmiştir.

1859`da Liutnân cenerâl rütbesini ihrâz eylemiştir. 1864`de Dânimârka ile Prusyâ arasında açılân [İşlezvig-Holiştâyın] Muhârebesi`nde Prusyâ sevâhilini taa`rruzdan mesun bulundurmak için hârkülâde yararlık izhâr eylemiş ve 1866`da vuku` bulân Âvusturyâ muhârebesinde fevkâlâde ihrâz-ı şeref ve şöhet eylemiştir.

Bu muharebeden sonra müşârünileyhin sebkât iden hizmet-i `askeriyesine mükâfeten kendüsine tazminât-ı harbiyeden iki yüz bin filorin, ya`ni 500 bin frânk ihdâ idilmekle bu meblağ ile Sizlezyâ`da vâka` [Krâyzlev] şâtosını iştirâ eylemiştir.

Her sene mevsim-i sayfın kısm-ı `azmini orâda istirâhatle imrâr eylerdi. 1870 Muhârebesi ilân olunca, mâreşâlin mâlikânesinde boş boşuna vakit geçürmediği ve istirâhat zamânı ânın için istirâhat-i zihniyye ile muhârebe plânları tertib eylemek demek olduğu meydâna çıktı. Çünkü bu muharebenin plânları kâmilten hazırlanmış idi.

1870 senesi teşrin-i evvelinin yirmi sekizinci günü Versây`da kontluk `unvânını ihrâz ile 1872`de (feld mâreşâl)`lik rütbesiyle meclis-i a`yâna dühul itmiştir.

Möltke 1842`de tehhül eylemiş ise de zevcesi 18 sene sonra vefât eylediğinden, bir dahâ izdivâc itmemiştir.

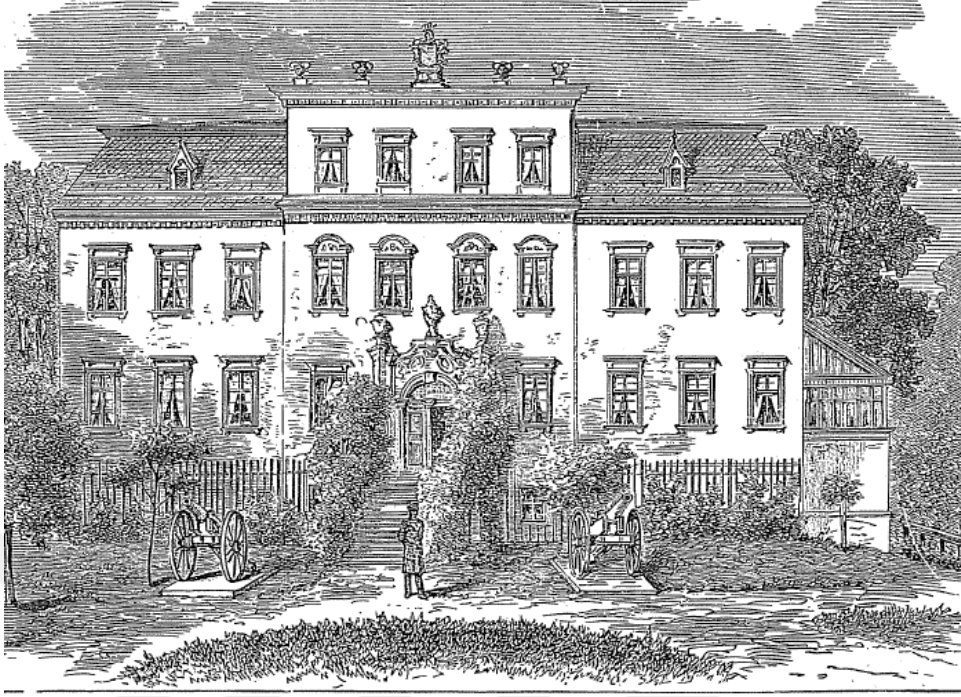
Müşârunileyhin vefâtı sırasında Frânsa gazeteleri dahi mâreşâlin `askerlik âlemindeki kıymetini takdir yolunda makâleler yazmışlardır. Ezcümle bi-tarafâne iltizâm-ı hakikatle meşhur olan (Tân) Gazetesi dahi makâle-i âtiye ile müşârunileyh hakkındaki hissiyâtına tercümân olmuştur:

“Âlmânyâ imparâtorlîğını te’sis iden zevât birbirini müteâkib terk-i câm-i hayât itmekdedirler.

İmparâtor Vilhelm ile Üçüncü Frederik’den ve Frederik Kârl gibi ba’zı zevâtdan sonra bu defa` Kont dö Möltke dahi makber-i sükûna çekilmiştir. Müşârunileyh bir hastalık neticesiyle değil, mesleğine âi`d hususât ile iştigâl ettiği bir günün gicesinde feceaten vefât eylemiştir.

Mâreşâl dö Möltke, el yevm kâbil-i istifâde bir kuvveti hâi`z değil idi. Vâkâ müşârunileyh herkese müyesser olmyân bir `ömr-ü tavile nâi`l olmuş ve o senede bulunânların istirâhate [133] lüzum-u hüsn itdikleri bir zamânda en büyük muzafferiyetleri ihrâz itmiş olmakla berâber, âkıbet-i kânun-i memlekete mutâvaa`ta hizmet-i `askeriyeyi terke mecburiyet görmüş idi.

Bu zât, muzafferiyât-ı vâka`ya vesile-i tizkâr olan ve mâzi ile müstakbel ârasında hatt-ı vasıl hükümde bulunân bir Âlmân kahramanından başka bir şey değildi. Yalnız bu sıfat kendüsine bir ehemmiyet-i `uzmâ itâ eylerdi. Bu sebeble `umum-u Âlmânyâ, kahrâman müşârunileyhin zâyi` olmasından dolâyı çok müte`essir olacaktır.

Mâreşâl Möltke'nin Silezyâ'da vâki` sayfiyesi

Frânsa müteveffaya kemâl-i hürmetle ifâ-yı selâm ider. Filhakika, aslen Dânimârkalı olan Kont dö Möltke'nin hâi'z oldığı zekâvet, Frânsa için pek muzır olmuştur. Fakat Frânsız kavmi, henüz pezirâ-yı iltiyâm olmıyân cerihalardan muztarib olduğu bir zamânda dahi cengâver müşârünileyhin meftur olduğu fetânet ve liyâketle sedâ cet ve mekâneti âlicenâbâne i'tirâf ve takdirden ictinâb itmez.

Bu gaybubetle Avrupâ'da hiç bir tebdil vuku'a gelmemiştir. Yalnız Âlmânyâ'nın ümerâ-yı `askeriye sicilinde bir isim eksilecek, ve Âlmânyâ âzamına mahsus olan kabristânda bir isim ârtacaktır.

Lord Grânvil

Kont Grânvil, İngiltere ricâl-i siyâsiyesi ârasında meselâ müteveffi Bilmerston veyâ refikasından olan Mösyö Glâdston derecelerinde bir mevki` infirâd-ı hâi'z olmâmakla berâber `alicensâb, ve nezâhat ahlâkıyla yine meşâhir sırasına geçmiş [134] ve gerek mensub olduğu ve gerek hilâf girânından bulunduğu firkalar efrâdına dahi ilkâ-yı muhabbet itmiş bir sâhib-i kemâl idi. Bundan dolâyıdır, ki vuku` irtihâli hem Toryler'in ve hem de Vigler'in bâi`s-i te'sirâtı olmuştur.

Geçen mârtın otuz birinde Londra'da vefât iden bu zât 1815 senesi mâyısın on birinde birinci Kont Grânvil'in sulbundan kademnihâde-i bezm-i vücûd olmuştur. `Ahd-ı tufûliyyetinde o Oksford şehrindeki (Kristçorç) ve (Aton) mekâtib-i âlisinde tahsil-i fûnûn itdikden sonra (Lord lö Ziben) nâmıyla 1835 senesi mâyısında Pâris

sefaretine ta'yin olunân pederi Birinci Grânvil'in ma'iyetine [âtâşe-i sivil] olarak me'mur olmuş idi. İşte bu me'muriyetle Pâris'de bulunduğı müddetce Frânsızlar hakkında her zamân ibrâzından hâlli olmadığı hissiyât-ı müddetkârâneyi peydâ eylemiş ve Berlin'in Frânsız lisânını ânın kadar sureti-mükemmelede telaffuz ider bir İngiliz dahâ görilmemiştir.

Zevcesi dahi dük Dilberk'in yegâne kerimesi olan ve dul kâlân (Leydi Âfton) Frânsız idi.

1836 senesinde Pâris'den infikâk ile 1837 senesi şubâtında (Moris) dâi're-i intihâbiyesiçün meclis-i mebu'sâna dâhil olarak, meclis-i mezkûredeki sıfatını 1840 şubâtına kadar, ba'de (Lihsfâild) dâi're-i intihâbiyesine vekâleten 1841 senesi eylülünden 1846 kânun-i sânisine kadar muhâfaza eyledi.

1841 senesi martından 41 senesi eylülüne kadar hâriciye nezâreti müsteşârlığında bulunarak, 1846 senesi kânun-i sânisinin sekizinde İkinci Lord Grânvil `unvanıyla meclis-i a'yâna dâhil olduğu gibi, meclis-i hafi a'zâlığına dahi ta'yin olunmuş ve o senenin temmuzunda kraliçenin âvci bâşılığı `unvân ve me'muriyetini ihrâz eylemiştir.

1848 mâyısında sarayca olan bu me'muriyetinden infisâl ile ticâret nezâreti riyâset-i saniyesine ve `askeri veznesi riyasetine ta'yin olunarak 1851 kânun-i evvelinden 52 şubâtına kadar Lord Con Rusel'in riyâset vükelâlığı zamânında hâriciye nezâretini kabul itmiş ve (Ântı-Kurt-lö-Liğn) ve serbesti-i ticâretin birinci müdâfa'larında ve en ilerüye vârmış liberallerden olduğunu ibrâz eylemiştir.

1852 Kânun-i Evvelinde (Âberden)'in riyâset vükelâlığı zamânında meclis-i hafi riyâsetine ta'yin olunmuştur.

1854 Hazirân'ının başında Lânkâstır Dukalığı şânsölyesi nasb olunmuş ve 1855 şubâtında Âberden ile berâber me'muriyetden çekildiğı hâlde, birâz sonra meclis-i hafi riyasetiyle Pâlmerston kabinesine dâhil olmuştur.

1856 da fevkâlâde murahhas-ı sıfatıyla Moskovâ'da icrâ olunân resm-i tetevvüde hâzir bulunmağa me'mur olmuş ve sene-i mezkûre kânun-i evvelinde Londra Üniversitesi şânsölyesi ve 1857 senesinde diz bâğı nişanının şövâlyesi olmuştur.

1851 senesinde İngiltere kraliçesinin zevci müteveffi Prens Âlbert ile Birinci Londra serginin ihdâsa muvaffik olarak, 1862 senesinde ikinci defa` küşâd olunân sergisinin dahi birincide olduğu gibi riyâset-i sâniyesini ifâ itmiştir.

1858 senesi şubâtında Pâlmerston ile berâber infisâl iderek, 1859'da Rusel dâhil olduğu hâlde bir kâbine teşkiline me'mur olmuş ve Rusel'in emtinâi` üzerine tekrâr Pâlmerston ile berâber bir kâbine teşkil itmiş ve bu kâbinde meclis-i hafi riyâsetinde bulunmuştur.

Pâlmerston'un vefatından sonra kâbine riyâsetini Con Rusel der`uhde itmekle Lord Grânvil'i me'muriyetinde ibkâ eylemişti, 66 hazirânında Rusel'in infisâli üzerine müşârünileyhde me'muriyetinden çekilmiştir.

1868 senesi kânun-i evvelinden i'tibâren Glâdston'un kâbinesinde müstemlekât nâzırı ve mârif meclisi a'zâsı olarak, 1869 senesi temmuzunda meclis-i a'yânda İrlândalıların

Lord Grânvil

[135] Kilise Kânuni ve 1870'de İdâre-i Memleket Kânunu lâyhalarını müdâfa' eylemiştir.

Kendüsi pârlâk hatiblerden olmâmakla berâber, müzâkerât had-i i'tidâlde cereyân eylediği zamân nutukları pek ziyâde icrâyı te'sir iderdi. Bunâ kitâbet ve inşâda olan mehâretinin dahi dahil küllisi vâri idi.

1870 senesi temmuzunda Klârândo'nun vefâtı üzerine hâriciye nezâretini der'uhde iderek, düvel-i ecnebiye ile olan muâmelatında gayet derst ve mâhirâne bir

tavır âldığı gibi, hod perestlik mesleğine katâ iltifât itmemiştir. Bununla berâber iktidâr-ı siyâsiyesi zamanının ihtiyâcâtıyla mütênâsib değildi.

Kârşusunda Bismârk gibi bir dâhiye-i siyâsiye bulunduğî cihetle [Frânko-Âlmân] sefirinin zuhurını mâni' için hiç bir tedbir-i ibrazına muvaffik olamadığından, bi-taraf kâlmağa mecburiyet görmüştür. Ma` mâfih bu bi-taraflık İngiliz tüccarının Frânsa donanmâsına kömür ve ordusuna esliha virmekliğine mâni' olamadı.

Lord Grânvil, Karadeniz bî- taraflığının ihlâlini kabule mecbur olduğu gibi, Âmerikâ cemâhir-i müttefikasıyla olan ihtilâfâtta ve Berlin'in Âlâbâmâ, mese'lesinde zuhur-u muvaffakiyet olamamış ve Afgânistan umurunda dahi lüzum olan mehâreti göstermemişdir.

1874'de Glâdston ile infisâl iderek, 1880 senesine kadar meclis-i a'yânda Bikonsfild `aleyhinde icrâ-yı ta'bir-i zât ve müşârünileyhe halef olmak ümidiyle imrâr-ı evkât eylemiştir. Vig tâkımı dâğılmağa yüz tutmazdan evvel a'yândan yetmiş seksân zât dâi`mâ kendüsine ta'biyet eyler idi.

[136] 1880 senesi nisanının yirmi sekizinde yine Glâdston riyasete gelmekle hâriciye nezâretini Lord Grânvil'e tefviz eyledi. Bu nezâretinde (Angara-Pekuhnâ) mese'lesinden dolâyı Âlmânyâ ile vuku` bulân münâza`sında mağlub olduğu gibi, Afgânistân, Hindistân, ve hatta Mısır'da dahi muvaffakiyetsizliğe duçar olmakla, efkâr-ı `umumiye müşârünileyhin `aleyhine tevcih itmeye bâşlâdı.

1885 hazirânında Vig fırkası riyâsete bâşlâdı. İrtesi sene ya`ni 1886 şubâtında Glâdston tekrâr riyâset gelmekle Lord Grânvil'e hâriciye nezaretine bedel müstemlekât nezâretini tevdi` eyledi. Fakat âltı ây sonra 86 âğustosunda Glâdston kâbinesi infisâl etdiğinden, müşârünileyh de Glâdston gibi (Hom-Rol) dinilen İrlânda fırkasına dâhil oldu.

Lord Grânvil gayet âli bir tabi`ata, vasit-ı mertebede, fetânete, fevkü`lgâye-i terbiye ve nezâkete mâlik olarak meccâni ârasında şıtârtprorlukda bulunur ve halim ve tevâzu`dan âyrılmâz idi. Ânın gaybubetiyle Lord Glâdston en sâdık bir refikini ve meclis-

i a'yân dahi humul bir rei'sini ve krâlice hazretleri bir mesâhib zarifini gâi'b itmiş oldu.

Meysoniye

Meysoniye

Pederi Lionlu erzâk tâciri olan Meysoniye 1811 sene-i milâdiyesi şubâtının yirmi birinde dünyâya gelmiştir. Pederinin dil hâhî oğlunu tucârete süluk itdirmekden `ibâret olduğu hâlde Meysoniye, ârzu-yu pedere muhâlefetle resme çâlışmış ve hatta pederinin `ankasden kendisini pâresiz bırakmasına ehemmiyet vermeyerek bin dürlü meşakkat ve sefâleti göze âlmakla Pâris'e gelmiş ve orâda zamanının meşhur ressamlarına mülâzemetle ma`şuk-u vicdân idindiği resme çâlışmıştır.

İlk eseri 1832'de, ya`ni kendüsü 23 yaşında iken sergiye kabul olunmuştur, ki bu levha mua`hharen (Rişârüllâs) nâmında bir İngiliz'in koleksiyonunda zuhur itmekle yüz elli bin frânka sâtılmışdır.

O târihten i'tibâren Meysoniye iştiâr iderek resm etdiği elvâhın her biri ellişer, yüzer, yüz ellişer bin frânka sâtlmağa bâşlâmışdır.

Meysoniye 1840 târihinden i'tibâren gümüş ve âltun bir çok iftihâr madâlyalarıyla ecnebi nişanlarından mâa`dâ (Lejyon dö Nor) nişânının kâffe-i merâtubını ihrâz eylemişdir.

[137]¹⁶⁷ Bulvâr Hosmân'da gayet mükellef olan otelinin her odası, ressamlığa mahsus olan esâlibin bir çoğuna muvaffik yolda tefriş ve tanzim olunmuş idi. Meselâ tasvirini On Dördüncü Lui' zamânına mahsus kıyâfetle yâpdırmak istiyân bir kâdını, hükümdâr müşârünileyhe mensub olan üslubda donâdılmış bir odada ikâme ile resim eyler idi. Zamânımızda hiç bir ressâm bu derecelerde iştiâr ve isâr-ı kesb idemâmışdır. Berlin'in seksân senelik bir `ömrün elli dokuz senesinde `alettevâli tasvir ile iştiğâl eylemişdir.

Bu zâtın elvâh-ı musavveresinde hakikaten i`câzetkârâne bir mahâret görülür. Ekser levhaları yârim metre merba`nı tecâviz itmediği ve bir çoğını dahâ küçük kıta`da nakş eylediği hâlde resm etdiği esâslar her neden `ibâret ise kâffe-i eşyâ [minâtör] tarzına mahsus bir suretde her bir aksamıyla müşâhide olunur. Hasılı kurçusundaki mehâret kimseye müyesser olmâmışdır dine bilür.

Ludvig Vind Horst

Vindhost 1812 senesi kânun-i sanisinin on yedisinde [Osnâbruk] dâhilinde kâi'n

[Kâldenhof] nâm mahalde tevellüd iderek Osnâbruk kasabasındaki Kâtolik ceminasında? tahsil-i `ilm itmişdir. Sınıf-ı ruhbâna duhuli pederince mukarrir iken kendüsi ilm-i hukuk tahsiline sa`y iderek ibtidâ-i da`va vekâletinde ve bir zamân sonra bir mâ likâne müdirliğinde ve âni müteâkib [Çelle] şehri istinâf mahkemesi a`zâlığında bulunmuşdur.

1849'da Honor meclis-i mebu`sânına intihâb olunarak, âz bir zamân zarfında büyük bir nâm ve i'tibâr kazânmış ve 1851'de meclis-i mezkûr riyasetine me'mur olduğu gibi, âz bir müddet mürurunda heye`t-i vükelâya dâhil olmakla `adliye nezâretini der`uhde eylemişdir.

1853'de hey`et-i vükelâdan infisâl itmiş ve 62'den âltmış beşe kadar yine me'muriyet sâbıkası olan `adliye nezâretinde bulunmuşdur.

1867'de Hânör Krallığı'nın ilgasıyla memleket-i mezkûre bir Prusyâ eyâleti şekline girdikten sonra, Vindhorst dahi kendisini hem şimâlî Âlmânyâ meclis-i mebu`sânına ve hemde Prusyâ meclis-i mebu`sânına mebu`s intihâb itdirmişdir. Bu iki meclisde dahi Kâtolik merkez fırkasının rei'si sıfatıyla ma`ruz-u mefkûresinde mua`llak bulunân makâsıdın istihsâli yolunda fevkü'lgâye bir gayret ve fâliyet ibrâz eylemişdir. Ekseriya müzâkerât meclise karâr virdiren ve efrâdı kesretde bulunân bu fırka başlıca ehemmiyetini—lüzumı hâlinde fırkanın sağ ve sol ve merkez-i kısımlarının efkârını tevhide muvaffik olan—o (küçük) büyük âdemdan âlmakda idi.

¹⁶⁷ N M * 18

Merkez, bir ihtilâfa duçar olubda dâğılmağa yüz tutduğu her bir zamânda, (Vidhorst) aksâm-ı müteferrikayı birleştirmeye muktedir bir nokda bulmağa muvaffik olurdu. Efkâr meclisi bir noktaya celb ve cem` için icâb iden kavlı mukanna bulmağa—fırak-ı sâi`re rüe`sâsından ziyâde—muvaffik olduğu cihetle gerek tahsin ve gerek ihtilâf suretiyle olsun hükümetin hüsn-ü tevcih veyâ nazar-ı dikkatine mazhar idi. Çünkü Âlmânyâ pârlamentosunda en kuvvetli fırka ânın fırkası ve Prusyâ meclis-i mebu`sânında dahi kuvvetce derece-i sâniyede olan fırka yine ânın fırkası idi. Binâenaleyh ekseriya bir kânun ittihâz ve tanzimiye ânın re`yine menût bulunuyordu.

Vinde Horst'un fâliyeti kısmen ruhâni ve kısmen siyâsi idi. Ruhâni cihetinde kilisenin muhâfaza-i `azimeti hususuna sarf-ı fikir ve gayret ider. Ve dahâ Hânorâ me'murlarından iken mesâi'sini hep bu maksada doğru tevcih ve âmâle eylerdi. Lakin faâliyet-i fevkâlâdesinin [138] başlıca muharriki muvahhiren ilgasına muvaffik olduğu (Mâyıs Kânunları) olmuş idi. Bundan mâa`dâ fırsat buldukça mezâhib nezâretinde bir de Kâtolil [Yazım yanlış: Kâtolik] dâi`resinin teşkili hususını terviç ider ve bu tervicinden dolâyı pek çok defa` kendüsiyle mezâhib nâzırı Mösyö (Guslar) ârâsında şedid nutuklar teâti olunur idi. Bunun gibi dâimâ mazhar-ı sitâiş ve tevcihî olduğu pâpânın iâde-i hükümet cismâniyesini terviçden dahi hâli kâlmâzdi.

[Mâyıs Kânunları] cidâli hitâm bulduktan sonra Vinde Horst, kilisenin mektebe kârşu meydân âlân cedel-i müddai`yânesini deru`hde eyledi. Bu mese`lede taleb eylediği şey mekteblerin

mezâhib-i muhtelifeye nazaran tefrikasıyla mekâtibin kilise tarafından idâre edilmesi hususları idi. Protestân tâkımının fırka-i mütea`sibesiyile müttehede`l efkâr bulunmaktığı geçende Prusyâ hükümetinin hususât-ı mezkûreye mümâşât ider suretde pârlamentoya bir lâyiha i`tâsını icâb itmiştir, ki bu da Vinde Horst'un bakiyyât-ı mesâ`isinden bir mese`le idi.

§

Umur-u siyâsiyede Vinde Horst en ilerü vârmış (iftirâkiyyun) idi. Âlmânyâ meclis-i mebu`sânından Âlmânyâ'yı teşkil iden hükümât-ı münferidenin muhâfaza-ı hukukını taleb ve müdâfa` iderdi. Hânorâ'nın Prusyâ'ya ilhâkından ne derecelerde mütee`ssir olmuş ise Prusyâ hükümetinin kesb-i `azimet itmekliğini dahi o derecede çekemez idi. Müşârünileyh bu hususdaki hissiyâtını katâ ihfâ itmediğinden dolâyı iftihâr iderdi.

Ludvig Vinde Horst

Hâsılı, nihâyet-i `ömrüne kadar sülâle-i mezkûre hakkındaki hissiyât ihlâskârânesinde bilâ pervâ devâm itmiştir.

Ma`mafih Âlmânyâ'nın hârice kârşu muhâfaza-i şevket ve `azameti sırası geldiği zamân dahi her dürlü hissiyât-ı hilâfkirâneyi veyâ hususât-ı dâhiliyeye mütea`llik-i münâza`âtı birer taraf iderek meftur olduğu telâkat ve belâgat ile vatan-ı `umuminin te`min-i münâfi`ni terviçden girü turmaz idi.

“Küçük ekselânsın” vücûdca çirkinliği ve hele bu yüssüzlüğü herkesçe ma`lum idi. Bu hâssalarını kendüsi dahi tasdik ile ekseriya çirkinliğinden tutdarak latife perdâzlıkta bulunur idi.

Hatta iki sene mukaddem âyâğı kâymakla düşüb dizi berelindiği zamân, zevcesine şu telgrâfnâme ile beyân-ı hâl eylemiştir: “Merâk itme! Melâhât ve letâfete aslâ hâlel gelmemiştir.” [139] Ma`mafih bu çirkinlik câzibeli ve ruh perver idi. Bu hâl, Berlin'in idâre-i kelâm eylediği esnâda nemâyân olurdu.

Vinde Horst [âteş zebân] dinilen hatbâdan değildi. Hitâbiyyâtında fezâzet-i dilâzârânede bulunmak mutâdı olmadığı gibi, istihzâ âlud olan latifeleri dahi pek sevimli idi.

Şive-i hitâbeti siyâset ile mücellâ olarak, nutkunun hiç bir cümlesini vefâdâtının hiç bir tarzını red ve muaheze mümkün değildi. Meclis-i mebu`sanda en mühim bir (ta`biye)'ci hükmünde olarak, hâi'z olduğu ehemmiyet ile berâber, bir de bu yoldaki kuvve-i natkiyesi ve tarz-ı idâre-i kelâmı hükümet nezdinde fevkü'lgâye ihrâz-ı şeref ve haysiyet itmesini mucib olmuş ve hatta kendisini sevdirmişdir.

Gerek prens Bismârk'ın ve gerek Kont Kâprivi'nin Meclis-i Mebu`sân a`zâsına âra sıra virdikleri kuşluk veyâ akşâm ta`âmlarında hemân dâi'mâ hâzır bulunur idi. Kiliseye, Kâtolik makâsıdına, pâpâyâ, Berlin'in iftirâk-

ı hükümâta mütea`llik mesâi'ide her ne zamân ve mekânda olursa olsun Prens Bismârk'la mâruz ve bu mesâi'ide en şedid bir mevâhhiz idi. Bununla berâber gerek Bismârk'ın ve gerek Kâprivi'nin ve Berlin'in Büyük İmparâtor'un fevkâlâde hürmetlerine mazhar idi.

Vefatından bir kaç gün evvel meclis-i mebu`sanda mezâkire sırasında 1895'te hitâm-ı `ameliyâtı me`mul olan bahr-i şimâlî ve şarkî kanâlinin küşâdında bir hayât bulunamayacağını söylemekle, bu sözine bâş vekil Kâprivi gayet muhibbâne bir lisana mukâbele ve i`tirâz itmiş idi.

Vinde Horst, `azminde metânet, ve re'inde sebât ile muttasıf olarak, makâsıdına derece-i nihâyede sâdik bir fikre mâlik idi. Hârici politikanın her dürlü tebdilât ve tezellüzâtı esnâsında dahi makâsıdını aslâ piş-i nazardan âyırmayarak hareket ider ve lâzım gelân müdâfâtdan girü durmâz idi.

Tarafdârân ve halâf girânından her birinin zihinlerinde Vinde Horst dâi'mâ bu çehre ile tecelli idecektir. Prusyâ ve Âlmânyâ millet meclislerinde Prens Bismârk'dan sonra dostane, düşmanına ilkâ-yı hürmet itmiş bir âdem vâri idiyse o da Vinde Horst idi.

Çârlis Prâdlug

Nortâmpton dâi're-i ittihâbiyesi için İngiltere pârlementosunda mebu`us olduğu hâlde geçen kânun-i sâninin otuzunda vefât iden bir Prâdlug ba`zı havâs-ı mahsusayı ve bir sergüzeşt garibi hâi'z olmasından dolayı nevi` şahsına münhasır zevâtdan idi. (Yemin itmâmekle) meşhur olan bu zât bünyece ve câhiti hâi'z oldıktan mâdâ fevkâlâde bir

isti'dâd tahrir, âteşin ve câzib bir belâgat, hârkülâde bir istikâmet, ve hele her dürlü mevâni` müşkülâta galebe iden bir mekânet ve fâliyet ile mütemâiz idi.

Londra'da tevellüd iderek on bir yaşına kadar mektebe devâm itdikden sonra bir kömür tacirinin hizmetine girmiş ve burâda sandukârlığa kadar irtikâ eylemiştir.

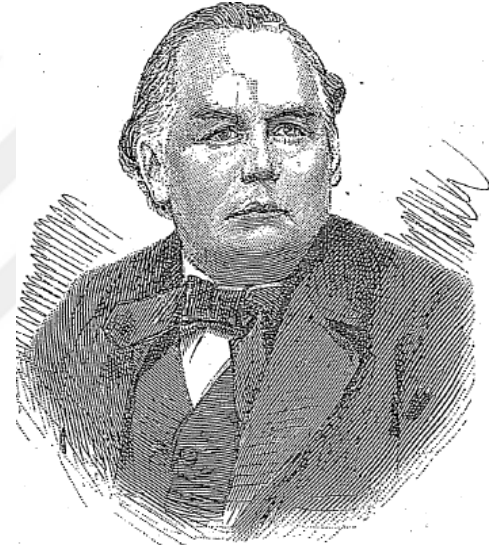
Bu sırada mutâla`-i ketible iştigâl eylediği gibi, mesâi'l ve mebâhis-i mezhebiyeye dâi'r cereyân iden müzâkerât-ı `umumiyei dâi'mâ istimâa` hasr-ı vakit eyler. Ve (pâzâr günlerine) mahsus olan mekâtib-i diniyyeden birinde haftada bir defa` meccânen incil tedaris eylerdi.

Protestânlarca mu`tâd olan (isbât ve tekid-i imân) âyinine hâzırlandığı sırada idi, ki İncil'de ve hususâ İngilizlerin 39 ahkâm-ı mezheplerinde mevcut olan tenâkkuslar nazar-ı dikatini celb eylemek istizâh-ı mese'le için bir fikir zâhidâneye tabia`tıyla bir pâpâsa yazdığı mektubun cevabına bedel [140] pâzâr günü mektebinde tedarisden men` olduğu emrini âlmıştır.

Delikânlı bundan sonra fart-ı gayretle mutâla`-i âsâr ve `İbrâni ve Frânsız lisanlarının tahsiliyle iştigâl iderek bu iki lisânda iktisâb-ı rûsûh itdikden sonra kömürçi (âjânı) olmak ârzusuna düşmüş ise de hakkındaki sui` teveccühât bu emelinin husulüne mâni` olduğundan, gönüllü nefer olarak selk-i `askeriye dâhil oldu. Âlâynın bulunduğu İrlânda'da nefer olduğu hâlde muvecihe-i `umumda hassaten i'tiyâd-ı `işret `aleyhinde pek çok nutuklar irâd iderdi.

Üç sene sonra isâbet iden cüzi bir mirâs üzerine hizmet-i `askeriyeden isti`fâ ile Londra'ya `avdet iderek, yirmi bir yaşında bülend kâmet bir delikânlı olduğu ve oldukça

hâi'z ma`lumât bulunduğu hâlde on şilin haftalık ile bir âvukâtın kalem odası hizmetkârlığını ihtiyâr eyledi, işte bilâhare âmmenin bâi`s-i hayreti olan ilm-i hukukundaki ma`lumâtına, burâdaki mesâi` ve mutâlâtıyla vaz`-ı esâs eylemiştir. Hatta İngiltere meşâhir ricâl hukukisinden biri "en meşhur bir âvukât, mesâi'l-i hukukiyede Prâdlug kadar hâi'z-i ma`lumât olursa bihak iftihâr idebilir." Kavliyle müşârünileyhin kemâline senâ-i havân olmuştur.

Çârlis Prâdlug

Vâridâtını ikmâl için gündüze âi'd hizmetinden sonra giceleri bir mi`mâr cema`tinin defterlerini tutâr idi. Bu sırada mermer sıvâ `amelesinden birinin kızıyla izdivâc eyledi.

Prâdlug ise bir müddet sonra kalem müdirliğine irtikâ itmiş ve Binâenaleyh ma`işetince birâz refâhet hâsıl olmuş idi. İki sene kadar bu hizmetde bulunduktan sonra (Râdikâl) firkasına mensub "Nâsyonâl Reformer" nâmında haftalık bir gazetenin muharrirliğini deru`hde etdiğinden hizmet-i mezkûreden isti`fâ itmiş ve muvahhiren bu

gazeteyi sâhibinden iştirâ ile vefatına kadar idâre eylemiştir.

Akâi'de mütea`llik neşriyatından dolâyı hakkında bir çok dâva ikâme olunmuş ve hemân `umumunu kazânmış ise de mucib oldukları masârif-i külliye bilâhare bir çok zahmetlerle te'diyesine muvaffik olduğu birtâkım duyûna dâldırmıştır. Ma`mâfih her da`vâyı kazândıkça o davâyı da`vet iden `illetin dahi butlânı zâhir olmakla, bu sâyede pek çok ıslâhât icrasına muvaffak olmuştur.

İrâd-ı nutuk hususundaki maharetiyle iktisâb-ı şöhret itmiş olduğu hâlde 1868 ve 1874 ve 75 senelerinde (Nur Tâampton) dâi`re-i intihâbiyesine vekâleten parlamentoya girmeye gayret itmiş ise de her taraftan zemm ve iftiraya hedef olmakla intihâbı mümkün olamamış idi. Nihâyet 1880 senesinde mühim bir ekseriyetle pârlementoya dâhil olduğu vakit mu`tâd olan (kısm) yerine bir “beyân-ı fikir” itdikden sonra, makamına oturmuş idi. Fakat bunun yemin itmâmesini çekemeyân birtâkım mu`terizin pârlementoda bulunmasına muhâlefet itmekle “nur tâampton mese`lesi” nâmı âltında beş sene müddet pârlementoda devâm iden vakâyı` zuhura gelmiş idi. Kendüsi bu beş sene zarfında tekrâr-ı intihâb [141] oluna geldiği hâlde pârlementonun ekseriyeti müşârünileyhi müzâkerâta iştirâkdan men`eyler idi. Nihâyet 1886 senesi kânun-i sânisinin on üçüncü günü ictimâ` iden iki pârlemento Prâdlug`u “oldığı gibi” ya`ni `akide-i mahsusasıyla meclise kabul eyledi. Vefatından üç gün evvel pârlemento, on sene mukaddem kendisini pârlementoya duhulden men` iden ahkâmın pârlemento defterlerinden ti idildiğini, ya`ni ba`de mâ intihâb olunân mebu`sân ârasında zâhib olduğu fikir ve `akidenin icabına tevfikeyen “beyân-ı fikir”

idenlerin kavli “resm-i tahlif” hükmünde tutulacağını tahriren beyân ile müşârünileyh bir tarziye virmiştir.

Prâdlug`a muhâlif olan Konser Vâtor Fırkası dahi müşârünileyhin memlekete olan hizmetlerini tasdikden girü duramâz idi. Bundan dolâyı idi ki vefâtından sonra râdikâl fırkasına muhâlefetle meşhur olan gazeteler bile hakkında gayet meveddetkirâne makâleler neşriyle meşârileyhe ifâ-yı ihtirâm itmişlerdir.

Prâdlug dâhil olduğu mecis-i mebu`sânda değil, müddet-i `ömründe ihbâsıyla müsâhabet esnâsında bile lâgviyyâtda bulunmadığı gibi, beyhûde gûlukdan, hezl ve istihzadan nihâyet derecede müctenib olduğundan `aleyhindeki tefevvühât ve ta`arruzâta gayet belîğ-âne ve iknâ`kârâne kısa kısa sözlerle mukâbeleyi i`tiyâd itmiş idi.

Sözünde, nazarında pek büyük bir hâssa-i te`siri hâi`z idi. Kime hitâb ve nazar itse fikrini söziyle vicdanına, nazarıyla gözine ilkâ idercesine te`sirini gösterir idi. Kalemi ise nutukdaki maharetine muâdil idi.

Bâron Husmân

Bâron husmân, geçen 1891 senesi kânun-i sânisinin on birinci âkşâmı, gice yârisından bir kaç dakika evvel fecceten vefât eylemiştir.

Sâbıkâ, Pâris şehri emini olan bu zât imparâtorluk devrinde gayr-i mahdud bir nüfuzı hâi`z olarak, gerek Frânsa`da ve gerek memalik-i ecnebiyede “Büyük Bâron” nâmıyla müteârif idi.

1853 senesinden 1870 senesine kadar 17 sene bilâ fâsıla şehir eminliğinde bulunmuş ve

nüfuz ve iktidarının her dürlü kuyuddan âzâde bulunmasından dolâyı zamân-ı me'muriyetinde halk beyninde (Pâris'in İkinci İmparâtorı) nâmıyla yâd idilmiştir.

Müşârünileyh, tezyinât-ı beldiye hususâtında imparâtor Nâpolyon'un âdetâ yed-i yümnâ-yı icrââtı olarak, Pâris'i (pây-i taht-i âlim) `unvanına lâyük bir hâle isâlde pek çok ikdâmât-ı dirâyetkârâne ibrâz itmiştir.

Şurâsı şâyân-ı dikkatdir ki, Bâron Husmân elinden milyârlarla frânklar geçmiş ve ifâlince istiklâl tâm hâlinde bulunmuş olduğu hâlde mevdu`uhde-i emâneti olân hususâtda meslek-i istikâmetden âyırılmâmış ve seksân iki yaşında âdetâ fakir dinecek bir hâlde vefât eylemiştir.

İmparâtorlukdan sonra bittabi hizmetinden çekildiği zamân zevcesinin hıyn-ı izdivâcında virmiş olduğu bedel-i cihâz bulunmâmış olsa idi ma`işetini te'min için âdi bir me'muriyet istihsaline mecbur olacak idi.

Nâpolyon zamânında sui i'sti`mâlât ile meşhur olanların ekserisi imparâtorluğun hitâmını mütea`kib havf-ı mevâheze ile Frânsa'yı terk eyledikleri hâlde Bâron Husmân, kendisini mahkûm-u vicdânında mesu'l tutacak hiç bir sekimede bulunduğuna i'timâdı ber kemâl olduğu için Pâris'i terk itmâmış ve Binâenaleyh zâten vesıfaten şâyân-ı ihtirâm

Bâron Husmân (Sahife 141)

[142] zevâtdan bulunduğı cihetle ricâl-i cumhuriyet tarafından dahi mazhar-ı hürmet olmuştur.

Bu zât hususât-ı belediyede bir isti`dâd-ı fevkâlâdeyi hâi`z idi. Ta`bir-i âhirle idâre-i beldeye Bâron Husmân`ın ma`suka-i vicdânı olduğından bir çok şehirler için plânlar tanzim eylemiş ve hatta bundan on iki sene mukaddem pâ-yi taht-ı saltanat-ı seniyyeye dahi gelerek şehrimizi tabia`tın râygân kıldığı letâfetle mütenâsib bir hâle ifrâğ için resm etdiği plânla yâzdığı lâyihayı bâb-ı âliye i`tâ itmiş ise de istimlâk kâi`desinin, hususât-ı vakfiyeden dolâyı Avrupâ`ca müteârif olan

usule mugâyyer bulunması, o usule binâ` idilmiş olan lâyihasının mevki`-i tatbika konulmasına mâni` olmuştur.

Âlfons Kâr

Güzel yazmak ve yâzdığı şeyleri cân sıkmadan okutmak ve hatta en ziyâde cân sıkıntısına mübtelâ olanlara yâzdığı şeylerle inbisât bahş olmak havâsını hâi`z olan [Âlfons Kâr] geçen sene eylülün otuzuncu günü nis şehri muzâfâtından [Sen-Refâi`l]`de vefât itmiştir.

Mümaileyh 1808 senesi nisânının 24dünde tevellüd itmiş olduğından vefâtında 84 yâşında idi. Ekseriya vâka` olduğu üzere ednâ bir tedbirsizlik sebab-i mevti olmuşdur. Furtuna ve yağmura bâkmıyarak mu`tadi üzere bâğçesinde çâlışmış ve birâz sonra da âtmış olduğu âğları çıkarmak için sandâl ile denizde gezmekle

Âlfons Kâr (Sahife 142)

[143] iyi bir soğuk âlmış ve bunun neticesi olarak mübtelâ olduğu nezâl-i sadriye bir kaç gün sonra kendisini diyâr-ı `ademe sevk itmiştir.

Âlfons Kâr, Figâro Gazetesi'ne ibtidâ muharrer ve sonra müdir olmuş ve vefatından on gün evvel gelinceye kadar mezkûr gazeteye bir çok zamandan berü yâzmaqda olduğu makâlât latifesinde devâm eylemiştir.

Müşârünileyh, imparâtorluğun devâm itmiş olduğu müddetçe hiç bir gazeteye bir şey yâzmâmağa `azm itmiş ve bu `azminde sebât

eylemiştir. Hatta 1861 senesinden berü Pâris'i terk ile Nis'de ihtiyâr ikâmet itmiş ve Nis'in Frânsa'ya ilhakından sonra [Sen-Refâi'l]'de bir şâto âlarak vefatına kadar orâda oturmuştur.

Âlfon Kâr, mekânet mizâc sâhibi bir zât olmakla berâber letâfet-i tabi` hâi'z idi. Bir hayli güzel românları vârdır.

Oktâve Föye

Oktâve Föye

Fransa âkâdemisi a`zâsından Oktâve Föye 1891 senesi kânun-i evvelinin 18'inci günü vefât itmiştir. [144] Kendüsi şahsen âz tânıldığı hâlde âsârı hemân herkes `indinde ma`lum ve makbuldür. Oktâv Föye'ye zamâne muharrirlerinin mesleğine muhâlif, ya`ni hayâlliyyûn idi. Âsârının en güzellerinden olan (İstivâr Don Pârizien) nâm hikâyesinde şu güzel sözi söylemiştir:

“Teehhül-ü `aşkın gaye-i kemâli idir; teehhülde `aşkın vücûdı ihtimâl ki bir hayâldir.”

“Fakat nısfen olsun vücûdı hâlinde yine dünyâda en güzel bir hayâldir. Âlemde bundan âli ve bundan zevat-ı âver bir şey mutasavvur değıldir zan iderim. İşte `aşk-ı itlâkına sezâvâr olan muhabbet bundan i`bâretdir. Çünkü din ânâ bir nevi` ebediyyet ihsân itmekdedir”

Müşârünileyhin bu sözi hemân kâffe-i âsârının bir enmûzec musaggaridir.

1821 senesinde tevellüd itmiş ve 1845'de `ilm-ü edebiyâtda `arz-ı âsâra bâşlâmıştır.

1862 senesi nisanının üçüncü günü [Sakrip] nâm zâtın yerine âkâdemi a`zâlığına ta`yin olunmuş idi.

Bir hayli român yâzmış ve meşhur gazetelerin hemân kâffesinde ve (Revo de Dömund)'da tefrika suretiyle pek çok âsâr-ı latife neşr eylemiştir. Românlarından bir kâçı lisanımıza nakl idilmiştir. Ez cümle “Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi” `unvânlı eser-i latifini Midhat Efendi Türkce'ye tercüme eylemiştir.

Kolonel-Löbel

Fransa'nın en sonra kabul ettiği tüfenkin muhteri` olan (Kolonel Löbel) 1838 sene-i milâdiyesi âğustosun on sekizinde Fransa'da kâi'n (Ânje) şehri civârında tevellüd itmiştir.

1855'te (Sen Sir) mekteb-i `askerisine dühul ile 1857 teşrin-i evvelinde mülâzım sânilik rütbesiyle 57'inci piyâde âlâyına ve 1863'de âltmış dokuzuncu âlâya mülâzım-ı evvel ta`yin olunmuş ve 1869'da yine bu âlâyda yüz bâşılık mertebesini ihrâz itmiştir.

1870'de Âlmânyâ seferinde bulunmakla (Sedân)'da esir idilerek Âlmânyâ'ya i`zâm olunmuşdur.

1871'de Fransa'ya `avdetinde (Tör) şehrinde 66'ıncı âlâyâ me'mur olmuş ve 1875'te (Şöller)'de 135'inci tabura bin bâşı nasb idilmekle berâber müstahfızı bulunduğu eyâletin nişân-i mektebi müdiriyeti de i`lâve-i me'muriyet olarak `uhdesinde tevdi` kılınmıştır.

1883'de harbiye nâzırı cenerâl [Tibuden] tarafından Frânsa piyadesinin ıslahasınca lüzum görülen ta`dilâtın mutâla` ve icrâsı için teşkil idilen komisyona me'mur idilmiş idi. Bu komisyon tedkikâtını 1884'de ilmâl ile muâyene etdiği kırk elli tüfenkten hiç birinin muvaffık-ı matlub olmadığını ityân ve fakat (Gara) tüfenkinin terkiyle bile küçük kıta`da diğer tüfenkin intihâbı re'yyinde ısrâr eylemiş idi. [145]¹⁶⁸ Bi müddet sonra harbiye nâzırı Cenerâl (Kâmpinon) tarafından bu husus için teşkil olunân diğer bir komisyon, yine birtâkım muhtelif modelde yapılmış tüfenkleri tedkik ile hiç birini beğenmemiş ve bunun üzerine mümaileyhe Binbâşı Löbel tarafından yapılarak (Terâmon Löbel) nâmi virilmiş olan hazineli, yani mükerrer âtışlı tüfenkin kabulüne karâr vermiştir, ki el hâletü'l hâzihi Frânsa orduları bu tüfenk ile mücehiz bulunmuşdur.

Löbel tüfenkinin fişengi 25 grâm sıkletindedir. Ândan evvel Frânsa ordularında isti`mâl idilen (Gara) tüfenkinin fişengi ise 43 grâm sıkletinde idi. Löbel tüfenginden çıkân bir kurşun 7 sâniyeden âz bir zamânda 2000 metreden ziyâde mesâfe kat` itmektedir.

Mümaileyh ihtirâa'nın mükâfeten nakdiyesine nâi'l olduğu gibi 1887 senesi kânun-i sânisinde dahi `uhdesine 120'inci alâyn mirâlâylığı tevcih olunarak vaktiyle esir olduğu (Sedân) muhâfızlığına ta`yin edilmişti. Orâda 3 sene ikâmetden sonra şiddetli bir kalb hastalığına mübtelâ olmakla vaktinden evvel takâa`dliğini talebe mecbur olmuş ve hazine tahsildârlığıyla (Virte) şehrine çekildiği hâlde geçen sene vefât eylemiştir.

Bârnom

Hemân dünyâda bir ikincisi dahâ görülmâmış olan [meşhur] sâhiblerinden Âmerikâlı [Bârnom] geçen sene nisanında [Kunekatikot] dâhilinde kâi'n [Bircpor] sayfiyesinde vefât itmiştir.

[Filâs-Tâylor Bârnom] Kunekatikot dâhilinde [Betel] nâm karye-i sagirede tevellüd itmiştir, ki pederi bu köyde bir şerikiyle ufâk bir bakkâl dükkânı idâre itmekle mütea`yyiş idi. Bârnom, sekiz yaşından on üç yaşına kadar bu dükkânda bulunmuş ve nihâyet dünyâyı dolâşmak ve dahâ müfid bir vâsıta-i ma`işet bulmak emeliyle bakkâl çırâklığını terk ile bir müddet çobanlık ve dahâ sonra çiftlik yanâşmalığı itmiştir.

Evâi'l-i ahvâlini nakl etdiği sırada "sagir senemde iken sa'y ve iştigâle bir dürlü ısınamâz ve kolây bir tarik ile hiç zahmet çekmeksizin birdenbire zengin olmak hülyâsında bulunurdum" der imiş.

¹⁶⁸ N M * 19

Kolonel-Löbel (Sahife 144)

1831 senesinde te'sis ettiği bir gazete ile âmâline muvaffik olamadıktan başka, tahkir ve iftirâ töhmetleriyle de mahkûm olduğundan, gazetesini ihtiyâr ile ta'til ve terk iderek [146] muahhiren fevkâlâde bâi's iştihârî olan sergiciliğe başlâmıştır.

İlk teşebbüsü, kendisinin hakikaten dirâyet ve mahâret sâhibi bir âdem olduğunu meydâna koydı. Tütün ve müskürâta inhimâkından dolâyı muhtel dimâğ olmuş bir zenciye görerek, bunu sâhibinden iştirâ itmiş ve büyük büyük musavver i'ânlar tertibiyle merkumeyi yüz elli yaşında ve Âmerikâ'nın mahlası olan meşhur Vâşington'un süd validesi olmak üzere teşhir eyledi. Hatta (Tırşe) üzerine muharrir ve nizâm ve usule muvâffik 150 sene evvel tanzim olmuş bir de velâdetnâme tedarikiyle bu kâdımın iddiâ ettiği kâdın olduğunu dahi isbât itmiş idi. Bu sâyede me'mul-u vechle yüz binlerle dolâr kâzânmış ise de teşebbüsât sâi'resinde muvaffik çıkamadığından, ikinci defa` olarak yine duçar-ı sefâlet olmuştur. Fakat aslâ fütur

getürmeyecek komedyâcı ve ât cânbâzı kumpânyalarına iştirâk ile cemâhir-i müttefikanın bir kâç hükümetini tolâşmış ve peydâ ettiği bir mikdâr nukud ile "Âmerikan Mozeyim" nâmında Nivyork'da bir meşher sâtun âlmıştır.

İşte asıl sergiciliğe şimdi başlâdı.

Dünyaya i'lâncılıkda ânın gibi ibrâz-ı fetânet itmiş ve hılkî suret-i mükemmelede âldâtmağa muvaffik olmuş bir âdem dahâ gelmemiştir.

Bâron, kendü fetânetinden ziyâde insânının gafletine güvenerek, teşebbüsâtında muvaffakiyetini te'min ediyor idi. Çünkü halk her defa`sında iğfâl edilmiş olduklarını bildikleri hâlde dâi'mâ bu âdemın i'ânlarına ferifte olmakdan hâli kâlmıyor idi.

Bir hayvân-ı cerinin kafes bedenine bir mâymunun kafâsını rabt ile (Câponyâ'nın deniz kızı) diye teşhir eylemiş idi. Bu mahlukun (mâlike-i deryâ) dinilen bânu-yu muhayyil olduğunu fevkâlâde cesim i'ânlar ve tahkiki mütee'ssir birtâkım memalik-i ba`idede mütemekkin târih-i tabi`ulemasının mütea`did şehâdetnâmeleri tasdik ediyor idi.

Bir defa` üç dâne yaşlı (boğâ) tedârik iderek uzakca bir mahale nakl ider ve cesim i'ânlarla (hayvânât-ı vahşiye üzerine fevâlâde bir âv) vuku` bulacağını işâa` eyles. Bu i'ânları okuyân niçe bin âdem kimi dilpzans,? kimi bârgir ve kimi sandâllarla mahal-i sayda şitâbân olur. Hâlbuki Bârnom, evvelce şehirde mevcut olan vesâi't-i nakliyenin kâffesini kirâlamış olduğundan, meselâ bir mu'tâd yârim tâlar ücretle giden bir `arabandan bir iki tâlar ücret âlmakla yalnız bu yüzden o gün 40,000 tâlar kâzânmış ve mahal-i sayda gidübdü üç dâne yâtur boğâdan mâa`da bir şeyi göremiyân halk kendüsinden âvın ne vakit icrâ

olunacağını su'âl itmeleri üzerine Bârnom “siz gelinceye kadar boğâlar hayvânât-ı vahşiye ile sâvâşarak şimdide râhata vardılar” cevâbını vermiştir.

Ândan sonra cenerâl “Tonyos” hilesini icrâ eylemiştir, ki bununla hem Âmerikâ'yı, hem de Avrupâ yı âldatmıştır.

Bârnom milyona mâlik oldıktan sonra dahi “Âmerikan Muzeyum”u terk itmeyerek dünyânın her tarafından şâyân-ı temâşâ birtâkım eşyâ tedârik ve celbiyle `alettevâli müzesini tecdid ve münâfi`ni tevsi` ve teşyid ider idi.

İkametine mahsus olmak üzere birtâkım minâreler, kubbeler, çân kuleleri ile müzeyyen gayet cesim ve latif (`Acemistân) nâmında bir kasır inşâ itdirmiş ve meşâhir erbâb-ı serveti takliden en iyi (trâjedi) yâzân kimseye beş bin dolâr mükâfaten ve `adıyla i`lân-ı isâr eylemiştir.

Bu ihtîşâm ve işarı ise çok sürmedi, 1856 senesinde eshâb-ı matlupdan kurtulmak için Londra'da ikâmete mecbur olmuşdur. Hatta kendü ifâdesine göre o târihten sekiz mâh mukaddem bir pâre borcu olmakdğı hâlde 500 bin tolâra mâlik bulunmuş iken, sekiz ây sonra yalnız iki kât elbise ile cibinde 100 frânkı kâlmıştır. [147] Londra'da bulunduğı zamân mefruşâtlı bir hâne tutarak odalarını kirâyaya virmekle te`min-i ma`işet eylemiştir.

Nivyork'da iflâsına i`lâm virildiğı gibi (Bircipor)'da (`Acemistân) nâmı âltında inşâ itdirmiş oldğı ma`hud kasrı dahi eshâb-ı matluba terk itmek mecburiyetinde bulunmuşdur. Muvahhiren bu binâ 1857 senesinde muhterik olmuşdur.

1862'de her dürlü küçük çocuklardan müretteb olmak üzere bir sergi teşkil itmiş ve bu sâyede de bir çok pâre kazanmıştır.

Nihâyet ki teşebbüsü 1889 senesinde idi ki yirmi iki cesim fil toplâmış ve hatta (Cumbo) ismindeki en `azimü'l cüsse bir fili Londra hayvânât bâğçesinden 50 bin frânka iştirâ itmişti. Bunları teşhir ile hemân eski râddesinde bir servet peydâ eyledi.

En sonra Pâris meşhur `umumisinde kendü nâmına bir sergi teşkilini tasdim itmiş ise de, sergi komisyonu ile beyinlerinde muvâffakat-ı efkâr hâsıl olmamıştır.

İbtidâ-yı teşebbüsünden en sonraki sergisine kadar teşkil etdiği mütea`ddid meşhurlarını ziyâret idenlerin mikdârı hesâb olunarak 100 milyon seyirciden `ibâret bulunduğı tahkik itmiştir.

Bârnom nevi` şahsına münhasır eşhâsdan ve mesleğinde âdetâ dühâtdan idi.

Hakikaten yorulmadan ve sa`y-i vechde muhtâc olmadan yalnız garib garib teşebbüsât ve te`sisâtıyla bunun gibi milyonlar kazanmak dünyâda hiç kimseye müyesser olmamıştır.

Bârnom (Sahife 145)

Âgob Pâşâ

Kazâzyân Âgob Pâşâ 1832 sene-i Miladî sinde Dersâadet'de tevellüd itmişdir. Lisânını ve mebadî-i ilmi kendü milli mekteplerinde tahsil itmiş ve müktesebât-ı 'ilmiyesini bundan ilerü getürmemişdir. Türkce okuyub yazması o kadar mükemmel değil idi. Yirmi beş otuz yaşında iken Galata'daki Ermeni kilisesinin tahsildârlığında bulunmuş, bu hizmetden 'azlinden sonra müteveffi Sürur Pâşâ'nın dâi're müdirliğine intisâb eylemişdir. Müşârünileyh Sürur Pâşâ'nın şehreminliğinde o târihde şehremanetine merbut olan ebniye meclisi a'zâsı silkine? dâhil olmuşidi. Muvahhiren Galata voyvoda kâi'makâmlığına ta'yin idilmiş ve 'Osmânlı Bânkası'na girinceye kadar o me'muriyetde bulunmuşdur.

Âgob Pâşâ

Bânkadaki me'muriyeti muhâberât-ı Türkiye kalemi müdiriyet idi. [148] 1879 sene-i milâdiyesi kânun-i sânisinde hazine-i hâssa müdiriyetine ta'yin olunmağla ibrâz ettiği liyâkat-i nezd hazret-i pâdişâhı da karin-i takdir olarak, müdiriyet bir sâbık nezârete

tahvil kılınmış ve 'alettevâli ibrazından hâlli olmadığı müe'sser ikdâm ve kifâyeti mukâbilinde bi'ttedric-i ûlâ, ve bâlâ ve vezâret rütbelerine nâi'l olmuş ve 'Osmâni ve Mecidi nişânlarının birer kıta'-i murassa'sı ve imtiyâz-ı nişân zişânının gümüş ve âltun madâlyaları ile taltif bıyurulmuşdur.

Hazine-i hâssa-i şâhâne-i nezâreti 'uhdesinde olduğu hâlde iki defa' mâliye-i nezâret celilesine me'mur bıyurulmuşidi. Müdiriyet ve nezâret sıfatıyla hazine-i hâssa şâhâne-i me'muriyeti on bir sene sekiz ây on gün devâm itmişdir, ki bu müddet zarfında hazine-i müşârünileyhce cidden pek büyük ıslâhâta muvaffik olmuşdur.

Hazine-i müşârünileyhde ittihâz ettiği usûl-ü idâre gayet mükemmel ve devâi'r-i idârenin kâffesinde nümune-i tatbik olmağa şâyân olacak suretde âçık ve güzeldir. Müteveffâ-yı müşârünileyh fevkâlâde gayur, mukaddem, 'afif ve me'mur olduğu hizmetin vezâi'fine bi-tamâmihâ vâkıf idi. Müfredât-ı umure kadar her işe bizzât yetişür ve mübâyâatda en hakir 'ad olunân eşyaya kadar lâzım gelen dikkat ve ihtimâmı sarf ider ve bizzât her işi görür ve gözedir idi.

Muhâsebe-i nezâretde (Pârti dö Bel) ya'ni usûl-ü mezâi'f kâ'idesini ve te'diyâtda (çek) usûlünü ve mebâi'yâtda murâkabeyi ittihâz ile nezâret-i müşârünileyhiyi usûl-ü muâmelâtca en muntazım bir bânka hâline ifrâğ eylemişdir.

Geçen 1891 senesi eylülünün on birinci günü akşâm üzeri Yeniköy'de ikâmet eylediği sayfiyeye vusulünde tenezzüh itmek üzere râkib olduğu bârgir nasılsa ürkmekle koşmağa başlamış ve müteveffi kısr-ı zamân ile tevkifine ikdâm eylemiş olduğu hâlde hayvân gemi âzıyı âlarak süra'tini artırmış ve bu

ârâlık bâşını bir dıvâra çârpmağla meyt hâlinde yere düşürmüşdür. Evvelce bu hâli görübde hayvânı durdırmak üzere ârkadan koşân bir iki kişi mahal-i hâdiseye geldikleri zamân Âgob Pâşâ'yı kendinden geçmiş bir hâlde görmeleriyle ayâğı üzengiden çıkarılarak hânesine götürülmüş ve birâz sonra müte'essiren vefâtı vuku` bulmuşdur.

Yâğmur- ve- Yâğmur Mevâsimine Dâi'r Ma`lumât

Yâğmur, havâ derununda bir bulud veyâ bulud tabakası dâhilinde serîân tekâsüf iden su buhârından hâsıl olarak sath-ı arza sükût iden katrelerdir. Eğer bu tekâsüf-ü sefer derece-i harâret tahtında birdir ki bürûdatda vuku` bulur ise bundan buz kristâlleri, ya`ni kar hâsıl olur. İki hâl dahi havâda harâret derecesinin tenezzülü neticesidir.

Havâda derece-i harâretin tenezzülü, kesreti, (yâğmur ve kar) yâğmur veyâ kar yâğmış olan günlerin mikdârıyla ta`yin olunur. Fakat derece-i harâretin mikdârı yâğmur suyu veyâ eridikden sonra husûle gelen kar suyu aslâ tebahhur itmediği ve toprak tarafından içilmediği hâlde sath-ı arz üzerinde peydâ itmiş bulunacağı farz olunân irtifâa` göre hesâb idilür. İşte bu irtifâ-i matar [mizânü'l matar] vesâtetiyle ta`yin olunur.

Havâ-i tesmiyi suret-i dâi'mada ve her tarafında su buhârını şâmil ise de, mezkûr buhârın ancak bir mikdâr mua`yenini hâmil olabilir, ki bu da havânın hâline tâbi'dir. Derece-i harâret ne nisbetde ziyâde olur ise havânın su buhârını celb ve bel` itmesi isti`dâd dahi o nisbetde tezâid ider. Rütubetle memlü olan bir havâda derece-i harâret tezâid itmedikçe hiçbir su tebahhur itmez. Fakat derece-i harâret tenezzül idecek olursa o zamân su buharının bir mikdârı sis hâlinde

olarak âyrılacağı gibi, dahâ ziyâde bir tenezzül-ü harâret de dahi su katreleri hâlinde âyrılır. İşte yâğmur husulüne bâdi olan şerâi't-i tabia't bundan `ibâretdir.

§

Ziyâde-i rütubeti hâvi ve Binâenaleyh yâğmur veyâ kar yâğmasına sebep olan rüzgârlara, (yâğmur rüzgârları) ıtlak olunur; bizde, ya`ni Avrupâ'da cenub-u garbi rüzgârları, yâğmur rüzgârları ise de, `alel'umum sıcâk esen deniz rüzgârları yâğmur rüzgârlarıdır. Binâenaleyh küre-i `arzda yâğmur keyfiyeti sath-ı arzın şekline ve hâkim olan rüzgârlara tâbi'dir. Bütün küre-i arz üzerinde yâğmur aksamına gelince, bu husus-u muhtelif (kuşâk)'lar ile tefrik oluna bilir:

Üç kuşâk mıntıka-i hârrada. Ve mıntıka-i hârranın hâricinde olarak beher nısf-ı küre-i arzda üçer yâğmur kuşâğı tefrik idebilir.

Mıntıka-i hârre memâlikinde, ya`ni rüzgârların sükûneti olan havâlide, yâğmur ahvâlinin intizâmı ve düşen yâğmurun kesreti mıntıka-i mezkûrenin bir hâssa-i mahsusasıdır.

Bu kuşâklar, mevsimlere ve Şühure taksim olunarak, her mevsimin ve her âyn muhtelif mikdârda yağmurları vâdır.

Küre-i arzın akâlim ve kıtât-ı sâi'resindeki mevâsim veyâ mikdâr-ı sükût bâron hakkında tafsilât i'tâsına mecellemiz mütehammil olmadığından yalnız Avrupâ memalik-i muhtelifesinde senevi [150] yağân yağmurun mikdârına ve yağmur kuşâklarına dâi'r ma'lumât i'tâsıyla iktifâ ideriz.

Harita-i Zihniyye

Umum-u Avrupâ memâlikiyle Âfrikâ'nın Tunus ve Cezâyir sevâhili ve Cebel-i Târik Boğâzı ve Âsyâ'dan da bahr-i cezir ve Sibiryâ'nın garb cihetindeki memâlikde senevi mevâsim i'tibârıyla evkât-ı matariyeyi nâtik harita-ı zihniyyedir:

(Bunu okuyubda anlamak istiyânlar piş-i nazara bir Avrupâ haritası âldıkları hâlde izâhat-i âtiyeye tamâmıyla mutâbık bulurlar.)

(B) Mebadi'-i tul Kanârya Âdaları i'tibâr olunduğı hâlde 20 derece tul-u şarkî ile kutb-u şimâlî dâi'elerinin takriben tekâtü' itdikleri noktadan bedâ' ile cenuba doğru İngiltere'nin şimâlinde vâki' [Zoland] ve [Orkini] Âdalarının şarkında ve yine İngiltere'de [Glâsko] şehrinden ve İrlânda Denizi'nin vastıyla [Sen-Jorj] kanâlında ve İngiltere'nin cenubunda vâki' [Lândisân'da] burnundan ve Frânsa'da vâki' [Brest] Limanı'ndan ve İspânyâ'nın şimalinde kâi'n [Sen-Tânder] şehrinden ve Portugâl'da vâki' [Porto] şehrine mansub [Dörö] nehrinin İspânyâ hududına karib ciheti üzerinden ve İspânyâ'da vâki' [Kâssahres] ile [Bâyötes] şehirleri ârasından ve orâdan doğrudan doğruya İspânyâ'nın şarkî cenubî cihetini kat` iderek (Kârtâca) şehrinden ve orâdan

(Sârdenyâ) Ceziresi'ni ikiye bölerek (Nâpoli)'nin cenubunda vâki' [Kâyrı] Âdası üzerinden İtalyâ'yı [Bâri] şehrinin âltından kat` ile [Âvloniye] Limânı'ndan cenuba doğru Yunânistân'da kâi'n (Korint)'den ve orâdan tekrâr şimâle dönerek (Völos) körfezinden Selânik Şibh Ceziresi'nin cenubundan mürur ile [Dede Âğâc'dan] ve orâdan Çorlu üzünden geçerek [İstâbul]'dan ve tekrâr cenuba doğru [Mudânya] körfezinden [Bâlikesir] [Uşâk] [İspârta] ve [Bey Şehri]'nden [Karamân] ve [Karapunâr]'dan [Malâti] ve [Diyârbakır] üzerlerinden `Acemistân'a doğru teressümü farz olunân bir hattın garb ve cenub semtlerinde kâlân memâlikde: ya'ni bahr-i sefidin Kıbrıs, Girid, Râdos Cezireleriyle Ânâtolu sâhili ve Yunânistân, ve İtalyâ'nın Misina, Siçilyâ ve Sârdunyâ'nın kısm-ı cenubî ve Kârtâca'dan i'tibâren Cebel-i Târik'a kadar olan İrlânda Âdası'yla Glâsko şehrinden yukâruya olan kısmı ve İspânyâ'nın kısm-ı cenubîsiyle Portugâl ve İngiltere'nin İrlânda Âdası'yla Glâsko şehrinden yukâruya olân Britânyâ Âdası'nın kısm-ı şimâlîsi ve İzlânda Âdası'nda `alel`umum kış yağmurları nüzul ider.

Bu hatt-ı mefrûz dâhilinde kâlmış olan Cezâyir ve Tunus ve Trâblusda ise müstesnâ olarak ilk bahâr yağmurları yağâr.

(C) 50 derece tul şarkî ile 70 derece `arz dâi'elerinin telâkki noktasının şimâl-i şarkî cihetinden bedâ' ile İsveç Norvec'in şimâlinde kâi'n [Vârânger] körfezinden ve Rusya'nın şimâl-i garbisinde ve İsveç hududunda vâki' [Atâre] Gölünden ve [İskâdinâv] silsile-i cibâlinde cenuba doğru mürur ile Norvec sâhilinde vâki' [Garimaştât] şehrinden bir hatt-ı müstakim ile Dânimârka kıta'sını cenuba doğru geçerek

[Hâmburg]'dan ve orâdan [Vezer] şehrinin mensubundan garb-i istikâmetinde [Ems] nehrinin mensubı tarafında [Emdin] şehrinin cenub-u garbiye doğru [Âmsterdâm] şehrinin âlt tarafından ve Belçikâ'da [Ânveres] ile Frânsa'da kâi'n [Lil] ve [Ruân] şehirlerinden cenuba doğru [Tör] şehri üstünden ve orâdan [Lion]'u geçerek [Âlp] Dâğlarıyla (Torino) şehrinin cenubundan ve burâdan şimâle doğru [Milâne] şehrinin ve [Sen-Götâr] Geçidi'nden Âvusturyâ'nın Âlp Dâğları üzerinden ve [Grâç] ile [Âğrâm] arasından bir inhinâ ile tekrâr cenuba doğru [Hersek] ve [Karadâğ] üzerinden [Priştine]'ye ve orâdan [Sofyâ] istikâmetiyle Bâlkânlardan [Silistre]'ye ve burâdan [Tuna] nehri böyle [151] [Çernevoda]'dan ve [Solinâ]'dan doğruca Karim-i Şibh Ceziresi'nde vâki' [Sivâstâpol] ve [Tuduzyâ] (ya'ni Kefe)'den Karadeniz'i kat' iderek [Sinob'a] ve orâdan dahi [Sâmsun]'dan [Trabzon] sevâhili boyuna hâkim olan dâğlar üzerinden [Âhışa] ve orâdan [Kafkâsya] cibâlini kat' ile [Mozdak]'dan doğruca [Volgâ] nehri üzerinde kâi'n [Çâriçin] şehrinin bir inhinâ ile [Urâl] nehri üzerinde vâki' [Urâlsk] şehrinin [Sibiryâ]'ya imtidâd iden hatt-ı mefruzun şimâl ve şimâl-i şarkî tarafındaki memâlikde, ya'ni İsveç Norvec'le Dânimârka ve Flemenk ve Belçikâ ve Frânsa'nın kısm-ı şarkîleri ve İtalyâ ile Devlet-i 'Osmâniye'nin Avrupâ kıtasındaki memâlik-i şimâlîyesi ve Sinob'dan Rusya hududına kadar olan, Karadeniz sevâhili ve Âlmânyâ ve İsviçre ve Âvusturyâ-Macâristân ve Sırbistân ve Românyâ ve Bulgâristân'ın Tuna havâlisi ve Rusya'nın Avrupâ kıta'sında kâi'n kâffe-i bilâdında kış yağmurları.

(D) (B) harfiyle beyân olunân hatt-ı mefruz ile (C) harfindeki hatt-ı mefruz arasında kâlân aksâm-ı memâlikden şimâlde Norvec sâhiliyle şimâl denizi ve Grân Britânyâ'nın hemân kâffesi ve [Mânş] denizi ve Frânsa'nın sevâhil-i garb şimâlîsinde son bahâr yağmurları.

Ve İspânyâ'nın kısm-ı şarkîyesiyle Frânsa'nın Mârsilyâ sevâhili ve Korsika Âdası ve İtalyâ'nın (Kâpri) (Bâri) şehirlerinin şimâl cihetinde bulunân aksâm-ı 'azimesi ve (Âdriyâtik) Denizi ve Tiriste ile Dâlmâçyâ kıta'sı ve Kosova, Manâstır, Selânik'in, Edirne vilâyetleriyle İstânbul, Sinob, Sivâstâpol ve Solinâ arasında kâlân Karadeniz kısmında ilk ve son bahâr yağmurları. Ve Ânâtolu kıta'sının orta cihetinde ise ilk bahâr yağmurları nüzul ider.

§

Avrupâ'da senevi yağân yağmurları arz-ı belîğ itmâmı veyâ buhâra inkılâb itmâmı farz etdiğimiz hâlde irtifâ'ları âtideki mikdâra vâsıl olmaktadır.

Avusturya-Macaristan

Yağdığı mahaller	Yağân mikdârı yağmurun	Milimetre
Viyâna	574	
Lins	698	
Prâg	390	
Reburg (Bohemyâ)	1687	
Ormânları		
Hohonelbe (Rizen Dâğları)	926	

Krâkov	526
Budâ	452
Hermânştât	647
Lâybâh	1378
Triste	1093

Âlp Dâğları Havâlisi

Âlp Dâğlarının Şimâl Sırtı:

Âynzideln	1653
Tegernsee	1188
Sâlzburg	1098

Âlp Geçidleri:

Sen bernâr	1252
Brennârdin	2564
Şitilfer yoh	2312

Âlp Dâğlarının Cenub Sırtı:

Lugâno	1618
Tulmezo	2437
Râibel (Kârintiyâ eyâleti)	2055

İsviçre

Zürih	790
Cenevre	770

İtalyâ İspânyâ ve Portugâl

Milân	960
Florânsa	931
Româ	800
Pâlermo	581
Mâdrid	407
Lizbon	783

Frânsa

Tuluz	626
Ron nehri üzerinde kâi'n	1241
[152] Bordo	660
Lion	777
Dijon	696
Pâris	579
Revân	838
Mârn üzerinde kâi'n	585
Şâlon	
Nânsi	889

Belçikâ ve Flemenk

Lotinh	750
Lüven	721
Brüksel	714
Âmsterdâm	669
Âlmânyâ'da vasti yâğmur mikdârı	710 milimetredir.

**Müntehâ-yı şark ile müntehâ-yı garb
ârasındaki fark-ı evkât hakkında İngiliz
muhabirlerinden meşhur [Ârşibâld
Forbes] âtideki ma`lumât-ı garibeyi itâ
idiyor.**

1878 senesi teşrin-i sâninin 22'inci günü, cenerâl [Sir Sâmue'l Brâun]'un kumândasında bulunân bir İngiliz fırkası, Afgânlıların ['Ali Mescid] nâm kale'sini zabt ve istilâ eylemişti. Ben hemân vaka'yı mutâkıb bir âta binerek Sahra telgrafının merkezi bulunân ve on İngiliz mili mesâfede olan [Cemrud] nâm mahale şitâb ile keyfiyeti İngiltere'ye işâr eyledim.

Telgrâfnamenin târihi kablü'l zevâl sâa't 10 idi. Hindistân ile İngiltere ârasındaki vakit farkı (5 sâa't) olduğundan, o sabâh sâa't 9'da çıkân (Dâily Nivz) Gazetesi benim önde çektiğim telgrâfnameyi neşr eyledi. Lakin bu fark-ı vakit mese'lesi dahâ ziyâde kesb-i garâbet itdi. Londra ile NivYork ârasındaki vakit farkı kezâ (5 sâa't)'den 'ibâret bulunduğundan, o telgrâfnâme NivYork'un sabâh gazetelerinde dahi neşr idildi.

Mezkûr telgrâfnâme NivYork'dan Âmerikâ dâhiline dahi çekilmekle, teşrin-i sâninin yirmi ikinci günü sabahleyin Sân Frânsisko'da sâa't âltıda yatakdan kâlkânlar, o mahalın vaktine nazaran küre-i arzın nısf-ı diğesinde ve 13,000 İngiliz mili mesâfede bulunân bir mahalde iki sâa't sonra vuku' bulmuş bir vuku'ya itlâ' eylediler.

* Bir dolâr, kıymetçe bir lirâ çâryekine muâdil olduğundan munkısım bulunduğı yüz (senet) yüz `aded (on pâre)'lik dimekdir.

Kerimelerimize Ne Yapmalıyız?

Bu sua'le bir Âmerikâ gazetesi âtideki cevâb-ı ma`kuli i`ta idiyor:

Kendülerini iyü bir mektebde terbiye idiniz, yemek pişürmesini öğretiniz. Çamâşır yıkâmayı, ütü yâpmağı, çorâb yâmâmağı, söküük dikmeyi, kendü elbiselerini kendüleri biçüb dikmeyi, ta`lim idiniz. İyü etmek tabhını ve bir de iyü bir matbahın ispençiyâr masrafını tenakkus eyleye geldiğini tefehhüm idiniz.

Bir dolârın yüz senet kıymetinde* olduğunu ve âncak vâridâtından mümkün olduğu kadar âz sarf idenlerin bir şey ârtırmağa muvaffak olabileceklerini ve vâridâtından ziyâde sarfiyâtda bulunânların `umumen duçar-ı fakir ve zaruret olduğunu ânlatmağa sa`y eylediniz.

Esmânî-i pîşin virilerek âlınmış bir bâsma kumâşın, viresiye mübâya`a olunmuş ipekli bir kumâşdan daha ziyâde zarif ve muvâffak-ı nâmus olduğunu bildiriniz.

Müdevver ve top bir çehrenin zai'f ve Binâenaleyh mariz bir simâya herhâlde müreccih olduğunu, ya`ni bahşâyış-i fitratdan olan semeni sakil görübde kendülerini nâzik ve hayf bulundırmağa gayret itmiş ecelsiz olmağa çalışmak, ve Binâenaleyh mevti-i ta`cil itmek demek olduğunu ânlatmakda [153]¹⁶⁹ kusur itmeyiniz. Eyü ve kuvvetli ve ökçeleri âlçak, âltları geniş botin giymelerini tavsiye, sıkı korseler ile cenâb-ı hakkın ihsânı olan bedeni berbâd itmâmalarını tenbih idiniz.

Kendülerine itimâd-ı nefsi ve dünyâda kimsesiz kâlmış gibi her işi kendü mesâi`siyle vücûda getürmekden ilerüde pek büyük

¹⁶⁹ N M * 20

müşkülâta galebe itmek hâssaları kazânılmış olacağını tefehhüme himmet idiniz.

Nâmuslu, ve göğsünde önlük ve kolları sığâlı fakir bir işçinin, zengin ve süsli bir âlây tenbillerinden bin kerre kıymetli olduğunu bildiriniz.

Ânları bâğçe işlerine ve âsâr-ı tabia`tı sevmeye alışdırınız, eğer kudretiniz müsâi`d ise kendülerine fen-i musiki, resim ve sâi`r sinaî-i bedayî`e ta`lim itdirebilürseniz de bunların ehemmiyeti derece-i sâniyede bulunduğunu hatırdan çıkarmayınız.

Mâşiyen gezmenin, `araba ile gzmekden dahâ latif olduğunu ve yabâni çiçeklerin dahi ânı temâşâdan lezzet âlânlar `indinde hâi`z letâfet buldığını beyân idiniz.

Oldıklarından başka dürlü görünmeye çalışmaktan tevki itmeyi, ve (evet!) veyâ (hayır) dimeye mecbur oldukları vakit, bu iki kelime ile hakikaten fikirlerini ifâde itmiş olmağı öğretiniz.

Te`ehhüldeki saâdetin, gerek o yolda idilen mesârif ve sefâhatde ve gerek erkeğin mâlik olduğu servetde olmayub, intihâb itdikleri zevcin mizâc ve tabia`tında olduğunu bildiriniz.

Bu vesâyânın cümlesini tefehhüm idübd kızırlarınızda lâyıkıyla kanâa`t hâsıl iderek ahkâmıyla âmel oldular mı, ârtık hiç bir şeyden endişe itmeyin. Kızırlarınızı kocaya virin. O zamân ânlar tarık-ı refâh ve saâdeti kendü kendülerine keşf iderler.

İngilizlerin Yaşını Ânlâmak

Pâzâra giden bir âdem hiç bir vakit yaşlı bir inek âlmağı ârzu itmez. Bunu sığır tüccârı pek a`lâ bildikleri cihetle inekleri dahâ genç göstermek için her nevi` desâise mürâca`t iderler ve ekseriyet üzere muvaffık da olurlar.

Beş yâşına kadar insân pek âldânâmâz. Çünkü o yâşına kadar ineğin sinnîni dişlerinden ânlâmak kolaydır. Üç yâşına kadar ineklerin boynuzlarında hiç bir çıkurluk bulunmâz. Dördüncü senede ise boynuzun sathında çıkur bir halka, ya`ni boğmak peydâ olur ki bu halkayı gerek gözle, gerek temâs ile fark itmek mümkündür. Beşinci senede yine bir halka, dahâ ve böyle böyle her sene birer halka peydâ olur. Bu boğmaklar ve hele nazarda görülmese bile el ile temâs idildiği zamân mutlakâ idrâk olunur, binâenaleyh sığır tâcirleri tabia`tın bu `alâmet-i fârikasını da müşterilerin inzârından ihfâ için boynuzlardaki bu halkaları câm ile kâzıdıkdan sonra serd bir âğâcla cilâ virerek billursuz bir hâle koyârlar. Lakin tecrübe dide bir müşteri bununla pek kolây aldâtılmâmâz Çünkü boğumların tabii olân çıkurlarını tamâmıyla imhâ mümkün olmadığından, boynuzlara el sürüldüğü ânda hem hüsn olunur, hemde suni` olarak virilmiş olan cilâ pek a`lâ görülür.

Dişler

Âlmânyâ doktorlarından birisi, dişlerin hâl ve şeklinden sâhiblerinin mizâc ve tabia`tlarına dâi`r istidlâlât-ı âtiyede bulunur:

Dudâkları açıldığı zamân üst dişlerin üzerindeki etler görünür ise sâhibinin soğuk ve (Flegmâtik) balgamı bir tabia`tı hâi`z olduğına hükmidilür. [154] Kısa ve küçük dişler zaa`fa ve kısa bir `ömre delâlet idebilir.

Uzun dişler, muntazım bir suretde buldukları hâlde muntazımen temâdi hayâta delâlet ider.

Dişler, keskinlik, cesâmet-i şekil ve insicâm-ı tertib hususâtınca, âkilü`l hâkim

hayvânâtın dişlerine müşâbehette ne derecelerde takarrib iderse, sâhibi dahi o nisbetde ahlakça şedid olur. Ve hissiyât-ı hayvâniyeside o nisbetde ziyâde bulunur.

Dişler, evsâf-ı mahsusaca âkilül nebât hayvânâtın dişlerine müşâba olursa sâhibinin tabia`tı dahi sâkin ve mülâyim olur.

Dişler beyâz ve vasıt-ı cesâmetde ve suret-i muntazımda müretteb olubda, dudâklar açıldığı zamân diş etleri dahi görülmezse hüsn-ü ahlâka ve helâvet-i mizâc ve tabia`ta delâlet ider.

Küçük olubda girüye doğru çekilmiş olan ve yalnız gülmek esnâsında görülebilen dişler, za`fa ve mâddi ve ma`nevi cesaretsizliğe delâlet ider.

Âlt dişler, ilerüye doğru ve üst dişleri örter bir vaz`da bulunduğu hâlde sâhi serd ve galiz bir tabia`tı hâi`z olur.

İnfluânzâ

Bu garib hastalık 1889 senesi teşrin-i evvelinde Rusya`da Sen Petersburg`da zuhur iderek bir hafta sonra Berlin`e, Londra`ya, ve Pâris`e intişâr itmişdi.

1889 kânun-i evvelinde birinci defa` olarak NivYork`da da `arz-ı vücûd itmekle heye`t-i müctemia`nın nısfına karib memâlikine sirâyet eyledi.

22 kânun-i evvelde ibtidâ-i Filâdelfiyâ`da bâşladı. Bir hafta sonra (Birökaley) Hastahânesi kâmilen dolmuş idi. Ahâlinin her sınıfı tutulmuş, her senede bulunânlar musâb olmuş idi. Hatta mâymunlarda bile bu hastalığa tutulânlar görildi.

Âmerikâ`nın cihet-i şarkîyyesinde bulunanlar pek muztarib idiler. Her tarafda

hastalığın tesiri meşhud idi. Vâkâ şiddet i`tibâriyle, bir derecede değildi. Fakat âğır ve hafif her yerde hükmünü icrâ etmişdi.

Âmerikâ`da pek çok âdem telef oldu. Hatta Filâdelfiyâ, bu hastalığa her yerden ziyâde kurbân virmişdir.

Ekseriya kalb, ve ciğer ve sadr hastalıklarına mübtelâ olanlar telef oldu. Çocuklarla ihtiyârlarda vefiyât bilnisbe ziyâde idi.

İnfluânzâ hâdde hâlinde iken müdâvât ile mağlub olabiliyor ise de diğer bir hastalıkla ihtilât etdiği veyâ zâten rielerinde veyâ kalbinde bir hastalık bulunânlar bunâ mübtelâ olduğu hâlde hastanın kurtulması mahaldir.

Ekseriya zâtü`riyeyi ve nezle-i sadriyeyi de da`vet idiyor. O hâlde hasta, bünyece koy ise mukâvemet idebilür ise de zua`fâyı nihâyet ferrâş mevte seriyor.

Bu hastalığın zuhurunda harâret 42 dereceye kadar varıyor ise de, bu harâret bedende sathı olduğu için hastada hummâ buhrânlarına müşâbih hâlât görülüyor.

Zuhurını ise en ziyâde mefâsıl ile kemiklerde bir âğrı ile ihbâr idiyor. Bir iki gün sonra şiddetli bir öksürük, nefes-i borularında `ufunet ve ıztırâb husule getürüyor.

Zuhurunda bir müşhil, müteakiben birâz da kinin âlındığı ve Berlin`in beden tepeden tırnağa kadar dörtde üç kısmı ispirto olan kâfurı mahlulı ile talâ idilüb iyüce bir ter husule getirüldüğü hâlde hastalığın her dürlü şiddeti iki gün zarfında zâi`l oluyor. Fakat hastalık mağlub olduktan sonra dışâru çıkılubda soğuk veyâ rütubet [155] havânın te`sirâtına uğrânılırsa, o hâlde `illet gayet şiddetle nüks eylediğinden, ârtık kurtulması düşvâr oluyor.

Âmerikâ'da en ziyâde şiddetle hükümfermâ olduğu Filâdelfiyâ'da yirmi bin kadar âdem vefât itmiş olduğu hâlde doğrudan doğruya bu hastalığın te'siriyle vefât idenler 123 kişiden `ibâret bulunduğunu resmi râporlar ta`yin etmiştir. En ziyâde vefiyât zâten diğer hastalıklara mübtelâ olubda influânzâya tutılânlarda veyâ influânzâdan sonra bir başka hastalığın taryânıyla kuvvetini ârtirânlarda vukua` gelmiştir.

Bir de bu hastalık, mübtelâ olanlarda indifâ`ndan sonra verem, ve ciğer `ufuneti gibi vehim eserler bırâkdığından, hastaya ibtidâ-yı emirde pek ziyâde dikkat idilmesi Âmerikâ etibbâsı tarafından tavsiye olunuyor.

Lugat-ı Ebüzziyâ

Tertib ve neşirde müttezimiz olân usûl hükmünce [Lugat-ı Ebüzziyâ'nın] ikinci cildinin temsili şimdiye kadar çokdan hitâm bulacak idi. Fakat âlemde hiç bir şey `avarızdan mesûn olmadığından eser-i âcizânemiz dahi ba'zı ârizât-ı vücudiyeden dolâyı bir müddet te'hire duçâr olmuşdı. Binâ`aleyh mücib-i te'hir olân hâlât-ı latif-i hak ile bir taraf oldığı cihetle bundan böyle ikinci cildinin icrâsı dahi peyderpey neşr idilmek mukarirdir.

Nüfus-u Beşer

Nüfus-u mevcude-i küre-i arz- takriben 1 milyâr 497 milyondur.

Bunun nısfından ziyâdesi Âsyâ'da, yâlnız rebî'ne karib Avrupâ'da.

3 yekden ziyâde lisân vâ. Kavmiyet ânâ karibdir.

Yekden ziyâde mezheb vâ.

871 milyon İslâm ve Mecus.

8 milyon Yehud. [Fakat her yerde lüzumdan ziyâde mevcud.]

'Ömr-ü vusta-i beşer 33, rebî' dahi 18 yaşına varmıyor.

Bir günde doğânlardan binde biri yüz yaşına vâsıl oluyor.

100 kişide 6 kişi 65 yaşına varıyor.

Akvâm-ı mütemeddine, gayr-ı mütemedden tavâi'fden ziyâde muam`mer oluyor.

Elli yaşından âşâğı ebnâ-yı beşerde mikdâr-ı nisvân, mikdâr-ı ricâle gâlib, elli yaşından sonra emr-i ber-`akis.

Bin kişide yetmiş beş kişi evli, evliler bekârlardan ziyâde mua`mmer oluyor.

Senevi 50 milyondan ziyâde vefiyât vuku` buluyor.

Yevmi takriben 150 bin kişi ölüyor. Sâa`td e 6 bin, dakikada yüzden ziyâde, sâniyede takriben 2.

Bu evkât-ı meyânında vefiyâta nisbetle tevellüdât birâz ziyâdece. [Müstevli hastalık zamânları müstesnâ]

Böyle vukuâtta giceler gündüzden dahâ semih. [Allâh cümleye sâadet ve selâmet virsün]

İngiltere Posta Nezâreti

Sâlzbori kâbinesinde 6 seneden berü posta ve telgrâf nezâretinde bulunmuş olan (Sir Cimi Ferkison) şimdiye kadar İngiltere Posta Nezâreti'ne me'mur olmuş zevâtın cümlesine gerek gayreti ve gerek bulunduğu zamânın etvâr-ı medeniyesini idrâk hususundaki dirâyeti i'tibârıyla fâi'k idi.

Müşârünileyh, kâinenin infisâlinde birâz mukaddem tanzim ve i'tâ itmiş olduğu râporunda zamân idâresiyle kendüsinden evvelki posta muâmelesine dâi'r bir mukâyesede bulunmuşdur ki hülâseten bervech-i âti beyân olunur.

Geçen 91 senesine âi'd isâlât:

1,767,500,000 mektub

241,600,000 kârt postâl

395,300,000 gazete, pâket, kitâb

İngiltere'de beher nüfusa 46 mektub 6 kârt postâl ve takriben 4 posta pâketi isâbet idiyor.

1886'da ise her nüfusa 36 mektub isâbet iderdi. O zamândan berü, ya`ni 6 sene zarfında 500 milyon mektub tezâyüd itmişdir.

Kârt postâl ise 143 milyondan 241 milyona terakki itmişdir, ki yüzde seksândan ziyâde bir farkdır.

En ziyâde tezâyüd, telgrâfnâmelerin `adedinde görülmüşdür. Çünkü 1882'de 32 milyondan `ibâret iken 1891'de 69 milyona bâliğ olmuşdur.

Bu mikdâr ise 86 senesinde birdenbire tezâyüd itmişdir, sebebi o târihte 12 kelimelik bir telgrâfnâme 1 şilin 6 peniye tenzil itmiş, ya`ni evvelki ücretin nısfına tenzil idilmiş idi.

Geçen sene zarfında iki mühim islâhâta muvaffik olmuşdur: bunun biri Avrupâ'nın her ne zarfında olursa olsun İngiltere postahânelerine virilmiş bir mektubu 2 buçuk günde mahaline isâle, ikincisi ise postalar, bir sene evvele gelinceye kadar Çin'e ve Jâponyâ'ya 43 günde irsâl olunur iken bu müddeti (Kanâda) tarikiyle 28 güne tenzil etmek vesâi'lini istikmâle muvaffakiyetdir.

İngiltere postaları geçen 91 senesinde 49 milyon İngiliz lirâsı nakline vesâtet eylemişdir, ki bu da evvelki ücretten yüzde yirmi beş tenziliyle hâsıl olmuş ve fakat postalar evvelkine nisbeten yüzde yetmiş beş istifâde itmişdir.

Nâzır müşârünileyhin râporı yâlnız terakkiyât-ı medeniye nokta-i nazarından şâyân-ı i'tinâ değıl, belki hâcât-ı beşeriye

nokta-i nazarından âlem-i insâniyetin hârkulâdeliğini ve vesâi't-i medeniyenin terakkisi nisbetinde muâmelâtın nasıl inbisât hâsıl idebildiğini irâ'e ve giderek ihtiyâcât-ı beşeriye tezâyüd itdikce bu gibi istâtistiklerin dahâ mükemmellerinin tanzimiyle dahâ ne gibi vesâi't-i ihtiyâc olduğunu efhâm etdiği için hâssaten bir ehemmiyeti hâi'zdir.

İngiltere posta hânesindeki müstahdimin dâi'ma ve muvakkaten:

Geçen 91 senesinde 126 bin kişi müstahdim idi.

Bunlarda erkek, erbâb-ı şebâb, kâdın ve kızdân `ibâret idi.

Müstahdimin dâi'ma miyânında 10 bin kâdın vârdır. Bunlardan 1100 neferi [157] Londra'da, Edinburg, ve Dublin merkez postalarında, 4 bini de posta ve telgrâf dâi'relerindedir.

Müstahdimin-i muvakkaten:

Yıl başında tebriknâmeler teâtisinden dolâyı posta isâlâtı on misline vâsıl ola geldiği cihetle mevcut mevsaller, ve kabz ve i'tâ me'murları kifâyet itmâmesinden dolâyı muvakkat suretiyle bulundırılân me'mureyn ve mevsaleyndir.

Âmerikâ devlet-i müctemia'sının en mühim ticâretgâhı olan Nivyork şehrinin posta hânesi geçen 1891'de 416,125,703 `aded mektub ahz ve isâl itmişdir.

Postahâne yevmi mektublarla berâber 3 milyon 619 bin 965 gazete isâl ve tevzi` itmişdir, ki bu hesâba göre bir sene zarfında 1,321,287,225 mektub ve gazete isâl eylemişdir.

Bir sene zarfında isâl etdiği nukudun
mikdârı ise 110 milyon dolâra ya`ni 29 milyon
İngiliz lirâsına resîde olmuşdur.

**On Dokuzuncı `Asrın Birinci, Ya`ni 1801 Senesinden Berü İngiltere`de Riyâset-i Vükelâda
Bulunân Zevât**

Târih-i Nasb		Esâmi		Müddet-i Riyâset
Ây	Sene		Sene	Gün
17 Mârt	1801	Hânri Addington	3	59
15 Mârt	1804	Viliyâm Pit	1	272
11 Şubât	1806	Lord Grânvil	1	48
31 Mârt	1807	Dük dö Portlând	2	246
2 Kânun-i Evvel	1809	Espensır Persevâl	2	190
9 Hazirân	1812	Ârl dö Liverpol	14	319
24 Nisân	1827	Jorj Kânnıng	0	134
5 Eylöl	1827	Vikont Guderıç	0	142
25 Kânun-i Evvel	1828	Dük dö Velıngton	2	301
22 Teşrin-i Sâni	1830	Ârl Grey	3	238
18 Temmuz	1834	Vikont Melborn	0	161
26 Eylöl	1834	Sir Robert Pel	0	113
18 Nisân	1835	Vikont Melborn	6	141
2 Eylöl	1841	Sir Robert Yel	4	303
6 Temmuz	1846	Lord Con Russel	5	236

Târih-i Nasb		Esâmi		Müddet-i Riyâset
Ây	Sene		Sene	Gün
27 Şubât	1852	Ârl dö Derbi	0	305
28 Kânun-i Sâni	1852	Ârl dö Âbarden	2	44
10 Şubât	1855	Lord Pâlmerston	3	15
25 Şubât	1858	Ârl dö Derbi	1	113
18 Temmuz	1859	Lord Pâlmerston	6	141
6 Teşrin-i Sâni	1865	Ârl Russel	0	242
6 Temmuz	1866	Ârl dö Derbi	1	236
27 Şubât	1868	Benjâmin Dizrâye`li	0	286
9 Kânun-i Evvel	1868	Glâston	5	74
21 Şubât	1874	{ Benjâmin Dizrâye`li Beikonsfild Nâmıyla }	6	67
28 Nisân	1880	Glâdston	5	57
24 Hazirân	1885	Mârki dö Sâlzbori	0	227
6 Şubât	1886	Glâdston	0	178
3 Âğustos	1886	Sâlzbori	6	12
15 Âğustos	1892	Glâdston		

Doksân iki sene zarfında re's-i idâreye yirmi zât gelmiş. Bu yirmi zâtdan onı birer defa`, sekizi ikişer ve biri üç defa` ve yalnız Mösyö Glâdston bununla dört defa` intihâb olunmuşdur.

Bilâ fâsıla müddet-i riyâseti en ziyâde imtidâd iden zât Ârl dö Liverpool'dur ki 14 sene 319 gün mesned-

i riyâsetde bulunmuşdur. Meşâileyh Liverpool'den sonra ve fakat defaât-ı silsilede en ziyâde riyâset idenlerden biri Mösyö Glâdston'dur ki 10 sene 307 gün mevki`-i iktidârda bulunmuşdur.

En âz riyâsetde bulunân Jorj Kâning'dir ki

müddeti 134 gündən `ibâretdir.

Bu yirmi zâtın her birine hesâb-ı mutavassıt üzere 92 sene zarfında 4 sene yedişer âya karib müddet-i riyâset isâbet itmektedir.

[158] Küre-i Arz Üzerinde Mürtefi` ve Şâyân-ı Ehemmiyet İnşâât ve Âsâr

	Metre	Niederwalddenkmal		Londra`da Harik	61,5
Moskova`nın	8	Heykeli`ni		Sütunu (1666	
Cesim Çânı		kastetmektedir.]		senesinde vuku`	
Berlin`de Büyük	13,2	Lâipsik`de Âlbert	39,5	bulân bir harik	
Frederik`in Heykeli		Hâl (Kubbenin En		`azamı ihtâriçün)	
Dresd Şehrinde	14	Mürtefi` Noktası)		Câkernâvet`de	61,5
Muzafferiyet		İstâbul`da	40	Ma`bed	
Heykeli		Çenberlitâş		Berlin`de	61,5
Frâyburg`da Verder	15	Pâris`de Vândum	43	Muzafferiyet	
Heykeli		Sütunu		Heykeli	
Mısır`da Giza	19	Edinburg`da Lord	43	Bern Kilisesinin	62
Civârındaki Sifenks		Melvil Heykeli		Kulesi	
Nivyork`da ve		Londra`da Nelzon	44	York Kilisesinin	64,9
Londra`da Bulunân		Sütunu		Kulesi	
Kleoptrâ		Româ`da Lâtron	45,5	Pâris`de Notr-dâm	65,5
Sünküleri (Dikili	21,6	Dikili Tâşı		Kilisesinin Kalesi	
Tâş)		Româ`da Trâjân	46	Dresd`de Sufi	66,3
Berlin`de	23,9	Sütunu		Kilisesinin İki	
Krâbsberg		İstâbul`da Galata	46,5	Kulesi	
üzerindeki heykel		Kulesi		Lâipsik`de Tumâ	67
Româ`da Sen Pier	25,5	Pâris`de Jolye	47	Kilisesinin kulesi	
Kilisesi		Sütunu		Elestrâl Köprüsi	68
Havalisindeki		Hânora`da Vâtır Lo	47	Berlin`de Sufi	70,3
Dikili Tâş		Sütunu		Kilisesi`nin kulesi	
Berlin`de Brânbürg	26	Pâris`de Tâk-ı Zafer	47,5	Norneberk`de	71
Kapusı		Româ`da	48	Lorens Kilisesinin	
İstâbul`da Ât	30	Kolesi`um		İki Kulesi	
Meydânı`ndaki		Petersburg`da	49	Berlin`de Sarây	71,5
Dikili Tâş		Âleksândır Sütunu		Kilisesinin Kulesi	
Brânbürg`da	30	Bolonyâ`da	49,6	Frâyburkda Sen	72
Muzafferiyet		Turegârizindâ		Pier Kilisesinin	
Heykeli		(Mâi`l Kale)		Kulesi	
Münih`de Bâvâryâ	30,5	Bâltimor`da	50	Lâipsik`de Sen	72
Heykeli		Vâşington Heykeli		Nikola Kilisesinin	
Münih`de	32	Sidenhâm`da Câmlı	51,2	Kulesi	
Neplâsdamârya		Sarây		Edinburg`da	73
Dikili Tâşı		Londra`da Prens	54	Viktoryâ Kilisesi	
Româ`da Nero`nun	36	Âlbert Heykeli		Pâris`de Pânte`on	79
Heykeli		Pizâ`da Mâi`l Kule	56	Râymes Kilisesi	80
Behâim Rüde	39,5	Lâipsik`de Sen Jân	57,3	İndiyânopolis`de	80
Civârındaki		Kilisesinin Kulesi		`Askeri Heykeli	
Vâldenider heykeli		Detmold Civârında	57,4	Golçtâl Köprüsi	80,4
[Yazım yanlış		Hermân Heykeli		Mâyâns Kilisesi	82
mevcut:					

NivYork'da	82,7	Venedik'de Sen	98	Bâden dâhilinde	121
Esteriyor		Mâr Kilisesinin Çân		Frâsburg'da Kilise	
Köprisinin Sütunu		Kulesi		Kulesi	
Viyâna'da Sergi	83	Gutâ'da Yâkubi	98	Sâlisbori'de Kilise	122
Dâi'resinin Kubbesi		Kilisesinin Kulesi		Kulesi	
Bolyâ'da	83,4	Dresd'de Kâdınlar	99,6	Gâin'de Setgân	122
Tureâzinelli Dinilen		Kilisesinin Kulesi		Kilisesi Kulesi	
Eğri Kale		Münih'de Kâdınlar	100	Ântorpen'de Kilise	123,4
Florânsa'da	84	Kilisâsının Kulesi		Kulesi	
Kâmpânıla (Çân		Dresd'de Sarây	101,3	Löbek'de Mâri	124
Kulesi)		Kulesi		Kilisesinin iki	
Joykâv'da Sent	87	Petersburg'da İzâk	102	Kulesi	
Mâri Kilisesinin		Kilisesinin Kulesi		Roştuk'da Petri	127
Kulesi		Londra'da Meclis-i	102,4	Kilisesinin kulesi	
Lâipsik'de Sen-Pier	87	Mebu'sân		Petersburg'da	128
Kilisesinin Kulesi		Kilisesinin Kulesi		Peter-Pol	
NivYork Broklin	88	Mâgdaburg'da	104	Kilisesinin Kulesi	
Köprisinin Kâblo		Kilise Kulesi		Hâmburg'da Sen-	132
Kuleleri		Pâris'de	105	Mişel Kilisesinin	
Berlin'de Mâri	90	Mütekâi'deyn		Kulesi	
Kilisesinin Kulesi		Dâi'resinin kubbesi		Lânshot'da Mâri	132,5
Bir Slâv'da Elizâbet	91	Milân'da Kilise	109	Kilisesinin Kulesi	
Kilisesinin Kulesi		Kulesi		Gazze Civârındaki	134
Dresd'de Katolik	91,3	Florânsa'da Kilise	110	Hafra Heremî	
Kilisesinin kulesi		Kulesi (yeni inşâ		Viyâna'da Sen-	137
NivYork	94,8	olunmaktadır)		Stefân Kulesi	
Limâni'ndaki Âzâdı		Londra'da Sen-Pol	111,3	Gazze Civârında	137,5
Heykeli		Kilisesinin Kulesi		Keops Heremî	
Vâşington'da	93,5	Hâmburg'da Kâtrin	111,8	Româ'da Sen-Pier	138,7
Kâpitöl		Kilisesinin Kulesi		Kilisesinin Kulesi	
Berlin'de Belediye	94,5	Hâmburg'da Petri	113,2	Eşterâsburg'da	142
Dâi'resinin Kulesi		Kilisesinin Kulesi		Büyük Kilisenin	
Dresd'de Krâys	96,3	Hâmburg'da	114	Kulesi	
Kilisesinin kulesi		Yâkubi Kilisesinin		Keops Heremîn	146,5
Berlin'de Petri	96,4	Kulesi		inirtifâ` kademi	
Kilisesinin kulesi		Şârter'de Kilise	116,5	Hâmburg'da Sen-	147,3
Meç'de `Askeri	97	Kulesi		Nikola Kilisesinin	
Kilisesinin Kulesi		Âmiyâns'da Kilise	116,7	Kulesi	
Yenâ'da Sen-Mişel	97	Kulesi		Revân'da Kilise	151
Kilisesinin Kulesi		[159] Meç'de	118	Kulesi	
Dresd'de Üç Krâl	97	Büyük Kilise		Kolonyâ Kilisesinin	157
Kilisesinin Kulesi		Kulesi		İki Kulesi	
Bremen'de Âsgâri	97	Löbek'de Kilise	121	Olem Şhrinde	161
Kilisesinin Kulesi		Kulesi		Kilise Kulesi	
Viyâna Belediye	98			Filâdelfiyâ'da	163
Dâi'resi				Belediye Dâi'resi	

Torin’de Milli Müzehâne	164
Nıvyork’da Hodzon Köprisinin Kâbloya Mahsus Olan İki Kulesi	173
Vâşington’da Vâşington Heykeli	175
Bâbil Kalesi (Herodot Zamânında)	192
Pâris’de Êyfel Kulesi	300
Şikâgo Sergisinin Kulesi (inşâ olunmakta)	335,3

Pâris Matbuâtı

On üç seneden berü büyük sahfeyi şâmil Pâris'de neşr olunmakda olan (Frânsa Matbuâtı) nâmındaki sâlnâmenin sâl-i hâl nüshasında Frânsa vilâyâtıyla müsta`merât ve mülhakâtından mâ`adâ yalnız Pâris'de yevmi ve mevkut olarak 2066 kıta` gazete ve resâi`l neşr olunduğı muharrir bulunmuşdur. Zikr olunân gazete ve resâi`lin envâi` ve mikdârıyla mütea`llik buldukları husus:

Politik gazetler içinde temsilâtı hayret efzâ-yı `ukul olacak bir râddeye vârmış olan gazete [Peti Journâl]'dir ki yevmi 1,266,000 nüsha tab` itmekdedir. Yine bu gazetenin haftada bir defa (ilâve-i musavvire) `unvânıyla boyâlî olarak neşr etdiğı nüsha dahi bir milyon tab` olunmaktadır.

Bunlardan başka (Pâris) `unvânıyla `iyândan Mösyö (Rânk)'ın taht-ı idâresinde âkşâmları neşr olunân gazete 100 bin ve Figâro 95 bin ve vilâyâtdan

(Tulus)'da neşr idilen (Lâ Depeş) ya`ni Telgrâfnâme `unvânlı gazete yevmi 120 bin nüsha tab` itmekdedir.

Resimlilerden (Jurnâl-i İllüstre) ismindeki gazete 200 bin ve resâi`l-i mevkuteden on beş günde bir defa` 300 sahife üzerine neşr idilen meşhur (Revo dö Dumond) 50 bin nüsha üzerine temsil idilmekdedir.

Mâ hâsıl Pâris'de sarraf-ı erbâb ihtisâsa âi`d matbuât müstesnâ olmak üzere politika gazeteleri içinde 10 binden ve resâi`l-i mevkute miyânında beş binden âşâğı tab` olunur esere tesâdüf olunamâmakdadır.

§

Frânsa'nın En Eski Gazeteleri

§ Frânsa'nın ilk gazetesi 1631 senesi mâyısının 20'sinde doktor Te'o Frâns Ronodo tarafından te'sis olunân (Lâ Gazette Dö Frâns)'dır ki alân neşr idilmekdedir.

Bu gazete Pâris'de büyük kıta`da neşr olunân politika gazetelerinden biri ve mevâd-ı edebiyece dahi meşhurdur. (95'inci

sahifemizde i`lâmî münderic olan Mâgdaburg Gazetesi, Gazette dö Frâns'dan beş sene mukaddem te'sis olunmuşdur)

§ Journâl Dö Debâ- bu gazeteyi 1789 senesi âğustosunun yirmisinde meclis-i mebu`sân matbaa`cısı Bodoni te'sis itmekdedir, ki o târihdeki vazife-i esâsiyesi hâssaten mübâhasât ve müzâkerât meclisi derc ve neşr itmekden `ibâret idi. Nitekim `unvânı dahi mündericâtını nâtkdır. (Journâl dö Debâ Ruznâme-i Mebâhis)

Elyevm Frânsa'nın en ciddi gazetelerinden biridir. Gerek siyâsete ve gerek edebiyâta mütea`llik makâleleri Frânsa'nın en büyük erbâb-ı kalem ve ricâl-i siyâseti tarafından yazılır: Ernes Renân, Hânri Tan, Li'usây, Jol Simon akâdemisyenlerden dö Voke, gibi meşâhir dahi acele muharriridir.

§ Monitör Universal- 1789 teşrin-i sânisinin 4'ünde Panckoucke Pânkok nâmında bir zât tarafından te'sis olunmuşdur.

`Aded Envâi`
 29 Fen-i idâreye
 mütea`llik
 4 Mebhas-ı kavânin-i
 havâ (bâloncılık
 vesâire)
 59 Zirâa` t ve felâhat
 7 Esâs-ı beytiye
 (moblecilik
 mârangozluk)
 31 İ`lânâta mahsus
 24 Fen-i mi`mâriye
 mütea`llik
 72 Şirketlere mütea`llik
 17 Sigortalara
 mütea`llik
 33 Bedâyi`-i nefiseye
 mütea`llik
 40 Esâmi-i ketebe
 mütea`llik
 4 Kıyümcilik ve
 sâa`tcilik sana`tlarına
 dâi`r
 5 Kerâsteye ve
 kerâsteciliğe dâi`r
 3 `Arabacılığa dâi`r
 2 Çömlekciliğe ve
 câmcılığa dâi`r
 9 Şumendüfer ve
 vesâi`-t-i nakliye-i
 levâzımına dâi`r
 8 Kimyâya ve mevâd-i
 kimyeviye ticâretine
 dâi`r
 55 Ticârete dâi`r
 5 Sahtiyâna, sarâclığa,
 kunduracılığa dâi`r
 6 Tabbâhta dâi`r
 1 Vefiyâta dâi`r
 10 Diplomâsiye dâi`r
 26 Ekonomi politika
 dâi`r
 12 Kâphicalara dâi`r
 192 Hususât-ı mâliyyeye
 dâi`r
 5 Frânmâsonluğa dâi`r

14 Gâz ve elektirike
 dâi`r
 10 Coğrâfya ve
 topoğrâfya dâi`r
 3 Ârmalara dâi`r
 7 Mizâha mahsus
 111 Musavvir gazete
 14 Fen-i tabâa`ta ve
 matbaa`cılığa dâi`r
 8 Seyâhât rehberliğine
 müteallik
 39 Sanâta dâi`r
 81 Mâarif ve terbiyeye
 dâi`r
 4 Oyuna dâi`r
 84 Fen-i hukuk ve
 kevânine dâi`r
 2 Lejyon dö Nor
 nişânına dâi`r
 40 Edebiyâta mahsus
 16 Mâniyetizmaya dâi`r
 4 İzdivâca dâi`r
 11 Gemicilik
 6 Mâkine fennine dâi`r
 162 Tıb ve cerrâhiye ve
 hıfz-ı sıhhaya dâi`r
 14 İ`mâlât-ı
 ma`deniyyeye,
 çilingirliğe dâi`r
 4 Ekmekciliğe,
 değirmâncılığa dâi`r
 30 Fünûn-u` askeriyeye
 dâi`r
 5 Mâdene, ve ma`den
 kömürine dâi`r
 94 Modaya, hayâta,
 mişâtata dâi`r
 28 Musikiye dâi`r
 2 Tevliidâta dâi`r
 9 Kâğıdcılığa dâi`r
 8 İspenciyârcılığa, ve
 eczâ-yı tıbbiye
 tüccârlığına dâi`r
 1 Fotogrâfiye dâi`r
 172 Politika gazetesini
 5 Köprücilik ve yol
 mühendisliğine dâi`r

[160] Postaya, telgrafa,
 4 telefona dâi`r
 29 Vilâyata,
 müsta`merâta
 Pâris`deki ecânibe
 dâi`r
 73 Kâtolik mezhebine
 dâi`r
 3 Mezheb-i İsrâi`liye
 mütea`llik
 24 Protestânlığa dâi`r
 122 Edebiyât, siyâsiyât
 ve fenniyâta dâi`r
 resâi`l-i mevkute
 2 Hademe-i itfâiyyeye
 dâi`r
 5 Sefâi`n-i Mağruk`a
 tahlisine dâi`r
 75 Fünun-a dâi`r
 35 Ât ve kâyk
 yârışlarına, say-ı
 tuyûr ve mâhiye ve
 meç ta`limine ve
 jimnâstike dâi`r
 4 İstâtistike dâi`r
 14 Astnogrâfiye dâi`r
 3 Şekere dâi`r
 33 Esnâf loncalarına
 dâi`r
 26 Tiyâtrolara dâi`r
 5 Posta pullarına dâi`r
 10 Nesc ve telvin-i
 akmişe dâi`r
 18 Şarabılığa,
 birâcılığa ve miyâh-ı
 meftureye ve
 ispirotocılığa dâi`r
 2066 yekûn-ü envâi

Memâlik-i Ecnebiyede Neşr Olunân Gazetelerin En Eskileri ile Mühimleri

*Âlmânya-Berlin'de:
en eski gazete (Post)
POSTE ismindeki gazetedir
ki resmidir.

—Brem Vezir
Zâytung WESER
ZEITUNG 1844'de te'sis
olunmuştur.

—Breslô: Silizişe
Zâytung SCHLEISCHE
ZEITUNG 1741'de ya'ni
yüz elli bir sene mukaddem
te'sis olunmuştur.

Bu gazete Silezyâ'da
gayr-i mahdud bir nüfuz
hâvidir.

—Kolonyâd:
Köliniş Zâytung
KOELNISCHE ZEITUNG
1860'da te'sis olunmuştur.

Prens Bismârk
“Kolonyâ Gazetesi Râyın
sâhilinde bir orduya
bedeldir” kavliyle bunun
derece-i ehemmiyetine
tercümân olmuştur.

—Vosişe Zâytung
VOSSISCHE ZEITUNG
(yâ'ni Gazet dö Vos)'dur ki
Âlmânyâ şâi'r ve muâhaz-ı
meşhuru Voss tarafından
`asr-ı sâbıkda te'sis
olunmuştur.

[161]¹⁷⁰

Müşârünileyh 1751'den
1826 senesine kadar
mua'mmer olmuştur.

Yevmi iki defa` neşr
olunur. Âlmânyâ
gazetelerinin en
mühimlerindedir.

—Frânkfurter
Zâytung. FRANKFURTER
ZEITUNG

Frânkfurt Gazetesi:
1855'te te'sis olunmuştur.

12 sahife üzere
müretteb olarak yevmi üç
defa` temsil olunur.
Ma'lumât-ı ticâriye ve
mâliye hakkında bundan
mükemmel gazete
mutesavvur değildir.
Âlmânyâ'nın hâi'z-i nüfuz
olan gazetelerinin
birincisidir.

—Mâgdaburgişe
Zâytung:
MAGDEBURGISCHE
ZEITUNG

Mâgdaburg Gazetesi:
on yedinci `asırda ya'ni
1626'da te'sis olunmuştur.

Yevmi iki defa` neşr
olunur. Dâhili politikada
menâfi'-i milliyeye

tarafdârlığıyla ticâret-i
mahaliyeye ve hâssaten
şeker ticâretine dâi'r
ma'lumât muhtass ile
meşhurdur.

—Âlge Mâyne
Zâytung: ALLGEMENE
ZEITUNG Münih'in
Âlmânyâ gazetesi.

Bu gazeteyi Âlmân
şâi'r-i meşhuru Şiller te'sis
itmiş ve progrâmını da
kendüsi tanzim eylemiştir,
ki elyevm o suretde neşr
olunur.

Biri politikaya, diğeri
edebiyât ve ilm ve fûnûna
mahsus 16 ilâ 24 sahife
olarak günde iki nüsha neşr
olunur. Cehânın her
tarafında muhâbir
bulundurmaktadır. Cenubî
Âlmânyâ'da pek büyük bir
nüfuz hâi'zdir.

—Kolmâr. Journâl dö
Kolmâr JOURNAL DE
COLMAR

Âlsâs Loren'de neşr
olunur.

1836'da te'sis
olunmuştur.

Gâyet ciddi ve mühim
ve politika mesâi'linde

¹⁷⁰ N M * 21

şâyân-ı dikkat makâlâtıyla meşhurdur. Yevmi mu'tâd olan nüshasından mâa'dâ her hafta edebiyât ve fûnûna mahsus bir de `ilâve neşr ider.

İllüstriyate Zâytung
ILLUSTRIRTE ZEITUNG
50 me Année
de J.J. Weber, Leipzig.

Bu gazete resimli gazetelerin en eskisi olarak 50 seneden berü Lâipsik şehrinde neşr olunur. Tasvirli bu nevi` gazetelerin `umumundan enfesdir. Musavver âsârda bu gazete hâneye mümâsil Avrupâ'da bir matba` dahâ bulunamaz.

İngiltere

Dâyli Kronikl 1855'te
DAILY CHRONICLE
te'sis olunmuşdur.
Yevmi.

İngiltere matbuâtının en ziyâde hâi'z-i nüfuzıdır. (Ahbâr-ı Ahire) `unvânı âltında her nüshasında münderic havâdis, İngiltere dâhilindeki şuûn mesâi'lin kâffesine şâmildir.

Dâyli Nivz DAILY NEWS 1846'da te'sis olunmuşdur.

Gâyet büyük kıta'da dört sahife üzerine neşr

olunur. Glâdston'un ve o fırkanın tarafdârıdır. Politikaya ve ekonomi politika ve edebiyâta dâi'r makâlât-ı mühimesiyle meşhurdur. Yevmi iki defa` neşr olunur.

Dâyli Telgrâf 1855'te te'sis olunmuşdur. DAILY TELEGRAPH mevâd-ı mütenevvi üzerine mündericât-ı mühimesiyle meşhurdur.

Meşhur Astânlı Âfrikâ seyâhat muva'hhiresini bunun hesâbına icrâ ve neşriyatdır. Yevmi neşr itmiştir.

Ekonomist
EKONOMIST 1843'de te'sis olunmuşdur.

Her Cum'a irtesi günü 32 sahife üzerine neşr olunur.

Bu gazete: istâtistik, mevâd-ı ticâriye-i `umumiye, sınaî ve ilm-i servet-i emâm hakkında o kadar mükemmel ma`lumât i'tâ ider ki İngiltere pârlementosu nezdinde, İngiltere konsoloslarının resmi râporlarından ziyâde bundan mündericâtına i'timâd olunur. Böyle mükemmel bir gazeteye şimdiye kadar hiç bir millet muvaffik olamamışdır.

Glob: GLOBE
1803'de te'sis olunmuşdur. İngiltere'nin en eski gazetelerinden biridir. En mükemmel ve en seri` havâdis virmekle meşhurdur.

Morning Âdvertâyzir:
1794
MORNING
ADVERTISER
Şubât'ının 8'inde te'sis olunmuşdur.

Morning Post:
MORNING POST
1772'de te'sis olunmuştur. Londra'da münteşir yevmi gazetelerin en kıdemlisidir. Politikaya ve mezhebe mütea`lik makâlâtıyla meşhur ve erbâbı `indinde gâyet makbuldür.

Tâyms TIMES 1788 kânun-i sânisinin birinde neşr olunmuşdur.

Müessesesi meşhur [Vâlder]'dır ki elyevm hafidinin mâliyedir.

Kiliseya, ve ticâretde serbesti-i mübâdelâta tarafdârlıkla meşhur ve İngiltere kâbinesinin ve bilhâssa ekser ricâl siyâsetin `aks-ı sedâsı hükmünde olduğundan, makâlâtı ehemmiyetiyle ma`rufdur. Berlin'in suret-i tahriri gâyet münşiyâne

oldığından edebiyât nokta-i nazarından dahi makbuldür.

Pâris'de Bulvâr Kâpusu'nda âyru haber dâi're-i havâdisi ve on sekiz seneden berü Pârisle Londra ârasında kendü mâli olarak bir telgrâf hattı vâdır.

Mânçester Gârdiyân: 1821'de MANCHESTER GUARDIAN te'sis olunmuşdur.

Bu gazete milel-i ecnebiye hakkındaki efkâr-ı siyâsiyesini, maksadını his itdirmeyecek surette gâyet üstâdâne neşr ve tahrir ile meşhurdur. Mensucâta ve ticârete mütea'llik tahkikât-ı 'amikesi kendü havâs mesleğindedir. Yevmi neşr olunur.

[162]

—**Âvusturyâ**—

Viyâna gazeteleri:

Doşe Zâytung:

DEUTSCH

ZEITUNG

Âlmân fırkasının âlt makâsiddir.

Fremden Blâtt:

1847'de te'sis olunmuşdur.

FRENDEN BLATT

Nim resmi hükmünde olduğundan ekser makâlâti ricâl-i hükümet tarafından telkîn olundığı cihetle

mündericâtına nazar-ı ehemmiyetle bâkılır.

Nâye-Frâye-Presse:

NEUE FREIE PRESSE

1861'de te'sis olunmuşdur.

Âvusturyâ

gazetelerinin en biyüğü ve en mühimidir. Yevmi biri 16 ilâ 24 diğeri 4 ilâ sekiz sahife olarak iki defa` neşr olunur. Mündericâtının tenvî ve tahkikâtının mükemmeliyeti ve i'lân-ı hususundaki mahâreti cihetiyle emsâli nâdir olan gazetelerden ma`duddur. Yevmi 75 bin nüsha tab` idilür

Nöes-Viner-Tâgblâtt:

NEUS-WIENER

TAGBLATT

On âltışar ve sekizer sahife üzerine yevmi iki defa` neşr olunur. Hârici politika üzerine istihbârât ve ma'lumâtıyla meşhurdur. Yevmi 40 bin nüsha tab` ider.

Peşte gazeteleri:

Peşter-Lloyd:

PESTER LLYOD Âlmânca neşr olunur. Macâristân vükelâsının vâsta-i efkârıdır.

Peşti Hırlâp PESTI-HIRLAP 1878

Nemzet NEMZET

1881

ve

Budapeşti Hırlâp:

1881 BUDAPESTI-

HIRLAP

da te'sis olunmuşdur.

Bunların üçüde

Macâristân hükümeti tarafdarı ve Âvusturyâ ittihâdına muhâlefetle meşhurdur.

—**Belçikâ Gazeteleri**—

İndepândâns Belj:

1831'de te'sis olunmuşdur.

INDEPENDANCE

BELGE

Bu gazete

(kosmopolit)

mesleğindedir.

Mündericâtınca kesret-i ma'lumât istihbârâtıyla meşhurdur. 1884 senesi teşrin-i sâninin ibtidâsında tarz-ı idâresi yeniden tanzim ve ıslâh olunarak gazeteye başka bir simâ-yı mükemmeliyet virilmiş ve idâre-i tahririyesi gâyet muktedir idi `urefâya tevdi` idilmiştir.

Her gün politikaya, ahvâl-i ticâriyeye, sınaî-i ümeme, şûun-u mütenevvi`ye, istâtistike, ekonomi politika dâi`r bir çok ma'lumâtı hâvi büyük kıta`da 3 defa` neşr olundığı gibi haftada iki defa` edebî iki ilâve ve yine haftada bir defa` İngiliz gazeteleri

tarzında on sahifeden
`ibâret müntehabât-ı
makâlât-ı siyâsiyeye
mahsus bir nüsha neşr eyler.

Brüksel'de 30
neferden `ibâret bir heyet
tahririyesi ve Pâris'de dahi
14 zândan `ibâret âyruca bir
kalem idâresi vârdır.

❦Dânimârka❦

Kopenhâg gazeteleri:
Berlingske Tidende:
1849'da BETLINGSKE
TIDENDE te'sis
olunmuştur.

Resmî gazetedir.
Yevmi iki defa` neşr olunur.
Ma`lumât-ı mükemmele ve
mütenevvi` ile meşhurdur.

Dâgens Yiyeder:
büyük kıta`da DAGENS
NYHEDER

Yevmi neşr olunur.
Ve 30000 nüsha tab` idilür.

❦İspânyâ❦

Mâdrid'de- Lâ
Korespondânsiyâ De
Espânâ LA
CORRESPONDANCIA
DE ESPANA 1851'de
te'sis olunmuştur.

Müstakıl ve resmidir.
Mündericâtı ehemmiyetle
meşhurdur.

El Diyâriyo Espâniyol
1852'de EL DIARIO

ESPAÑOL te'sis
olunmuştur.

Muhâfazakâr siyâsi,
edebidir.

Lâ Epokâ: LA
EPOCA 1850'de te'sis
olunmuştur.

Muhâfazakâr ve
monârşikdir.

Lâ İberyâ: LA
IBERIA 1854'de te'sis
olunmuştur.

❦İtalyâ❦

Româ'da-Diritto
DIRITTO 1854'de
Torino'da te'sis
olunmuştur.

Muvahhiren Româ'ya
nakl itmişdir. Mesâi'l-i
şarkîye üzerine ihtisâs ile
meşhurdur.

Opniyone
OPINIONE 1848'de
Torino'da te'sis
olunmuştur.

İdâre-i hükümetle
berâber 1870'de Româ'ya
nakl itmişdir. İtalyâ'nın en
ciddi gazetelerinden
ma`duddur.

Muhâfazakârâne serbesti
fırkasının en eski
gazetesidir.

Lâ Riformâ LA
RIFORMA 1867'de te'sis
olunmuştur.

Monârşi-i liberâldir.
İtalyâ'nın müsta`merât
politikasını tervîc ile
meşhurdur.

Piyemontede- Gazzetâ
Del Popolo: GAZETTA
DEL POPOLO 1848'de
te'sis olunmuştur. [163]
İtalyâ'nın en büyük âlt
ittihâdı olan bir gazetedir.
Yevmi 30 bin nüsha neşr
olunur.

Milâno'da- İl Sekola:
IL SECOLO te'sisi 1866

Bu gazete yevmi
200,000 nüsha tab`
etdiğinden İtalyâ'nın her
tarafında münteşirdir.

Bundan başka bir de
resimli nüshası olarak,
haftada bir kerede
müşterilerine meccânen
virilür i`lâve-i edebiye tab`
ider.

❦Lehistân❦

Vârşovi (Gâzete-
Vârşâvzkâ) GAZETA
WARSZAWSKA te'sisi
1774

Lehistân'ın en eski
gazetesidir. Berlin'in 90
seneden berü Lâzovski
âi`lesinin taht-ı
temlikindedir.

Korjer Vârşâvski
(ya`ni Vârşâvyâ Tâtârı)
te'sisi 1830

KURJER
WARSAWSKI

Bu gazete, i'lâna, takrize ve o kabilden şeylere mahsus olarak yevmi neşr olunur. Politikadan, edebiyâtdan dahi `umumiyetle bahs ider.

Portugâl

Lizbon'da—Korreio
Dâ Mânha CORREIO DA
MANHA yevmi.

Politikadan,
edebiyâtdan bâhs ve dâi'mâ
ve sâi'l mühime-i siyâsiye
taharri ve tahririyle
müştehir bir gazetedir.

Ekonomistâ
ECONOMISTA te'sisi
1869 yevmi.

Politikadan, şûun
yevmiyeden, i'lânâtdan
bahs ider.

Românyâ

Letoâl Romadan 1885
de te'sis L'ETOILE
ROUMAINE olunmuşdur.

Yevmi Fransızca neşr
olunur. İndepândâns
Românyâ 1877'de te'sis
olunmuşdur.

INDEPENDANCE
ROUMAINE

Mesleği
muhâfazakârâne serbestidir.

Frânsa'nın şark politikasına
âlet olmakla meşhurdur.

Rusya

Jurnâl dö Sen
Petersburg: JOURNALE
DE St. PETERSBOURG
te'sisi 1825

Büyük kıta'da Fransız
lisânıyla yevmi neşr olunur
ve hâriciye nezâretinin
resmî gazetesidir.

Grâjdânin (hemşehri)
GRAJDANIN

Prens Meşçereski
tarafından Rus lisânıyla
yevmi neşr olunur bir
gazetedir ki ifrât-ı
muhâfazakârdır.

Növöiye-Veremiyâ
(Zamân-ı Cedit) NOVOIE
VEREIMYA
te'sisi 1876

Büyük kıta'da Rus
lisânıyla yevmi neşr olunur.
Mesâi'l-i siyâsiye ve
edebiyede mehâretle
ma`rufdur.

Moskovâ- Moskovski
Viedomesti (Gazetta dö
Mosko) te'sisi
MOSKOVSKIA
WIEDOMOSTI 1755

Rus lisânıyla yevmi
neşr olunur. Mesâi'l-i
ma`zume-i siyâsiye ve
ticâriye ve sanâi'ye ile
müştegil ve makasıd-ı

milliyeye tercümânlıkla
müştehir.

İsveç-Norvec

İstokolm-Âfton
Blâdet: AFTON BLADET
te'sisi 1830 biyün kıta'da
yevmi İskândinâv lisânıyla
neşr olunur.

Serbesti-i mübâdelât
mürevvedir.

Post Oh İnrikes
Tındıngâr: POST OCH
INRIKES TIDNINGAR
te'sisi 1845

Resmî gazetedir.
İskândinâv lisânıyla yevmi
neşr olunur.

Siyâset, edebiyât,
mârif, sınaî, ekonomi ve
sâi'r mübâhat-ı
mühimmede makâlât-ı
müfide ile müştehir.

Morgen Blâdet:
Te'sisi 1818 MORGEN-
BLADET

Yevmi iki defa` neşr
olunur. Siyâsiyât ve
edebiyâta dâi'r makâlât-ı
mühime ile müştehir ve
yevmi 24 bin nüsha tab`
olduğundan İsveç Norvec
kıta'sının her tarafında
münteshirdir.

İsviçre

Bâzel'de-Bâzler
Nâhrihten BASLER
NACARICHTEN yevmi

Bu gazete İsviçreli
Mirâlây Hâns Vihlând
tarafından 1844'de te'sis
olunmuştur.

Ticâret-i nokta-i
nazarından mündericâtı
fevkâlâde mühimdir.
Mesleği ise râdikâl
demokrâtik fırkasına
mürevviclikdir.

Bern'de- Berner
Zâytung BERNER
ZEITUNG yevmi 1844'de
te'sis olunmuştur.
İsviçre'nin Âlmân kısmında
en ziyâde münteşir ve
mensub olduğu râdikâl
fırkası `indinde
mündericâtının ehemmiyet-
i fevkâlâdesiyle
müştehirdir.

[164] Jenev
(Cenevre)- Journâl dö Jenev
JOURNAL DE GENEVE
bu gazete, Frânsız lisânıyla
Cenevre'de neşr olunân
gazetelerin en mühimidir.
Pâzâirtesinden mâa`dâ her
sabâh neşr olunur. Akşâma
mahsus nüshası ise bilâ
istisnâ külli yevm neşr
idilür.

Gazetezze dö Lozân.
Yevmi GAZETTE DE
LUSANNE

1799'da te'sis
olunmuştur. İsviçre'nin
Frânsız kısmında neşr
olunân gazetelerin en
kıdemlisidir. Mesâi'l
ictimâaya ve ekonomi
hususâtına mütea`lik
makâlât-ı mühime
yâzmaqla meşhur ve yâlnız
İsviçre'de değil Avrupânın
her cihetinde makbuldür.

Zürih'de- Züriher
Post ZURICHER POST
yevmi 1866'da te'sis
olunmuştur. Zürih
nevâhisinin her tarafında
münteşir ve râdikâl
fırkasına mensubdur.

Şimâlî Âmerikâ

Devlet-i Müctemia`
Tâtârı. Yevmi COURRIER
DES ETATS-UNIS
1828'de te'sis
olunmuştur. Âmerikâ'da
Frânsız lisânıyla neşr
olunân gazetelerin en
mühimidir.

Nivyork Herâld
Yevmi
HERALD NEW-
YORK
Meşhur Gordon
Bennet'in gazetesidir.

Nivyork Herâld
yevmi sabâh akşâm on âltı
sahife-i kebireden `ibâret
olarak iki yüz elli ilâ 300

bin nüsha tab` olunur. Bu
gazetenin vâridâtına
Avrupâ'da hiç bir gazete
tekâbül idemez.

Meşhur Astânlı'yı
siyâh Levingston'u tahriri
içün ilk defa` Âfrikâ'ya bu
gazete kendü masârifıyla
göndermişdir. Kutb-u şimâl
keşfiyâtıçün bir kâç sene
evvel mahsus bir gemi ile
bir de heye`t-i fenniye sevk
eylemiştir.

Pâris'de dahi haftada
üç defa` bir nüshası neşr
olunur. Avrupâ ile
kendüsine mahsus tahtü'l
bahr bir (kâblo)'su vârdır.

Politikası her dürlü
renk tarafdârının âri ve
sarraf vakâyi`câriye-i
siyâsiyeyi hüs-nü
tebeyyüne münhasır ve
Âmerikâ'nın hemân her
köşesinde münteşirdir.

Boston'da-Boston
Herâld
BOSTON HERALD
Devlet-i
müctemia`nın en mühim
gazetelerinden biridir.
Yevmi 160,000 ilâ 215,000
nüsha neşr idilür.

Şikâgo'da—Şikâgo
Herâld
CHICAGO
HERALD
Şikâgo'nun en mühim
bir gazetesidir. Yevmi

85,000 nüsha tab` idilür. Dâhili politika mesâi'inde fikr-i mahsus sâhibi ve demokrât firkasının mürevvic efkârıdır.

Sân Frânsisko'da-
Sân Frânsisko Kronikıl
THE SAN-FRANCISCO
CHRONICLE

Garbî Şikâgo'da neşr olunân gazetelerin en mühimidir. Yevmi 80,000 nüsha tab` idilür. Avrupâ pâ-y-i tahtlarının `umumunda muhâbiri vârdır.

❦ Meksikâ ❦

El Pártido Liberâl.
Yevmi
EL PARTIDO
LIBERAL

Haftada bir defa` resimli bir nüsha neşr ider. Meksikâ'nın en mühim gazetesidir.

❦ Cenubî Âmerikâ ❦

Brezilyâ. 1892 senesinde neşr olunân bir istâtistike nazaran Brezilyâ mukarir cumhuriyeti olan [Riyo- dö Jâneiro]'da yevmi ve üsbû` ve şehri olarak 520 gazete tab` olunmakta ve bunların 110 `adedi yevmi neşr idilmektedir:

O Brâzil O BRAZIL
yevmi

1890'da te'sis olunmuş ve fakat gâyet ciddi ve mühim makâlât neşrini i`tiyâd eylediğinden fevkü'lgâye şöhret bularak Brezilyâ memâlikinin her tarafında münteşir olmuştur. Hükümet mutlaka tarafdâridir.

Gazetâ Dö Notisyâ

GAZETA DE
NOTICIAS

Büyük kıta'da sekiz sütun üzerine yevmi 40 bin nüsha tab` idilür.

Terakki tarafdârı ve dâhili politika mesâi'inde firkacılık mesleğinin âridir. Te'sisi 1880

Jurnâl dö Brâzil

JORNAL DO
BRAZIL te'sisi 1891

Büyük kıta'da sekiz sütun üzerine müretteb olarak yevmi 50 bin nüsha tab` idilür.

Heye't tahririyesi her dürlü mübâhis ve mesâi'ide sâhib yed-i tulâ ve ekserisi ricâl-i devletden 30 kadar zevâtdan `ibâretidir. Tenvi`-i mündericât ve mevâd-ı mühimme `itibârıyla pek büyük bir şöhreti hâi'zdir.

[165] Avrupâ'da Yüz Binden Ziyâde Nüfusu Hâvi Olan Şehirler

Ma'lumdur ki Avrupâ'da nüfus-u mevcudesi milyona bâliğ olmuş şehirler Londra, Pâris, Berlin ve Viyâna'dan `ibâretidir.

Hâlbuki Avrupâ kıta'sında ikinci üçüncü derecede, ya'ni nüfusu milyondan aşâğı olan birtâkım pâ-yi tahtlardan mâa'dâ nüfusca ikinci dereceyi hâi'z bir hayli şehirler vârdır ki bugünkü günde okur yâzâr geçinân şahsa göre bunları bilmek müretteb-i elzemiyetdedir.

Fi'lhakika bir meclis-i ülfetde İngiltere'den bahs olunurken söz, (Glâsgo) şehrine intikâl idübde hazârdan birine (nüfusu ne kadardır?) diye bir su'âl vârd olacak olsa muhâttabın boynını bükerek (bilmem) dimesi, her dürlü vesâi't itlâ'in mebzül bulunduğu şu zamânda gerçekden ta'yibe sezâ görünür.

“Bilmek elbette değil mi ahsen
Sorsalar ben ânı bilmem dimeden”

§

Coğrâfyâ ile istâtistikin her ikisine ta'alluku olan esâmi-i bilâd ve i'dâd-ı nüfus gibi mesâi'l-i âdiyeyi hâtırda tutmak için pek çok tarikler vâr ise de birbirine yakın, ya'ni bir had-i `adedi dâhilinde bulunân memâliki sırasıyla zabt eylemek, hafızada yer itmek için tecrübe etdiğimiz çârelerin hepsinden eshelidir

Meselâ 100 binden ziyâde nüfusu şâmil olan memâlik bir sırada yazılacak olur ise bunları bir kaç defa` gözden geçürmekle hâtırda tutmak kâbil oluyor. Vâkâ bir memleketin mikdâr-ı nüfusunu `aşerât ve âhâdına kadar zabt itmek düşvâr olsa bile nüfus-u beşerin, her vakit yâ ârıza-i tenâkkusa

ve yâ hâssa-i tezâyüde tâb` bulunmak i'tibâriyle bir hadde kâlamyacağı derkârdır. Binâenaleyh bu gibi hususâtta matlub olan meselâ (Edinburg) dindiği zamân ahâdına kadar ânın mutlakâ 258629 nüfusu bulunduğunu haber virmek olmayub, belki iki yüz elli ile âltmış bin ârasında nüfusu şâmil olduğunu ahbârdan `ibâretidir.

Bu ise her zamân âsândır.

İşte bu maksadda binâen Avrupâ'da asgari 100 bin ve a`zami milyon nüfusu şâmil olan 104 şehir mevcut olduğundan, hâtırda tutmak istiyânlara medâr-ı suhulet olmak üzere bervech-i âti kayd eyledik.

100000'den Ziyâde Nüfusu Şâmil Olan Şehirler: `Aded 56

Esâmi-i Büldan	Mikdâr-ı Nüfusu	Mensub Oldığı Memâlik
Robe	100,299	Frânsa
Bronşvâng	101,047	Âlmânyâ
Hâlle	101,401	Âlmânyâ
Preston	102,283	İngiltere
Âhn (Aks lâ Şâpel)	103,470	Âlmânyâ
Kârdif	104,580	İngiltere
Kork	105,000	İrlanda
Âberden	105,189	İskoçyâ
Krefeld	105,376	Âlmânyâ
Portp	106,000	Portugâl
Kâtâna	106,118	İtâlyâ
Livorne	106,512	İtâlyâ
Limberg	106,746	Âvusturyâ
Revân	107,163	Frânsa
Hâver	112,074	Frânsa
Bulton	112,354	İngiltere

Bârmed	116,144	Âlmânya
Eştetayn	116,228	Âlmânyâ
Blâk Born	116,844	Îngiltere
Sent-Etien	117,875	Frânsa
Brigton	118,186	Îngiltere
Dânzig	120,338	Âlmânya
Selânik	122,000	Türkî Avrupâ
Îstrâzburg	123,500	Âlmânyâ
Albergeld	125,899	Âlmânyâ
Nânt	127,482	Frânsa
Sonderlând	129,684	Îngiltere
Kristiyânyâ	130,000	Norveç
Triste	133,019	Âvusturyâ
[166] Mâlâgâ	134,016	Îspânyâ
Oldhâm	134,158	Îngiltere
Mesinâ	134,215	Îtâlyâ
Bolonyâ	136,068	Îtâlyâ
Keminç	138,954	Âlmânyâ
Îştutgârd	139,818	Vortenberg (Âlmânyâ)
Lier	140,000	Belçikâ
Dundee	140,239	Îskoçyâ (Îngiltere)
Nurenberg	142,590	Âlmânyâ
Sevillâ	143,186	Îspânyâ
Âltune	143,249	Âlmânyâ
Duseldorf	144,642	Âlmânyâ
Tuluz	147,617	Frânsa
Gân	148,000	Belçikâ
Venedik	149,635	Îtâlyâ
Lâhey	150,000	Pey-bâ
Nivkastil	157,048	Îngiltere
Konigsberg	161,666	Âlmânyâ
Prâg	162,223	Âvusturyâ (Bohemyâ)
Hânnoverâ	163,593	Âlmânyâ
Vâlânsa	170,763	Îspânyâ
Frânkfurt (Mâyn)	179,985	Âlmânya
Florânsa	182,883	Îtâlyâ
Lil	188,272	Frânsa

Rotterdam	194,000	Pey-bâ
Hull	196,855	Îngiltere
Portsmut	197,917	Îngiltere

**200,000'den Ziyâde Nüfusu Şâmil
Olanlar `Aded 18**

Esâmi-i Bûldân	Mikdâr-ı Nüfusu	Mensub Oldığı Memâlik
Mâgdaburg	202,232	Sâksonyâ (Prusyâ)
Cenova	206,088	İtalyâ
Ânvers	210,000	Belçikâ
Bristol	223,695	İngiltere
Belfâst	224,000	İrlânda (İngiltere)
Breford	224,507	İngiltere
Brem	225,684	Âlmânyâ
İstokholm	230,000	İsveç
Bordo	240,582	Frânsa
Lizbon	244,230	Portugâl
Notingâm	243,000	İngiltere
Bükreş	250,000	Românyâ
Pâlerma	264,013	İtalyâ
Pârselonâ	272,481	İspânyâ
Dresd	276,522	Sâksonyâ
Kolonyâ	281,681	Âlmânyâ
Kopenhâg	290,000	Dânimârka
Leipsika	295,025	Sâksonyâ (Prusyâ)

**300,000'den Ziyâde Nüfusu Şâmil
Olanlar `Aded 10**

Torino	305,144	İtalyâ
Şefeild	316,288	İngiltere
Hâmburg	323,923	Âlmânyâ (Hânziyâlık)
Breslâv	335,186	Âlmânyâ
Münih	349,024	Bâvâryâ (Âlmânyâ)
Budâpeşt	360,551	Macâristân
Mârsilyâ	376,143	Frânsa
Lister	379,214	İngiltere
Brüksel	380,000	Belçikâ
Âmsterdâm	390,000	Pey-Bâ

**400,000'den Ziyâde Nüfusu Şâmil
Olanlar `Aded 9**

Româ	401,044	İtalyâ
Lion	401,930	Frânsa
Milâno	406,592	İtalyâ
Dublin	429,111	İrlânda (İngiltere)
Birmingâm	441,095	İngiltere
Edinburg	444,055	İskoçyâ (İngiltere)
Lides	445,080	İngiltere
Vârşovi	454,298	Lehistân
Mâdrid	472,228	İspânyâ

**500,000'den Ziyâde Nüfusu Şâmil
Olanlar `Aded 3**

Nâpoli	512,000	İtalyâ
Liverpol	592,991	İngiltere
Mânçerstr	596,187	İngiltere

**700 Binden Bir Milyona Kadar Olan
Şehirler `Aded 4**

Glâsgo	750,000	İskoçyâ (İngiltere)
Moskova	753,469	Rusya
Kostantiniyye	875,000	Pay-i Taht-ı `Osmânî
Sen-Petersburg	975,368	Rusya

**Milyondan Ziyâde Nüfusu Şâmil
Olanlar `Aded 4**

Viyâna	1,103,857	Âvusturyâ
Berlin	1,578,687	Prusyâ
Pâris	2,344,550	Frânsa
Londra	4,764,312	İngiltere

[167] Avrupâ Kuvve-yi `Askeriyesinin Derecâtı

Frânsızlar ittifâk-ı müselles teşkil iden Âlmânyâ, Âvusturyâ devletlerinin kuvve-yi `umumiye-i `askeriyelerine mukâbil, Rusya ve Frânsa kuvve-yi `askeriyesinin mikdârını dâi'mâ mübâlağalı bir rakamla i`lân itdikleri gibi, her devletin derece-i kuvvetini dahi o devlete mensub `askerin kâmetiyle irâe' ve her birinin âltına mikdâr-ı sütunı `ilâve itmişlerdir.

Binâenaleyh en bülend kâmeti hâi'z olan `asker, en çok `askere mâlik olan devlete `alâmet olduğundan, bu suretle Rusya Devleti `askerice mertebe-i kusvâya vâsıl ve İngiltere Devleti ise düvel-i meslehanın cümlesinden ricâl olmak lâzım gelür.

Hakikat hâlde ise beş milyon `asker çıkârabilen bir devlet hıyn-i muhârebeye bir milyon `asker bile tahşid idemiyeceği ve çünkü bugünkü günde muhârebeye mecbur olan bir devlet mukâbele-i düşmana sevk ideceği `askerin kâffesine nev` i'tibâriyle bir tarzda silâh i'tâsında muzaffer olduğu nazar-ı mülâhazaya âlınur ve bir de beş milyon tüfengin tedârik ve i'tâsındaki müşkülât düşünülür ve bâ husus her şeyden evvel bir ordunun kâffe-i levâzımını hesâba kâtilur ise bu mikdârın kâğıd üzerinden mevki`-i fi`le intikâlindeki istihâle zâhir olur.

Rusya	Frânsa	Âlmânyâ	İtalyâ	Âvusturya	İngiltere
5,000,000	3,409,000	2,710,000	2,550,000	1,912,000	614,000

Bu mikdâr ittifâk-ı müsellese karşı Frânsızların bir hesab-ı muhayyilidir. Âlmânyâ, İtalyâ ve Âvusturyâ'nın kuvve-i mevcudelerinin yekûni 7 milyon 172 bin kişiye bâliğ olmasına mukâbil, Rusya ile Frânsa kuvve-i harbiyesi 8 milyon 409 bin neferden `ibâret bir yekûn hâsıl ettiği gösterilmek istenilmiştir,

Frânsa, kendüsi için ta'yin ettiği mikdâr-ı `askeri 38 milyon nüfus içinde bulub meydâna çıkârabilir ise de Rusya Devleti yüz on milyon nüfusdan bâlâda ta'yin

olunân beş milyonu hiç bir vakit silâh âltına âlâmâz. Merâmımızı izâh idelim: millet-i vâhideden `ibâret olan Frânsa 3 milyon `askeri silâh âltına âlur, besler. Fakat bu kadar mevcûdî bir orduyu kâffe-i levâzımıyla tahşid hiç bir vakit hiç bir suretle kâdir olamâz. Rusya ise milel-i muhtelifeden `ibâret olan teba`sından on milyon `asker âlâbilse dahi bunun bi-hak `asker itlâkına şâyân olan bir milyondan mâa`dâsını idâreye imkân bulamâz. Bir de bu kuvvâdan maksad, bu kadar `askeri bir yere cem` değil,

hâcet mess itdikce çıkâra bileceği mikdârı ta'yindir.

[168] Avrupâ Hükûmâtının Mesâha-i Sathiyeleri, Nüfus ve Orduları

Esâmi-i Hükûmât	Kilometre Murabba` Olarak Mesâha-i Sathiyeye	Nüfus	Ordu		Donanmâ	
			Sulh	Sefer	Sefine	Top
Avusturyâ-Macâristân	674,147	41,345,329	297,000	1,700,000	127	659
Belçikâ	29,457	5,853,000	50,000	245,000* ¹⁷¹	4	38
Dânimârka	142,439	2,063,000	17,000	55,000	87	313
Âlmânyâ	540,797	49,423,058	516,000	1,568,000*** ¹⁷²	163	857
Frânsa	527,572	38,095,150	572,000	2,000,000***	661	2570
Yunânistân	64,689	1,980,000	32,000	1000,000	93S	222
İngiltere	314,906	37,037,000	410,000S ¹⁷³	2,000,000S	1401	5413
İtalyâ	286,588	30,260,000	250,000	1,172,000K ¹⁷⁴	193	968
Karadâğ	9,400	236,000	600	34,000	---	---
Flemenk	33,000	4,336,000	69,000	244,000	208	799
Portugâl	92,075	4,708,000	47,000	135,000	36	193
Românyâ	131,402	5,376,000	53,000	236,000	25	39
Rusya (Avrupâ'da)	5,515,057	92,848,000	892,000	2,984,000	510	1396
İsveç-Norveç	765,094	6,664,000	58,000	230,000	152	589
İsviçre	41,346	2,934,000	---	200,000	---	---
Sırbistân	48,586	1,970,000	21,000	173,000	---	---
İspânyâ	507,036	17,256,000	185,000	481,000	112	593

Mesâha-i sathiyelerle nüfusun yalnız Avrupâ'daki mevcudu gösterilmiştir.

Kuvva-i `askeriye mahsusunda o devletin Avrupâ hâricindeki memâliki dahi dâhil hesâbdır.

Hicret-i Şemsîyeden Berü:

1270 sene

15,240 ây

66,040 hafta

463,858 gün

10,132,592 sâa` t

607,955,520 dakika

32,477,331,200 sâniye

¹⁷¹[*] `Asâkir-i milliye dâhil olarak

¹⁷² [***] `Asâkir-i müstahfıza dâhil olarak

¹⁷³ [S] Ordu ve polis `asâkir dâhil olarak. Hâl-i sefer birinde müsta`merât `asâkiri ve `asâkir-i milliye dâhil olarak. Donânma hâl-i zaruretdede mücehhiz-i ticâret sefâi`niyle takvit bulur.

¹⁷⁴ [K] Bunâ takarriben ½ 1 milyon kadar `asâkir müstahfıza munzamm olur.

2,188,639,872,000 sâlise

Mürur itmîşdir.

1854 senesinden berü Avrupâ, Âmerikâ, Âsyâ ve Âfrikâ'da vukua` gelân bâşluca muhârebâtda telef olan nüfus ile bu uğurda sarf idilen mebâliğ Âlmânyâ istâtistik `ulemâsından Doktor (Angel) tarafından berveche âti hesâb olunmuşdur.

Sene	Muhârebât	`Asker	Mârk
1854	Karim	750,000	7,960,000,000
1859	Âvusturyâ İtâlyâ	450,000	1,002,000,000
1864	Dânimârka	30,000	140,000,000
1861/65	Şimâli Âmerikâ	280,000	18,000,000,000
	Cenubi Âmerikâ	520,000	9,000,000,000
1866	Âvusturyâ-Prusyâ	45,000	1,320,000,000
1866	Meksiko-Koçençin?	65,000	800,000,000
1870/71	Frânsa-Âlmân	155,000 İngiliz 60,000 Âlmân	12,000,000,000
1876	Bulgâr ve Sırbiyâ	25,000	700,000,000
1877	Rusya Muhârebesi	250,000	4,000,000,000,
1878	Cenubi Âfrikâ	30,000	25,000,000
1878	Afgân	35,000	52,000,000
		2,253,000	56,708,000,000

Sene-i Şemsîye 1271								Sene-i Milâdiye Efrençîye 1892								Sene-i Hicrîye 1310									
Burc-u Mizân-ı Eyyâm ♏ ♏	Harif-i Evvel	Eylül-ü Frenki	Saferü'l Hayr	İmsâk		Tulüt-ü Şemsî		Burc-u Akreb-i Eyyâm ♏ ♏	Harif-i Sâni	Teşrin-i Evvel-i Frenki	Rebi'ü'l Evvel	İmsâk		Tulüt-ü Şemsî		Burc-u Kavs-ı Eyyâm ♏ ♏	Harif-i Sâlis	Teşrin-i Sâni-i Frenki	Rebi'ü'l Ahir	İmsâk		Tulüt-ü Şemsî			
				D	S	D	S					D	S	D	S					D	S	S [Sehven yazım yanlış mevcut.]	D		
Çarşamba	1	21	28	3	10	43	11	Cum'a*	1	21	28	23	1	3	1	Pazar	1	20	29	2	1	7	2	13	2
Pençşenbe	2	22	29	5		45		Cum'airtesi	2	22	29	26		5		Pazarirtesi	2	21	30	28				15	
Cum'a*	3	23	30	8		48		Pazar	3	23	Gurre-i rebi'ü'l ahir				Salı	3	22	Gurre-i Cemâziyelevvel							
Cum'airtesi	4	24	Gurre-i rebi'ü'levvel						Pazarirtesi	4	24	2	31		10		Çarşamba	4	23	2	31			17	
Pazar	5	25	2	14		54		Salı	5	25	3	34		12		Pençşenbe	5	24	3	32			18		
Pazarirtesi	6	26	3	17		57		Çarşamba	6	26	4	36		16		Cum'a*	6	25	4	33			19		
Salı	7	27	4	20		00		Pençşenbe	7	27	5	39		19		Cum'airtesi	7	26	5	35			21		
Çarşamba	8	28	5	23		3	11	Cum'a*	8	28	6	41		20		Pazar	8	27	6	36			22		
Pençşenbe	9	29	6	26		5	12	Cum'airtesi	9	29	7	43		25		Pazarirtesi	9	28	7	37			24		
Cum'a*	10	30	7	28		7		Pazar	10	30	8	45		28		Salı	10	29	8	38			25		
Cum'airtesi	11	1	Teşrin-i evvel			10		Pazarirtesi	11	31	9	48		31		Çarşamba	11	30	9	39			27		

Pâzâr	12	2	9	34		13	Sâlı	12	1	Teşrin-i sâni		32	Pençşenbe	12	1	Kânun-i evvel		28	
Pâzârtesisi	13	3	10	36		16	Çârşanba	13	2	11	52	36	Cum'a*	13	2	11	42	30	
Sâlı	14	4	11	39		18	Pençşenbe	14	3	12	54	38	Cum'airtesi	14	3	12	43	31	
Çârşanba	15	5	12	42		21	Cum'a*	15	4	13	56	41	Pâzâr	15	4	13	44	32	
Pençşenbe	16	6	13	45		24	Cum'airtesi	16	5	14	58	42	Pâzârtesisi	16	5	14	45	33	
Cum'a*	17	7	14	48		28	Pâzâr	17	6	15	00	12	46	Sâlı	17	6	15	46	34
Cum'airtesi	18	8	15	50		30	Pâzârtesisi	18	7	16	2	48	Çârşanba	18	7	16	47	35	
Pâzâr	19	9	16	53		32	Sâlı	19	8	17	4	50	Pençşenbe	18	8	17	48	36	
Pâzârtesisi	20	10	17	56		36	Çârşanba	20	9	18	7	53	Cum'a*	20	9	18	49	37	
Sâlı	21	11	18	58		38	Pençşenbe	21	10	19	9	55	Cum'airtesi	21	10	19	49	38	
Çârşanba	22	12	19	1	11	41	Cum'a*	22	11	20	11	58	Pâzâr	22	11	20	50	38	
Pençşenbe	23	13	20	4		43	Cum'airtesi	23	12	21	13	0	2	Pâzârtesisi	23	12	21	50	39
Cum'a*	24	14	21	7		45	Pâzâr	24	13	22	15	2	Sâlı	24	13	22	50	39	
Cum'airtesi	25	15	22	9		47	Pâzârtesisi	25	14	23	17	4	Çârşanba	25	14	23	51	41	
Pâzâr	26	16	23	11		49	Sâlı	26	15	24	19	6	Pençşenbe	26	15	24	51	41	
Pâzârtesisi	27	17	24	13		52	Çârşanba	27	16	25	21	7	Cum'a*	27	16	25	51	41	
Sâlı	28	18	25	16		55	Pençşenbe	28	17	26	23	9	Cum'airtesi	28	17	26	52	42	
Çârşanba	29	19	26	18		58	Cum'a*	29	18	27	24	10	Pâzâr	29	18	27	52	42	
Pençşenbe	30	20	27	21		101	Cum'airtesi	30	19	28	26	11	Pâzârtesisi	30	19	28	52	42	

<p>Mevâsim:</p> <p>İbtidâ-yı fasl-ı harif 1- Kestâne karası 5- `Aidu's salib 6- Noksân-ı mâ eşcâr 8- Turna geçimi 9- İbtidâ-yı teşrin-i evvel Efrencî 11- Koç kâtımı 12- Mevsim-i hazân ve evvel-i eyyâm-ı matar 19- Yâprâk dökümü 20- Meryem ânâ furtunası 22- İbtidâ-yı teşrin-i sâni-i rumi 23- Kırlangic furtunası 28- Mevsim-i gars-ı eşcâr 29- Bâğ bozumu 30.</p>	<p>Mevâsim:</p> <p>İbtidâ-yı bürudat-ı miyâh 1- İnhitât mâ-i nil 4- Bâlık furtunası ve hubub-u evâsıf 9- İbtidâ-yı kat`-i eşcâr 11- İbtidâ-yı teşrin-i sâni-i Efrencî ve `Aidü'l Kudüseyn 12- Kırâğu zamâni, nihâyet kuvve-i harif 16- Rûz-u kâsim 18- Kâsim furtunaları 19- İbtidâ-yı teşrin-i sâni-i rumi, `Aidü'l Kudüseyn 24- İhtifâ-i haşerât 26- Koç kâtımı mevsimi 27.</p>	<p>Mevâsim:</p> <p>Duhul-u Meryem-i mihrâb (Efrencî) 2- Şiddet-i bürudat 3- Evvel-i savm-ı milâd (rumi) 8- Ülker furtunası 10- İbtidâ-yı kânun-i evvel-i Efrencî 12- Hubub-u `evâsıf 13- Duhul-ü Meryem-i mihrâb (rumi) 14- Furtuna 17- `Aid-i bekâret yâhud hamul-ü Meryem 19.</p>
--	--	--

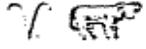

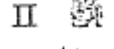
[170]

Sene-i Şemsîyye 1271								Sene-i Milâdiye-i Efrencîye 1893								Sene-i Hicrîyye 1310																							
Buruc-u Cedy-i Eyyâm 	Şitâ-yı Evvel	Kânun-i Evvel-i Frenki	Cemâziyelevvel	İmsâk		Tulü`-ü Şems☉		Buruc-u Devl-i Eyyâm 	Şitâ-yı Sâni	Kânun-i Sâni-i Frenki	Cemâziyel Âhire	İmsâk		Tulü`-ü Şems☉		Buruc-u Hut-u Eyyâm 	Şitâ-yı Sâlis	Şubât-ı Frenki	Şa`bânü'l`Azim	İmsâk		Tulü`-ü Şems☉																	
				D	S	D	S					D	S	D	S					D	S	D	S																
				Sâh		1						20		29						52		12		22		7		Pençeşembe		1		19		Gurre-i recebü'lferd		Cum'airtesi		1	
Çarşamba	2	21	Gurre-i cemâziye'l ahir				Cum'a*	2	20	2	21	20	Pâzâr		2	19	3	18	48																				

Pençşenbe	3	22	2	52	23	Cum'airtesi	3	21	3	18	19	Pâzâirtesi	3	20	4	16	46	
Cum'a*	4	23	3	53	24	Pâzâr	4	22	4	16	19	Sâlı	4	21	5	13	44	
Cum'airtesi	5	24	4	51	25	Pâzâirtesi	5	23	5	14	18	Çârşanba	5	22	6	11	43	
Pâzâr	6	25	5	51	25	Sâlı	6	24	6	12	17	Pençşenbe	6	23	7	9	41	
Pâzâirtesi	7	26	6	51	25	Çârşanba	7	25	7	11	16	Cum'a*	7	24	8	7	40	
Sâlı	8	27	7	50	26	Pençşenbe	8	26	8	10	16	Cum'airtesi	8	25	9	4	38	
Çârşanba	9	28	8	50	26	Cum'a*	9	27	9	8	15	Pâzâr	9	26	10	2	37	
Pençşenbe	10	29	9	49	26	Cum'airtesi	10	28	10	6	14	Pâzâirtesi	10	27	11	00	11	35
Cum'a*	11	30	10	49	26	Pâzâr	11	29	11	4	13	Sâlı	11	28	12	58	10	34
Cum'airtesi	12	31	11	48	27	Pâzâirtesi	12	30	12	2	12	Çârşanba	12	1	Mârt			
Pâzâr	13	1	Kânun-i Sâni [1892]			Sâlı	13	31	Şubât			11	Pençşenbe	13	2	14	52	33
Pâzâirtesi	14	2	13	46	27	Çârşanba	14	1	14	11	57	9	Cum'a*	14	3	15	49	31
Sâlı	15	3	14	45	27	Pençşenbe	15	2	15	55	8	Cum'airtesi	15	4	16	46	29	
Çârşanba	16	4	15	44	27	Cum'a*	16	3	16	52	7	Pâzâr	16	5	17	43	28	
Pençşenbe	17	5	16	43	27	Cum'airtesi	17	4	17	51	6	Pâzâirtesi	17	6	18	40	26	
Cum'a*	18	6	17	42	27	Pâzâr	18	5	18	48	4	Sâlı	18	7	19	37	25	
Cum'airtesi	19	7	18	41	26	Pâzâirtesi	19	6	19	46	3	Çârşanba	19	8	20	34	23	
Pâzâr	20	8	19	39	26	Sâlı	20	7	20	43	2	Pençşenbe	20	9	21	31	22	
Pâzâirtesi	21	9	20	38	26	Çârşanba	21	8	21	41	1	Cum'a*	21	10	22	28	20	

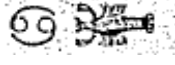
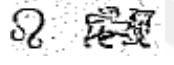
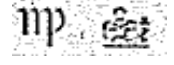
Sâlı	22	10	21	37	26	Pençşenbe	22	9	22	39		0	7	Cum'airtesi	22	11	23	25	19
Çârşanba	23	11	22	35	25	Cum'a*	23	10	23	37		59	6	Pâzâr	23	12	24	22	18
Pençşenbe	24	12	23	34	25	Cum'airtesi	24	11	24	34		57		Pâzârirtesi	24	13	25	19	16
Cum'a*	25	13	24	33	25	Pâzâr	25	12	25	31		56		Sâlı	25	14	26	17	15
Cum'airtesi	26	14	25	32	24	Pâzârirtesi	26	13	26	29		55		Çârşanba	26	15	27	14	14
Pâzâr	27	15	26	30	24	Sâlı	27	14	27	27		53		Pençşenbe	27	16	28	11	12
Pâzârirtesi	28	16	27	29	23	Çârşanba	28	15	28	25		52		Cum'a*	28	17	29	9	11
Sâlı	29	17	28	28	23	Pençşenbe	29	16	29	22		15		Cum'airtesi	29	18	30	6	10
Çârşanba	30	18	29	26	22	Cum'a*	30	17	Gurre-i şa'bân			50		Pâzâr	30	19	Gurre-i Ramazân		
Mevâsim: Hamul-ü Meryem (rumi)- evvel-i erba'in- ibtidâ-yı fasl-ı şitâ 2- Âhir-i şeb-i beldâ 4- Nihâyet istikrâr-ı şems 5- Milâd-ı `İsâ (Efrencî) 6- Gün dönümi furtunası 7- Kânun-i Sâni-i Efrencî sene 13'1893- takdis mâ' (Efrencî) ve milâdi (rumi) 19- Zemherir furtunası- iştîdâdü'l berd 19- Kânun-i sâni ve re's sene-i Rumiyy'e 1893- Ta'mid (Efrencî) 25- ilkâ'üs-salîb fi'lmâ' 30.						Mevâsim: Furtuna 3- `Aid-i Ta'mid (rumi) 7- Âhir-i erba'in- âyândon furtunası 10- Evvel-i hamseyn 11- Şubât-ı Efrencî 14- `Aidü'ttasfiye (Efrencî) 15- Şiddet-i şitâ' 18- Şubât-ı rumi 26- `Aidü'şem'a der kamâme (rumi) 27- Mevsim-i gars-ı eşcâr 27.						Mevâsim: Cemre-i evveli (havâi') 1- Soğân dikmek zamânı 4- Cemre-i sâniye (mâi'i) 7- Âmedden leklak 9- Mâr-ı Efrencî 12- Cemre-i sâlise (türâbî) 14- Cereyân-ı mâi'-i eşcâr 15- Bağ budâma zamânı 16- Kalem âşısı mevsimi 19- Evvel-i berd-el'acuz 21- Mârt-ı rumi 24- Kırlangıç furtunası 25- Âhir-i berd-el'acuz 29.							

Sene-i Şemsîyye 1271								Sene-i Milâdiye-i Efrenciye 1893								Sene-i Hicrîyye 1310							
Buruc-u Hamel-i Eyyâm 	Bahâr-ı Evvel	Mârt-ı Frenki	Ramazânü'l Mübârek	İmsâk		Tulü' -ü Şems ☉		Buruc-u Sevr-i Eyyâm 	Bahâr-ı Sâni	Nisân-ı Frenki	Şevvâl-ül Mükerrerem	İmsâk		Tulü' -ü Şems ☉		Buruc-u Cevâz-ı Eyyâm 	Bahâr-ı Sâlis	Mâysis-ı Frenki	Zilka`de	İmsâk		Tulü' ü Şems ☉	
				D	S	D	S					D	S	D	S					D	S	D	S
Pâzâirtesi	1	20	2	01	10	3	2	Pençşenbe	1	20	3	27	8	12	5	Pâzâr	1	21	5	04	7	27	4
Sâli	2	21	3	58	9	1		Cum'a*	2	21	4	24		10		Pâzâirtesi	2	22	3	02		36	
Çârşanba	3	22	4	55		59	5	Cum'airtesi	3	22	5	21		9		Sâli	3	23	7	00	7	36	
Pençşenbe	4	23	5	51		57		Pâzâr	4	23	6	18		7		Çârşanba	4	24	8	58	6	35	
Cum'a*	5	24	6	47		56		Pâzâirtesi	5	24	7	15		5		Pençşenbe	5	25	9	55		35	
Cum'airtesi	6	25	7	43		54		Sâli	6	25	8	12		4		Cum'a*	6	26	10	53		34	
Pâzâr	7	26	8	39		52		Çârşanba	7	26	9	10		3		Cum'airtesi	7	27	11	51		34	
Pâzâirtesi	8	27	9	36		50		Sâli	8	27	10	7		2		Pâzâr	8	28	12	49		33	
Sâli	9	28	10	33		48		Cum'a*	9	28	11	5		0		Pâzâirtesi	9	29	13	47		33	
Çârşanba	10	29	11	31		46		Cum'airtesi	10	29	12	2		59	4	Sâli	10	30	14	45		32	
Pençşenbe	11	30	12	28		45		Pâzâr	11	30	13	59	7	58		Çârşanba	11	31	15	43		32	
Cum'a*	12	31	13	25		43		Pâzâirtesi	12	1	Mâysis		57		Pençşenbe	12	1	Hazirân		31			
Cum'airtesi	13	1	Nisân		41		Sâli	13	2	15	52		55		Cum'a*	13	2	17	40		31		
Pâzâr	14	2	15	20		20		Çârşanba	14	3	16	49		54		Cum'airtesi	14	3	18	38		31	

Pâzâirtesi	15	3	16	17	38	Pençşenbe	15	4	17	46	53	Pâzâr	15	4	19	37	30	
Sâlı	16	4	17	14	36	Cum'a*	16	5	18	43	52	Pâzâirtesi	16	5	20	36	30	
Çârşanba	17	5	18	11	35	Cum'airtesi	17	6	19	40	51	Sâlı	17	6	21	35	30	
Pençşenbe	18	6	19	08	33	Pâzâr	18	7	20	38	50	Çârşanba	18	7	22	33	29	
Cum'a*	19	7	20	05	31	Pâzâirtesi	19	8	21	35	49	Pençşenbe	19	8	23	33	29	
Cum'airtesi	20	8	21	02	30	Sâlı	20	9	22	32	48	Cum'a*	20	9	24	32	29	
Pâzâr	21	9	22	59	8	28	Çârşanba	21	10	23	29	47	Cum'airtesi	21	10	25	31	29
Pâzâirtesi	22	10	23	56	26	Pençşenbe	22	11	24	26	46	Pâzâr	22	11	26	30	28	
Sâlı	23	11	24	53	25	Cum'a*	23	12	25	24	45	Pâzâirtesi	23	12	7 [Eksik yazılmış olabilir]	29	28	
Çârşanba	24	12	25	50	23	Cum'airtesi	24	13	26	21	44	Sâlı	24	13	28	28	28	
Pençşenbe	25	13	26	47	22	Pâzâr	25	14	27	18	43	Çârşanba	25	14	29	28	28	
Cum'a*	26	14	27	44	21	Pâzâirtesi	26	15	28	15	42	Pençşenbe	26	15	30	27	28	
Cum'airtesi	27	15	28	41	20	Sâlı	27	16	29	12	41	Cum'a*	27	16	2	Gurre-i zilhicce		
Pâzâr	28	16	29	38	18	Çârşanba	28	17	Gurre-i zilka`de			Cum'airtesi	28	17	2	27	28	
Pâzâirtesi	29	17	30	35	17	Pençşenbe	29	18	2	10	40	Pâzâr	29	18	3	25	27	
Sâlı	30	18	Gurre-i şevvâl-ül mükerrerem			Cum'a*	30	19	3	6	38	Pâzâirtesi	30	19	4	25	27	
Çârşanba	31	19	2	23	16	Cum'airtesi	31	20	4	4	37	Sâlı	31	20	5	25	27	

Mevâsim:	Mevâsim:	Mevâsim:
<p>Evvel fasl-ı bahâr 1- Beşâret-i hamul-u Meryem (Efrencî) 6- Hareket-i beşâret 7- Çâylâkların bilâd-ı hâreden `avdeti 8- Nisân-ı Efrencî 13- Pâskâlya (Efrencî)- inkişâf-ı ezhâr 14- Feryâd-ı `anâdil 16- Beşâret-i hamul-i Meryem (rumî) 18- Nevruz-u Havârezm Şâhı 19- Pâkâlya (rumî) 21- Evvel mevsim-i lâle 24- İbtidâ-yı nisân (rumî) 25- İbtida-yı sitte-i sevr 31.</p>	<p>Mevâsim-i zer-i arduhân 1- Kemâl-i lâle 6- Mevsim-i zer-i kutun 7- Mâyıs-ı Efrencî 12- Ruz-u hazar 16- Çiçek furtunası 17- Kemâl-i bahâr 19- Veziden-i båd-i şark, 20- `Oruc-u `İsa (Efrencî) 22- Karârnil 23- Mâyıs-ı rumî 24- Filiz kopârân furtunası 26- `Oruc-u `İsa (rumî) 29- Mevsim-i gül 29- Kukuyla furtunası (ya`ni ipek kozası) 30.</p>	<p>`Aid-i Ruhul Kudüs (Efrencî) 1- Ülker furtunası 2- Bâğ oğulma zamânı 3- Koyun kırımı zamânı 4- Noksân-ı mâ` arz 6- `Aid-i Ruhul Kudüs (rumî)- `Aid-i Akânim (Efrencî) 8- İzdiyâd-ı mâi Nil 9- Kabâk meltemi 10- Hazirân (Efrencî) 12- Kalat-ı meyyâh 14- `Aid-i Akânim (rumî) 15- Tegayyür-ü Nil 17- Evvel mevsim-i hasâd 19- Mevsim-i zer-i `arz 21- Hazirân (rumî) 24- Sükût-u nokta-i Nil 27- Gün dönümi 31.</p>

[172]

Sene-i Şemsîyye 1271						Sene-i Milâdiye-i Efrenciyye 1893						Sene-i Hicrîyye 1311											
Buruc-u Seretân- ı Eyyâm 	Sayf-ı Evvel	Hazirân-ı Frenki	Zilhicce	İmsâk		Tulü'-ü Şemsî		Buruc-u Esei Eyyâm 	Sayf-ı Sâni	Temmuz-ı Frenki	Muharremü'l Harâm	İmsâk		Tulü'-ü Şemsî		Buruc-u Sünbüle-i Eyyâm 	Sayf-ı Sâlis	Âğustos-u Frenki	Saferü'l Hayr	İmsâk		Tulü'-ü Şemsî	
				D	S	D	S					D	S	D	S					D	S	D	S
Çarşamba	1	21	6	25	6	38	4	Cum'airtesi	1	22	7	8	7	50	4	Sâli	1	22	8	34	8	20	5
Pençşenbe	2	22	7	25		38		Pâzâr	2	23	8	11		51		Çarşamba	2	23	9	37		21	
Cum'a*	3	23	8	25		38		Pâzârirtesi	3	24	9	13		52		Pençşenbe	3	24	10	41		22	
Cum'airtesi	4	24	9	25		39		Sâli	4	25	10	15		53		Cum'a*	4	25	11	43		23	
Pâzâr	5	25	10	21		39		Çarşamba	5	26	11	17		54		Cum'airtesi	5	26	12	46		24	
Pâzârirtesi	6	26	11	26		39		Pençşenbe	6	27	12	20		55		Pâzâr	6	27	13	49		25	
Sâli	7	27	12	27		30		Cum'a*	7	28	13	22		55		Pâzârirtesi	7	28	14	52		26	
Çarşamba	8	28	13	28		30		Cum'airtesi	8	29	14	25		56		Sâli	8	29	15	55		27	
Pençşenbe	9	29	14	29		30		Pâzâr	9	30	15	28		57		Çarşamba	9	30	16	57		27	
Cum'a*	10	30	15	30		31		Pâzârirtesi	10	31	16	31		58		Pençşenbe	10	31	17	00	9	28	
Cum'airtesi	11	1	Temmuz	31		31		Sâli	11	1	Âğustos			59		Cum'a*	11	1	Eylül			29	
Pâzâr	12	2	17	32		32		Çarşamba	12	2	18	27	00	5		Cum'airtesi	12	2	19	6		30	
Pâzârirtesi	13	3	18	33		33		Pençşenbe	13	3	19	39	1			Pâzâr	13	3	20	10		31	

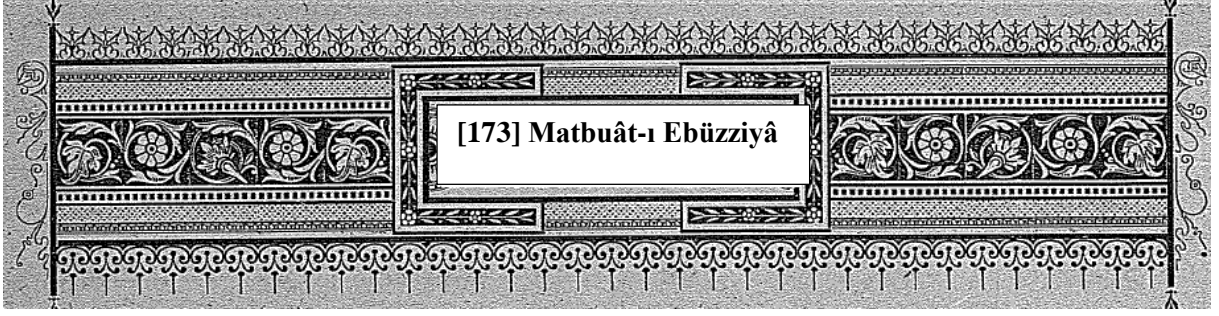
Sâlı	14	4	19	35	34	Cum'a*	14	4	20	42	2	Pâzâirtesi	14	4	21	12	32	
Çârşanba	15	5	20	36	35	Cum'airtesi	15	5	21	45	3	Sâlı	15	5	22	16	33	
Pençşenbe	16	6	21	38	36	Pâzâr	16	6	22	48	4	Çârşanba	16	6	23	18	34	
Cum'a*	17	7	22	39	37	Pâzâirtesi	17	7	23	51	5	Pençşenbe	17	7	24	22	35	
Cum'airtesi	18	8	23	40	38	Sâlı	18	8	24	53	6	Cum'a*	18	8	25	26	36	
Pâzâr	19	9	24	42	39	Çârşanba	19	9	25	56	7	Cum'airtesi	19	9	26	28	37	
Pâzâirtesi	20	10	25	43	40	Pençşenbe	20	10	26	59	8	Pâzâr	20	10	27	21	38	
Sâlı	21	11	26	45	41	Cum'a*	21	11	27	2	8	Pâzâirtesi	21	11	28	34	39	
Çârşanba	22	12	27	47	42	Cum'airtesi	22	12	28	5	10	Sâlı	22	12	29	37	40	
Pençşenbe	23	13	28	49	43	Pâzâr	23	13	29	8	11	Çârşanba	23	13	30	40	42	
Cum'a*	24	14	29	51	43	Pâzâirtesi	24	14	30	11	12	Pençşenbe	24	14	Gurre-i rebî'ü'levvel			
Cum'airtesi	25	15	30	53	44	Sâlı	25	15	Gurre-i saferü'l hayr			Cum'a*	25	15	2	43	43	
Pâzâr	26	16	Gurre-i muharrem (1311)			Çârşanba	26	16	2	14	13	Cum'airtesi	26	16	3	49	44	
Pâzâirtesi	27	17	2	55	45	Pençşenbe	27	17	3	20	15	Pâzâr	27	17	4	51	45	
Sâlı	28	18	3	59	47	Cum'a*	28	18	4	22	16	Pâzâirtesi	28	18	5	54	46	
Çârşanba	29	19	4	3	47	Cum'airtesi	29	19	5	25	17	Sâlı	29	19	6	57	47	
Pençşenbe	30	20	5	4	48	Pâzâr	30	20	6	28	18	Çârşanba	30	20	7	00	10	47
Cum'a*	31	21	6	6	49	Pâzâirtesi	31	21	7	31	19	Pençşenbe	31	21	8	4	48	

Mevâsim:
Gün dönümi fırtunası 2-
Yâprâk âşısı mevsimi 5-
İrtikâ-i mâi' nil 9-
Temmuz-u Efrencî 11-
Evvel bâd-ı semum 13-
Âteş gicesi 16-
Furtuna 17-
Temmuz (rumi) 23-
İştîdâd-ı harâret-i havâi' 30.

Mevâsim:
Humretü'l `aneb 6-
Kızıl erik fırtunası 9-
Âğustos Efrencî 11-
Evvel-i eyyâm-ı bâhur 12-
`Aid-i Tecelli (Efrencî) 16-
Âhir eyyâm-ı bâhur 17-
Âğustos (rumi) 23-
Vefât-ı Meryem (Efrencî) 25-
`Aid-i Tecelli (rumi) 28-
Mevsim-i cem-i kutun 29-
Isfîrâr-ı orâk 32.

Mevâsim:
Âhir-i bâd-ı semum 2-
Vefât-ı Meryem (rumi) 6-
Reften aklak-ı
Milâd-ı hare 7-
Eylül-ü Efrencî 11-
Mihrâc fırtunası 12-
Kemâl-i semâr 14-
Bildircin fırtunası 15-
Koç ayırma zamânı-furtuna 17-
İmtirâc-ı fasileyn 19-
Eylül (rumi) 23-
Karânil 29.

Kütübhâne-i Ebüzziyâ
Beher Cüz 100 Yâre
Şimdiye Kadar Neşr Olunân Eczâsı

Aded	
1	Tercüme-i Emsâl-i `Ali:</b> İmâm `Ali'nin akvâl-i hakimiyeleridir. Mütercimi Nâci Efendi.
2	Cizvit Cema`atinin Ta`limât-ı Hafiyesi: Cemi`yet-i İsevi'nin âmâl-i efâline dâi'r efrâd-ı cemi`yetin havâsına mahsus ta`limât-ı hafiyedir ki bu Bohemyâ'nın merkez idâresi olan Prâg'da ele geçirilen Lâtince nüshasından Âlmâncaya ve Âlmânca'dan da Türkceye tercüme edilmiştir. Mütercimi Binbâşı Tâhir Bey.
3 ilâ 9	Müntehebât-ı Tasvir-i Efkâr- Siyâsiyât Kısmı: Müceddid-i edebiyâtımız Şinâsi ile Şâkird `İrfâni Kemâl'in 30 sene mukaddemden 25 sene mukaddeme kadar siyâsiyât ve edebiyâta dâi'r neşr itmiş oldukları makâlât-ı mütenevva`dan siyâsiyât tâkıımıdır ki 468 sahifeden `ibâret 7 cüz teşkil itmiştir.
10	Hal-i Mese`le-i Tufân:</b> Tufân hakkında elsine-i `avâmda devrân iden İsrâi'liyât'ın red ve ibtâlini mutazammın bir eser-i mühimdir. Müe'llifi Efâzıldan Rüşdi Efendi
11 ila 13	Tahrib-i Harâbât: Ziyâ Pâşâ merhumun (Harâbât) nâm mecmua'ta işârının mustaba-i evvelisi için Kemâl Bey merhumun muvahhide nâmesidir.
14	Sefâretnâme-i Ahmed Resmi: On yedinci `asır hicri ricâlinden (Girdli Ahmed Resmi) Efendi'nin 1185 senesinde Sultân Mustafâ Sâlis nâmına Büyük Frederik nezdinde vuku' bulân sefâretini nâttıdır.
15 ve 16	Divân-ı Şinâsi: Müşârinileyhin Frânsızca'dan nazımen tercüme idildiği işâr dahi usulleriyle berâber zeyl idilmiştir.

17	Cidâl-ı Sa`di Bâ Müddei:</b> Hakimiyât-ı sa`diden gülistânda münderic bir muhâverenin tercüme-i manzumesidir.
18	Bahâr Dâniş: Kemâl'in lisân-ı Fârsî'den tercüme ettiği bir hikâyedir ki mukaddemesi edebiyâtımızın bir târih mücmel hükmünde olduğundan ashâb-ı kaleme hâssaten tavsiye olunur.
19 ve 20	Kânije Târihi: 1009 târihinde açılân Macâr sefirinde mücâhid-i meşhur Teriyâki Hasan Pâşâ'nın ikdâm ve derâitiyle feth olunân Kânije zafernâmesidir. Fâi'zî'nin eserinden telhis suretiyle Kemâl Bey tarafından tahrir edilmiştir.
21	Klod Gö: Viktor Hügo'nun bir eser-i `ibret âmizidir. Mütercimi Selânikli Tevfik Efendi.
22	Sefâretnâme-i Ahmed `Azmi:</b> 1205 senesinde Sultân Selim Sâlis tarafından Prusyâ Krâlı İkinci Frederik nezdine me`mur olan Ahmed `Azmi Efendi'nin takriridir.
23 ve 24	Mese`le-i (Mebhusetu) Anhâ:</b> Tasvir-i Efkâr ile Ceride-i Havâdis veyâhud Şinâsi ile Sadr-ı Esbak Sa`id Pâşâ arasında açılân mebâhise-i meşhureyi şâmindir.
25 ila 27	Büyük Frederik'in Mülâhazâtı: Prusyâ Krâlı Büyük Frederik'in siyâsi, hükmî ve edebî 949 `aded sânihât-ı fikriyesini câmi`dir.
28 ve 29	Ta`kib: Harâbât'ın mastaba-i sâniyesi için muvâhhize nâme-i Kemâl.
30 ve 31	Koçi'nin Bey Risâlesi: Murâd Râbi` kurenâsından göriceli Koçi Bey merhumun nizâm-ı devlete mütea`llik telhisâtıdır.
[174] 32	Mebâhis-i Muhtasıra-i Fenniye: Hükümet-i tabi`iye ve sâi`reye mütea`llik ba`zı mebâhis-i nâfia`yı hâvidir.
33	Devr-i İstilâ: Devlet-i `Osmâniye'nin devr-i istilâna dâi`r Kemâl Bey'in eser-i kalemi olan risâle-i meşhure.
34	Cizvit Târihi: Cizvitlerin zamân-ı zuhurlarından bertü icrâ itdikleri ifâlin târih-i mahali. Meşhur (Leo' Tâksil)'in eseridir.

35	Mektebe Mütعا`llik Letâi`f: Mekteplerde cereyân iden müdhikâta dâi`r bir Âlmân sâhib-i kaleminin cem` etdiği 2000 fıkradan müntehabdır.
36 ve 40	Müntehabât-ı Tasvir-i Efkâr-Edebiyât Kısmı: Kemâl`in tasvir-i efkâra neşr olunân makâlât-ı edebiyesidir.
37	Târih-i Muhtasır-ı Beşer: Ebnâ-yı beşerin zuhur ve intisârındaki ahvâliyle bi-tedric iktisâb eylediği Türkiyât`ın târih-i mahali. Mütercim Ahmed Râsim Efendi
38 ve 55	Sânihâtü`l`Acem: Hâfız Şirâzi ile Kelim Hemdânî`nin emsâl-i hakimiyeden ma`dud ba`zı ebyât ve müsâri`nin tercümesidir.
39	Ziyâ ve Harâret: Ziyâ ve Harâret`in mâhiyet ve keyfiyeti muvazzah bir te`lifdir.
41 ve 44 ve 46 ve 49	Hüsn-ü`Aşk:</b> Şâi`r meşhur Şeyh Gâlib`indir.
42 ve 45	Meşhur Kumândânlar: Lâtin meşâhir müvehhirinden (Kornelyus Nepus) nâm menş-i kâmilin “meşhur kumândânların tercüme-i ahvâli” `unvânlı te`lif-i güzidesidir. Âlmânca`dan Mütercimi Binbaşısı Tâhir Bey.
43	Viyâna Sefâretnâmesi: Mukaddemâ Berlin sefâretine me`mur olan girildi Ahmed Resmi Efendi`nin Âvusturyâ İmpârâtorîçesi (Mâriya Terezâ) nezdine vuku` bulân sefâretine dâi`rdir.
47	Türkiyât-ı`Alimeye ve Medeniye:</b> Akvâm-ı sâlife-i munkırıza ile akvâm-ı hâzirenin Türkiyât-ı `alimiye ve medeniyelerinin târih-i mahali. Ahmed Râsim
48	Teşkil-i Cihân: Küremizin ve ziyâ ve harâretiyle bizi tenevvür ve teshin iden şemsîn ve ecrâm-ı semâviyenin keyfiyet-i teşkiline dâi`rdir. Ahmed Râsim
50	İtlâk-ı Alel Efkâr: Taa`ddüd-ü zevcât ile ve hiddet-i nikâh hakkında muhâkemâti şâmindir. Müellifi: Edhem Pertev Pâşâ.
51 ve 52	Sehv-i Mudhik: İngiliz şâi`r meşhuri Şekspir`in âsârından bir mudhike latifedir. İngilizce`den mütercimi mâbeyn-i hümayun mütercimlerinden Mâarif Mektubcısı Hasan Sırrı Bey.

53 ve 54	Fransa Sefâretnâmesi: 1221'de Selim-i Sâlis tarafından Nâpolyon Bonâpârt nezdine i`zâm kılınân Seyyid Vahid Efendi'nin sefâretnâmesi
56	Eski Româlılar: Româlıların âdât ve ve ahlâkıyla suret-i mâşiretlerine dâi'rdir.
57	`İrfân Pâşâ'ya Mektub:</b> Edebiyât-ı cedideyi müdâfa'ten Kemâl Bey'in `İrfân Pâşâ'ya yâzdığı muvâhedenâme.
60	Terkibât: Ruhi Bağdâdî'nin terki-i meşhuriyle sebâmı ve zıyânın nazirelerini câm'dir.
61	Dâyı ile Yeğen: Âlmân şâi'r-i meşhuri (Şiller)'in âsârından bir mudhike-i latifedir. Âlmânca'dan mütercimi: mâbeyn-i hümâyun mütercimlerinden Veli Bülând Bey.
62	Ezhâr-i Târihiye: Pier Laros'un "Le Flor İstiyorik" ya'ni (Ezhâr-i Târihiye) nâmıyla tedvin itmiş olduğu eserin, ki tevârih-i akvâm ve milelde mahkî-i kısas-ı Garbiyeyi nâtıktır, ya'ni fikrât-ı müntehibesini câm'dır.
63	Tazarruât-ı Sinân Pâşâ: Fâtih Sultân Mehmed devrinin hâkimi Sinân Pâşâ'nın tazarruâtından müntehib ba'zı akvâl ile müşârünileyhin tercüme-i hâlini hâvidir.
64	Nikolâ Şâmgur: On sekizinci `asr ricâl-i edebiyesinden Fransız muvahhaz meşhuri (Şâmgur)'un tercüme-i hâliyle ba'zı akvâl-i latifesini câm'dır. Ebüzziyâ
65	Kadmâdan Bir Kâç Şâi'r: Kadmâ-yı şu`râmızdan ba'zı meşâhirin tercüme-i hâlleriyle mâhiyet-i şâi'râneleri hakkında ba'zı mülâhazât-ı edebiyeyi şâmidir. Müellifi Recâ'izâde Ekrem Bey.
66	Millet-i İsrâi'liye: Yahudilerin menşâlarıyla haklarındaki istâdâne dâi'rdir. Muharriri Ebüzziyâ.
67	İmparâtor Vilhelm: Âlmânyâ İmparâtorı müttefi Birinci Vilhelm'in tercüme-i hâli. Ebüzziyâ
68	Bârka-i Zafer: Kemâl Bey'in bundan otuz sene mukaddem tarz-ı kıdemi takliden yâzdığı fetihnâme-i Kostantiniyyedir.
69	Mukaddeme-i Celâl: Kemâl Bey'in "Celâleddin Harezmi" `unvânıyla yâzdığı tiyâtronun mukaddemesidir ki (klâsik) ve (romântik) ta'bir olunân tarz-ı tahrir dâi'r izâhât-ı edebiyeyi şâmidir.

70	Sürûrî-i Müverrih: Şâî'r meşhur Sürurî'nin tercüme-i hâlini ve ba`zı tevârih-i müntehabesini şâmindir. Muharriri Ebüzziyâ.
[175] 71 ve 72	Mizânü'l Hak fî İhtiyârî'l Ehakk: İlm-i nakliye ve `akliyenin vücub-u tahsiline ve ba`zı i`tikâdât-ı âmiyânenin tashihine dâi`rdir. Müellifi meşhur Kâtib Çelebi.
73 ve 74	Pâris Sefâretnâmesi: Sultân Ahmed-i Sâlis tarafından 1132 de Frânsa Krâlı On Beşinci Lui' nezdine sefâretle i`zâm olunân Çelebizâde 28 Mehmed Efendi'nin takriridir.
75	Kamere Ma` tuf İstidlâlât-ı Havâi'ye:</b> Tebdilât-ı havâi'yeye dâi'r kavânin-i tabi`iden bâhisdir ki fen-i hey't-i mensub olmyânlara bu hususda ma`lumât virmek için yâzılmışdır.
76 ve78	Elsine-i Garbiye Edebiyât ve Üdebâsı: Yunân, Lâtin, Frânsız, İngiliz, Âlmân, İtalyân, Islâv, İskândinâv edebiyâtıyla üdebâsından bâhisdir.
77	Bir Çok Sehv: Âlmânca'dan mütercim bir mudhike- Mütercimi Tâhir Bey.
80 ve 81	Hülâsatül `İtibât:</b> 1182'de i`lân olunân Rusya sefirine dâi'r girildi Ahmed Resmi Efendi'nin târihçesidir ki zamânının mükemmel bir ta` rife-i siyâsiye ve harbiyesidir.
82	Diyojen: Hekim kelbi Diyojen'in tercüme-i hâli. Mütercimi Ebüzziyâ.
83	Sefirler ve Şebenderler: Sefrâ ile sefâretlere ve şebenderlere dâi'r olan kavâi`d-i meri`yye ve bunlara mütea`llik letai`f-i merviyeyi câm`dır. Müellifi Kemâl Pâşâzâde Se`id Bey.
84	Bufon: Frânsız hekim-i meşhuri Bufon'un tercüme-i hâli. Muharriri Ebüzziyâ
85	Frânklin: Âmerikâli hekim-i meşhur Frânklin'in tercüme-i hâli. Muharriri Ebüzziyâ.
86 ve 87	Engizisyon Târihi: Ziyâ Pâşâ merhumun metrukât-ı kalemiyesindedir.

88 ve 89	Tabsıra-i Âkif Pâşâ: Âkif Pâşâ merhumun bir següzeşt-i siyâsiyesidir. Dördüncü tab`.
90	Ezop: Hekim kıssa-i perdâz Ezop'un tercüme-i hâli. Muhariri Ebüzziyâ.
91	Hayriye-i Nâbi: Şâi'r Nâbi'nin, oğlu Ebu Hayr nâmına yâzdığı vesâyâ-yı manzumedir.

<p>Büyük Kıta`da Musavver 1303 ve 4 ve 5 ve 1306 senelerine mahsusdur. 1304 senesine mahsus olan 15 ve 1306 senesine mahsus olan 20 guruşdur. (1303 ve 1306 senelerinin nüshi kâlmâmıdır.)</p>	<p>Küçük Kıta`da</b> 1299 ve 1300 ve 13001 ve 1302 senelerine mahsusdur. Mündericâtı (mevâd-ı takvimiyesi istisnâ idilince) her zamân için şâyân-ı hat ve istifâde-i ma`lumât mütenevvi`den `ibâretidir. Beheri ½ 7 guruş</p>
<p>REBİ`MARİFET</p>	
<p>Nevsâli Marifet 1309 ve 1310 senelerine mahsus. Ve nefis kâğıd üzerine matbu` en güzide mahkukât-ı musavvereyi hâvi fevka`lâde müzeyyen kâbili. Fî 20 guruş.</p>	<p>Nevsâl-i Marifet 1307 ve 1308 senelerine mahsusdur. Gâyet büyük kıta`da iki sütun üzerine müretteb ve nefis kâğıda matbu`-ı müzeyyen kâbili 111 `aded küçük büyük tasviri şâmindir. Fî 25 guruş</p>

<p>[176] Cümel-i Müntehabe-i Kemâl Kemâl Bey'in binden mütecâviz makâlâtından müntehab bir mecmua`dır ki müntesibin inşâ için şâyân-ı hıfz ve ittikân bir çok cümel-i latifeyi şâmindir. Fî ½ 7 guruş</p>	<p>Tercüme-i Hâl-i Emir Nevruz Kemâl'in eşher âsârı olan bu makâle vefâtından mukaddem üçüncü defa` olarak kalem tashihinden geçmiştir. Fî 5 guruş</p>
---	--

<p>Sekizinci `asr-ı hicrîden zamânımıza kadar en meşhur üdebâmız ya`ni: Sinân Pâşâ, Fuzulî, Koçi Bey, Na`imâ, Nedim, Kâni, Hakkı Pâşâ, Koca Sekbân Bâşı, Mütercim Âsım, Âkif Pâşâ, Reşid Pâşâ,</p>
<p>Nümune-i Edebiyât-ı `Osmâniyye</p>
<p>Fu`âd Pâşâ, Cevdet Pâşâ, Edhem Pertev Pâşâ, Ziyâ Pâşâi Şinâsi, Sa`dullâh Pâşâ ve Kemâl'in makâlât-ı muhtelif-i edebilerinden 91 pârça âsâr bir güzideyi ve her bir sâhib-i kalem hakkında mülâhazâtı şâmindir. Mücellid fi 20 guruş</p>

Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye
4004 `aded misli ve manzum ve menşur binden ziyâde şevâhid-i edebiyeyi şâmildir. Şinâsi ve Ebüzziyâ Fî mücellid 20 guruş

Mecmua`-i Ebüzziyâ
1696 sahifeyi şâmil ve sagir ve kebir 630 makâle-i mütenevvi`yi muhtevidir. 53 cüz`den `ibâret olan nış-ı münteşiresi tâkım olarak Matbua`-i Ebüzziyâda bulunur. Perâkende cüz`lerin fiyatı 5 guruşdur. Şimdiye kadar bu yolda neşr olunmuş olan âsâr-ı mevkutanın tenevvü` ve ehemmiyet-i mündericâtı i`tibârıyla en birincisi ve hele en müfididir.

Medresetü'l`Arab
`Arabların edebiyât ve hikmiyât ile ilm ve fûnûn ve sınaîn- o zmâna göre- kâffe-i aksâmında ihrâz itdikleri kemâlât ile vücûda getürdükleri mü`esser bedia`yı ma`rufdur. Frânsız ve `Arab âsârından lem-i telfik suretiyle `Abdurrahman Fehmi Efendi tarafından te`lif olunmuşdur. Fî 01 guruş

[177] Millet-i müselleha	Âlmânyâ erkân-ı harb cezerâllerinden Ferik Fon Der Golts Pâşâ'nın `asr-ı hâzırın ahvâl-i `askeriyesi hakkındaki eser-i bînazîrinin tercümesidir. Mütercimi Binbâşı Tâhir Bey Fî 32 guruş
---------------------------------	--

Sene-i Mâliye Hakkında Mutâlaât Yâver Ekrem Şâkir Pâşâ hazretlerinin te`lifidir ki mebadi`-i sene-i şemsîyyesi Hicrîyye hakkında Gâzi Ahmed Muhtâr Pâşâ ve Ebüzziyâ Tevfik Bey ve Müşârünileyh Şâkir Pâşâ arasında teâti olunân mekâtibi câm`dır. Mücellid fi ½ 7 guruş	Takvim-i Nücumi Yâver Ekrem Şâkir Pâşâ hazretlerinin Mevlid Peygamberi (a.m.) i`tibârıyla tanzim itdikleri takvimdir. Mücellid fi ½ 7 guruş
--	--

<p>Engizisyon Târihi Ziyâ Pâşâ merhumun metrukât-ı kalemiyesindendir. (Engizisyonun) suret-i teşkiliyle esâs maksadını ve ücrâtını hâkidir. Fî 5 guruş</p>
<p>Tebsıra-i Âkif Pâşâ Âkif Pâşâ merhumun bir eser-i meşhuridir ki Kemâl Bey'in muhâkemât-ı edebiyesiyle berâber tab` idilmiştir. Fî 5 guruş</p>
<p>Muharrât-ı Hususiye-i Âkif Pâşâ Âkif Pâşâ merhumun menfâsından yâzdığı mekâtibi şâmildir. Fî 5 guruş</p>

<p>Frânsa Matbuât-ı Nizâmnâmesi Tercümesi Fî 4 guruş</p>

<p>Hatt ve Hattâtân Hutut-u İslâmiye'nin zuhurundan zamânımıza kadar edvâr-ı muhtelifede akvâm-ı `adide tarafından görüldüğü inkılâbâtı ve her nevi`deki meşâhir-i hatâtının terâcim-i ahvâlini şâmildir. Fî 15 guruş</p>
<p>Tercüme-i Hikmetü'l Beyân–fî Suretü'l Rahman Fazlâdan Rüşdi Efendi'nin (suretürrahman) ı tefsiren yâzdığı tercüme-i hikmet cemmedir. Fî 5 guruş</p>

[178]

<p>Refâ'iliyân Kırkor Efendi Tıbâ`at-ı İslâmiye'nin hâdim-i Türkiyâtı olan bu zât bu defa` 24 punto üzerine müceddiden iki bir harf hak ve ısığasına himmet itmiştir ki eski 24 ile mukâyese için birlikte derc edilmiştir. Nevsâlin hâvi olduğu sahâi'f ise sâni` mümaileyhin 18 ve 12 punto harfleriyle tertib edilmiştir.</p>	<p>Marifet-i hakkın ecell-i latif sübhânisidir `İzzet-i hâmisi ma`muriyetin bânisidir Marifet-i hakkın ecell-i latif sübhânisidir `İzzet-i hâmisi ma`muriyetin bânisidir. Marifet-i hakkın ecell-i latif sübhânisidir `İzzetin hâmisi ma`muriyetin bânisidir. Marifet-i hakkın ecell-i latif sübhânisidir `İzzet-i hâmisi ma`muriyetin bânisidir.</p>
---	---

Mücellid Hâne
Kostantin İrardö
Ziyet ve nefâset ve metânet ve ehveniyet-i teclid
Hususlarınd dersâadetde bulunân mücellidlerin kâffesine isbât-ı tefvik itmişdir.
Galata'da pençşembe pâzârında 'Ömer sokâğının köşesindeki dâi're-i mahsusasına mürâca`at idenler envâi` mücellidât-ı nefise müşâhide ideceklerinden ârzu itdikleri tarzda sipâriş idebilirler.

<p>[179] Sultân Süleymân-ı Sâni'nin 1101 senesinde açdığı Engiros (Macâr) sefirine me'mur olan Kırım Hânı Selim Girây nâmına Şâi'r Sâbit'in şehnâme yolunda nazım ettiği târih-i manzumdur.</p> <p>Fî 3 guruş</p>	<p>Zafernâme-i Sâbit</p>
---	---------------------------------

<p>Müelifât-ı `Arbiye ve Fârsiye</b> Elfâz-ul eşbâh vennezâi'r fî 15 guruş Divân-ı eta`me ebu İshâk Şîrâzi fî 12 guruş Divân-ı elbise-i Nizâmüddin Mahmud Kâri fî 12 guruş</p>	<p>Nizâmât Emlâk Virgüsi Nizâmnâmesi fî 40 pâre Tahsil-i Emvâl Nizâmnâmesi fî 40 pâre 'Adliye nezâretine merbut-u muhâkim-i nizâmiye harc ta`rifesi ile devâi'rde âlınması lâzım gelen harc-ı ta`rife-i cedidesi. Fî 60 pâre Me'mureyn melikiye tercüme-i hâl nizâmı fî 40 pâre</p>
---	---

Grands Magasins du PRINTEMPS, Paris.
Pâris'in meşhur (Prentân) Mağâzası
Gerek erkek ve gerek kâdın ve gerek kız ve gerek erkek çocukların ba`zı nev-i `ayn-ı beşerin her senede bulunânların elbisede muhtâc olduğu ma`mul ve gayr-i ma`mul-ü müzeyyen, ve sâde, zarif ve kıymetdâr ve âdi, her nevi` akmeşee ve esâs beyt ve mâ hâsıl bir medeni şahsın gerek levâzımdan ve gerek müzeyyenâtdan muhtâc olduğu kâffe-i eşyâ mevcuddur. Taleb-i vuku`nda nûmunelerini, resimlerini hâvi defter matbu`nu ve mubây'a olduğu zamân eşyâyı en süra`tli vesâi't ile isâl ider. Âdres şudur:
MM. JULES JALUZOR & Cie
PARIS

Büyük Bahar Mağazaları Paris

Bahar Mağazaları Paris Türkiye'ye özel nakliye hizmeti Posta Kolileri Posta paketi hizmetinin hizmet verdiği tüm yerleşim yerlerine 50 frank değerinde mal içeren herhangi bir posta paketini, liman ücreti ödenmiş olarak gönderiyoruz.

Sipariş birkaç posta paketi gerektirdiğinde, sipariş miktarı 50 frank olan her bir kolinin sorumluluğu üstlenilmekte; ancak ek paketler müşterilerimizin sorumluluğunda kalmaktadır.

Türkiye ve Suriye için posta paketlerinin fiyatı 2,10 franktır.

Koliler 0,20 m boyutunda olmalı, 3 kilo ve 20 desimetre küpten fazla olmamalıdır.

Not: Yurtdışına gönderilen posta paketlerinde bedel iadesi yapılamadığından müşterilerimizin talep ettikleri miktarları sipariş mektuplarına eklemeleri rica olunur, aksi takdirde taleplerine cevap verilemez.

Kurye Kolileri

Yönetmelik gereği posta kolisi olarak gidemeyen tüm kolileri deniz kuryesi ile gönderiyoruz; sevkiyatta Marsilya'ya kadar kargo ücreti ödenmekte ve ambalajlama müşterilerimizin sorumluluğuna kalmaktadır.

Mobilya, yatak, döşek, karyola vb. gibi hacimli ürünler için, posta ücreti ve Paris'ten itibaren tüm masraflar tamamen alıcıların sorumluluğundadır.

Bu gönderiler için geri ödeme gerekebilir, ancak müşterilerimize yapılacak para iadesi maliyetinden kaçınmak için, müşterilerimizden sipariş mektuplarına istenen ürünün tutarını posta havalesi, banknot, çek veya Fransa'nın tüm şehirlerinde geçerli bir yöntemle eklemeleri rica olunur.

Gelen mallar için alınan gümrük vergileri her zaman alıcıların sorumluluğundadır.

Tüm yeni modaları içeren sezonun resimli genel kataloğu, açık bir talep üzerine

Ücretsiz&Ödenmiş Gönderi olarak

MM. JULES JALUZOT & C Paris

'den temin edilebilir. Geniş ürün yelpazemizi oluşturan tüm kumaşların numuneleri de ücretsiz olarak gönderilmektedir. - Siparişlerin doğru şekilde yürütülmesi için gerekli tüm bilgiler nakliye koşulları kataloglarımızda belirtilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ebüzziyâ, Türk matbaacılığına getirdiği yenilikler, bitmek bilmeyen öğrenme ve öğretme azmi ile ismi daha fazla duyulmayı hak eden duayenlerimizdendir. Bu çalışmayı oluşturmada ilk amacımız bu fikre hizmet etmektir. Bu gayede çalışma konumuzu Ebüzziyâ'nın yayımlanmış olduğu takvim külliyatı içerisinde 1892 (H.1309/M.1310) tarihli Nevsâl-i Marifet seçerek belirledik. Eser, içerdiği konular itibariyle Avrupa merkezli bakış açısıyla yazılmıştır. Ebüzziyâ'nın Avrupa'ya yapmış olduğu seyahatlerden kazandığı deneyimleri ve hatıraları eserine zenginlik katmıştır. Şehir tarihçiliği için ziyadesiyle geniş bir kaynak olma özelliği göstermiştir. Eserde bahsedilen tarihî ya da estetik yönü fazla olan mimari eserleri fotoğraflarıyla birlikte okuyucusuna sunmuştur. Eserde yer alan fotoğrafların ve resimlerin birkaçı dışında kaynakları belirtilmemiştir. Ancak seyahatleri sırasında aldığı kartpostallar, fotoğraflar ya da yabancı gazetelerden edindiği görselleri kullanmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Eserde yer verilmiş olan biyografiler kronolojik düzende oluşturulmamakla birlikte daha çok kişilerin ilgi çekici anıları, karakteristik özellikleri ve yaptığı işlerden kısaca bahsedilmiştir. Ebüzziyâ'nın biyografisine en çok yer verdiği şahıs Prens Bismarck'tır. Bunda hem Bismarck'ın ilgi çekici kişiliği hem de kendi dönemine damga vurması etkili olmuştur. Eserde Bismarck'a dair her yerde göremeyeceğimiz çeşitli anekdotlar mevcuttur.

İstatistikî bilgiler oldukça detaylı bir biçimde verilmiştir. Doğum ve ölüm oranları, ortalama yaşam süresi, dünyanın en kalabalık ve en sakin şehirleri gibi dünya nüfusuna dair sayısal veriler mevcuttur. Yanı sıra yıllık yağış miktarları, ülkeler arasındaki saat farkları, İngiltere posta teşkilatını konu alan yıllık dağıtılan mektup, posta ve kartpostal miktarları da belirtilmiştir. Bu gibi sayısal verilerin kaynağı belirtilmediği için ilgili alanlarda kullanılmadan önce teyit edilmesi gerekmektedir. Ancak sayıların küsuratlarıyla birlikte verilmesi ve birçok almanakla benzer konuları paylaşması bilgilere yabancı kaynaklardan ulaşıldığı izlenimini vermektedir. Eserde yer verdiği dünyanın çeşitli ülkelerinde yayımlanan süreli yayınların künyeleri, yabancı basın araştırmaları için muazzam bir katalog görevi görmektedir.

Eserde yer verilen metinlerin konularına göre, alfabetik olarak ya da kronolojik olarak sıralanmadığı görülmektedir. Ayrıca biyografi yazıları tasvir ve vefiyat başlıkları altında kategorize edilmiş ve biyografilerin arasına farklı konularda yazılar serpiştirilmiştir. Bu durum da yıllardır yayımlanan takvimlerde henüz bir içerik istikrarı sağlanamadığının bir göstergesidir. Yanı sıra eserde yer verilen istatistikî bilgilerin kaynaklarının belirtilmemiş olması da bir diğer eksikliklerdir.

Çalışmamıza konu olan Nevsâl-i Marifet ve diğer takvimler incelendiğinde, takvimlerin aslında vilayet salnâmelerinin bir çeşit genişletilmiş örneği olduğu anlaşılmaktadır. Avrupa ve Amerika'da salnâmelerin yerini tutan almanakların; Osmanlı'da yerel yönetimlerden, ziraât takvimlere, önemli eserlerden iktisadî ve ticarî durumlara kadar oldukça geniş ve detaylı bilgiler veren vilayet salnâmelerinin ve özel salnâmelerin Ebüzziyâ'ya ilham kaynağı olduğunu düşünmekteyiz.

Almanakların ve Osmanlı'daki salnâmelerin tarihsel gelişimine baktığımızda kullanım alanlarının, muhteva ettiği konularının, düzenlenme biçimlerinin çok benzer olduklarını görmekteyiz. Hatta diyebiliriz ki Osmanlı'da yıllık yazımının çeşitli alt dalları olarak kaleme alınan resmî salnâmeler, nezâret salnâmeleri, vilayet salnâmeleri ve özel salnâmeler işleniş ve düzen açısından Avrupa'daki almanaklardan daha ileri düzeyde hazırlanmıştır.

Bulgular arasında Batı'daki almanakların ve Osmanlı'da yazılmış olan salnâme türlerinin kapsamlarına ulaşılmıştır. Birçok araştırmacının fikrine göre Nevsâl-i Marifet'in bir almanak olarak nitelendirilmesinin arkasında bir Batılı eserlere yakıştırma ideali olduğu kanaatine vardık. Nevsâl-i Marifet'in ansiklopedilerde olduğu gibi alfabetik bir düzen sağlamamasına rağmen zengin içeriğe sahip olması nedeniyle ansiklopedik yıllık olarak nitelendirdik. Bu çalışmayla birlikte Ebüzziyâ'nın Takvim-i Ebüzziyâları ile alakalı çalışmaların eksikliğine bir katkı sağlamış olmayı umduk. Ayrıca Nevsâl-i Marifet'in takvim, yıllık, nevsâl, salname ve almanak terimleri arasından hangi kategoriye girdiğini ve emsal eserlerle kıyaslandığında Takvim'in ne denli bir önem arz ettiğini sunmak istedik.

KAYNAKÇA

a. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, MF.MKT. 39-60 (18 Cemaziyelahir 1293).

BOA, MF.MKT. (22 Cemaziyelevvel 1296).

BOA, İ.DH.. 857-68701 (03 Şa`ban 1299).

BOA, İ.DH.. 898-71422 (04 Zilka`de 1300).

BOA, İ.DH.. 1051-82554 (14. Muharrem 1305).

BOA, İ.DH.. 1128-88145 (25 Recep 1306).

BOA, Y..A..RES. 67-35 (14 Rebiülahir 1311).

BOA, Y..EE.. 138-17 (17 Rebiülahir 1311).

BOA, BEO 329-24648 (09 Cemaziyelahir 1311).

BOA, BEO 335-25094 (22 Şa`ban 1311).

BOA, BEO 469-35156 (Rebiülevvel 1312).

BOA, DH.MKT. 277-16 (27 Safer 1312).

BOA, MF.MKT. 281-41 (20 Rebiülevvel 1313).

BOA, İ.HUS. 64-69 (24 Zilhicce 1315).

BOA, BEO 1125-84308 (25 Zilhicce 1315).

BOA, BEO 1355-101620 (07 Rebiülahir 1317).

BOA, BEO 1355-101620 (07 Rebiülahir 1317).

BOA, Y.P.R.K.U.M.. 53-57 (20 Zilka`de 1318).

BOA, İ.HUS. 44-15 (06 Cemaziyelahir 1313).

BOA, BEO 707-53007 (07 Cemaziyelahir 1313).

BOA, BEO 2148-161051 (28 Cemaziyelevvel 1321).

BOA, HR.İD.. 2032-2 (03 Şubat 1897).

BOA, BEO 1185-88870 (12 Rebiülahir 1316).

BOA, ŞD. (18 Rebiülahir 1316)

BOA, İ.TAL. 196-75 (25 Şa`ban 1317).

BOA, BEO 2057-154252 (03 Safer 1321).

BOA, BEO, 2086-156385 (10 Cemaziyelevvel 1321).

BOA, Y..EE.. 15-86 (6 Rebiülahir 1327).

BOA, DH.MUİ 11-51 (03 Ramazan 1327).

Salnameler

Ebüzziyâ Mehmed Tevfik Bey, **Salnâme-i Hadîka**, 1290/1873

_____, **Bosna Vilâyet Salnâmesi**, 1295/1878a

_____, **Bosna Vilâyet Salnâmesi**, 1295/1878b

_____, **Rebi-i Marifet**, 1297/1880

_____, **Rebi-i Marifet**, 1299/1882

_____, **Rebi-i Marifet**, 1300/1883

_____, **Rebi-i Marifet**, 1301/1883-1884

_____, **Rebi-i Marifet**, 1302/1885

_____, **Rebi-i Marifet** 1303/1886

_____, **Rebi-i Marifet**, 1304/1887

_____, **Rebi-i Marifet**, 1305/1888

_____, **Nevsâl-i Marifet**, 1306/1889

_____, **Nevsâl-i Marifet**, 1307-1308/1890

_____, **Nevsâl-i Marifet**, 1309-1310/1892

_____, **Takvim-i Ebüzziyâ**, 1310-1311/1892-1893

_____, **Takvim-i Ebüzziyâ** 1315-1316/1897

Ebuzziya Tevfik Bey Kimdir, Taha Toros Arşivi, Dosya No:8, Dosya İsmi: 001641060010, (29-31)

J.B Rolland ve oğulları, (1867), **Almanach Roland**, sy. 1874-1880, OCLC Numarası: 848115084, Montreal.

(1868), **The Tribune Almanac and Political Register**, (Ed): Horace Greeley vd., 1, New York.

b. Diğer Kaynaklar

Akgün, Adnan (1987), **Ebüzziyâ Tevfik'in Mecmûa-i Ebüzziyâ Hâtıraları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

_____ (2012), "Ebüzziyâ Tevfik'in Mekteb-i Sanayi Müdürlüğünden Uzaklaştırılması Üzerine Bazı Değerlendirmeler", **İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, 30 (0), (7-27).

Annuaire Oriental, 1913, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/2878> (22.06.2021).

Aydın, Bilgin (2009), "Salnâme", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, içinde 36 (51-54), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Beydilli, Kemal (2003), "Matbaa", **TDV İslâm Ansiklopedisi** içinde 28 (308-310), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

Canelli, Mustafa (1994), **Tanzimat Aydınlarından Renkli Bir Sima Ebüzziyâ Tevfik Bey**, Ankara.

Ebüzziyâ Mehmed Tevfik (1973), **Yeni Osmanlılar Tarihi**, Şemsettin Kutlu (haz.), Hürriyet Yayınları, İstanbul.

Ebüzziyâ Mehmed Tevfik (2015), **Nümûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye**, Furkan Öztürk (haz.), Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul.

Ebüzziyâ, Ziyad (1994), "Ebüzziyâ Mehmed Tevfik", **TDV İslâm Ansiklopedisi** içinde 10 (374-378), TDV İslâm Ansiklopedisi Yayınları, İstanbul.

Greeley, Horace vd., **The Tribune Almanac and Political Register**, c.1, NewYork, 1868 <https://catalog.hathitrust.org/Record/000682188> (20.11.2020).

Gümüşsoy, Emine (2016), "Ebuzziya Tevfik ve Sirac Gazetesi", **Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu**, 19-21 Ekim, Elazığ.

Gündoğdu, Fahriye (1982), **Ebuzziya Tevfik'in Türk Basıncılığına Getirdiği Yenilikler ve Türk Kütüphaneciliğine Katkıları**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara.

Gür, Alim (1990), **Ebüzziyâ Tevfik'in Hayatı, Dil, Edebiyat, Basın, Yayın ve Matbaacılığa Katkıları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

<https://alam.cagdassozluk.com> (15.08.2020).

<http://www.almanachdegotha.org>, (10.12.2019).

<https://cografya.cagdassozluk.com/>(15.01.2020).

<http://ktp.isam.org.tr/salname/sayilar.php?sidno=D03142> (26.03.2019).

<https://memalik.cagdassozluk.com/> (26.03.2020).

<https://www.tdk.gov.tr>, (13.05.2019).

Kahraman, Alim (2003), “Mecmûa-i Ebüzziyâ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi içinde** 28 (268-269), TDV İslâm Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

Köksal, M. Asım (1990), **Peygamberler Tarihi I-II**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

Köse, Yavuz (2016), “The Development of Printing in the Ottoman Empire”, **Manuscript Cultures**, 9, Hamburg, (259-270).

Kuntay, Midhat Cemal (18 Ocak), “Ebüzziyâ Tevfik ve Oğlu Velid Ebüzziyâ”, **Son Posta Gazetesi**, Taha Toros Arşivi, Dosya No:8, Dosya ismi: 001641062010

Mazıcı, Nurşen, (1996) “1930’a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu”, **Atatürk Yolu Dergisi**, 5 (18), (131-154).

Sözen, İlyas (2007), **H.1310 (M.1892-1893) Tarihli Girit Vilâyet Salnamesinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi**, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray.

Strauss, Johann (2005), Kütüp ve Resail-i Mevkute: “Printing and Publishing in a Multi-ethnic Society”, Elisabeth Özdalga (Ed.), **Late Ottoman Society: The Intellectual Legacy**, 1. Baskı içinde (227-256), Taylor & Francis Press, Londra.

Sungu, İhsan (Ocak 1945), “Ebüzziyâ Tevfik”, **Aylık Ansiklopedi, içinde**, 5, (266-269).

Sütçü, Tefik (2004), “Sosyal Bilimlerde Araştırma Kaynağı Almanaklar, Salnâmeler ve Yıllıklar”, **İlmî Araştırmalar**, 18, (79-92).

Şemseddin Sami, (2010), **Kamûs-ı Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul.

Şişman, Cengiz (2009), “Ebüzziyâ Tefik”, **Brill Encyclopedia of Jews in the Islamic Worlds, içinde c.2**, BRILL Yayınları, Leiden.

Topkaya, Adem (2007), **Salnâmelere Göre Konya Vilayeti (Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı)**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Bilim Dalı, Konya.

Tuğluk, Abdülhakim (2018), “Ebüzziyâ Tefik’in “Merhûm Nâmık Kemâl Bey” Adlı Eseri (İnceleme-Metin)”, **Türkiyat Mecmuası**, 28 (1), (179-199).

Tülbentçi, Feridun Fazıl (1956), “Türk Basın Âleminin Mümtaz Siması Ebüzziyâ Tefik Bey”, Taha Toros Arşivi, Dosya No: 8, Dosya ismi: 11498/36087.

Türesay, Özgür (2003), “Modernleşme, Medeniyet ve Şehircilik Üstüne: Ebüzziyâ Tefik’in Şehircilik Yazıları”, **Kebikeç**, (5-19)

_____ (2008), **Être intellectuel à la fin de l'Empire Ottoman: Ebüzziyâ Tevfik (1849-1913) et son temps**, Doktora Tezi, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Paris

_____ (2013), "An Almanac for Ottoman Women", (Ed.) Duygu Köksal, Anastasia Falierou, **A Social History of Late Ottoman Women: New Perspectives**, BRILL Yayınları, Leiden, (225-248)

_____ (2019), "An Adventure in Ottoman Printing: Ebüzziyâ Tevfik's Matbaa-i Ebüzziyâ", https://www.sharpweb.org/linguafranca/wp-content/uploads/2019/07/Ozgur-Turesay_Ebuzziya_FINAL.pdf, (05.07.2020).

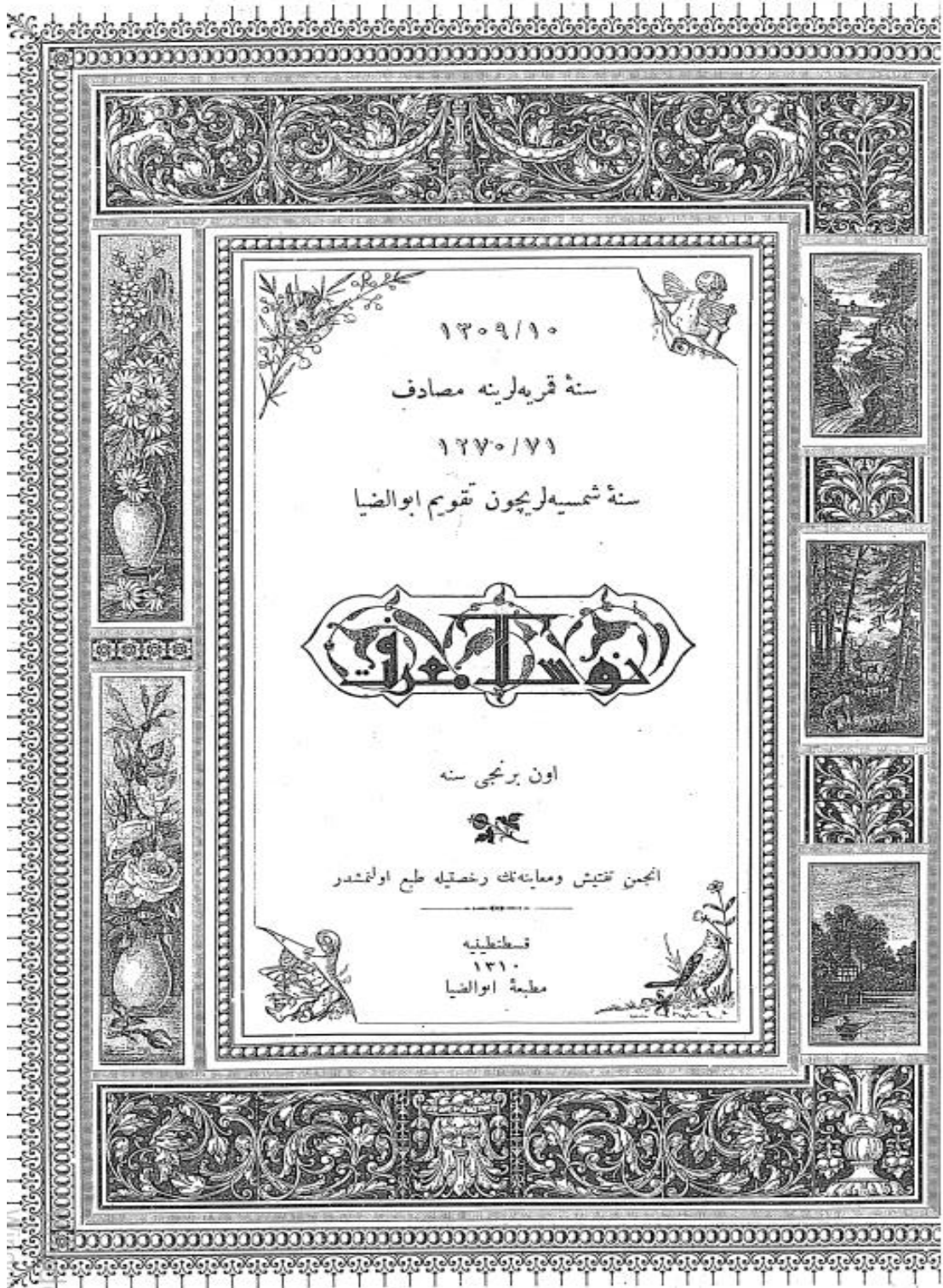
Yazıcı, Nesimi (1997), "Hadîka", **TDV İslâm Ansiklopedisi içinde** 15(18-19), TDV İslâm Ansiklopedisi Yayınları, İstanbul,

Yılmaz, Hadiye (2016), "The First Yearbook of the Republican Era: Millî Nevsâl (The National Yearbook)", **International Journal of Turcologia**, 11 (22), (35-54)

EKLER

Ek 1: 1892 (H.1309-1310) Tarihli Nevsâl-i Marifet'in Kapak Fotoğrafi

Ek 2: Lügat-ı Ebüzziyâ'ya Dair Yer Verilen Köşe ve Kenar Süslemeleri

**Ek 3: Almanya Hüner-Vernından Hânrih Mller Tarafından Ezop Nmine Tırâş
Olunân Heykelin Fotoğrafl**

Ek 4: Biyografi Yazılarında Yer Verilen Fotoğraflardan Bir Örnek Olarak Romanya Kraliçesi Elisabeth Ottilie Luise'in Fotoğrafi

ÖZGEÇMİŞ

2005 yılında Melahat Öztoprak İlkokulu'nu; 2008 yılında Melahat Öztoprak Ortaokulu'nu; 2012 yılında Fatih Kız Lisesi'ni; 2017 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nü bitirdi. 2017 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisans programına başladı.

ALTUNKÖY, evli olup, İngilizce ve Fransızca bilmektedir.